

OPERE

ACARBICEANU

15

ION AGÂRBICEANU

OPERE 15

Coperta și supracoperta: *Cristea Mûler*

Carte finanțată de
MINISTERUL CULTURII

ION AGÂRBICEANU

OPERE 15

ROMANE

* * * * *

* * * * *

PRĂBUȘIREA

Ediție îngrijită
de
MARIANA IOVA și VICTOR IOVA



1997

EDITURA MINERVA

Toate drepturile rezervate Editurii Minerva.

ISBN 973-21-0504-6

Notă asupra ediției

Romanul inedit *Prăbușirea*, care face obiectul acestui volum, a fost scris în anul 1943, în timpul celui de al doilea refugiu al lui Ion Agârbiceanu la Sibiu. Atunci, forțat de Dictatul de la Viena, a fost obligat să părăsească Clujul, unde se stabilise după întoarcerea din drumul primei pribegii în timpul celei dintâi conflagrații mondiale. Cât a stat la Sibiu, departe de casă și îndurerat de trupul sfârtecat al țării, a creat un număr impresionant de romane. „Cantitativ, în cei cinci ani petrecuți în refugiu la Sibiu, am scris poate mai mult decât în toată activitatea mea anterioară.”¹ Toate aceste scrieri aveau ca temă evenimentele politice care au determinat Unirea cea Mare, dar mai ales consecințele actului Unirii, care au influențat viața social-politică a societății transilvane, constituindu-se, după mărturia autorului, într-o *Cronică transilvană*: „Prea puțini din generația tânără de după Unire s-au mulțumit, după terminarea studiilor, cu o activitate la sate, ca părinții lor. Tipuri reprezentative dintre ei am fixat în romanul *Din pragul vieții*. În cele două decenii după Unire, au început să învețe în licee și fiice de mici slujbași (cursori la bănci, portari, învățători, factori poștali, veniți de la sate), și unele s-au procopsit, rămânând cinstite. Un tip din ele am prins în romanul *Domnișoara Ana*.

Dintre intelectualii de la sate, notari, învățători etc. care dădeau năvală la slujbe în orașe, unii decădeau, alții își păstrau integritatea morală. Amândouă tipurile le-am zugrăvit în romanul *Frământări*, încă în manuscris. Intelectualitatea de la orașe, intrați mulți în politică, mai ales avocați, au pornit să se îmbogățească, și lăcomia le-a frânt unora grumazii. Un astfel de tip l-am zugrăvit în romanul *Prăbușirea*, pe care nu l-am tipărit...”²

După retrocedarea teritoriului ocupat și revenirea la Cluj încep, pentru autorul *Arhanghelilor* și nu numai pentru el, zile negre, pline de zbucium și nesiguranță.

¹ *Adaus la „Mărturisiri”*. În *Steaua*, an. III, nr. 9 (septembrie) 1962.

² *Mărturisiri literare*. În *Revista Fundațiilor regale*, an. VIII, nr. 12 (decembrie) 1941.

O dată cu preluarea puterii de către comuniști, impusă, după cum se știe, de șenilele tancurilor sovietice, și-au făcut apariția și noile structuri editoriale, evident tot de sorginte sovietică. În condițiile noii ideologii, Ion Agârbiceanu s-a bucurat, paradoxal, în comparație cu alți confrăți, de o oarecare atenție din partea editurilor. Totuși, dincolo de această atenție, lucrurile nu s-au desfășurat cum ar fi fost firesc, ci cu multe obstacole, întârzieri și, putem zice eufemistic, indiferență.

„Lupta“ părintelui Agârbiceanu cu cerberii, apăruți peste noapte, care cenzurau editurile pentru a le interzice să tipărească orice creație literară ce nu intra pe calapodul procustian al proletcultismului se desfășura surdă și invizibilă. Aspecte ale acestei zbateri putem cunoaște din corespondența purtată de scriitor cu Ion Brad, care împreună cu Mircea Zăciu s-au preocupat de publicarea operei lui. Cităm câteva fragmente din aceste scrisori:

„Cluj, 9.XII.1957.

Iubite domnule Brad,

De vro trei ani am contractat cu E.S.P.L.A. pentru un volum de nuvele mai mari și povestiri (cinci bucăți, dintre care una inedită) de vro 400-450 pagini. În april, directorul E.S.P.L.A., Dumitriu, mi-a promis că până la sfârșitul anului vor apărea, desigur, fiind și șaptezeci și cinci de ani ai mei la mijloc. Nu știu nimic de soarta volumului, deși prin iunie a fost pe la mine redactorul de la E.S.P.L.A., Pienescu, cu diferite probleme de limbă și pronunție referitoare la volum. Și el m-a asigurat că va apare în anul curent. La scrisorile mele la E.S.P.L.A. nu răspunde nimeni. Așa că te-aș ruga pe dumneata să treci pe la E.S.P.L.A. să vezi în ce stadiu se află volumul.

Cu mulțumiri, *Ion Agârbiceanu.*“

„Cluj, 27.II.1959.

Iubite domnule Brad,

Eu stau rău cu editările. Volumul de nuvele la E.S.P.L.A., care trebuia să apară în 1957, n-a apărut nici acum. Spun că nu li s-a dat prefața și acum au angajat pe altul. Romanul *Strigoii*, inedit, mi l-au retrimis cu observația că nu corespunde cu doctrina istorică marxist-leninistă despre starea satului românesc dinainte cu 6-7 decenii. Eu am descris ca mediu social țărănimea dintr-un sat ardelean de pe la 1880. Realități cunoscute de mine.

Cu toată dragostea, *Ion Agârbiceanu.*“

„Cluj, 12.IV.1959

Iubite domnule Brad,

E limpede că nu sunt dispus să tai ce nu poate apare acum din *Licean odinioară* și *Răbojul lui Sfântul Petru*.

Mulțumesc pentru sugestia dată să mă adresez domnului Petru Groza pentru *Opere alese*. Am văzut că au apărut la E.S.P.L.A. 2 volume din Rebreanu.

Mă voi adresa Domniei-sale și-i voi arăta că voi fi gata să elimin pagini și fraze care azi nu pot merge.

Cu mulțumiri călduroase, *Ion Agârbiceanu.*“

„Cluj, 8.XII.1960.

Iubite domnule Brad,

Cu E.S.P.L.A. am contractat pentru 2 volume din *Opere alese*. În decursul anului au fost pe la mine tovarășul Șora și apoi Pienescu și m-au asigurat că încă în 1960 va apare volumul de nuvele și povestiri mai mari, *Faraonii*. Spuneau că au primit dezlegarea de mai sus ca să poată să apară, după patru ani de așteptare. Văd însă că nu apare și, la două scrisori recomandate (lui Șora și Pienescu) în legătură cu volumul acesta, n-am primit nici un răspuns. Tovarășul Șora, când a fost la mine prin april, cred, mi-a cerut să ducă și volumul respins odată la E.S.P.L.A., *Strigoii*, pentru a-l supune unui nou examen, de asemenea și manuscrisele celor două romane: *Frământări* și *Prăbușirea* și două povestiri mai mari, apărute trunchiate prin reviste: *Prăpastia* și *Valurile-vânturile*. Și încă un manuscris: *Din pragul marii treceri*.

Dacă ai posibilitatea, fie și la telefon, să poți vorbi cu Pienescu sau cu Șora, rog spune-le că mă simt foarte neliniștit când la două recomandate nu mi s-a răspuns un cuvânt. Și că nu le mai pot cere dumnealor informații, căci ar fi prea umilitor pentru mine.

Dacă n-au putut și nu pot să scoată volumul anul acesta, cred că tot merită o simplă explicare sau lămurire.

Al dumitale cu dragoste, *Ion Agârbiceanu.*“

„Cluj, 28.III.1962.

Iubite domnule Brad,

Mulțumesc pentru interesul ce-l porți pentru manuscrisele mele... Până azi nu mai știu nimic de soarta lor, așa că de curând, de vro trei-patru săptămâni, i-am scris tovarășului Șora ca până la 1 iulie a.c. să-mi

restituie manuscrisele pe care nu le pot publica, vrând să-mi pun rânduială în lăsământul meu literar și să-l predau fiicei mele, căci așa înaintat în vârstă cum sunt, ce mai știu când voi trece dealul.

Cu multă sănătate, *Ion Agârbiceanu*.”

„Cluj, 5.X.1962.

Iubite domnule Brad,

Trecând cu bine peste impresionanta cinstire ce mi-ați organizat, vin să-ți mulțumesc din toată inima pentru tot ce ai făcut și personal pentru mine, și pentru frumoasa apreciere a scrisului meu, făcută în *Gazeta literară* și alte publicații.

Al dumitale cu stimă, *Ion Agârbiceanu*.”¹

La această „impresionantă cinstire“, editura, în realitate redactorul șef, Mihai Șora, și redactorul de carte, Gheorghe Pienescu, trecând peste o serie întreagă de piedici, puse în cale de armata de politruci, au reușit să-i publice primele două volume din seria *Opere*, cu care i-a organizat o vitrină la Librăria Centrală din Cluj.

Manuscrisul romanului *Prăbușirea*, ce ne-a fost pus la dispoziție de fiica autorului, Maria Magdalena, intitulat la început *Familia Crețu*, după cum aflăm dintr-o scrisoare a autorului adresată editorului Gh. Mecu în 1943², prezintă câteva modificări față de alte manuscrise cercetate de noi. Acest fapt este o noutate în felul de a crea al autorului, deoarece așa după cum singur mărturisește: „Cu cât trecură anii, am fost atras irezistibil tot mai mult spre adâncimile sufletului, fiindu-mi în tot timpul scrisului aproape imposibil să mă îngrijesc de formă, de stil. Și schițele, povestirile mele le-am scris dintr-o suflare. Rareori am revenit asupra celor scrise. N-am transcris nici un manuscris, doar pagini din ele. Toate volumele sau schițele mele s-au publicat după primul și singurul manuscris. Nu-mi pot da seama nici acum pentru ce nu reciteam ce am scris decât în tipar, deși îmi dădeam seama că nu fac bine.”³

Modificările operate în roman au fost cerute de lectorii prin mâna cărora a circulat manuscrisul și care considerau excesivă și neconcordanță moralitatea preotului și militantului transilvănean față de comportamentul unor contemporani veroși.

¹ *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu. Mărturii. Comentarii. Arhivă. O carte gândită și alcătuită de Mircea Zăciu*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982.

² *Documente literare*, vol. I. Ediție de Gh. Cardaș. București, Editura Minerva, 1971.

³ *Ibid. Mărturisiri literare*.

Astfel, la paginile 48, 49, 50, 51 sunt eliminate unele fragmente, iar legăturile sunt scrise cu creionul. De la acestea, scriitorul mai intervine la pagina 311, unde rescrie douăsprezece pagini și jumătate. Ultima modificare se află la pagina 326, din care elimină trei sferturi.

Referitor la felul în care obișnuia să scrie Ion Agârbiceanu trebuie să facem o mențiune, și anume faptul că el folosea jumătăți de coli, tăiate în lung, pe care scria cu o literă mărunță și egală, încât descifrarea manuscriselor creează editorului, în unele cazuri, dificultăți. În plus, grafia acestor modificări, datorită vârstei, apare nesigură și tremurată.

Tot referitor la acest manuscris trebuie să menționăm lipsa a 22 pagini, lipsă marcată de autor prin însemnarea: „Trimis manuscrisul la *Viața românească*“. La această trimitere se adaugă o informație, pe care am extras-o dintr-o scrisoare adresată lui Gheorghe Pienescu la data de 22 iunie 1963: „Iubite domnule Pienescu, chiar de la început mă grăbesc să te rog să telefonezi la *Gazeta literară* să nu publice capitolul acela din *Prăbușirea*. Nu e nici o săptămână de când *Viața românească* mi-a cerut insistent (era aici Savin Bratu) să le dau materialul pentru numărul din iulie, când vor să facă un număr cu «literatura între cele două războaie mondiale». Și eu le-am dat exact cele două capitole pe care le-ai dat și dumneata *Gazetei literare*. Se vede că am căzut amândoi pe ce a fost mai bun.“¹

Nu cunoaștem cum s-au petrecut lucrurile, dar fragmentul a apărut în *Gazeta literară* din 30 mai 1963, pe care l-am copiat și introdus în text. Față de cele 22 pagini, fragmentul din *Gazeta literară* nu conține decât 13 pagini. Până la descoperirea manuscrisului trimis *Vieții românești*, romanul se va tipări fără cele aproape 7 pagini lipsă.

*
* *

Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o serie de transformări lingvistice se înregistrează în evoluția limbii române literare, începând cu fenomene fonetice și morfologice, trecând prin evoluții sintactice și încheind cu schimbări semantice semnificative. Acest proces se poate urmări concludent în opere ale scriitorilor Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Ion Agârbiceanu etc.

Așadar, în editarea seriei de *Opere* Agârbiceanu, pe lângă valoarea literară, care trebuie pusă în evidență printr-o analiză de conținut, prin publicarea integrală – inclusiv a lucrărilor inedite – este necesară o aplecare atentă asupra formelor de limbă utilizate de autor. Ele reflectă atât stilul specific autorului, cât și o caracteristică a primei jumătăți a secolului al XX-lea.

¹ Ibid. *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*.

Faptul că ediția de *Opere* a fost începută de autor, iar continuarea noastră, începând cu volumul al XIII-lea, a avut de întâmpinat nenumărate „obstacole”: tăieri succesive din planul editorial, amânări, condiționări și restricții privind comentariile și notele de orice fel, până la excluderea lor din volum sau impunerea ideii că modernizarea lingvistică (nu numai ortografică) este chiar benefică, ușurând lectura cititorului, a făcut ca prezentarea textului lui I. Agârbiceanu să nu fie unitară lingvistic, iar comentariile să fie sporadice și neconcludente ¹.

Referindu-se la nuvela *Jandarmul*, pe care autorul a revizuit-o, contrar obiceiului lui, la sugestia redactorului, pentru a reduce 25 de pagini (ce conțineau un subiect separat) care decalibrau povestirea, Marian Papahagi afirmă că „foarte multe retușuri elimină stângăcii de exprimare, cacofonii...”; „Cu această ocazie, Agârbiceanu a preferat neologismelor «termeni mai tradiționali» sau chiar a mers până la regionalizarea unor cuvinte de tip trăbă pentru trebuie” ².

Din analiza romanelor publicate de noi, reiese că această preferință lingvistică a autorului pentru culoarea locală, cât și pentru tradiție s-a menținut, numai că el nerevenind în majoritatea cazurilor asupra manuscriselor, acestea prezintă o serie de inconsecvențe sau de variante fonetice, morfologice sau lexicale care coexistă în aceeași pagină sau chiar în aceeași frază. Întâlnim astfel alături de arhaisme, neologisme, alături de forme fonetice și morfologice ale limbii cronicarilor, cuvinte ce atestă evoluția fonetică a limbii române etc.

În volumul de față încercăm o restabilire a realității lingvistice oferite de romanul inedit *Prăbușirea* – caracteristic, de altfel, pentru toată opera – prin această notă. Trebuie menționat însă că, la recomandarea editurii, care nu împărtășește întru totul punctul nostru de vedere asupra specificității fonetice, morfologice și sintactice a unor forme de limbă – ce trebuie păstrate în text pentru autenticitate – am operat unele modificări, aducând o parte din ele la formele actuale ale limbii literare. Cu atât mai mult se cere ca aceste forme să fie menționate și explicate în nota asupra ediției, pentru a nu se mai crea confuzii și a ne delimita de alte păreri ³.

¹ După moartea autorului, ediția a fost „supravegheată” o perioadă de redactorul de carte Gh. Pienescu, așa cum menționează pe verso-ul foii de gardă: „Textul din acest volum s-a tipărit sub supravegherea lui Gh. Pienescu, conform indicațiilor autorului și normelor ortografice stabilite pentru seria de *Opere*”.

² Ibid. *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*.

³ În unele ediții apărute înainte de 1944, aceste forme populare au fost înlocuite de lectorul editurii, după cum aflăm dintr-o dedicație a autorului pe un exemplar din romanul *Domnișoara Ana*, apărut la Editura Gh. Mecu, 1943: „Domnului profesor C. Fierăscu, profunda mulțumire pentru grija tipăririi volumelor mele și pentru inteligenta înlocuire a unor ardelenisme”. (*Documente literare*, ediție de Gh. Cardaș.)

Vom începe cu consemnarea **fenomenelor fonetice** relevante:

– grafia unor cuvinte care respectă vechi fonetisme populare: *prav*, *cimiter*, *deajaba*, *gâdâlea*, *painjen*, *subt*, *vrâstă*, *alvie*, *polecără*, *trupină*, *zmâncitură*, *zariște*, *a zburătări*, *apropiază* etc.

– cuvinte care prezintă o serie de fenomene fonetice specifice graiurilor populare: trecerea vocalei *e* la *ă* în cuvinte ca: *înțăles*, *năcaz*, *zăi*, *zăci*, *trăsări*, *trăbui*, *răuși*; în vocală finală la substantive ca: *pecetă*, *frumuseță*; sau la desinența unor verbe: *întoarsă*, *adusă*, *împietrisă*, *strecurășă*; menținerea vocalei *e* neaccentuată într-o serie de cuvinte ca: *întunerec*, *ieften*, *nește*, *piedecă*, *mărgenit*, *deschis*, *duminecă*, *cetire*; diftongarea vocalei *o* în *oa*: *ouă*, *doauă*, *noauă*; nediftongarea vocalei *a* în *ea*: *asurzască*, *păzască*, *sfârșască*, *razim*; o serie de cuvinte care mențin vocala *e* după labiale: *b*, *m*, *p*, *f*, *v*, sau consoana *r* (după forma în latină): *restimp*, *beut*, *reu*, *crepat*, *fer*, *streini*, *a se rezgândi*, *a peri*, *a rezleți*; alternanța vocalică *o* / *u*: *dormea* / *durmea* (forma populară), în schimb, *roletă* în loc de *ruletă*; am menținut toate aceste forme în ediția de față;

– fenomene de palatalizare consonantică: în regiunea Crișurilor, fonemul *j* corespunde lui *g* din limba literară: ex.: *vertijinoase* – *vertiginose*; *fuje* – *fuge*. Dar din sec. al XVIII-lea se întâlnește și fenomenul invers al provenienței consoanei prepalatale *j* în forme literare din *g*: *stângenit* (*stânjenit*), *împăiengenit* (*împăienjenit*), *a se gena* (*a se jena*), *pasagiu* (*pasaj*). La Agârbiceanu întâlnim ambele variante ale fenomenului fonetic reflectate în cuvintele utilizate. De altfel, și Florica Dimitrescu subliniază importanța fenomenului de palatalizare a labialelor, arătând că ne aflăm în fața unei tendințe proprii limbii române¹. În text am uniformizat, preferând forma literară;

– acomodări în rostirea unor „sunete învecinate“, cum le numește Sextil Pușcariu: s urmat de fonicele *b*, *d*, *g*, primește fonia acestora și se rostește *z*: *dezbrac*, *dezdăunez*, *dezgolesc*, *zbughi*, *zbătut*, *dezgust*. În roman întâlnim însă formele fonetice care au menținut consoana *s* în aceste situații: *sbughi*, *sbătut*, *disgust*. Același fenomen se întâlnește și în cazul în care *s* este plasat intervocalic: *reservor*, *scandalisa*, *extasiat*, *sensație*, *causă*, *pausă*. Acest fenomen istoric îl explică Sextil Pușcariu prin faptul că el se produce și uneori se generalizează datorită obișnuinței și imitației, două elemente care scapă controlului vorbitorului². Am optat în acest caz pentru forma actuală, în care fonemul *s* a fost sonorizat, deci *z*,

¹ Florica Dimitrescu, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, Editura Științifică, 1967.

² Sextil Pușcariu, *Limba română*, București, Editura Științifică, 1976.

– sunt însă și transformări sporadice și accidentale ale consoanelor răspândite numai pe o anumită întindere în timp sau în spațiu. Merită amintite câteva pe care autorul romanului *Prăbușirea* le-a preferat pentru culoarea locală: *h* a fost transformat în *f* (prah > praf), dar uneori a devenit *v* (*prav*, așa cum îl întâlnim în roman);

– o serie de grupuri consonantice provenite din latină au suferit transformări sau reduceri de consoane. Astfel, grupul *cs* a devenit *s*. Acest grup trecuse încă din limba latină prin asimilare la *ss* (ex. *dixit* > *dissit*; *expono* > *spun*). Prin analogie cu acest fenomen se întâlnesc și cuvinte ca *espunere*, *esplicație*, *escepțional*, deși formele literare nu prezintă reducerea consonantică amintită, rămânând în formă etimologică: *expunere* < *expono*; *excepțional* < *exceptio*; *explicație* < *explicatio*, de aceea le-am preferat pe cele din urmă;

– am respectat însă preferința autorului pentru vechi forme dialectale cum sunt: cuvinte fără prefixe: *a blănu*, *a coperi*, *a cerca*, *a pacheta*, *a zbucni*, în același timp cu forme verbale arhaice cu prefix: *a împopula*, *a înstăpâni*, *a însătoșa*;

– cuvinte care prezintă fenomenul de epenteză consonantică (ex. *a îmblăta* < v. sl. ; *mlatiti* (a bate cerealele pentru a separa semințele); *dumnitale* < *dumitale* (prin analogie cu forma de nominativ *dumneata*);

– vechi forme etimologice, ca de exemplu: *vecinic*, *pacinic*, *obici-nuit*, care păstrează semivocala *i*; *noui*, *nouăle* a căror formă provine din etimonul latin *novus*; *sunt* din verbul latin *sum*, *esse*, *fui*;

– dar în același scop am menținut și alternanțele formelor dialectale cu cele literare, uneori chiar în aceeași frază: *nește / niște*, *rezgândi / răzgândi*, *restimp / răstimp*, *strein / străin*, *înțeles / înțălăs*, *lature / latură*, *fereastră / fereastră*, *păhar / pahar*, *pasagiu / pasaj*, *adormit / adurmit*, *razim / reazim*, *năcaz / necaz*.

Morfologic, constatăm o serie de fenomene influențate tot de forme populare arhaice:

– substantive de declinarea I, ale căror forme nu prezintă alternanța *oa / o* la singular și la plural: *școala / școale*, nu *școli*; fără palatalizarea consonantică la plural: *stradă / strade*, nu *străzi*, *obraz / obrazi*, nu *obraji*; nominativ plural în *e*, în loc de *i*: *pagine*, *inime*, *predice*, și genitiv-dativ singular în *ei*, nu în *ii*: *paginei*, *inimei*, *predicei*, *limbei*, *urei*, *vocei*. Pentru ușurința lecturii am adoptat însă în text grafia modernă;

– pronumele relativ folosit la plural cu forma *cari* în locul substantivelor masculine și neutre;

– pronumele personale la dativ (*lui*, *îi*) care apare în forma scurtă *i*: *i groază* pentru *îi e groază*; *i trecuseră prin minte* pentru *îi trecuseră prin minte*;

– verbele de conjugarea I: *a datora*, *a prefera*, apar cu desinențe de conjugarea a IV-a: *a datori*, *a preferi*;

– verbele de conjugarea a III-a și a IV-a păstrează la imperfect desinența infinitivului conjugării a IV-a, moștenită din limba latină, vocala *i*: *gândia, mergia, vorbia, lovia, mulțumia, venia, ieșia, auzia, devenia, reușia, folosia, amintia, lipsia, revenia, opria, povestia, mulțumia*; apar uneori, rar, e adevărat, și formele literare. De altfel, alternanța formelor este o caracteristică a autorului;

– indicativul prezent, forma infinitivului latin: suferi, acoperi;

– indicativul prezent, forma scurtă, al verbului *a fi*, *i* pentru *e*: *mi-i bine, li-i* sau absența lui: *li* (pentru *li-i*).

De fapt, acest fenomen atestă ecourile prelungite în timp ale exceselor latinizante ale limbii române promovate încă în secolul al XVIII-lea de corifeii Școlii Ardelene, în lupta lor pentru impunerea adevărului despre originea limbii noastre. Tocmai de aceea considerăm că aceste forme de limbă ar fi dat culoare de epocă; la sugestia redacției însă le-am actualizat, cu excepția formelor scurte ale verbului *a fi*.

Sintactic, semnalăm faptul că autorul preferă deseori topica inversă, pentru sublinierea unor elemente specifice din propoziție sau pentru realizarea unei mai mari expresivități: *nu-i mai un străin (nu mai e un străin)*; *nu mi-i mai sfială de tine*; *mai potu-se numi conducători?*; *îl știa potoli* etc.

Agârbiceanu urmărește de asemenea întrepătrunderea de planuri între acțiunile trecute și cele prezente, prin nerespectarea concordanței timpurilor. De obicei asociază *mai mult ca perfectul* cu *perfectul simplu* („Pentru ce *simțise* rana aceea când îl *văzu*“; „Avocatul Crețu se *înșelase* când *crezu* că a pus stăpânire pe Sonia...“; „Această decădere îngrozitoare nu *și-o putea ierta* de când *ieșise* din negura ce *căzu* peste sufletul ei *atunci*“; „Justina *ieșise* pe înserat cu Benedict. O colegă de la medicină *venise* la ea pe la șase, îi *șopti* ceva într-un colț și *plecă*“); sau *imperfect* cu *perfectul simplu* și *mai mult ca perfectul* pentru acțiuni simultane („Nu *putea* dormi însă nici acum și *începu* să se teamă“; „*I se părea* [...] că el se *simțea* acum în inferioritate față de ea, căci și el *exagerase, o rănisese* [...] și totuși el *nu avu* curajul unei retractări“; „Cum *nu se afla* nici un act asupra lui *nu-i putu fi stabilită* identitatea“).

„De notat e înlocuirea frecventă a *imperfectului indicativ* al relatării auctoriale a intervențiilor personajelor, cu *perfectul simplu*“¹, remarcă și Marian Papahagi, explicându-și fenomenul prin dorința autorului de a tempera excesul de generalitate și moralizare sugerat de imperfect printr-un concret narativ exprimat de *perfect*.

¹ Ibid. *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*.

Autorul însă menține *perfectul simplu* și pentru acțiuni trecute, fără a face distincție între planurile acțiunii: („Tineretele perechi *plecară* într-o excursie în Italia după nuntă și nu *se întoarseră* decât pe la mijlocul lui august, când se instalară în vila din X, unde Ana și Benedict *veniră* de mai de mult“).

Întâlnim, de asemenea, capitole întregi în care descrierea unui eveniment alternează între trecut și prezent fără o succesiune temporală logică. Acestea sunt, în majoritate, după cum am mai arătat, neconcordanțe voite de autor pentru crearea suprapunerii planurilor temporale. Pe acestea le-am respectat întocmai. Dar de multe ori această neconcordanță a timpurilor creează confuzie și îngreunează urmărirea acțiunii romanului. De aceea ne-am permis, acolo unde am constatat neglijența autorului, să modificăm tacit timpurile verbale. În acest fel, acțiunea devine fluentă și faptele relatate se pot succeda firesc în intervalul temporal descris. Exemplificăm prin câteva sintagme:

– alternanța nejustificată între *mai mult ca perfectul* și *perfectul simplu* pentru acțiuni petrecute în aceeași secvență de timp („*Vorbiseră* cum să fie aranjate *încă data trecută* când *reuși* să-l convingă... și cele două camere *așteptau* noua întrebuintare“; „Iustina, după ce *se prăjise* o vreme la soare, *întră* din nou în apă“; „Deși *nu-i dăduse* ...nici o însărcinare, acesta după ce *întâlni* pe cei doi proprietari... *și-i asigurase*... *se informă*“);

– utilizarea *perfectului simplu* și pentru fapte petrecute înaintea acțiunii principale („Ion Crețu *își aduse* aminte că Tomescu iar *fu* de negăsit în zilele din urmă“, <pentru *fuse* de negăsit>; „înainte cu o săptămână *se întâlne* cu amândoi... unde familia Crețu *fu* invitată“. Locuțiunea „*Înainte cu o săptămână*“ plasează acțiunea în timpul trecut. Deci corect era *se întâlneau*... *fuseseră* invitată; sau: „Părinții lui Tomescu *muriră* demult fără a-l fi lăsat vreodată să bănuiască ceva“ <pentru *muriseră* demult >).

În capitolul al XIII-lea se povestesc la *prezent* întâmplările unuia dintre personaje. De la un moment dat (alineatul al 2-lea), Agârbiceanu redă fapte petrecute înaintea celor descrise în primul alineat și care logic construiau mobilul celor din urmă. Firesc ar fi fost ca paradigma verbală, respectând concordanța timpurilor, să reflecte moduri și timpuri trecute, dar autorul redă totul la *prezent* și *perfect simplu*, amestecând planurile temporale și încurcând suita evenimentelor. Neglijențele de stil, de tipul celor amintite mai sus (neconcordanța timpurilor), o serie de dezacorduri gramaticale, cum ar fi: „*dumneata ce-mi spuneți*“ ; „*o fată care fusese servitoarele ei*“ ; „*puzderiile unei vase scumpe*... Ana crezuse că *i-l izbește în cap*“; adjective utilizate greșit la comparativ de superioritate: „*mai superior*“; înlocuiri de nume ale personajelor ce intervin la un

moment dat în acțiune: *Ionescu* în loc de *Popescu*, *Șmilovici* în loc de *Leibovici* etc., ne-am permis să le corectăm pentru acuratețea și claritatea textului, semnalându-le în notele de subsol.

Lexicul abundă în cuvinte și expresii vechi populare de circulație largă sau mai restrânsă, regională: *lictar*, *ogașă*, *acăți*, *albenet*, *puiuc*, *pociup*, *reparaturi*, *sireglă*, *împungaci*, *iasară*, *a stirci*, *a corli*, *a îmboldorji*, *a îmblăți*, *a blănu*, *a condromoni*, *a dezmanda*, *a gribura*, *a însătoșa*, *a zăcări*, *a octroi*, *a țârlăi*, *a zburătări*, *a se zguli*, *a întrece* (cu sensul de a fi de prisos), *răguros*, *buchisat*, *trupină*, *irugă*, *vrâstă*, *polecără*, *clevete*, *încătrău*; *motăit ca de ploaie*, *presimț de câștig*, *a-i scărița onorarul*.

Apar în text însă și expresii calchiate după texte religioase: „*ți-e rușine de a te fi îndrăgostit într-un bărbat*“ (după expresia „*întru ființă*“) și alte expresii idiomatice ce atestă disponibilitatea autorului pentru limba veche populară: („*il umplea cu o dispoziție de veselie*“ <bună dispoziție>; „*te rog de puțină răbdare*“ <să ai puțină răbdare>; „*la multe mese ședeau învrâstați și bărbați, și femei*“; „*nu voi mai avea lipsă*“ <nu voi mai avea nevoie>).

Alături de acestea, Agârbiceanu folosește și o serie de termeni latinești frecvent întâlniți în literatura epocii: *a dubita*, *a exopera*, *a concipia*, *a experia*, *asentare*, *adnexare*, *adversiune*, *advocat*, *insignii*, *pulpitre*, *paciință*, *conștiu* etc.

Îmbinarea între vechi și nou, atât a sintagmelor gramaticale, cât și a formelor lexicale creează farmecul și particularitatea scrierilor lui Ion Agârbiceanu. De aceea am și insistat asupra descrierii acestor aparente contradicții lingvistice care abundă în text.

Ortografia veche, utilizată de autor în manuscris, a fost abandonată în favoarea ortografiei în vigoare, conform normelor moderne de editare.

Mariana Iova și Victor Iova

PRĂBUȘIREA

[I]

Telegrafiasse că sosește cu acceleratul de miezul nopții și că le aduce o mare surpriză. De la gară, cu mașina, n-avea mai mult de-un sfert de ceas până acasă. Iar acum, în odaia vecină, în salon, ornicul bătut unu, unplând camera cu armonii prelungi, ca de pian. Să nu fi aflat mașină la gară? Dar la acceleratul acesta, cea mai bună legătură cu capitala, ea știa că totdeauna sunt mașini. Poate va fi întârziat trenul?

Se hotărî să mai aștepte singură, trimițând fetele la culcare. Băiatul, Benedict, nu era acasă. Plecase la pescuit păstrăvi cu membrii unei societăți în care se înscrișese și el de curând. Plecase pentru o săptămână, înainte cu două zile.

Fetele, deși li se închideau pleoapele, nu trecură bucuroase în camera lor. Voiau să afle surpriza de care vorbea telegrama. De la cinci după-amiază, de când sosise ele înnebuniseră pe mama lor cu câte combinații făcuseră în legătură cu vestea ce le-o trimitea tata. La ce nu se gândiseră? De la automobil și cercei cu briliante până la o călătorie în străinătate, câte prostii nu le trecuseră prin minte? Iustina, cea mai mare, spusese chiar, râzând cu capul dat pe spate, că-i posibil ca tatăl lor să le aducă pețitori.

– N-ai mintea întreagă, tu fată! zise supărată mamă-sa. Tatăl vostru vă iubește, desigur, dar nu-i un copil.

A doua, Anicuța, se roși toată auzind pe sora-sa. Pelița obrazului ei, albă ca laptele, subțire s-o tai c-un fir de păr, se îmbujoră aprins, și ea își duse mâna la frunte simțind oleacă de amețală: numai acum, de două săptămâni, luase bacalaureatul.

Iustina era cu doi ani și jumătate mai mare decât ea. Era studentă în anul al doilea de medicină.

Amândouă voia să-l aștepte pe tatăl lor, deși, spunând adevărul, își satisfăcuseră, în parte, curiozitatea în presupunerile lor, și-și risipiră entuziasmul de la început, tot încercând să găsească ce surpriză le va aduce tata. Le luase și somnul, și nu mai prea înțelegeau ce citeau, după cina târzie, lângă masă. Cinară târziu, pe la unsprezece, căci doamna Ana Crețu voia să aibă mâncare proaspătă și pentru soțul ei. Voiseră, la început, să aștepte toate trei cu cina până la sosirea acceleratului, pusese ră la masă și o sticlă cu vin înfundat adus din pivniță, din nisip. Dar pe la unsprezece Iustina era să leșine de foame, și le convinse și pe celelalte două să mănânce.

– Parcă tata nu va fi cinat în vagon-restaurant! Las' că-l știu eu! Totuși, mama puse friptură de-o parte.

– Mergem, dar cu o condiție, zise Iustina, când le trimise la culcare, dacă totuși mai vine în noaptea asta, să ne trezești ori la ce ceas va fi. Nu-i așa, Anicuțo?

Anicuței, după masă, i se închideau ochii.

– Da, te rugăm, mamă, să ne trezești, zise ea și-și duse palma albă, cu degete subțiri și lungi la gură, să-și ascundă un căscat.

Rămasă singură Ana Crețu trecu la bucătărie, să vadă dacă mai este caldă friptura. Cine știe, poate a întârziat acceleratul. Se mai întâmplă. Dar după ce bătu ceasul unu, începu să se îngrijoreze. Trenul va fi sosit, desigur. Dacă le-a avizat prin telegramă că va veni și totuși n-a venit, nu i se va fi întâmplat ceva? Ori l-a reținut vro afacere neprevăzută? Ah! Doamne, pentru afacerile astea, el e gata să sacrifice orice!

Se ridică neliniștită de pe scaun și se apropie de-o fereastră spre stradă. Ridică puțin roleta și privi afară. Când începuse să ploaie? Asfaltul ud strălucea la lumina felinarelor electrice ca oglinda. Putu distinge și firele subțiri de ploaie deasă, alburie, piezișă. Felinarele se legănau încet.

– Hm! A început și vântul, gândi ea. Aseară era încă senin.

Ridică roleta până sus și deschise geamul. Mireasma ploii, a aerului răcorit o izbi în față, și respiră cu plăcere. Fusesse toată ziua năduf greu.

Orașul dormea în liniște adâncă, sclipind din acoperișele udate de ploaie, unde bătea lumina electrică. În restimpuri depărtate se auzea, la distanțe mari, tropot trecător de copite. Era spre centru, unde se aflau restaurantele și cafenelele...

Stătu mult în fereastra deschisă, sorbind aerul proaspăt. Gândurile i se împrăștiară și privea în neștire afară. Într-un târziu simți o leacă de frig între spete, și se trezi. Închise geamul, lăsă roleta. Ornicul din salon bătu două.

– Ce mai aștept? își zise ea. E o prostie să cred că mai vine în noaptea asta. Până la opt dimineața nu mai este alt tren. Desigur, i-a ieșit în drum o afacere nouă!

Stânse becul și trecu în dormitor. În întunerec simți o înfiorare, ca de-o teamă nedeslușită, și se grăbi să aprindă lumina de pe noptieră. Gândurile i se risipiră din nou în vreme ce se dezbrăca. Nu se privi o singură dată în oglindă, în vreme ce-și făcea toaleta de culcare, cum era obicinuită încă de când era fată.

Era încă o femeie tânără, frumoasă, cu toți cei patruzeci și cinci de ani ai săi. Înaltă, subțire, mlădioasă, cu părul de-un negru mat, cu ochii mari verzui, cu sprâncenele dese, puternic arcuite, cu genele lungi. Abea mijeau câteva crețe în colțul ochilor. Gura părea veștejită puțin: n-a întrebuințat nici o dată vopseli. În jurul buzelor parcă i se jucau niște nourași de tristețe.

Se întinse în așternut cu un mic oftat, hotărâtă să adoarmă.

De când s-a măritat, se obicinuisă să nu se culce înainte de a sosi bărbatul, când era în oraș. Și cum, înainte vreme, Ion Crețu călătorea rar, iar cu prieteni prin cafenele nu se încurca, nu se putea plânge că-l aștepta prea mult. Acum însă, de vro câțiva ani, el lipsea foarte des din oraș, cu zilele, ba chiar cu săptămânile și se obicinuisă să se culce singură. Se obicinuisă*, dar totuși nu era bucuroasă. Nu mai era adormitul ușor și somnul tihnit ca pe vremea când bărbatul respira regulat în patul vecin. Nu mai era pacea și siguranța de altădată.

Dar, ce putea face? Aveau două fete mari, băiatul în al treilea an la drept, și Ion Crețu ținea la ei ca la ochii din cap. Era hotărât să nu-i trimită în lume cu mâna goală. Ba voia, și era încăpățânat, să le lase o avere cât mai mare. Și, așa, de vro câțiva ani a intrat în afaceri și în politică, tot pentru afaceri.

Ana s-a împotrivit la început: putea câștiga și cu advocatura de-acasă, cât era necesar să-și înzestreze fetele și să-l ducă pe Benedict până la diplomă. A, dar aici avea multă supărare cu

* În ms.: *chinuise* (n. ed.).

bărbatul. El nu se mulțumea cu puțin. El voia, pentru copiii săi, o situație de primul ordin. Era convingerea lui că fără avere mare, în lumea de azi te calcă toți în picioare...

Da, însă pentru ce-i vin gândurile acestea din nou în minte, în loc să doarmă? Nu a discutat cu el, de-atâtea ori, chestiunea asta în zadar? Nu s-a lăsat, de la o vreme, în voia sorții, după ani de discuții?

Totuși, regretul de-a se simți așa de părăsită, mereu singură, se cufundase undeva adânc în ființa ei, și seara când se culca, el înfloreă în tristețea aceea jucăușe din jurul buzelor ei, și-i încețoșa privirile verzui. La rădăcina acelui regret era gândul : «Eu nu mai sunt nimica pentru el? Numai viitorul copiilor? Numai bunăstarea lor? Eu pot, de-acum, să mă dau la o parte?»

Dacă n-ar fi avut un răspuns precis și hotărât la întrebările acestea, Ana Crețu s-ar fi dat demult cu capul de pereți. Dar avea, de fiecare dată, când bărbatul venea acasă: o sorbea din ochi și acum, ca și pe vremea tinereții, și o încunajura de toate atențiunile.

«Da, încă ține la mine, mă iubește, dar e tot mai robitor de viitorul copiilor», își zicea ea oftând.

Își zicea așa până înainte cu trei-patru ani. De-atunci s-a mai liniștit, s-a mai obicinuit cu patima lui, rămânând totuși cu un regret ascuns în suflet. Nedeslușit îi părea că prea repede trecuse viața ei...

Se întorcea de pe-o parte pe alta și nu putea adormi. Afară începu să vâjâie vântul și din când în când izbea picuri grei, ca alicele în geamuri.

«Poate mi-a trecut somnul pentru că nu-s obicinuită să mă culc la o oră așa de târzie», își zise ea, concentrându-și atenția asupra cântecului, mereu schimbat, al vântului. Credea să împrăstie așa gândurile nemulțumirilor ei din anii trecuți, simțind, ca o adiere de răcoare, ca un fel de spaimă subțire, că ele mai sunt încă și nemulțumirile sale de azi, deși uneori credea că s-a împăcat cu ele definitiv. Vântul fluiera în horn, părând uneori că s-a aninat acolo, și atât a mai rămas din el, dar în clipa următoare vuia cu mânie pe strada îngustă scuturând două ferestre care nu se închideau prea bine, trecea involburat și sfâșiat de fiecare piedecă ce-i stătea în drum, ca un râu nevăzut ce nu-și mai încape în alvie.

Strada în care era casa lor era o uliță veche, strâmtă, nu prea lungă, care era vecinic plină de curent, ca un gang. Vântul care se întetise acum avea de lucru pe coridorul acesta, străjuit de case vechi cu un etaj și mai rar cu două. Și cele cu un singur etaj erau foarte înalte. Clădirile acestea bătrâne aveau parterul cu mult peste înălțimea capului, de la linia străzii, și acoperișele erau aproape jumătate din înălțimea întregului edificiu, clădite și ele în etaje.

Avuseseră mai înainte altă casă, dar numai cu patru camere. Când ajunsese de vânzare aceasta de acum, din care ei țineau numai etajul, vro opt-nouă camere – parterul era închiriat – fusese un prilej bun pe care bărbatul său nu voise să-l scape: cumpărase imobilul în licitație, de la o familie de boieri scăpătați. O bancă scosese casa la vânzare. O cumpărase ieftin. Azi ar primi pe ușor prețul întreg. Dar nu se gândea s-o vândă. Era o casă mare, comodă, clădită anume pentru oameni cu dare de mână. Bărbatul său spunea în glumă că, la nevoie, amândouă fetele pot fi măritate aici, și mai rămâne un apartament și pentru Benedict...

Tot ascultând vuietul variat al vântului, Ana se trezi că gândurile ei fug cu ani în urmă, la cumpărarea acestui imobil, la bucuria de atunci a bărbatului, la spaima copiilor cari se temeau să nu se piardă prin clădire, când vântul smulse un ornament vechi de tinichea de pe o casă vecină și-l izbi în geam, cu atâta putere, încât îl sparse. Ana sări înspăimântată din pat și se apropie de fereastră. Geamul din lăuntru era neatins, cel din afară cursese în puzderii, iar jos în stradă se rostogolea, ca prinsă într-un vârtej, decorația aceea veche. Ana se uitase de multe ori la ea până era înfiptă deasupra acoperișului casei vecine. Era înaltă de vreun metru, și nu se putuse dumiri niciodată ce reprezintă.

Putea fi un fel de pasere monstruoasă, cum își închipuia în copilărie zgripturoaica, dar putea fi și un fel de animal exotic, cum se văd vechile embleme familiare.

Abea acum, întorcându-se spre pat, Ana simți cum îi bate inima și cum respiră de greu. Se speriasse tare de izbitura aceea în geam. Acum își dădea seama că ceea ce a aruncat-o, ca o coardă destinsă, din pat, fusese gândul că lui Ion i s-a întâmplat o nenorocire. Înțelegea acum absurditatea gândului. Cum să i se întâmple ceva aici în fața casei? El va fi rămas, desigur, în capitală. Cine știe ce l-o fi reținut în clipa din urmă.

Nu putu adormi însă nici acum și începu să se teamă să mai audă ceasul bătând la gândul că va fi foarte târziu... Înțălese că, la urma urmelor, ceea ce-i alungase somnul era tot teama să nu i se fi întâmplat bărbatului vro nenorocire. Acum știa că teama aceasta n-o părăsise nici o clipă de când trimisese fetele la culcare, ci se trăsesese numai la fund, în sufletul său...

Trebuia să fie un lucru deosebit surpriza de care-i telegrafiasse, dacă nu avusese răbdarea să nu pomenească de ea până la sosire. Nu obicinuia să avizeze nici într-un fel data sosirii, decât rareori când era nevoit să și-o amâne în chip neobicinuit. Și dacă totuși n-a putut sosi, ceva grav a trebuit să se petreacă. Pentru ce «grav»? se întrebă tot ea. Nu era de ajuns să-i fi ieșit în cale o afacere nouă? Nu și-a explicat ea bine întârzierea când și-a spus că bărbatul său pentru o afacere bună e gata să jertfească orice? Nu ! Nu o mai satisfăcea răspunsul acesta! Sensibilitatea ei devenise tot mai ascuțită, și uneori avea senzația că i se înfiripă simțuri nouă, ca niște antene fine, cu cari adulmecă, abea pipăit, vibrații nouă ce izvorăsc din întunec, și cari deșteaptă în ea o teamă nedeslușită.

N-ar fi mai bine să aprindă becul, să citească ceva?... Dar nu putu citi nici o pagină. Trupul îi era ostenit, moleșit de zvârcolirea zadarnică în așternut. Pleoapele i se închiseră, cartea căzu pe cuvertura ușoară de lână, și Ana Crețu lunecă într-un somn greu. Lumina becului cu abajur verde rămase straje pe noptieră. De altfel, în perdelele albe ale ferestrilor începu îndată să mijască de ziuă. De departe, de la periferiile orașului, se ridica în văzduh zgomotul căruțelor cu zarzavat, ca o cernere fină de ape. Era zi de târg. Furtuna de peste noapte fusese înghițită o dată cu zorile și ziua se vestea senină, cu un cer înalt, cu aerul înprospătat de ploaie și de vânt.

II

Dimineața, Ana se deșteaptă târziu. Deschise cu greu pleoapele. O lăncezeală grea îi pătrunsese în toate mădularele. Se simțea ostenită ca și când ar fi vegheat toată noaptea. Capul îi era greu și o durea. Închise iar pleoapele și își duse mâna la frunte, mângâind-o ușor cu degetele lungi, palide. Se gândi că va fi târziu și că fetele se vor fi sculat. Va mai rămânea totuși puțin în așternut, poate i se împrăstia durerea de cap. Nu se auzea în toată casa nici un zgomot, numai bătaia pendulei ornicului din salon.

Deodată trăsări, deschise ochii și se ridică într-un cot. Din patul vecin auzi o respirație adâncă și prelungă. Soțul său dormea cu fața întoarsă spre perete. Apoi, iar nu i se mai auzi respirația. Era acoperit numai cu cearșaful, pătura albă de lână era pe căpătâi, frumos împăturită, așa cum o lăsase ea de cu seara.

Un zâmbet fugar trecu pe buzele ei, și o destindere i se răspândi în tot trupul. Siguranța că e aici, că nu i s-a întâmplat nimic bărbatului o liniști și o satisfăcu, alungând în primele clipe mirarea firească de a-l vedea în pat. Nu avu, o vreme, nici o nevoie să-și pună întrebări și să răspundă la ele: Când a venit? Cum n-a simțit nimic când a intrat în odaie?

Se lăsă din nou pe perini și închise ochii. Parcă abea acum s-ar apropia de ea somnul cel adevărat, atîpi îndată și mai dormi un ceas. Când se trezi omul ei dormea încă, și acum i se auzea respirația regulată. Ieși tiptil din dormitor și intră în baie. Fetele nu se sculaseră încă... «Las' să doarmă, își zise ea, nu sunt obicinuite să se culce atât de târziu. De altfel, e mai bine că dorm? Și dacă se vor scula, nu le va spune nimic despre sosirea tatălui lor. Altfel, Iustina ar da năvală în dormitor.»

N-o mai durea capul, și apa rece adause la recrearea somnului liniștit după ce-l văzuse în pat pe Ion. Se simțea ușoară, întinerită, când trecu la bucătărie să pregătească dejunul. Murmura, cu buzele închise, melodia unei romanțe favorite de pe când era fată.

Apucându-se de lucru, măcina cafea prăjită pe care o ținea într-o cutie de tinichea, se gândea ce ființă slabă este omul în lumea asta, cât de ușor își poate pierde curajul. Din nimic începe să nu se mai simtă în siguranță, și chiar să se teamă. Ca și când viața ar fi răzămată pe un singur punct în spațiu și dacă se clatină el nu ar mai avea alt reazim. Și punctul acela îl poate clătina, iată, nu numai realitatea, ci și un gând, o închipuire... Gândul unei nenorociri care ar putea veni, s-ar putea întâmpla. Pentru ce, în cazuri cum a fost așteptarea ei de azi-noapte, nu se apropie de noi explicațiile în bine ale unui lucru, și nu presupunerile întunecate? Sau numai cu ea se întâmplă așa? E predispusă ea spre teamă? Sensibilitatea ei e prea mare? Sau... nu are destulă siguranță în caracterul bărbatului său? De-aici izvorau adierile de teamă, nu numai în cazuri ca azi-noapte, ci de multe ori în cursul vieții?

Da! Era adevărat! Cu o lature a caracterului bărbatului său nu s-a putut ea împăca niciodată: pornirea aceea de-a aduna avere cu amândouă mâinile. Nu era numai de acum, de când intrase în afaceri, de când, intrând în politică, se îndeletnicea și cu diferite intervenții, ci i-a surprins însușirea asta încă din primul an al căsătoriei lor, înainte de-a veni copiii. De câte ori îi simțea patima și dârzenia cu care urmărea un câștig, deși păstra formele eleganței în purtări și nu cădea niciodată în brutalitate, nici în spoliarea partidei ce-i cădea pe mână în cariera lui de avocat, Ana nu se simțea bine, ca și când atitudinea asta a lui l-ar fi micșorat în ochii ei și nu i-ar mai fi putut da toată încrederea în el. Era o notă pe care nu o înțelegea și nu-i plăcea, și care o înstrăina de el. Luptase mult împotriva acestei indispoziții, pentru că adierea înstrăinării de el o înfrica. Încea să explice în toate chipurile pornirea aceasta a lui Ion... Își zicea, în scurgerea anilor de căsătorie, că poate nu-i decât simțul practic al vieții, hărnicia și hotărârea de a învinge în viață, de a clădi un cuib solid pentru familie... Poate era reflexul și urmările experienței lui din tinerețe, din anii de liceu și universitate, când avusese să lupte cu mari greutăți materiale. Adevărat, ea nu înțălegea lupta asta. N-a avut niciodată nevoie

de nimic, crescuse într-o familie de doctor, bine situată, adusesese o zestre frumoasă în căsătorie. Dar și dacă ar fi crescut în mijlocul lipsurilor, cu firea ei nu ar fi înțales o luptă prea aprigă, prea strânsă pentru bunurile materiale ale vieții. Ana fusese o fată aplicată spre visare și avea din fetie câteva caiete pline cu versuri, pe cari le recitește și acum, ba chiar a mai adăugat la ele altele până înainte cu câțiva ani. Pe vremuri a și publicat poezioare în diferite reviste... De multe ori încerca să-și împrăstie neplăcerea când vedea strășnicia cu care muncea bărbatul, spunându-și că într-o însușire nu se aseamănă, dar că, în sfârșit, nu e mare lucru, dacă celelalte au înlănțuit în armonie viața lor. Cine poate afla doi oameni cari să se asemene într-o toate?

Toate explicările ce le încercase în cursul anilor de căsătorie nu putuseră însă să-i stingă de tot aversiunea față de slăbiciunea asta a bărbatului. Ea își ridica mereu instinctiv capul, de câte ori i se părea că Ion e prea răpit de munca lui. Ducea toate cauzele ce-i cădeau în mână până la ultima instanță, când nu le câștiga la cele inferioare. Și de multe ori nu era vorba de cauze mari, de perspectiva unui câștig însemnat.

În câteva rânduri, Ana a intervenit, chiar la insistența clienților, să nu mai apeleze o sentință. Cresc cheltuielile și partida se temea că nu va putea plăti.

– Dacă pierd, n-o să le cer nici un ban, răspundea avocatul, cu buzele strânse.

Și, într-adevăr, în câteva cazuri a făcut așa. «Cine știe, poate e ambiția lui de avocat, își zicea Ana. E încredințat că e justă cauza.» Dar nici această explicare nu-i topea aversiunea firească față de dârzenia cu care Ion își urmărea procesele.

Încerca să nu se mai gândească la ea, să șteargă această slăbiciune a bărbatului, cu bunele lui însușiri și în primul rând cu iubirea ce-i purta cu atențiunile de fiecare zi cu cari o încunjura. Fusese, în tinerețe, idealul ei de bărbat, așa cum îl văzuse în visurile sale și se lipise de el cu tot sufletul, cu toată viața, din clipa în care l-a cunoscut. Iar el o iubise cu patimă și o mai iubea încă. Ce lucru mare dacă într-un anumit punct nu se înțelegeau?

De câte ori nu și-a spus așa, în scurgerea anilor buni cari au trecut, și își mai spune încă și azi? Dar instinctul biruia rațiunea și sentimentele: ar fi dorit ca bărbatul să nu aibă nici o pată. Când

nici nu gândeă părea că se ridică din străfundurile ființei ei un deget care arăta insistent spre... lăcomia de avere a lui Ion. Căci cu toate explicările ce-și închipuia sau i le dădea el în cursul anilor, se depozita în fundul conștiinței ei convingerea nemărturisită că bărbatul ei e lacom de avere. Și părea că în această convingere zace și teama ei, nesiguranța din unele ceasuri, în viitor...

Iustina intră ca o volbură în bucătărie.

– Dar știi că nu-i frumos din partea ta, mamă! Nu te-ai ținut de cuvânt.

– Cum? făcu surprinsă Ana.

– Ne-ai promis aseară că ori la ce ceas va sosi tata, ne vei deștepta și pe noi.

– Cum? S-a sculat? L-ați văzut?

– E în baie. Am aflat-o încuiată când am vrut să intru. Se bălăcărește ca o rață și pufăie pe nări după felul lui. N-a voit să-mi spună care-i surpriza. A zis să am puținică răbdare. Dar el nu-și face idee cât ne-am frământat noi cu surpriza asta. Care-i? Despre ce e vorba?

– Nu știi nici eu, draga mea! Încă n-am vorbit cu tatăl tău. Durmea încă greu când am ieșit eu din dormitor.

– Bine! Dar când a sosit azi-noapte?

– Nu știi când a sosit. Nu m-am trezit. L-am așteptat mult, pe urmă m-a potopit somnul.

– Și n-ai auzit nimic când a intrat în dormitor?

– Se vede că a umblat încet să nu ne deștepte. Voi ați auzit ceva?

– Nu, se-nțelege. Anicuța doarme și acum ca pământul.

– Ei înțelegi de ce nu m-am ținut nici eu de cuvânt. M-ai acuzat fără de nici o vină.

Iustina se repezi și o îmbrățișe sărutând-o cu zgomot pe obraz.

– Dragă mamă! Iartă-mă! Dar, serios, nu știi de ce este vorba?

– Cum să știu, dacă n-am schimbat încă nici o vorbă?

– Dar bine, cum a venit? Cu ce a sosit? Nu mai era nici un tren până azi la opt.

Ana rămase zăpăcită. Ea încă nu-și pusese întrebarea asta, mulțumită că-l văzuse în siguranță în patul lui.

– O să ne spună el la dejun.

– Poate a venit cu o mașină? Să nu fie surpriza lui o mașină, cum am bănuț eu? De când ne tot promite una!

Ana zâmbi.

– O să aflăm noi îndată.

Iustina era din nou agitată și ieșind din bucătărie, coborî la rezezeală scara de serviciu, în curte. Poate era mașina acolo și va fi un triumf al ei că a găcit.

Ana avea să aducă un ibric din dormitor. Trecând pe lângă baie, auzi zgomotul ce-l făcea încă bărbatul său, bălăcărindu-se în apă. Avea obiceiul să rămână multă vreme în baie.

Deschizând ușa dormitorului, o izbi un miros acru, neplăcut. Se opri în prag și adulmecă. Ce putea mirosi așa? Vag, își amintea că nu-i era total necunoscut. Un fel de duhneală. Ei, da, era mirosul de butoi, de băutură. Când venea uneori târziu seara acasă, după o întâlnire cu prietenii, bărbatul său răspândea atmosfera asta de crăsmă în cameră. De altfel, avea mirosul foarte fin: îl cunoștea pe Ion după respirație dacă ar fi băut și numai două-trei păhărele de vin.

«Unde va fi întârziat cu niște prieteni?» se întrebă ea. Că băuse undeva, și poate chiar mai mult ca de obicei, era sigură. Mirosul acela era mai gros și mai greu ca altădată, aerul camerei era întreg saturat de el; dar nu-i trecu nici prin gând că ar fi putut întârzia într-un restaurant sau cafenea din oraș. Era absurd să creadă că a sosit cu acceleratul și că în loc să vină acasă, să fi tras într-un local. Porni repede, dădu aproape năvală la ferestri și le deschise. «Va fi băut în vagon-restaurant», își zise ea, bucuroasă că a aflat o explicație. Dar numaidecât își spuse că nu-i cu putință. Unde ar fi stat de la sosirea trenului până noaptea târziu?

Deschizând ferestrele, văzu geamul spart și puzderia de sticlă și își aminti de spaima ei de azi-noapte. Se aplecă și privi în stradă: decorul acela de tinichea nu mai era acolo.

Părăsind dormitorul, se întrebă cum de n-a simțit mirosul acela când s-a deșteptat? Ar fi deschis de-atunci ferestrele. Ieși pe altă ușă, pe sală, și când trecu pe lângă vestmintele bărbatului atârinate, ca de obicei, în cuier, o izbi același miros, amestecat însă cu mireasmă grea de tutun, și încă ceva străin. «Miroase a cafenea», își zise ea, aducându-și aminte că acolo și mesele de marmoră erau îmbibate de fumul de tutun. Dar, nu se putea înșela: era și o adiere de parfum, cu totul compromisă și respingătoare cum era covârșită de mirosul de pipă ori de țigări de foi.

Deschise și aici fereastra ce răspundea în curte, apoi se întoarse în bucătărie cuprinsă din nou de nedumerire și neliniște. Ion nu folosea nici un fel de parfum, nici chiar apă de colonie. Avea el un săpun preferat, cu o mireasmă discretă de trandafir. Niciodată nu descoperise în preajma lui altă adiere.

«Desigur, a fost cu o societate», își zise ea, neîndrăznind să-și spună că va fi stat mai multă vreme în apropierea unei femei, căci parfumul era cu siguranță dintre cele întrebuintate de femei. Avea chiar ea o prietenă care-l folosea.

Cum îngrijorarea de azi-noapte era gata să o asalteze din nou, se bucură când o văzu din nou intrând pe Iustina.

– Nu-i în curte nici o mașină, zise ea cu o voce înăsprită. Totuși tata a sosit cu un automobil. Mi-a spus portarul. Mai erau în mașină doi domni și o doamnă.

– Adevărat? Se prea poate, răspunse cu vioiciune și cu bucurie mamă-sa. Dacă-i așa, se explică și adierea de parfum și mirosul de fum de țigări de foi.

Poate domnii aceia sau unul din ei a fumat tot drumul. A cunoscut și ea destui fumători pătimiși cari, fie în tren, fie în mașină, după ce-și cer voie, nu se mai opresc din colbăit tot drumul.

– Portarul spune că a sosit aproape de crepatul zorilor, și că domnii dinlăuntrul erau foarte gălăgioși. Era o mașină mare de patru persoane. Tata și doamna aceea ședeau în fund, iar cei doi domni în fața lor. Aveau cu ei și o damigeană cu vin.

– Vai de mine, Iustino, zise supărată Ana, tu te-ai pus să iscodești în toată legea pe portar. Nu-i frumos!

Zicea așa, dar în sine era mulțumită. Dacă aveau cu ei și o damigeană de vin, se înțelegea ușor și mirosul acela de băutură, fără să fie nevoie a mai presupune și vrun restaurant sau cafenea.

– Voiam să văd, n-au scăpat vro vorbă în legătură cu surpriza din telegramă. Dar portarul n-a auzit nimic, decât că cei doi domni nu l-au lăsat pe tata să se coboare înainte de a mai bea un pahar «la botul calului».

După o clipă de tăcere, Iustina continuă:

– Poate că n-am făcut bine, cum zici tu, dar dacă am greșit, mi-am și luat numaidecât pedeapsa.

– Ce pedeapsă? întrebă mirată Ana.

– Păi, ocupată cum eram cu portarul, n-am băgat de seamă că fereastra de la locuința domnului Stratilat, ce dă spre intrare, era deschisă. Și, când m-am întors să plec, dumnealui se uita la mine zâmbind. M-a văzut așa... numai în halat, cu părul..., și cu degetele încârligate voi să-i arate părul vâlvoi.

– Dar cine te-a pus să cobori în curte?

Iustina nu-i mai răspunse ci se grăbi la baie. Nu avea noroc în dimineața asta, și pace bună! Anicuța se sculase între timp și era acum ea acolo. Mamă-sa o auzi cum trânti dupolaltă vro trei uși. Desigur a dat năvală în dormitor să-l vadă pe tatăl său.

Dar fata nu se grăbi în dormitorul părinților, ci într-al lor, al fetelor, și se înțepeni înaintea oglinzii. Voia să vadă ce mutră făcea în halat și cu părul vâlvoi. Zâmbetul lui Stratilat fusese foarte semnificativ, își zicea ea neliniștită. Ce mai atâta calea-valea, «semnificativ»! Hai să-i spunem pe nume: fusese bucuros, dar de-o bucurie plină de ironie.

Stratilat, Teodor Stratilat, conferențiar la chirurgie, era chiriașul lor de doi ani, într-un apartament cu trei camere și baie, la parter. Erau, într-o privință, «colegi», cum studia și ea medicina, și se cunoșteau bine. Totuși, nu-i putea permite s-o vadă într-un costum sumar și încă să se uite la ea, și ironic. Nu-i vorbă, îl necăjește și ea [de] destule ori. Totuși, este o intimitate în care nu trebuie să pătrundă un străin, chiar dacă-l cunoști și ți-e simpatic. Altceva e la facultate, unde, la disecții și la operații...

Dar nu! Nu avusese nici un motiv să o privească cu zâmbetul acela ironic. Era bine! Îi stătea bine în halat și papuci, încinsă peste mijloc cu șnurul acela de mătase vișinie. Era parcă mai înaltă, subt halat trupul ei se găcia parcă și mai zvelt. Și părul acela încâlcit, «vâlvoi», ce bătea în roșu, îi stătea bine! Domnul Stratilat n-are decât să facă ironii dacă... dacă n-are simț estetic! Doamne, dar cum ar și avea simț estetic cu o carieră de... măcelar!...

Haida de! Cam trecuse și ea măsura caracterizându-l așa. Cercetându-se amănunțit în oglindă fu satisfăcută și văzu că n-avea nici un motiv să se supere pe el, pentru că a surprins-o în costumul acela; de aceea își zise că chiar măcelar nu era, ci era numai pe calea de a ajunge un bun chirurg. «Dar mâinile tot îi sunt de măcelar», își zise ea, trăgând cu coada ochiului în oglindă, în vreme ce se depărta. Totdeauna a avut un fel de oroare de mâinile puternice ale conferențiarului.

Fu și mai ușurată când o văzu pe Anicuța intrând în dormitor. Se repezi la baie.

– Vezi să nu stai mult. Mama a zis să terminăm repede pentru că tata-i îmbrăcat și ea pune cafeaua. Masa e și așternută.

Începând să se spele, fetei îi păru curios că nu se mai gândește la surpriza tatălui său, ci la domnul Stratilat, cum stătea în fereastră și o privea. Poate era acolo și când a coborât ea în curte. Poate a auzit-o cum se informa de la portar. Ce va fi gândit? Poate avea dreptate mamă-sa: nu trebuia să se informeze de la un om de serviciu!

În realitate, omul, Ion Roșu, nici nu era portarul, ci nevasta acestuia, Paraschiva. El era aprod la tribunal. De dimineața până seara era «în ofiț», cum spunea și el, și, cu mândrie și nevastă-sa. Aprodul era un român venit de la țară, îmbrăcat în uniformă cenușie a personalului de serviciu de la tribunal, de care era foarte mândru. Își tundea mustățile scurt de tot, voise, de câteva ori. Să și le radă, cum vedea că se poartă azi toți domnii, dar Paraschiva se împotrivise, spunându-i că «se face de răs». Despre slujba lui, despre lucrările tribunalului, vorbea numai în plural. «Noi așa, noi pe dincolo. Am condamnat azi pe cutare. Azi am dat sentința în cauza cutare.» Paraschiva îi arăta un respect mai mare decât pe vremea când trăiau la țară. De la zece seara, adevărat, el făcea pe portarul. Paraschiva se culca devreme, căci se scula de dimineață. Ea făcea curățenie în apartamentul conferențiarului Stratilat, și încă în două apartamente mai mici de la parter. Într-unul locuia domnul Ion Săndulescu, profesor titular de științele naturale la universitate, un bărbat cam ursuz, cu fața cenușie, c-un început de chelie în creștetul capului, cu nește ochi fără culoare, vecinic mirați, la spatele unor ochelari tari. Într-al doilea locuia Alecul Popescu, ajuns, tânăr încă, titularul catedrei de limbile clasice. Era un bărbat de un blond feminin, cu ochii de-un albastru deschis, prin care părea că vezi ca prin sticlă. Avea o voce catifelată, insinuantă fără să vrea, care cânta ademenitor, ca un fel de vrajă în urechile femeilor tinere. Era de vro treizeci și doi-trei de ani. Era înalt, subțire, cu mădularele delicate, cu un bogat păr blond dat pe spate.

Paraschiva vorbea de «profesorii ei» și era foarte mândră că servește la așa fețe distinse. Ea, cu bărbatul său, locuiau aici la intrarea marei clădiri, într-o cameră spațioasă, de cinci ani. Dar pe domnii profesori «ai ei» nu-i avea aici decât de trei ani. Înainte

apartamentele de la parter au stat goale un an și jumătate. Advocatul Crețu se scăpase, el știe cum, cu restricțiile în vigoare ale legii chiriilor, de vechii chiriași, cari se nimeriseră toți niște oameni buclucași: își plăteau chiria cu mari întârzieri, și încă tot ei săreau cu gâlceava.

– Decât așa, mai bine casa goală, explicase el Paraschivei. Femeia nu-i simpatiza pe vechii chiriași, totuși, după puțină vreme, regretase plecarea lor, căci nu-i mai rămăsese nici un izvor de câștig și căzuse pe gânduri când proprietarul îi spusese că nu mai ia chiriași decât oameni siguri la plată, și, întrucât se poate, fără copii.

Așa a stat parterul gol un an și jumătate, până când avocatul Crețu avusese prilejul să-i facă un mare serviciu profesorului universitar Constantin Bogdan, care era un savant cunoscut în matematici, dar care, în afară de calculele lui, era mai neajutorat ca un copil. Nu avea nici un simț practic, spre disperarea soției sale, doamna Alma.

Constantin Bogdan avea o cauză de reformă agrară cu o moșie moștenită de la părinți, cauză care zăcea încurcată, împotmolită la Comitetul Agrar, de vro patru ani. Doamna Alma, după ce încercase zadarnic să-l urnească, să umble personal pentru rezolvarea cauzei, îi zisese într-o bună zi:

– Trebuie să-ți angajezi un avocat bun, unul cu legături la Comitetul Agrar. Se vorbește că este unul aici, unul Crețu, care a dus la bun sfârșit astfel de cauze încurcate.

– Dreptatea e de partea mea, trebuie să se hotărască favorabil nouă, și fără intervenții. Eu sunt dușmanul intervențiilor.

Totuși, stăruința soției îl determinase să-l angajeze pe Crețu. În trei luni reușise să-i aducă o sentință definitivă de proprietate.

Doamna Alma auzise din vreme că avocatul pentru asemenea chestiuni ia onorarii mari, dar nu-i spusese nimic bărbatului până se isprăvisse procesul.

«Tocmește-te tu cu el», îi zise profesorul. Ion Crețu fusese foarte măgulit că savantul i-a cerut concursul lui, și nu voia să știe cu ce onorarii lucra el. Ceruse o sumă bagatelă.

– Cheltuielile efective, doamnă!

– Dar bine, nu se poate, domnule avocat. Ne-ați făcut un mare serviciu.

– A fost o cinste pentru mine să lucrez pentru un savant de renume european, credeți-mă. Era și păcat să nu-l ajutăm, căci oamenii ca domnia-sa nu se pricep la astfel de probleme. Fiecare om cu talentul lui, doamnă.

– Frumos din partea dumnitale! Totuși, nu se poate să nu luați un onorar. Ne-am simți prea îndatorați.

– Uite ce-i, doamnă Bogdan. Dacă nu vă supără. Noi, adică familia mea, nu prea avem legături cu domnii profesori. Eu am o casă mare, cu trei apartamente la parter libere. Nu le-aș închiria oricui. Știu că dumneavoastră cunoașteți multă lume. Mi-ați face o mare bucurie dacă ați recomanda în cercul cunoștințelor dumneavoastră apartamentele de închiriat. E cam mult și cam prozaic ce vă cer, nu?

– Dimpotrivă, domnule avocat, o să le fac un serviciu unor cunoscuți ai mei cari nu sunt deloc mulțumiți cu locuințele ce au.

Așa se mutaseră, pe rând, într-un sfert de an, cei trei profesori în apartamentele de la parterul locuinței avocatului Crețu. Și așa ajunsese avocatul și familia lui în relații sociale destul de strânse cu familia profesorului Bogdan. Cei trei chiriași erau cu toții prieteni buni ai savantului și mai ales ai doamnei Alma, care, la sindrofiile ei, începuse să invite și familia Crețu. Erau destul de dese aceste conveniri în familie, de la cari cei trei chiriași erau nelipsiți, încă înainte de a se muta la avocatul. Doamna Alma se plictisea singură, și când era numai cu bărbatul, era ca și singură. Acesta nu-și ridica capul din calculele lui, dintre hârtoage și cărți, decât ca să mănânce și să se culce. Dar lucru ciudat: când era cu oameni cari aprindeau o discuție, se transfigura și ajungea de nerecunoscut. De altfel, ca și Ion Săndulescu, profesorul cel ursuz de științe naturale. Iar doi cari se pricepeau să aprindă discuția, erau mereu la îndemână: conferențiarul Stratilat și profesorul de limbile clasice.

Cu asemenea prilejuri, doamna Alma avea o mare satisfacție: bărbatul ei era tare în discuții, își dovedea superioritatea de savant în toate problemele. Ceilalți veneau la sindrofiile ei și pentru a schimba o vorbă, dar și robiți de farmecele doamnei Alma, fiecare în felul lui.

Doamna Alma era o brunetă nălătuță, împlinită, grăsulie chiar, dar cu formele tari ca piatra, vecinic cu fața scăldată în lumină. Când era în societate, vorbăreață, îndatoritoare. Făcea impresia

unei cireșe pârguite, care atârna pe ram și parcă te îmbia s-o mănânci. Totuși, deși avea numai treizeci și cinci de ani și trăia de zece cu un bărbat mai în vârstă ca ea cu douăzeci, nu se lăsase să o îmbuce nimeni până acum. Se măritase cu Bogdan îndrăgostită de ființa lui misterioasă, care se ascundea sub tăcerea și pacea în care părea încremenit, și din care izbucnea numai în discuțiile feliurite ce se porneau la sindrofiile din casa lor.

Când avocatul Crețu asistasese întâia oară cu Ana și cu fata cea mai mare, cu Iustina, la o asemenea discuție, la care participaseră toți cei trei chiriași ai lui, rămăsese cu o impresie puternică și cu un respect crescut față de societatea aceasta, în care nu pătrunsese până acum. Se discutaseră probleme mari, de ordin general principii și teorii, cu cari el nu se mai întâlnise de când și-a terminat studiile. Viața nu i le-a mai scos în cale, iar el era dus de șuvoiul vieții practice. Erau și multe lucruri nouă, progrese ale științei, de cari habar nu avea. Rămăsese impresionat, cu deosebire, de marea atențiune și însuflețire cu care asculta nevastă-sa Ana, și de câteva ori înlemnise de frică văzând-o că intră și ea în discuție. Dar nu-i adusese nici o rușinare: făcuse observații inteligente, juste.

Nu trecuse mult și Ana Crețu făcuse și ea invitații. Încă nu-și arătase vasta și luxoasa locuință, decât familiilor cunoscute de mai demult. Conversațiile acestea de o înaltă ținută o captivau. «Și, apoi, afară de dumneata, doamnă Bogdan și domnul profesor, ceilalți suntem toți acasă, ne adunăm mai ușor, nu-i așa?», făcuse ea îmbierea.

Ion Crețu lipsea de cele mai multe ori de la aceste conveniri, fie că erau la el acasă, fie la profesorul Bogdan: lipsea mult din oraș. Dar era foarte mândru de societatea în care intrase familia sa. Se felicita că renunțase la un onorar gras, deși atunci avusese de luptat cu dorința lui de câștig. Întrevedea posibilitatea căsătoriei fiicelor sale cu profesori universitari, ceea ce-i părea pătura cea mai înaltă socială. De zestre se va îngriji el, căci o înaltă poziție socială fără avere multă, nu se potrivește.

La sindrofiile de la ei de-acasă lua parte și Anicuța, dar pentru puțină vreme. Se scuza mereu că are de învățat, mai ales când se ivea în prag profesorul Alecu Popescu, cel de limbi clasice. După ce-i făcea o reverență și lui ca și celorlalți, se grăbea să iese, nemaicutezând să privească la nimeni, căci își simțea obrajii năpădiți de-o căldură fierbinte și știa că i s-au aprins ca sângele.

III

Când se ivi Iustina în prag, ceilalți șezuseră la masă, dar o așteptau într-o tăcere solemnă. «Desigur, tata a și spus noutatea», se gândi ea și se îmbufnă. Ceilalți zbucniră în râs când îi văzură fața schimonosită.

– Curaj, draga mea, taina nu e încă dezvăluită, zise avocatul cu fața scăldată în lumină.

Ion Crețu era îmbrăcat într-un costum deschis, era ras proaspăt și părea întinerit cu câțiva ani. Se pare că dormise un somn adânc, recreator și baia rece îl înprospătase: Ana se uita cu bucurie la el. Cât de puțin se schimbase el de când l-a cunoscut până acum! Aceeași statură dreaptă, elastică, vâncioasă, aceleași mișcări sigure, libere, aceiași ochi vii, neastâmpărați. Desigur, e mai împlinit ca atunci, totuși nu s-ar putea spune că a început să se îngrășe.

Ana nu putea să vadă schimbările, ca oricine care trăiește ani în șir alături de altul, și-l vede zilnic. Câteva fire cărunte în păr, și atât. Barba și mustățile și le rădea încă înainte de războiul trecut. Așa l-a cunoscut: ras și sclipitor de curat, cu liniile feței energice, cu o cută abea vizibilă între sprâncene. Un străin care nu l-a mai văzut de multă vreme, ar putea distinge însă schimbări mai mari în fizionomia și ținuta lui. Dunga aceea, abea vizibilă dintre sprâncene, se adâncise, săpase tare și se prelungea până sus în fruntea largă. Nu avea câteva fire de păr cărunț, ci la tâmplă era aproape alb. Liniile de energie bărbătească, cari îi plăcuseră Anei înainte cu atâția ani, erau acum mai multe, mai adânci, mai încordate, încât umerii obrazului păreau puțin ieșiți. Barba puternică parcă se mai ascuțise, era mai proeminentă. Nu era numai mai «împlinit», cum i se părea Anei, ci era strâns în mușchi voinici, ca ciopliți din

secură. Ochii negri îi erau vii și neastâmpărați și acum, dar strălucirea din ei parcă nu mai avea lumina de altădată. Ion Crețu era acum un bărbat de cincizeci și doi de ani. Mai mult decât în tinerețe lăsa impresia aspră a omului călit în lupte.

Dar în dimineața asta, la masă, în mijlocul familiei, părea întinerit, într-adevăr, cum i se părea Anei. Bucuria de-a le face un cadou, îi încălzea întreaga ființă, și nuanța de asprime, de seriozitate de pe fața lui se topise într-o undă de lumină.

Iustina șezu la locul ei nehotărâtă. Nu știa dacă tatăl său nu-i spusese cuvântul numai ca o mângăiere. Era hotărâtă că dacă taina a fost dezvăluită, nici să nu-și ia cafeaua cu lapte, ci să plece de la masă.

– Ei, acum, să văd care va găci? spuse el vesel.

Anicuța și chiar mamă-sa, începură să numească una și alta, cum făcuseră fetele ieri toată după-miaza și seara. Ana afla acum o plăcere să găcească, deși ieri fetele o obosiseră cu prostia asta.

Iustina nu zicea nimic.

– Cum? Tu nu mai ai nici o fantazie? o întrebă tatăl său.

– Am folosit-o ieri până la epuizare, răspunse acru fata. Dacă n-ai spus-o până acum, te rog tată să trecem o dată peste asta!

Advocatul înțelese că fata e supărată și încă neîncrezătoare că n-a descoperit taina celor două.

– Ei bine, fie! N-ați găcit nici una. Am cumpărat o vilă la stațiunea climaterică X.

Vestea fu atât de neașteptată, încât un restimp toate trei femeile rămaseră mute, cu ochii la el. Într-adevăr, nici ieri, după sosirea telegramei, nici azi, oricâte combinații au făcut, așa ceva nu le trecuse prin minte. Era dorința cea mai arzătoare a celor trei femei, de acum doi ani, de când au stat o lună la stațiunea X. Se îndrăgostiseră cu toatele de stațiunea asta climaterică și balneară, deși au stat destul de incomod, în două camere dintr-o vilă. Era lume multă și abea le găsiseră și pe acelea.

Mai întâi își reveni Iustina. Văzând lumina mare de pe fața mamei sale și lacrimile din ochii Anicuței se convinse că tatăl său nu spusese nimic înainte. Sări, ca aruncată de un resort puternic de pe scaun și în clipa următoare îl potopea pe tatăl său cu sărutări.

– Tăticul meu drag! Doar n-ai făcut asta? E adevărat? Spune, e adevărat? Îl întreba, zgâlțâindu-l de umeri și uitându-i-se drept în ochi.

– Ei, de când o dorești voi toate trei!

Iustina începu să se învârtă într-un picior prin cameră, bătând în palme. Îl îmbrățișă mișcată și Ana, iar Anicuța rămase mult la pieptul lui. Îi curgeau lacrimile și nu voia să fie văzută.

– Șampanie! S-aducă șampanie! începu să strige Iustina.

– Șampanie la ora asta! zise mamă-sa.

– Dar trebuie să închinăm cu tăticul! Doar nu vom închina cu rachiu? O sticlă cu drojdie era pe masă și un pahărel pentru avocatul.

– Treci în dormitor, e acolo încă sticla de vin adusă aseară pentru cină, când l-am așteptat pe tatăl tău. Adu și pahărelele. Ai dreptate și tu. Trebuie să închinăm la un asemenea eveniment.

Închinare și, deși nu erau obicinuite cu nici un fel de băutură, dimineața, urmară și fetele pilda mamei care goli paharul.

– În sănătatea ta, Ioane!

– În sănătatea celui mai bun tătic!

– În sănătatea dumnitale, tată!

Fetele își tutuiau părinții chiar și între streini. Dar Anicuței așa-i veni acum să spună: «În sănătatea dumnitale, tată». În însuflețirea generală n-o băgă nimeni în seamă.

– Acum să mâncăm, căci se răcește laptele, zise mama. Își turnară în cești, dar nimeni nu-și dădu seama în dimineața aceea cum rămaseră la urmă ceștile goale. Conversația fu lungă și foarte animată.

Și mai întâi, abea începură a se servi, când toate cele trei femei fură curioase să știe care anume vilă a cumpărat-o Crețu.

– Dacă n-ați găcit surpriza, să vedem nu sunteți mai norocoase cu numele vilei!

Advocatul râdea cu toată fața.

Era greu de găcit. Acum doi ani când fuseseră la X, admiraseră multe vile frumoase. Le-ar fi plăcut oricare dintre ele. Dar nu se gândiseră să se fixeze asupra uneia anume. Știau că sunt scumpe foc, căci stațiunea luase o mare dezvoltare în timpul din urmă. Era cercetată de tot mai multă lume. Se clădiseră și multe vile nouă. Totuși erau mai ales vreo patru, toate cu etaj, în

poziții admirabile, în jurul cărora se învârtiseră mai des, deși nu sperau că odată vor putea avea una. Mama le și spunea fetelor că tatăl lor câștigă bine, e adevărat, dar nu are obiceiul să plaseze banii în lucruri cari nu aduc nici un venit. Când Iustina se strâmba și-i spunea că ar putea stăruia pe lângă tatăl lor, Ana răspundea: «În afacerile materiale ale tatălui vostru de mult nu mă mai amestec. El este un om chibzuit și știe ce face.» Fata stăruia să-i arate că o vilă aici nu însemnează un plasament nerentabil. Cât cheltuiesc ei cu vilegiatura în fiecare vară, la mare sau la munte? În câțiva ani din chiria plătită iese costul unei vile. Anicuța se mărginea să spună că ei nu i-ar mai trebui nici munte, nici mare, dacă ar putea veni în fiecare an aici.

Amintiră pe rând cele patru vile, cari le atrăseseră mai mult privirile.

- Nu-i nici una!
- E departe de lac?
- E în drumul către pădure?
- E nouă?
- E de lemn sau de piatră?
- E vila «Casa cu soare», fetelor!

Urmă iarăși o clipă de uimire.

– Dar asta e o vilă mare, dragul meu, va fi fost foc de scumpă, zise îngrijorată Ana. Ce să facem cu toată casa?

– Vai, mamă! Ce vom face? Vom închiria parterul. Nu spuneai dumneata că o vilă acolo nu-i rentabilă pentru a fi locuită de noi o lună ori două pe an? vorbi cu reproș Iustina.

– Două luni în cap, hotărî Anicuța.

Încă nu-și reveni nici una din uimire. Ele se gândiseră la o vilă mică, pentru o singură familie. Să nu-i fie prea greu tatăcului. Dar acum își aminteau toate trei de «Casa cu soare». Era una dintre cele mai mari, construită abea de vro trei ani. Puteau locui în ea și patru familii: două la parter, două la etaj. Așa a și fost construită, cu apartamente deosebite, și când au fost ele acolo, patru partide o închiriaseră. Era modern aranjată, și într-o poziție de invidiat: toată ziua, de la răsărit până la apus, o bătea soarele, pe rând din toate părțile. La vila asta, ele nu se gândiseră, deși era una dintre cele mai frumoase.

– Iustina văd că nu se sperie, zise tata cu bunătate. Ea are simț practic. Da, parterul îl vom închiria. La etaj vom lăsa însă cele două apartamente și vom sta noi. E posibil ca în vro vară când veți avea gust de mare, să închiriem și sus. N-aveți nici o grije! Mi-am făcut eu calculele mele. E posibil chiar ca parterul să fie închiriat și peste iarnă. Se încep lucrări mari la stațiune. Am și vorbit cu doi ingineri. Ei ar fi bucuroși să locuiască acolo.

– Tată dragă, eu fac o propunere, zise cu sfială Anicuța. Să nu-i mai zicem «Casa cu soare», e prea prozaic; să-i zicem: «Cuibul cu soare».

Iustina se însufleși de propunere și o sărută cu răsunet tare pe obrazul alb pe soru-sa. Se vede că apăsase tare, căci gura ei lăsase urmă roșie pe laptele fin al peliței.

– Să-i zicem, dacă vă place așa! Poate e și potrivit să i se schimbe numele dacă i s-a schimbat proprietarul, aprobă avocatul.

Ana nu mai spuse nimic, dar un năuraș de întristare îi juca în jurul buzelor. I-ar mai fi plăcut să fie o vilă mică, numai pentru ei. I s-ar fi părut cu mult mai odihnitoare. Fusese obicinuită de copilă mică să locuiască numai cu familia lor într-o casă, într-o curte, cum a trăit până ce bărbatul ei a cumpărat clădirea aceasta. Încă nu se obicinuisese cu chiriași. Cu conștiința că subț același acoperiș mai trăiesc și străini. Stăruia încă în ea senzația că se află într-un hotel, care o cuprinsese când se mutase aici, și parterul îl aflaseră locuit. Îi părea obositoare senzația aceasta și o făcea să nu se simtă deplin liberă pe mișcări, uneori chiar pe gânduri. Mai ales de câte ori avea de lucru în curte. Cobora scările c-un fel de teamă... I-ar fi plăcut ca cel puțin în vacanța copiilor, peste vară, să nu mai poarte grija, ca acasă, de ochi străini cari o puteau surprinde cine știe cum îmbrăcată, sau cine știe în ce dispoziție. Voia să se simtă liberă de tot, cel puțin o lună-două peste vară. Îi părea că numai așa s-ar putea recrea cu adevărat.

Dar nu mai spuse nimic. Recunoștea că bărbatul său le-a împlinit, fără să le ceară ele, o dorință arzătoare, și nu se cădea să-i facă nici o obiecțiune. Apoi, va fi având și el dreptate. Conduc de simțul său practic: din închirieri vor scoate cel puțin reparaturile, ori poate vor amortiza și din capitalul investit. Desigur, e un lux să folosești o casă numai o lună-două la an, iar

restul să o ții încuiată. Ea presupunea, de altfel, că avocatul cu cât câștiga și-ar fi putut permite și acest lux, totuși nu era sigură. Nu se amesteca de mult în afacerile lui, și nu știa decât ce-i spunea el. Iar Crețu în anii din urmă nu o prea ținea la curent cu ceea ce învârtea el, fie pentru că observase că nu o prea interesa, fie din alte motive. Rareori, Ana se gândea cari ar putea fi motivele acestea, și uneori se temea – mai mult cu o adiere ușoară de teamă – că ar putea să nu fie chiar ușor de mărturisit, să nu fie de tot curate. Dar asupra acestui lucru nu stăruia, căci s-ar fi deșteptat în ea iarăși neplăcerea și înstrăinarea ce simțea față de prea marea aviditate a soțului său după avere, pentru a nu-i spune chiar pe nume: lăcomie.

După ce Crețu primi propunerea Anicuței să schimbe numele vilei în «Cuibul cu soare», urmară câteva clipe de liniște. Deodată veni și Iustina cu o propunere:

– Știi ce tată? O să ne mutăm peste vară acolo cu întreg pensionul.

– Ce pension, tu fată?

Iustina râse, în vreme ce Anicuța se roși toată.

– Cu pensionul nostru, bineînțeles.

Trebuie să-i explice tatălui său care nu știa că în oraș partenerului locuinței lor i se zicea «pensionul profesorilor».

– Iată o idee bună, râse avocatul. Adică așa i se spune: «pensionul profesorilor»?

– Și profesorii și studenții îi zic așa. Spun că nu mai este a doua clădire în oraș în care să locuiască atâția savanți.

– Asta o cred și eu. Dar nici așa apartamente comode nu se mai află. O cameră de la noi face cât trei din clădirile moderne. Bine zici! Ne vom muta cu «pensionul», se înveseli iarăși tatăl său.

– Așa ar mai fi ceva! zise Ana ca o concluzie la gândurile ei. Cei de la parter erau chiriașii lor de trei ani, cu ei se mai obicnuise, nu-i mai erau chiar streini ca alții care s-ar fi perindat an de an, și poate chiar mai mulți într-un an.

– Cum? Ți-ar plăcea? întrebă bărbatul.

– Mai mult decât niște străini.

– Numai cât există o singură dificultate, spuse Iustina.

– Poate vor fi și mai multe, vorbi tatăl. Poate să n-aibă oamenii plăcere să vie la X. Poate merg la munte sau la mare, ca în anii trecuți.

– Din partea asta nu-i nici o dificultate, tată. Domnii Popescu și Stratilat cunosc stațiunea, o află admirabilă; singurul lucru ce nu le convine e că și aici ca la mai toate stațiunile, se aude prea multă limbă străină. Dacă ar ști însă că mergem noi și ar putea închiria chiar la noi, sunt sigură că ar veni cu plăcere. Ar avea o societate cunoscută.

– Dar atunci în ce vezi greutatea, piedeca?

– Hm! Ea e mai mult din partea noastră decât din partea lor.

Ana-i făcu semn Iustinei să tacă. Presupunea ce voia să mai spună. Dar fata se făcu a nu vedea, și la întrebarea tatălui său cum să-și explice vorbele ei, îl lămurii.

– Trebuie să știi, tată, că «pensionul» nostru mai are și un alt nume în oraș.

– Nu mai spune! Ce nume?

– «Pensionul candidaților».

– Cum? Ce candidați?

– Candidați la însurătoare, râse fata. Nu sunt toți trei savanții noștri burlaci? Și nu suntem două fete mari în casă? Lumea spune că nu fără un anumit scop ai adus la noi în chirie numai burlaci. Advocatul se înveseli.

– Vezi, la asta nu m-am gândit niciodată! Cel puțin nu la candidații aceștia. Desigur că mă gândesc la căsătoria voastră, însă nu așa ca să alerg după candidați. Dacă a ieșit și numele ăsta în oraș, de vină nu sunt eu, ci doamna Bogdan. Dumneaei mi i-a trimis pe toți trei. Din partea mea sunt încântat că locuiesc la noi, și mă bucur, când am timp, de societatea lor. Fiecare, în felul lui, sunt oameni admirabili. Adică așa: «pensionul candidaților!», râse iar avocatul.

Singură Ana observă că Anicuța schimba fețe-fețe la această întorsătură a conversației. De, știa că e foarte sensibilă și, apoi, nu era decât o copilă!

– Totuși, nu-mi prea convine, cel puțin mie, continuă Iustina, să spună lumea că i-am dus mânji după noi și la «Cuibul cu soare».

– Puțin să-ți pese în viață de gura lumii, dacă ce spune nu-i adevărat, zise tatăl. De altfel, despre noi și despre voi nici nu poate spune nimeni în mod serios că vânam după candidați. Mulțumită Domnului, draguțe sunteți, zestre o să aveți.

– Da, Iustino, lasă lumea să vorbească, zise mama. De altfel, sunt sigură că e numai o glumă pe socoteala profesorilor noștri. Nu prea mai sunt tineri nici unul, și lumea noastră e obicinuită ca bărbații să se însoare de tineri, ca mai demult. Oamenii nu se gândesc că un profesor nu ajunge la universitate într-o vreme așa de relativ scurtă ca avocatul sau doctorul la diplomă.

Anicuța se strecură ușor din cameră. Ce au început să discute la masă! Parcă nu este de discutat un eveniment așa de mare cum e cumpărarea vilei!

– Nu voi stărui, zise Iustina, dar să știți că pentru mine una nu e prea plăcut să aud vorbindu-se de «pensionul candidaților». Dar bine, să trecem peste asta! Mai ales că în vara aceasta profesorul Bogdan cu doamna merg cu siguranță la X. Mi-a spus chiar doamna Alma. Lumea știe că chiriașii noștri sunt nedespărțiți de familia Bogdan. Așa că nu se va putea spune că i-am luat mânji după noi.

– Ce vorbe tari folosești, Iustino! Sunt niște oameni cu situații, serioși și respectabili, nu niște copilandri să li se potrivească cuvântul. Ia gândește-te: profesorul Săndulescu, om trecut de cincizeci și șase de ani să audă că i se spune mânz! Un om de știință ca el! zise mama.

– Cu oamenii aceștia de știință să o lăsăm mai încet, dragă mamă! Parcă profesorul Bogdan nu-i mai în vrâstă cu douăzeci de ani decât nevastă-sa? Pe la facultate cam vedem noi ce minte scurtă au acești oameni savanți!

Mai vorbiră o vreme despre vilă și felul cum vor aranja-o, când avocatul Crețu păru că e luat de o indispoziție.

– Văd că într-adevăr cumpărarea vilei e un eveniment pentru familie și mă bucur. Numai așa îmi pot explica faptul că încă nici una nu m-a întrebat care a fost cauza întârzierii mele de azi-noapte și cum am sosit.

Era din nou la masă și Anicuța. Din camera vecină, în care se retrăsese, înțelese că nu se mai vorbea la masă de candidații aceia.

– Nu te-am întrebat pentru că știm cum ai venit, zâmbi Ana.

– Știți? făcu mirat avocatul. Nu se poate! Afară de portar, nimeni nu a putut ști din toată casa.

– Ei bine, chiar de la portar știm, râse soția, întreabă pe Iustina.

– Ai venit cu o mașină cu doi domni și o doamnă. Domnii erau foarte gălăgioși. Aveau și o damigeană cu vin în mașină și nu te-au lăsat să te cobori până nu ai mai închinat o dată cu ei «de la botul calului».

Iustina spuse cuvintele unul după altul, monoton ca și când ar fi citit un reportaj din ziar. O nuanță de asprime și de neplăcere se întipăriră în liniile feței avocatului și cuta dintre sprâncene i se adânci. Conștiu că băuse prea mult, el făcuse toate eforturile să nu se cunoască pe el nimic în fața portarului, și intrase în casă cu precauțiuni extreme. Și acum, cine știe, poate portarul va fi observat că se clătina puțin pe picioare și poate i-a spus și fetei.

Ana observă indispoziția bărbatului.

– Da, Iustina n-a avut răbdare să aștepte până termini cu baia. A coborât în curte. Credea că surpriza ta e o mașină, și voia s-o descopere ea mai întâi. Așa a dat în vorbă cu portarul.

Ion Crețu se ferise până acum de orice purtare incorectă în familie, deși era intim cu copiii, știa că trebuie să merite respectul lor. Acum, Iustina vorbise de damigeană, de oameni gălăgioși, de paharul «de la botul calului». Nu prea era respect în această intimitate. Sau fata s-a mărginit să repete ce a auzit de la portar? Nici așa nu prea era de scuzat... Hm! Portarul acesta, Ion Roșu, s-a cam obrăznicit. Așa sunt toți oamenii de serviciu dacă rămân ani în șir la același stăpân... Poate a sosit timpul să-l schimbe... Se forță să-și reia înfățișarea de bună dispoziție și zise:

– Așadar, Iustina ar fi preferat o mașină?

– O, nu! sări fata, dar nu-mi puteam închipui să cumperi o vilă. Cred că e jertfa cea mai mare ce ai adus-o pentru noi.

– Jertfă! A putea face cuiva o plăcere, nu-i o jertfă, fata mea. De altfel, mașină nici nu cred să cumpăr vrodată. Nici nu am făcut niciodată un drum mai lung, cât de-aici până în capitală, cu mașina. Eu sunt pentru tren, iar mașina e pentru a alerga în capitală de la un oficiu la altul. Dar pentru ce sunt mașini de piață?

– E și costisitoare: șofer, benzina, cauciucurile, zise Ana.

– Este, și apoi nu prea ești sigur când pleci la drum când ajungi. Să mă fi temut de asta, nu mă lăsam ademenit de directorul Oprescu.

– Ați avut un accident pe drum? întrebă îngrijorată Ana, și în aceeași vreme și Anicuța.

– Accident de mașină, nu. Are un automobil nou-nouț, mare, foarte comod: patru locuri pe lângă cel de lângă șofer. Dar ni s-au ridicat în drum alte piedeci.

Liniile feței i se înăspiră din nou.

– Închipuie-ți, începu el, adresându-se numai nevestei sale, eu nu l-am mai întâlnit pe directorul Oprescu de vro patru ani. Era însoțit de subdirectorul Orășanu și de...

– Sunt cei de la Întreprinderile metalurgice? întrebă Ana cu un fel de rezervă.

– Ei sunt. I-ai cunoscut și tu mai de mult.

– Da, îmi aduc aminte. Dar de-atunci se vorbesc multe pe socoteala lor, mai ales despre Oprescu. Se spune că ar fi în divorț.

– Tocmai! Doamna ce-i însoțea era femeia aceea care-i stricase casa. Închipuie-ți, mi-a prezentat-o ca pe viitoarea lui soție, fără nici o introducere.

Vorbind părea că-i stânjenit și se uita din când în când la fete. Anicuța înțelese și se strecură din cameră, dar Iustina rămase, cu atențiunea încordată.

– M-au văzut în restaurant și au năvălit amândoi asupra mea, lăsând pe femeia aceea singură la masă. M-au îmbrățișat călduros și au șezut la masa mea. Ce bucurie pe capul lor că m-au întâlnit, spuneau ei. Îmi părea că sunt după nește aperitive tari. Oprescu îmi spusese că are vreo două afaceri în care trebuie să intru și eu numaidecât. Știam că învârt afaceri mari. «Nu vrei să vii la masa noastră? O să vorbim detaliat despre asta, să te punem la curent», îmi zisese Oprescu. Am trecut la masa lor, m-au prezentat doamnei, am comandat mâncarea căci mă grăbeam. Mai aveam încă unele lucruri de isprăvit până la plecarea trenului. Dar de unde să treacă la chestie! Începuseră amândoi cu amintirile de pe vremea când eram colegi la universitate, și ei nici gând să comande masa. Mai luaseră niște aperitive și doamna aceea ținea rînd cu ei.

Advocatul se opri o clipă și iar privi stânjenit la Iustina.

– Draga mea, zise mama, treci puțin la bucătărie și vezi ce face servitoarea. I-am spus ca la zece să pună de supă, să aducă zarzavatul și să-l curețe. Carnea să nu o ia de la gheață până voi merge eu.

Erau într-adevăr ceasurile zece: în salon abea se stinseseră acordurile melodioase de pian ale ornicului.

Iustina se ridică, puțin îmbufnată, și trecu la bucătărie.

– Ce voiam să-ți spun? Mă simțeam stânjenit la masă cu femeia aceea. Se purta cu directorul ca și când ar fi soția lui de pe acum. Ba și mai rău: era plină de mofturi și-mi părea obraznică.

– Păi, se spune că-i un fel de artistă, și că nici n-ar fi româncă.

– Nici nu poate fi! Vorbește foarte rău românește, și în conversație o întoarce mereu pe limba ei. Mă jenam; jur-împrejur mesele erau pline, și multă lume mă cunoștea. La amintirile celor doi ea făcea mare haz, râdea, cu capul dat pe spate, era gălăgioasă, și în aceeași vreme arunca ochiade în toate părțile.

– De, suspină fără voie Ana, dacă a luat-o de la teatru...

– Eu nu cred că-i de la teatru, poate din vrun varieteu.

– Și, e frumoasă? Întrebă cu un fel de teamă Ana.

Bărbatul nu răspunse îndată. Părea că vrea să se scuture de-o amintire, de-o senzație neplăcută și totuși obsedantă.

– Trebuie să aibă vreo treizeci de ani. Ca femeie trebuie să recunosc, că e un animal splendid. Cum să-ți spun, parcă respiră numai voluptate. Multe capete se întorceau spre ea, de la mesele vecine, iar ei, atențiunea aceasta îi făcea o plăcere vădită... Mie, ce să-ți spun? Mi-a lăsat impresia unei viespi: cu tot șirul de cochetării ce făcea, aveam impresia că-și ține acul veninos întors mereu spre directorul și-i înțepa vanitatea lui. Poate de teamă să nu-l piardă, să vadă mereu câți ochi nu râvnesc după ea.

– Păi, atunci e rău de Oprescu.

Ana spuse cu vocea stinsă cuvintele. Se gândi că parfumul ce se degaja din vestmintele de drum ale bărbatului, atârinate în cuier, era al acestei femei.

– Nici nu poate să iese bine. Sunt convins că e o femeie care nu are ce căuta în societate. În sfârșit, treaba lui. Fiecare află ce caută. Vorba e că eu isprăvisem cu masa și ei nu mai pomeniseră nimic de afaceri. Oprescu era la dispoziția acelei femei, atent la toate dorințele ei, căci începuseră și ei să mănânce, și ea făcea

observații asupra fripturilor și sosurilor. Mă sculasem să plec. Cei doi nu mă putuseră reține, cu toată insistența. «Dar știi ce, dragul meu?» vorbise directorul, îți fac o propunere. Lasă trenul și vii cu noi cu mașina. E o mașină comodă, splendidă, numai de o lună. Tot trecem noi prin orașul tău. Pe drum putem pune la cale despre ce este vorba. Țin neapărat să intri cu noi la treabă. De altfel, și avem nevoie de tine, cu legăturile tale.»

Subdirectorul mă asigurase că fără de mine nici nu pot începe nimic. Îi întrebasesm când pleacă, și-mi făcusem socoteala că vom putea sosi aproape o dată cu acceleratul. De aceea nici nu v-am mai dat un alt aviz. M-am învoit, și le-am dat adresa de unde să mă ia.

– M-am gândit eu că numai nește afaceri te-au putut reține.

Liniile feței avocatului se înăspriă.

– Cel puțin, dacă m-aș fi ales cu ceva! Am plecat la timpul fixat, dar la toanele acelei cucoane mașina s-a oprit la Sinaia, la Predeal, la Brașov. Voia să vadă tot, lacomă ca una care a flămânzit multă vreme, ori poate numai ca să se afișeze la brațul directorului. Căci, din păcate, e un om cunoscut și el. În fiecare loc trebuia să luăm, să bem câte ceva, iar de la Brașov am luat în mașină și o damigeană de vin. Pe Oprescu îl știam amator încă de la universitate, dar acum Orășanu îl întrecea. Se ametiseră amândoi binișor și, când au început să-mi deslușească afacerile despre cari era vorba, se cam încurcau. Totuși am putut înțelege că nu-s treburi pentru mine: plănuiau demersuri ilegale, intervenții. Așa că nu mai m-am interesat de ce spuneau mai departe, i-am lăsat să vorbească. Din când în când trebuia să închin și eu cu ei. Doamna? Ea nu trebuia invitată. Afirma că-i un vin superior, ba de la o vreme ținea morțiș că-i Tokay, și că directorul nu vrea să-i spună. Așa am întârziat încât n-am ajuns decât în zori.

– Ei s-au oprit în oraș?

– Nu! Și-au continuat drumul. Spuneau că sunt grăbiți. Topiți de vinul tare nici nu s-au mai interesat dacă primesc să intru în afacerile acelea sau nu. Cred că au și uitat de ele... Hm! Eu cred că n-o să iese nimic bun din divorțul lui Oprescu.

– S-a pronunțat?

– Încă nu! Doamna Oprescu mai face dificultăți.

– Sărmana femeie! Iată pentru ce se mărită unele femei.
Încăi bine că n-au copii!

Advocatul simți un ghimpe la inimă și fața lui se posomori. Iar avu o încordare a nervilor ca și când ar voi să se scuture de o senzație neplăcută și obsedantă.

Îi spuse Anei cum i-a găsit lampa de pe noptieră aprinsă, cum i-a stins-o și cum ea durmea adânc.

– Da, te-am așteptat mult.

Mai vorbiră puțin de alte lucruri și părăsiră și ei masa.

Amândoi aveau fețele îngrijorate.

IV

În explicarea întârzierii lui, avocatul Ion Crețu trecuse peste însuși drumul cu mașina. Nu spusese că el șezuse tot drumul lângă... artista aceea. Iustina când venise cu detaliurile cunoscute de la portar, uitase să dea acest amănunt, dar nu-l uitase când o informase de dimineață pe mamă-sa. Avocatul simțea că este o lacună în povestirea sa, că nu amintise chiar lucrul esențial, experiența nouă și neobicinuită ce-i lăsase neștersă senzația aceea de care, în decursul povestirii, în două rânduri părea că vrea să se scuture ca de ceva neplăcut și stăruitor. Nu pomenise acest amănunt Iustina, și se reținuse să-l amintească el. Dacă fata n-ar fi aflat nimic de la portar, s-ar fi ferit să vorbească atâtea despre femeia aceea, poate nici n-ar fi amintit-o ci ar fi vorbit numai despre cei doi cunoscuți cu a căror mașină a venit.

O descrisese stăruitor pe cucoana aceea – recunoștea acum că și exagerase puțin – mânat de un sentiment de vinovăție, un sentiment intim de responsabilitate în fața nevestei. Simțise necesitatea de-a o prezenta în culorile cele mai proaste pentru a nu putea bănuî Ana că străina aceea ar fi putut avea o înrăurire și asupra lui.

În realitate, avusese, și senzația ce-i lăsase era aceea de care în două rânduri ar fi voit să se elibereze: pentru întâia oară în viața lui îl ațâțase în așa fel o femeie străină. Mai făcuse el drumuri mai scurte cu mașina, șezând alături de o cucoană tânără și frumoasă, dar niciodată nu i se întâmplase ceea ce experimentase acum. Era poate din cauza purtării ei, cei doi bărbați îi spuneau simplu: Iri, poate Irina; era în urma vinului prea mult pe care l-a băut el, ori era o parte necunoscută din ființa lui care până acum nu se

trezise? Oricare ar fi fost motivul la un moment dat el fusese convins că... nu i-ar trebui încă mult să alunece la păcat cu o astfel de femeie, dacă ar fi singuri. Fusese, acolo în mașină, în cursul drumului, o descoperire care-l scandalizase, deși nu-l uimise deloc, ci parcă-i părea oarecum naturală, de toate zilele.

Irina aceea, despre care nu voia să creadă că ar putea fi odată soția legitimă a directorului marilor Întreprinderi metalurgice, se îmbulzise în el tot drumul fără nici o jenă. La cotituri, la virajuri iuți se răzima de el cu toată greutatea trupului. Și apoi părea că uită să-și mai ia o poziție normală în mașină. La început crezuse că-i amestecă și ea de băutură și de aceea se răstoarnă mereu pe umărul lui, dar mai târziu, după Predeal, la o cotitură simțise nu numai trupul ei cald pe umăr, ci și brațul ei gol pe după grumazii lui. După Brașov începuse să-și lipească și piciorul ei de al lui. Hotărât, era o purtare de femeie deochiată, și el, corect totdeauna în purtări, nu se putea însufleți. O condamna sau mai vârtos condamna pe prietenul său de cine se legase, și cu toate acestea atingerea caldă și insistentă îi făcea plăcere. Și îi părea că nu este o plăcere cunoscută, obicinuită, ci un fel [de] pornire voluptoasă cu care spiritul său nu avea nimic comun, ci numai trupul, și punea stăpânire pe el fără aprobarea spiritului. Era – părea că pipăie cu instinctul – ceva primejdios, amestecător, și totuși intra în el, în toate măduarele lui, fără să-i poată rezista.

Adevărat că de vro doi-trei ani de când ajunsese să se intereseze numai de afaceri în stil mare, cari, pornite odată norocos și cuminte, mergeau ca pe roate, și avea mai mult timp liber peste zi; de când, în aceeași vreme, petrecea mult departe de soție, cu deosebire în capitală, unde-l rețineau chiar afacerile în stil mare, el începuse să simtă «iritarea capitalei» de care auzise de multe ori vorbindu-se. Mai înainte când se interesa și de afaceri mărunte, când alerga toată ziua, când prânzea și cina la repezeală, nu știuse ce-i aceea «iritare a capitalei», de care unii cunoscuți ai lui se plângeau, iar alții erau încântați de ea. Poate că era ceea ce experia și el, de o vreme încoace, când avea răgaz să prânzească și să cineze pe-ndelete, ascultând o muzică bună, sau să-și treacă două ceasuri la cinematograf... Iritarea aceasta pornea, iradia parcă numai de la lumea feminină, care forfotea pretutindenea. El abea de vro doi-trei ani începuse să observe că femeile din capitală

erau oarecum deosebite de alte femei, cel puțin acelea pe cari le întâlnea el pe stradă, în restaurante, la cinematograf. Deosebite prin nu știu ce fel dezghețat de a umbla, de a vorbi, de-a privi, de a se purta peste tot, și mai ales de a-și pune în evidență farmecele prin îmbrăcămintea lor, prin felul de a o purta. Consimțise de la început că se îmbracă bine și știu purta o rochie, un costum, că sunt elegante și că pentru un bărbat e o plăcere să le privească, o plăcere estetică, își zicea el... Dar ademenit mereu de acest «estetic» avocatul își dăduse seama că adeseori se tulbură, e iritat, că seara la hotelul lui adoarme târziu...

Experiența aceasta o făcuse mai de multe ori în ultimii doi-trei ani, mai ales când între un stadiu și altul al afacerilor lui, intervenea mai mult timp liber, când avea vreme să privească și el în jurul său.

Deși tot timpul de la căsătorie fusese credincios soției sale nu numai cu fapta, ci și cu gândurile și cu dorințele, el înțelegea, vezi bine, cauza acestei iritări și neliniști, și cinstit sufletește cum era, și iubind-o pe Ana cu adevărat, se condamna pe sine însuși, și încunjura prilejurile de neliniște. Se mira mai ales pentru ce nu simțise asemenea tulburări mai mult fiziologice și până acum. Cunoscuse destule femei în viață, în societate, de toate categoriile sociale, căci în cariera lui de avocat câte nu întâlnise? Și tinere, și frumoase, și cinstite și cochete, și mofturoase și naive și simple. Dar din aceste cunoștințe nu simțise să iradieze niciodată iritarea aceea ce o experia acum [în] învălmășagul lumii feminine din capitală. Poate pentru că erau prea multe? Ca la o continuă, permanentă expoziție? Poate acel feminin discret și blând ce încunjoară pe orice femeie, e aici la potența a zecea sau a suta? Sau pentru că femeile pe cari le-a cunoscut până acum erau mereu preocupate de interesele, de cauza lor, și el numai de îndatorirea lui de avocat? Dar nu putea fi numai asta! Cunoscuse femei cari prin istețe cochetării încercaseră să-i scârțeze onorarul. Trebuia să mai fie ceva...

Însă până în drumul acesta spre casă Ion Crețu nu se putuse dumiri ce poate fi «acel ceva». Acum avea credința că a descoperit adevărul: o femeie frumoasă, își zicea el, nu e de-ajuns să-și afișeze numai frumusețea și nururile, pentru a irita un bărbat

ca mine; mai e nevoie să-și afișeze și... frivolitatea... Era limpede că Irina aceea se purtase frivolă cu el: beată ori trează, cum va fi fost, dar era conștie de ceea ce face... Da, ceva din această frivolitate trebuie să fie și în valurile feminine din capitală, își zicea el acum, în mulțimea aceea ce inundă, fără nici o treabă străzile.

Advocatul făcuse această analiză încă în automobil, în decursul călătoriei. Dar o reluase acum, după despărțirea de Irina *, încredințat că în drum poate a judecat și subț înrâurirea băuturii.

«Ce-i mai respingător la o femeie decât frivolitatea?» se întreba el. Și tocmai de o atitudine nerușinată să fie nevoie pentru a clătina și un bărbat solid și corect ca el? Îi părea de neînțeles, și totuși sentimentul vinovăției stătea nezdruincinat în el. Nu se putea minți pe sine însuși: frivolitatea cucoanei aceleia îl pregătise pentru înfrângere. Dacă ar fi călătorit cu o femeie cinstită, de zece ori mai frumoasă, era sigur că nici un instinct rau, nici un gând al păcatului nu s-ar fi trezit în el, chiar înfierbântat de vinul tare, cum era în drum, chiar dacă ar fi ținut drumul cât de mult. Nu era o dezvinovățire slăbănoagă, sau o părere, știa și era convins din experiență.

Frivolitatea e respingătoare la o femeie, și totuși pentru el n-a fost. Concluzia ar fi tras-o el repede: primejdia pentru un bărbat ca el e numai în femeia frivolă... Dar premisele erau întunecate... «Se pare că ne cunoaștem așa de puțin noi oamenii», își zisese el cu un fel de amărăciune. Întâia pată grea pe conștiință, în linia fidelității conjugale, îl neliniștea adânc. El n-a fost toată viața, ceea ce se numește «un muieratic». Nu s-a ținut după fustele femeilor. A iubit-o și o iubește pe Ana, și nu are nevoie de altele. A avut și are el ceva mai bun de făcut în viață!...

Trecuse în camera lui de lucru și frunzărea nește dosare dar fără nici un rost: foile se despătureau în fața lui, una după alta, ca și când ar fi fost albe. Vag de tot avea senzația ca și când ar fi la o răspântie a vieții, când viitorul se înnegurează, iar trecutul se întoarce cu atât mai limpede. Încerca să alunge senzația aceasta, dar ea învia mereu ca un ochi de jar subț cenușe, plin și el de spuză fină. Hotărât simțea numai un lucru: că era nemulțumit cu

* În ms: *Ana* (n.ed.).

el, fiindcă nu s-a împotrivit să-i intre în trup. Ce să-i și intre? Da! Voluptatea aceea. Când îi venise în minte cuvântul, avusese o trăsurire. Parcă-l mai pronunțase o dată? Când? Da, când i-a descris Anei pe femeia aceea. Spusese despre ea că se părea a «respira numai voluptate». Cuvântul era adevărat, acoperea felul iritației ce intrase în el în apropierea Irinei. L-a spus fără să-și dea seama, instinctiv. Totuși, acum regreta: era un cuvânt care nu fusese niciodată pomenit între el și Ana, în relațiile lor de dragoste. Ce va fi gândit soția lui? Se va fi scandalizat de bună seamă!

Întorcând în neștire foile dosarelor, deși cine l-ar fi văzut ar fi crezut că le citește, căci exact atâta se oprea la o pagină, câtă vreme era necesară pentru cititul ei, avocatului i se înfățișa lămurirea pe care o căuta, pentru a lumina premisele concluziei la care ajunsese. Lămurirea i se înfățișa, dintr-o dată, cum se-ntâmplă să te trezești cu un om în fața ta, fără să știi de unde a venit, ca și când ar fi răsărit din pământ. «Nu e de-ajuns ca frivolitatea să fie afișată, ci e necesar ca ea să te atingă în taină, neștiută și nevăzută de nimeni afară de tine. În public, în fața altora, ea nu numai că nu ar avea înrăurire asupra lui, ci l-ar și revolta, l-ar scandaliza. Da, asta trebuie să fie», își zisese el. Directorul Oprescu și sub-directorul Orășanu, ședeau în mașină pe cele două scaune din fața lui și a cucoanei, și nu vedeau purtările femeii. Când se-ntâmpla ca vrulul să facă o mișcare, ca și când ar voi să-și întoarcă spre ei capul, senzația aceea de voluptate începea să se risipească, ba se și temea puțin să nu fie văzuți, și dacă Irina rămânea nepăsătoare, se ferea el mai la o parte.

Advocatul căzuse pe gânduri. «Dacă acesta e adevărul, își zisese el cu un fel de descurajare, urmează că ascunsă, nebănuită, și în mine trăiește o doză de frivolitate, și poate în fiecare om, numai cât nu a fost deșteptată până acum. Poate, în rădăcinile vieții senzuale, toți suntem niște voluptoși, instinctul nu cunoaște legea și conștiința morală.» Își amintea că mai formulase această concluzie și mai înainte când se gândise că ar putea să fie în el o ființă necunoscută, nebănuită până în drumul din noaptea trecută, dar nu cu luciditatea de acum.

Răsfoise vro trei dosare și abea acum își dădea seama că nu știa ce cuprind. În ușa bătău servitoarea și anunță pe un domn. Era proprietarul unei mari mori cu care avea de lucru vro jumătate de

ceas. Când rămase iar singur, era din nou bine dispus, cu liniile feței descordate și cu fruntea luminoasă. Avea interese mari la moara aceea și aflate numai lucruri bune în legătură cu achiziționarea de grâne și desfacerea făinii. Chiar își dăduse aprobarea la încheierea câtorva contracte de livrare.

Își aprinse o țigară și începu să se plimbe, ușor și elastic, prin cameră. Convorbirea cu proprietarul morii fusese pentru el ca o băutură întremătoare. «Ei, își zise Crețu, aici sunt în elementul meu! Nu sunt eu făcut să mă bat cu imponderabile sufletești, ci cu realitățile vieții. Am avut și am eu ceva mai bun de făcut...»

Nu era făcut, într-adevăr, pentru teorii și analize spirituale, deși avea o inteligență ascuțită și cunoștințe frumoase în toate domeniile. Adevărat că numai cu ce rămăsese din vremea studiilor, după ce-și deschisese cancelaria de avocat, nu mai avusese vreme să citească decât puțin, și numai în materia carierei lui. Firea lui îl împingea spre acțiune, în domeniile vieții practice. A crescut într-o familie de intelectuali, alături de alți cinci copii, frați și surori, într-un mediu vecinic strâmtorat, vecinic subțeroarea grijilor materiale, într-o casă în care toți munciau până dădeau în brânci. Tatăl său, Vasile Crețu, fusese contabil la o bancă minusculă într-un orașel de provincie, dar învățea în particular și un negoț cu cereale. Avea o magazie în aceeași curte cu casă în care stăteau cu chirie. La bancă nu avea de lucru decât de trei ori pe săptămână, înainte de amiazi. Din lipsă de capital, de clienți, de afaceri, în celelalte zile peste săptămână, banca era închisă.

Când se ridicase el copil, surorile, două, erau la școala normală, externe. Acasă torăiau mai mult la mașina de cusut Singer decât răsfoiau vro carte. Ceasuri întregi se uita cum lunecă pânda albă, sau stofele colorate cu cusutura dreaptă de subț acul mașinii. Îi plăcea și zgomotul celor două mașini, și mărunta și vertiginoasă împunsătură a acului. Dar mai mult se bucura când una dintre surori ridica lucrul terminat și-l privea, ținându-l în mână. Copilul bătea în palme și striga: «Foarte frumos!».

Dar când vedea că cele mai multe șorțuri, bluze, hăinițe, cămeși, erau duse de femei streine, abea ce erau terminate, se întrista adânc. Le-ar fi dorit pe toate atârinate de cuier în casă, sau păstrate în ladă, și nu înțelegea pentru ce părăsesc mereu casa lor.

Tot asemenea nu înțelesese până târziu, până crescuse mai mărișor, pentru ce magazia cu cereale o tot umple tatăl său, și mereu vin oameni străini cu saci și o deșertează. Îi plăcea să intre desculț în vraful de grâu sau de porumb, să se joace în grămezile aurii, să simtă răcoarea și mireasma grăunțelor, și privea cu dușmănie la oamenii cari veneau să-și umplă saci de-acolo, să-i pună în care sau pe șeile cailor, dăsăgiți.

Se aprovizionau, de-aici, oameni săraci de la munte, orașelul era la poalele munților. Erau destui cari nu cumpărau cu sacul, ci numai cu mierța, și cu aceștia copilul se împăca mai ușor. În restimpuri, uneori destul de lungi, magazia rămânea goală. Ion Crețu înțelesese numai târziu, când era prin clasele prime ale liceului, pentru ce rămânea uneori magazia goală, când tatăl său era mai încruntat ca de obicei și mai tăcut. Înțelesese că adeseori negoțul nu mergea, că tatăl său pierdea uneori la bucate, și până făcea rost de bani pentru cumpărare, trecea vreme.

După ce crescuse mare înțelesese că tatăl său nici nu se pricepea bine la negoțul cu cereale, că nu era informat asupra pieței prețurilor. Totuși, nu se mira că părintele său nu se lăsa de negoț, și n-ar fi dorit: tot mai pica ceva și din magazie. Și, afară de el, mai erau trei frați la școală.

Mamă-sa robotea din zori până-n noapte, cât erau fetele la școală, cosea și la mașină, vedea și de bucătărie, și de curățenia casei, aducea apă de la o fântână din drum, crepa lemne, când tatăl său era la bancă.

Toți cei din familia lui aveau fețele serioase și înăsprite. Rar era răs și voie bună la ei. Ion Crețu simțise de mic povara acestei existențe. Deși toți membrii familiei păreau vecinic hipnotizați de mirajul unui trai mai bun și mai ușor, spre care priveau parcă cu fețele întinse, ascuțite, traiul lor nu se ușura, ci cu cât creșteau cei șase copii, se făcea tot mai greu. El înțelesese că agonisneau puțin, și că oricât vor întinde în jug, nu vor scăpa din greutate.

Încă de atunci, de prin clasa a șasea de liceu, se închegase în el hotărârea să îmbrățișeze o carieră mai rentabilă, să nu se mulțumească cu un câștig puțin. Privind în jurul său, făcând comparație cu alții, se convinsese că nedreptatea socială există, dar că din ea nimeni nu te poate ridica decât tu însuși, când ajungi la o bunăstare materială. Nimeni nu va lua dintr-al lui să-ți dea ție; nimeni nu va împărți câștigul lui cu tine!

În clasa a șaptea și a opta de liceu și în cei patru ani de universitate, Ion Crețu a dat lecții particulare, alergând de la un elev la altul până i s-au lungit urechile. Dar îndată ce a ajuns stagiar, în biroul unui avocat cu renume, încă înainte de a-și da examenul de avocat, «cenzura», cum se spunea pe atunci, începuse să câștige bine. Cel dintâi lucru ce trebuia să facă era să se îmbrace bine, fiindcă experiasse că în viață nimeni nu se uită la omul prost sau sărăcăcios îmbrăcat.

Cu toată strâmtorarea în care crescuse, era un tânăr voinic, înalt, cu liniile feței bărbătești. Făcea impresia unui tânăr serios, călit în luptă, și siguranța cu care intrase în viață s-o cucerească, îi împrumuta o ținută liberă, distinsă chiar, care făcea o impresie bună și asupra șefului și asupra clienților. Părea că siguranța din el radia și în jurul lui, și omul se simțea liniștit când îi dădea o cauză în mână.

Îi plăcea munca, pe care o apreciasse la toți membrii familiei sale, și înțelesese devreme că dacă poate fi o muncă sau o ocupație puțin rentabilă, în schimb nu se poate câștiga nimic durabil în viață fără muncă. Când își deschisese el biroul propriu, părinții lui erau de câțiva ani în odihna cimiterului, dar muriseră liniștiți: toți ceilalți frați și amândouă surorile erau căsătoriți și cu slujbe după cari puteau trăi. Pentru el nu erau neliniștiți: încă de mult nu mai cerea nici un ban de acasă.

Împrejurările între cari a crescut nu-l opriseră, ba poate chiar îl ajutaseră să-și facă o concepție asupra vieții, și încă una optimistă. Credea în Dumnezeu, dar nu așa cum îl concepea mamă-sa care le spunea mereu că fără voia Celui prea Înalt nu se întâmplă nimic în lume, și că, de aceea, omul trebuie să se roage neîncetat. Încă din clasele superioare ale liceului nu putea să creadă că traiul lor greu și munca întinsă din familie să fie rânduită de Dumnezeu. Cunoștea atâtea fete tinere cari se plimbau toată ziua, sau credeau că muncesc, că au o ocupație, distrându-se, în vreme ce surorile lui nu-și îngăduiau decât rar un ceas de libertate și de odihnă. Cunoștea familii cari, cu muncă neasemănat mai puțină, trăiau în deplină îndestulare. Da, își zicea el, Dumnezeu trebuie să existe, căci altfel cine ar fi făcut lumea asta, dar el nu poate să se ațină pe urmele fiecărui om în viață. Dumnezeu i-a dat omului pricepere și voință, și l-a lăsat să se descurce singur în

lume. Nedreptățile sociale, cari îl însângerează și pe el în avântul idealist al tinereții, nu pot veni din voința lui Dumnezeu, ci din felul cum își aranjează fiecare om viața, cum își folosește inteligența și voința. Este ceva nelalocul lui în lume, dar aceasta se datorește omului, nu lui Dumnezeu. Unul nu se pricepe ce muncă i-ar conveni, ce să aleagă, altul nu are destulă voință să înlătore piedecile, iar altuia îi place să tragă în jugul lui, crezând că aceasta e legea vieții lui. Omul trebuie să fie cuminte și cutezător pentru a face primul pas către o existență omenească: să scape de teroarea zilei de mâne. Omul trebuie să-și facă un cheag material în viață. Toți cei cari și-au câștigat o bunăstare materială pot trăi mai omenește, și nu numai ei, ci și urmașii lor. E o datorie a omului cult să iasă din cea mai mare degradare și rușine a vieții: să nu știe ce va mânca mâne!

La concepția aceasta de viață ce i se cristalizase încă în anii de studiu se mai adăugau câteva elemente, câteva principii etice: munca să nu fie subț demnitatea ta de om; în lupta vieții să nu ajungi niciodată să te rușinezi de tine însuși; să urmezi liniile mari ale legii morale; când ai perspectiva sigură de câștig, cutează, nu te uita la imponderabilele vieții, la părerile altora, la gura lumii, câtă vreme nu săvârșești nimic infamant. De așa ceva trebuie să te ferești, oricât ar fi de ademenitor, nu pentru că ai păcătui în fața lui Dumnezeu, ci pentru că nu te-ai mai putea cinsti pe tine însuși, ți-ai pierde încrederea în tine, și nu ai mai putea lupta...

În înțălesul acesta râvnea cu toate puterile după o bunăstare materială. după avere. Avea sentimentul, îndată ce-și deschisese birou propriu, că el trebuia să răzbune toate suferințele din familia lor, să dovedească lumii că și dintr-o familie necăjită poate ieși cineva care să trăiască din larg, și să poată pune temeiul unei familii înstărite, ajunsă deasupra luptei sângeroase și umilitoare pentru pâinea strict necesară...

Se căsătorise cu Ana Murășan pentru că se îndrăgostise cu adevărat de ea, dar s-ar fi mințit pe sine însuși dacă ar fi spus că n-a fost mulțumit cu frumoasa zestre ce i-au dat părinții. Ba s-a și așteptat la o asemenea zestre. Totuși, era convins că ar fi luat-o și fără avere. Era mai bine însă așa, asta fără discuție. Însemna că are un razim chiar de la început, pentru idealul său de viață, în lupta pe care o începea.

După ce începuseră să vină copiii voința și dârzenia lui de agonisire crescuseră. Gândul că ar putea să trăiască și ei între atâtea lipsuri, să nu aibă cum se bucura de anii cei mai luminoși ai vieții, îi împintena voința. Apoi se adăuga experiența tot mai categorică a vieții după ce, intrând în luptă, începuse să cunoască relațiunile dintre oameni și factorii cari contau în viața publică. Văzuse că nici un om sărac, din oricare pătură socială, nu se putea ridica la un rol în lume, afară de cazurile când era excepțional dotat, și, prin vro împrejurare oarecare, era prins în interesele celor cu bunăstare materială. Societatea ca și țările erau conduse de oameni cu avere. Ceilalți sunt mase anonime care se mișcă toată viața între marginile restrânse, banale, ale vieții. Nedreptatea aceasta socială o vedea, o simțea, dar își zicea că nu e chemat el să o schimbe, și că, probabil, așa a fost de când e lumea, și așa va fi și în viitor. Datoria lui era să iasă din această viață uniformă, cenușie, inferioară. Și, cine poate să meargă pe urmele lui, cum va lupta și el să urmeze pilda altora dinaintea lui...

În cursul anilor de căsnicie s-ar fi putut ca uneori să-i fi lăsat Anei impresia că e prea lacom de avere, mai ales în primii ani de căsătorie, când primea tot felul de cauze, și nu disprețuia nici pe cele mai modeste, sau când se vădea înverșunarea și încăpățânarea lui de a nu se mulțumi cu sentința primei instanțe, când era nefavorabilă, chiar dacă câștigul lui era o nimica toată. Băgase de seamă, chiar de la început, când își avea biroul în locuință, că Ana se jena când vedea umplându-i cancelaria clienți săraci, din cele mai de jos clase sociale. Pe atunci, Ana se amesteca uneori în afacerile lui. Își aducea până în anii din urmă aminte discuțiile dintre ei din primii ani ai activității sale. Ea îi spunea de obicei că nu înțelege cum poate cineva să ia bani și de la astfel de oameni necăjiți.

- Dar ce să fac? Să-i alung? Justiția e și pentru dâșii nu numai pentru cei avuți.
- Ai putea să pledezi pentru ei gratuit.
- Nu încasez taxe mari, uneori sunt subțariful oficial.
- Dar pentru ei, pentru mulți, sunt mari.
- Sunt și cheltuieli efective: timbre, citații, corespondență, timp pierdut.
- Câștigi destul de la cei mai bine înstăriți.

Când îi vorbise Ana, mai întâi așa nu prea acoperea adevărul, nu prea avea clientelă mare, partide mari. Mai târziu puteau fi adevărate cuvintele ei.

– Eu nu-i chem, vin ei, au încredere în mine. Orice muncitor are dreptul la plata lui, răspunsese el atunci.

– Da, însă tata primea și cerceta și bolnavi de la cari nu lua nimic.

– Poate o să vină și pentru mine astfel de vremuri. Fii însă sigură că nu dezbrac pe nimeni. Încă n-am vândut avutul nimănui la licitare pentru datorii cele are la mine.

Cu creșterea clientelei au venit și vremurile când ar fi putut urma sfatul Anei, totuși nu-l urmărise. Îi părea că e subț demnitatea lui să muncească pe deajaba. Și mai bine nu mai primea cauze mărunte. Își zicea că el nu e pus să ușureze existența altora, fiecare să dea din coate pentru el însuși... Trebuia să recunoască, de câte ori mai avusese schimb de vorbe cu Ana în materia aceasta, să recunoască în sinea lui, că într-adevăr avea sufletul cam înăspriț, că așa i l-a format viața, poate așa l-a moștenit de la părinți. Dar nu se simțea vinovat de nimic. Nu-i părea un defect ci o calitate. Un bărbat e în primul rând un luptător. Nu era aplicat spre altruism și nu cunoștea bucuriile ajutorului cu totul dezinteresat, dar în schimb simțea mare mulțumire, adâncă satisfacție în sânul familiei, când vedea că-i asigură din zi în zi mai mult un trai liniștit, și punea temei tare viitorului celor trei copii...

Da, era adevărat că uneori, avea sentimentul că s-ar fi zăvorât într-un cerc prea strâmt, mai ales când era acasă și avea și el vreme să participe la sindrofiile din locuința profesorului Bogdan, ori să se nimerească acasă când aceste ceaiuri erau la el. Băga de seamă că nu prea avea ce spune, nu pentru că unele probleme i-ar fi fost cu totul necunoscute, ci pentru că nu-l interesau. Mai experia același lucru în convorbirile rare pe care le avea cu președintele partidului său, când acela făcea o expunere principială, de ordin general, înainte de aducerea cutărui proiect de lege. Președintele îl aprecia și îi cerea uneori părerea. Ion Crețu era încredințat că îl aprecia pentru situația lui, și materială, și electorală. Căci în parlament nu prea își deschidea gura, rar participa și la ședințe, cuprins cu treburi, cum era. Advocatul

băga și atunci de seamă că nu-l interesa expunerea șefului, îi părea că acel «bine comun», «interes general al țării», care ar fi să iasă sporit prin noua lege, era mai mult o floare de stil, o divagație de la obiect, iar nu o preocupare sinceră. Totuși urmărirea expunerea și avea darul înăscut să poată arăta imediat, în astfel de ocazii, laturea practică a proiectului. Poate șeful îl aprecia mai mult chiar pentru acest simț practic al lui.

Își dădea, deci, seama cu multe prilejuri că oamenii se gândesc și se aprind de idei și planuri cari nu-i privesc pe ei personal, sau cercul restrâns al familiei lor, și atunci simțea că el trăiește într-un cerc strâmt. Rar simțea regretul, că nu se poate avânta și el mai departe, să respire parcă mai larg. Dar marea majoritate a oamenilor cu care avea el treburi trăiau tot așa de zăvorâți în afacerile lor ca și el, și era convins că numai aceștia reușesc în viață. Puterile unui om abea sunt de-ajuns pentru el și pentru ai lui, își zicea uneori, când se apropia de el regretul că duce o viață în definitiv prea săracă spiritual. El, cel puțin, era conștiu uneori de această sărăcie, dar vedea în jurul lui sute și mii cari nici nu bănuiau că ar putea exista o viață mai superioară ca a lor. Și totuși, aceștia sunt clăditorii cei adevărați în fiecare țară, își zicea el cu satisfacție. Oamenii cu simțul practic, oamenii harnici și muncitori neistoviți, nu cei ce se pierd în teorii zadarnice și în himerice fericiri universale.

În chipul acesta Ion Crețu ducea o viață spirituală și afectivă destul de redusă, dar nimic din ce avea ca suflet nu risipea în afară de familie, nu consuma pe visuri și idealuri, ci se revărsa întreg asupra soției, și, după ce veniseră, și asupra copiilor, iar de la o vreme tot mai mult asupra acestora. Chiar dacă ar fi avut un suflet sărac, revărsat întreg pe-un singur obiect, era mult. Ana și copiii trăiau într-o caldă atmosferă a grijii și iubirii lui, și se lipeau cu tot sufletul de el, mai ales copiii, cari vedeau în el un fel de zău...

În Ana se mai ridica, uneori, și acum, rezerva aceea în legătură cu lăcomia lui de avere, pe care oricum încerca s-o explice mai binevoitor, nu reușea. Și poate nici nu ar fi ajuns la numele de lăcomie propriu-zisă a ceea ce o neliniștea și îi displăcea, ca o respingere instinctuală, dacă nu era această îngustime a vieții lui spirituale, fără să-și dea seama de ea. Dar când toate convorbirile, toate sfaturile lor se reduceau, în afară de domeniul vieții

afective, al dragostei lor, la preocupările pur materiale ale vieții, când vedea că nu-l poate duce într-o discuție mai superioară, după care ea înseta adeseori, Ana pune mereu vina pe patima lui, pe egoismul lui familiar, pe acea lăcomie de avere.

...«În sfârșit, își zicea Ana uneori, omul nu e numai soț, și numai părinte, ci e mai întâi o ființă gânditoare, care e atrasă și de problemele mari ale vieții: îi place să mai scape de lucrurile vieții zilnice, să mai trăiască și în sfere mai înalte. Iată, de-o pildă, de la ceaiurile de la profesorul Bogdan se întoarce ca după o baie spirituală. Cât n-ar da ea să poată vorbi și cu bărbatul său astfel de lucruri!»

Ana era o fire sensibilă și visătoare. Cum s-a mai spus, făcuse și versuri în tinerețe, ba chiar și după căsătorie. Citise mult până a fost fată, reluase cititul și după ce i se mai ridicaseră cei trei copii, cari veniseră unul după altul, mai citea și acum. Mai ales de când bărbatul său era reținut mai desori în capitală, citea chiar mai mult decât până a nu se mărita. Cât de cu plăcere ar fi discutat ea cu bărbatul său o carte citită! Dar el nu citea acum aproape nimic, o asculta cu atențiune, aprobând-o mereu. Ana simțea că nici nu aude ce-i spune ea.

Totuși, acestea erau mici neplăceri și supărări pe cari siguranța puternică de-a avea un om în care se pot încrede cu toții din familie necondiționat, și mai ales căldura sinceră a dragostei lui și pentru ea și pentru copii, grija delicată cu care-i încunjura pe toți, nu puteau tulbura viața Anei decât rareori și pe puțină vreme...

Fără să-și dea seama, Ion Crețu continua linia de viață a părinților săi, a familiei sale, într-alt chip desigur, dar era și el un rob al muncii, numai cu alte rezultate.

O dată, Ana îl dojenise.

– Dragul meu, ar trebui să-ți mai ceri și tu un concediu, să te mai odihnești.

– Să-mi cer concediu? De la cine? râse el. N-am de la cine cere!

– Să ți-l faci tu, de bunăvoie; toată lumea mai face câte-o pauză. Tu alergi mereu și te frământă ca și când ți-ar fi pus cineva un jug în grumazi de care nu mai poți scăpa.

– Ceea ce faci de bunăvoie nu poate fi un jug. Ceea ce faci din convingere nu te poate osteni. Eu muncesc și alerg, fiindcă-mi place. Dacă e un jug, m-am înjugat eu singur și nu-mi pare rău.

– Oriunde am fost peste vară, în vacanță cu copiii, tu n-ai rămas cu noi decât trei-patru zile. Trebuie să te gândești că ai și tu nevoie de recreare.

– Nu simt încă nici o nevoie, m-aș plictisi grozav fără de lucru. Și, apoi, vezi tu Ana! Afacerile mele n-au întrerupere: se naște una dintr-alta. Dacă aș face o pauză e ca și când ai scoate o verigă dintr-o catenă. Cine știe când și cum ai mai putea înnoda lanțul.

– Mai lasă-le în foc afaceri! Se vede că au ajuns să te țină în robie. Avem avere destulă, chiar dacă n-ai mai câștiga nimic în viață. Uite ce, promite-mi că în vara asta rămâi cu noi o lună la Movilă.

Advocatul râse înveselit grozav.

– O lună! Să mă prăjesc pe plaje o lună! Nu, draga mea, regret dar nu-ți pot promite. E peste puterile mele.

A mai stăruit și Ana și copiii în multe rânduri, dar zadarnic. Îi însoțea când până la o stațiune, când până la alta, rămânea cu ei trei-patru zile, își aduna cele câteva lucruri în valiză, și pleca, sărutându-i pe rând și dorindu-le petrecere frumoasă. De cele mai multe ori revenea sâmbăta seara și pleca iar luni dimineața. Uneori venea la două săptămâni, tot pentru atâta vreme, alteori nu-l mai vedeau decât în ziua înapoierii tuturor.

Când Ana și copiii se supărau de purtarea lui, le spunea că toți bărbații cari creează ceva în viață fac la fel. Să cerceteze bine plaja și să vadă ce categorie de oameni sunt aceia cari își pierd vremea pe aici: tineret, candidați la însurătoare, bătrâni, pensionari, bărbați de bani gata cari vin pentru aventuri galante sau își distrează femeile cari nu sunt ale lor. Nu! Vilegiatura e pentru copii și pentru femei; sau pentru aceia cari sunt în realitate bolnavi sau extenuați de lucru. El însă nu era încă! Cine știe, poate va sosi odată și vremea asta, și atunci se va sori și el bucuros alături de... nepoții lui. Când pomenea de asta, Anicuța se înroșea totdeauna până după urechi, iar Iustina râdea înseninată.

Ce era de făcut? Nu se puteau supăra mai serios pe el. Poate avea, în parte, dreptate. Și apoi, prea-i încunjura cu toate atențiunile, prea-i instala bine, în vilele cele mai bune situate aproape de plaje, și mai știau că tot ce face, e pentru ei.

Nu numai vreme de odihnă nu-și permitea avocatul Ion Crețu, dar ani în șir nu și-a permis nici plăcerile pe cari i le îngăduia situația lui materială. Până înainte cu doi-trei ani mânca în restaurante de a doua mână, și chiar de a treia; mergea rar la teatru, la cinematograful, numai de locuit a locuit mereu în același hotel de clasa întâia, de la centru. Era în interesul lui să fie la centru unde-l puteau afla cu ușurință partidele ce-l căutau. Hotelul mai avea și un mare *hall*, unde, la o masă știută dintr-un colț, îl așteptau cei ce aveau treburi cu el. Numai acum, de vro jumătate de an, simțea nevoia să-și deschidă un birou propriu, să-și angajeze și personal ajutător, căci afacerile îi sporiseră în chip neobicinuit. Dar amâna încă. Voia să închirieze ceva tot aici în centru, și fie că nu aflase până acum, fie că se gândea la cheltuielile sporite, lucra încă tot la hotel, cât era în capitală. Încă înainte cu șase ani, de când intrase și în politică, se înscrisese în baroul avocaților din capitală. El înțelesese repede că toate cauzele mari erau aici în capitală, nu într-un oraș de provincie.

Uneori, după câte-un proces sau afacere care renta în mod deosebit, în vreme ce sta la masă într-un restaurant de clasa a doua, simțea ca o adiere de muștrare și de regret. Ar fi putut ca cel puțin acum să mănânce și el într-un local mai bun, să asculte, seara, o muzică mai ca lumea. Să fie el oare într-adevăr un om zgârcit, lacom de-a aduna tot mai mult, cum simțea soția sa? Combătea și respingea repede această insinuaare, gândindu-se că el nu strânge și nu aleargă, nici nu cruță pentru sine. El s-a mulțumit totdeauna cu foarte puțin.

Totuși, rareori, mai ales când seara cădea de obosit, se ridica din adâncurile ființei lui o șoaptă insistentă, ca o muștrare: «Ești un rob! Ești un rob! Nu vezi că ești un rob?»

Într-un rând, după o reprezentanție de operă, îi trecuse fugitiv prin minte chiar acest gând nemaipomenit: «Tu nici n-ai trăit încă!»

Gândul îl speriască și răsese tare ca să-l alunge. Era absurd! Cum să nu trăiască? Și încă așa cum a dorit, cum i-a plăcut lui. Totuși, în seara aceea adormise târziu. Muzica îi tulburase adâncurile sufletești, îl inundase trei ceasuri melodii melancolice și voluptuoase în aceeași vreme. Ecourile lor îi umpleau și acum ființa. O tristeță neînțeleasă pusese stăpânire pe el. «Dracul m-a pus să merg la operă? Își zisese el cu voce tare. Toate visările acestea nu plătesc nimic!»

Ce visări? Nu mai voise ori nu mai putuse să precizeze. Băuse puțină apă, se întorsese către perete și adormise...

... Ce curios era că gândul acesta unic nu se mai apropiase de el, până în drumul de azi-noapte cu mașina! Și acum, nu în urma unei muzici de operă, ci în urma apropierii de el a acestei femei. Iritarea aceea senzuală, voluptoasă ce se strecura în el, trezise acel gând pe care-l îngropase de mult...

Și iată azi, deși avusese o mulțime de treburi toată ziua, se întorceau asupra lui și pecetea aceea ce se imprimase în simțuri, și gândul cel nemaipomenit!

«Prostii! N-am să mă neliniștesc pentru lucruri și vorbe pe care nu le înțeleg și nu le aprob», își zise el când șezu la cină cu familia.

V

Abea șezură la masă când țipă strident soneria de la intrare. Servitoarea aduse numaidecât o telegramă. Advocatul iscăli recepisa și desfăcu telegrama.

– Doar nu va trebui să pleci iar undeva? întrebă îngrijorată Ana, cu ochii țintă la bărbatul său. Dar fața acestuia se umplu de lumină.

– Nu! E de la Benedict! Ei, comedie ca asta, cum am și uitat toată ziua să întreb de el? Și nici voi nu l-ați amintit, ca și când n-ar exista!

– Într-adevăr! Iată am uitat cu desăvârșire de el, se miră Ana. Ce telegrafiază?

– «Călduroase mulțumiri tatei, și felicitări întregii familii. Mâne sosesc și eu.»

Anicuța, roșie toată, se sculă și voi să vadă textul.

– Cum va fi aflat?

Ana se uită la Anicuța.

– Se vede că nu l-am uitat chiar toți.

– Da, zise fata respirând greu. Eu l-am avizat. Am telefonat unchiului Murășan să-i spună.

– Benedict e la el? întrebă Crețu.

– E la pescuit acolo cu mai mulți membri din societate. S-a înscris și el în tovărășia lor, zise mama.

– Bravo, Anicuța, te-ai dovedit iarăși o soră bună! Dar cum am uitat de el, frate? Mă bucur că a intrat în societatea aceea de pescuit. Sunt tot oameni cumsecade și iubitori de natură... Parcă și «pensionarii» noștri sunt înscriși? zâmbi el privind spre Iustina.

– Numai Stratilat și Popescu. Pe domnul Săndulescu nu l-am putut convinge până acum, răspunse fata.

– Mirare, chiar el, profesor de științe naturale!

– Bine, tată, dar nu-i de botanică nici de zoologie. E de natură moartă, mineralogie!

– Ar putea face cercetări de mineralogie în munții aceia, parcă-i o regiune bogată în minerale.

– Domnul Săndulescu nu mai adună pietre. Are atâtea în muzeu că nu mai e loc și pentru altele. De altfel, sunt în rafturi toate mineralele din munții aceia. N-ai văzut niciodată muzeul lui, tată?

– Nu l-am văzut încă.

– Păcat! E o minune!

– Da, confirmară mama și Anicuța, e foarte bogat. Și profesorul ține o rânduială și o curățenie, ca și când ar fi o biserică, adause Ana.

– Să văd când voi avea timp liber. Dar dacă nu face colecții nouă, cu ce se ocupă savantul nostru?

– De prezent face studii asupra cristalelor de cuarț, răspunse Iustina.

– Auzi, auzi! Păi, nu sunt cunoscute până acum?

– Natura ne păstrează vecinic taine, tată. Niciodată nu ni se va dezvălui complet. Eu mă duc uneori în laboratorul profesorului, și mă uit prin microscop la secțiunile pe care le cercetează.

– Lucrează și acum în vacanță?

– Da, e zilnic în laborator!

Crețu se uită zâmbind la nevastă-sa.

– Ai auzit? Iată că mai sunt oameni cari nu-și permit și nu au nevoie de vacanță.

– Pe domnul Săndulescu se și vede, n-am ce zice! E cenușiu ca și culoarea preponderentă a pietrelor lui, n-are vrâstă ca și piesele din muzeu, și uneori crezi că-i tot atât de neînsuflețit ca și ele.

Anicuța se luminează toată de râs:

– Vai, mamă, cum l-ai zugrăvit de bine.

– Dar văd că și ceilalți doi sunt acasă, domnii Stratilat și Popescu. Știu că ei sunt mari amatori de pescuit.

– Numai domnul Bogdan cu doamna s-au dus acum. E abea începutul. Ei s-au grăbit pentru că la cincisprezece iulie pleacă la X. Abea la data asta au găsit liber.

– Până la cincisprezece iulie vor fi terminate și transformările ce le voi face la «Cuibul cu soare». Așa ați botezat parcă vila, nu? Păcat că au închiriat, puteau închiria la noi la parter. Sunt două apartamente. S-ar putea duce chiar de la zi-ntâi, peste o săptămână.

– Ai cumpărat și mobila? Toată instalația? Nici nu te-am întrebat, zise Ana.

– Tot! Din partea asta să n-ai nici o grije: mobilă, rufăria de paturi, totul e în regulă!

– Era în regulă și acum doi ani când am cercetat-o și noi după ce au plecat chiriașii. Dar, de atunci, mai ales că a făcut-o vânzătoare, poate au mai dus din lucruri.

Advocatul o privi atent.

– Dar ce, crezi poate că am cumpărat-o pe nevăzute?

– Ai fost acolo?

– Lucru firesc! Un târg ca acesta nu se poate face de la distanță. Am pus să adune toate lucrurile de la etaj la parter, și cât vor ține adaptările sus, am încuiat și am sigilat. Am și angajat meșteri cari cred că se vor fi și apucat de lucru. De altfel, mâne, dacă vine Benedict, ne vom duce amândoi până acolo.

– În cazul acesta vezi că tot nu puteai închiria domnului Bogdan la parter, zise Ana. De altfel, chiar dacă n-ai fi adunat lucrurile acolo, nu puteau locui într-un continuu zgomot. Nu-i nici o plăcere.

– Ai dreptate, nici nu m-am gândit la asta...

Anicuței îi tot venea să spună ceva, dar nu cuteza. Spre seară se întâlnise pe stradă cu Teodor Stratilat, care se întorcea și el spre casă ca și ea. Veniseră împreună și vorbiseră despre bacalaureatul ei. Nu era întâia oară, de două săptămâni. Dar Stratilat era curios să știe fiecare întrebare ce i s-a pus la fiecare materie și răspunsul ei. Anicuța, deși vanitatea îi ajuta, căci răspunsese bine, tot nu era bucuroasă: nu-și mai aducea bine aminte de fiecare întrebare, și se cam încurca cu răspunsul. Atunci se înroșea toată și ochii ei albaștri parcă se umpleau de lacrimi. Dar lui Stratilat îi plăcea chiar încurcătura și timiditatea fetei, și mai ales ochii ei înlăcrimați.

După ce-i pusese ultimele întrebări, Anicuța se simțise ușurată de-o povară, și, fără a ști ce să mai vorbească cu el, se trezise că-i spune noutatea cu vila.

– Nu mai spune! se miră tânărul, oprindu-se în loc. Dar acesta-i un eveniment pentru noi. Ar trebui prăznuit!

– Noi l-am și sărbătorit pe tata azi-dimineață.

– Bine, familia mai restrânsă! Dar noi, familia mai îndepărtată? Nici nu ne-ați dat de știre!

Anicuța nu mai știu ce să spună. El zisese: «un eveniment și pentru noi», «familia mai îndepărtată». „Oare știa și el și ceilalți că lumea vorbește de «pensionul profesorilor» și de «pensionul candidaților»? Ar fi grozav de rușinos lucru să fi auzit și ei palavra aceasta“, își zicea ea.

– O să ne permitem noi, domnișoară Anicuță, să venim «in corpore» să vă felicităm.

Fata se sperie deodată. Ce prostie a făcut! Cum a luat-o gura pe dinainte și a spus? Asta aducea a vanitate și a lăudăroșenie. Ce va zice mamă-sa? Încă nu putea vorbi.

Stratilat se amuza de încurcătura ei.

– Da, domnișoară, o să ne prezentăm mâne la prânz «in corpore» toți trei candidații. Va fi o plăcere pentru noi.

Anicuța își duse instinctiv mâinile la față și o acoperi. «Dumnezeule mare, își zise ea, ei știu polecra», și obrajii ei se făcură albi ca ceara fină.

Bolborosi ceva neînțeleș.

– Cu atât mai vârtos va trebui să venim la felicitat pentru că suntem și noi interesați, adică eu și Alecu Popescu. Domnul Săndulescu nu se mișcă nici vara asta din oraș, dar noi doi [ori]cum am vrea să petrecem o lună la X. Aveți loc și de chiriași în vilă? E mare?

Fata înclină din cap, abea putând murmura:

– E cu etaj!

– Bravo, domnule Crețu! Atunci problema e dezlegată. Ne vom muta și noi cu pensionul la X. Știi, poate, că profesorul Bogdan cu doamna și-au găsit apartament de la cincisprezece iulie? Mie și lui Alecu ne-a fost imposibil să ne aflăm, fie și numai câte-o cameră, pân-acum.

«Cu pensionul», adică o ştiu şi pe asta, îşi spuse fata, şi-i venea să plângă. Noroc că ajunseră subţ poartă şi se despărţiră.

Anicuţei, când auzi acum vorbindu-se de chiriaşi, îi tot venea să-i spună tatălui său că chiriaşi sunt, numai să-i primească. Simţea că tatăl său s-ar fi bucurat, dar două noduri îi opreau vorbele în grumazi: unul era că se descoperea pe ea divulgând noutatea, al doilea era încheiat în cuvintele Iustinei care spusese că nu i-ar plăcea să aibă chiriaşi la parter pe cei doi profesori, să nu mai vorbească lumea de «pensiunea profesorilor» şi «pensiunea candidaţilor». Cu prostia ei, chiar aici e gata să aducă lucrurile! Aşa că înghiţea mereu cele două noduri, până răuşi să le astupe undeva definitiv. Totuşi, nu se putu linişti: când vor veni mâne cei trei «in corpore» să-i felicite, tot se va afla că ea le-a spus noutatea! Ce fată nesocotită mai era şi ea! Ce a îndemnat-o să-i spună lui Stratilat? Era sigură că nu vanitatea, nici chiar bucuria. «Simplu de tot, îşi zise ea într-un târziu, n-am mai ştiut cum să continui conversaţia. Dacă-s o fată proastă.»

La o vreme văzu telegrama lui Benedict, într-un colţ de masă, o luă, o mai citi iar, şi deodată avu un suspin de uşurare. Trenul cu care va sosi fratele său e în gară la nouă dimineaţa, alt tren nu este din localitatea aceea. Va spune lui Benedict să ia asupra lui vina divulgării secretului şi... să-i avizeze din vreme pe cei trei, nu cumva s-o descopere pe ea când vor veni la felicitat... De, îi trecuse ei prin minte şi gândul să-i scrie un bileţel lui Stratilat să nu o dea de gol înaintea părinţilor, dar gândul acesta fu alungat ca necuviincios. Da, numai fratele său îi putea veni în ajutor, şi era sigură de el.

Se simţi uşurată şi nu se mai gândi să spună nimic. Se linişti şi ascultă interesată convorbirea mai departe. La dorinţa mamei, tatăl său povesti cum a aflat că-i vila de vânzare, cum a încheiat târgul, cât o să coste schimbările de la etaj.

Deodată, obrajii Anicuţei se împurpurară. Se gândi: dar dacă tata le închiriază mâne parterul, cu toată neplăcerea Iustinei? De altfel, soru-sa aflase o uşurare a situaţiei prin împrejurarea că profesorul Bogdan cu nevastă-sa vor fi acolo, şi lumea cunoaşte că chiriaşii lor sunt mereu împreună cu familia aceea. Dar în cazul că Stratilat n-a glumit şi că tatăl său va închiria lui şi lui Alecu Popescu, ea, Anicuţa, ce va face? La baie umblă lumea şi în costum cu acelaşi nume, cum să o vadă aşa?... Se gândi la profe-

sorul Alecu Popescu, a cărui prezență o intimidă în mod îngrozitor. Se-nțelege la băi în lacul cel mare nu se poate să nu o vadă în costum de baie. Primul gând o împurpură, dar repede roșata-i dispăru din față: «Va fi foarte, foarte neplăcut», își zise ea. Ce, neplăcut? Va fi chiar imposibil să facă baie când va fi și el acolo. Așa că o să-i fie stricată toată vilegiatura. Dorea din tot sufletul ca cei doi să nu închirieze la ei, să fi fost numai o glumă a lui Stratilat...

Erau cam doi ani de când în sufletul Anicuței se trezise și crescuse, zi de zi, un sentiment de adorare pentru profesorul de limbi clasice, Alecu Popescu, fără să bănuiască cineva ceva. Vrun an, după ce se mutase la ei, nu-i avusese grija. Îi fusese prezentat, ca și Iustinei și celorlalți din familie de tatăl său, era invitat uneori la ei la masă, ca și ceilalți doi chiriași, dar Anicuța nu văzuse nimic deosebit în el. Era abea în clasa a șasea de liceu. Peste vrhun an, când urma în clasa a șaptea, într-o seară începuse să plângă de necaz fiindcă nu putea traduce un text din Virgiliu. Mamă-sa, de la o vreme, când o văzuse așa de disperată, se supăraseră foc pe ea: «Nu s-o face gaură-n cer tu fată, dacă nu știi traduce câteva rânduri. Nu mai plânge, că-i rușine, ești fată mare! De altfel, așteaptă, acuși trebuie să vină Benedict și Iustina, îți vor ajuta careva să ieși la lumină.» Sora și fratele veniseră într-adevăr nu peste mult dar nici unul nu putuse traduce pasajul acela.

– Ce ne mai zdrobim atâta, zise Benedict. Am venit din oraș cu domnul Popescu. Dacă nu va ști nici el ce-i aici, cine să mai știe? Vino Anicuța să coborâm până la dânsul.

Bucuroasă, fata își opri sughiturile, își șterse bine ochii cu batista, trecu în fugă prin fața oglinzii.

– Să duc și dicționarul? întrebă ea.

– Ce să-l mai duci! Știe el și fără dicționar. Dar dacă ar avea totuși nevoie de unul, are el destule dicționare.

Coborâră la parter, Benedict sună și profesorul se arătă numaidecât.

– A, ce surpriză plăcută! cântă vocea lui melodioasă și fața i se luminează și mai tare decât o lumina acel blond feminin natural. Poftiți, poftiți!

– Uite ce-i, domnule profesor, Anicuța e nenorocită: nu poate traduce un pasagiu din lecția ce o are pentru mâine. Nu i-a putut ajuta nici Iustina, și din păcate nici eu. Se vede că suferim cu toții de aceeași infirmitate. N-am fost tari în latină nici unul.

Îi pofti să șadă, o lăsă pe Anicuța să deschidă cartea la locul cu lecția, și-i spuse să citească versurile dificile. Până citi ea destul de bine, el își plecă puțin capul asupra manualului, urmărind rândurile ce le citea.

– Da, sunt câteva forme arhaice. Iată ce spune.

Și profesorul traduse versurile cu obrazul aproape de obrazul Anicuței, ca și când ar citi pe text românesc. O lăsă apoi să traducă singură, rînd de rînd. Dar fata se zăpăci de intimitatea apropierei lui și de admirația pentru ușurința cu care tradusese. Nu mai știa nici cum să înceapă, deși câtă vreme a tradus profesorul, îi apărea deodată limpede întregul text și foarte ușor de înțeles și de tradus.

– Să luăm pe rînd fiecare vers, spuse el. Dar, mai întâi textul până aici îl știi traduce? Să vedem.

Anicuța traduse cele opt versuri ce precedau textul la care s-a oprit, cu puține greșeli pe cari le îndreptă profesorul.

– Așa, acum putem merge mai departe. E legătură, cum vezi, între versuri. Cele la cari te-ai oprit cuprind concluzia la asemănarea de mai sus.

Versul prim i-l mai spuse o dată, dar celelalte le traduse acum cu ușurință fata.

Oftă ușurată și-i spuse îmbujorată:

– Mulțumesc, domnule profesor. Eram pe marginea desperării.

Chiriașul rîse:

– Dumneata desperi ai de repede? Pentru atîta lucru?

– Dar cât m-am chinuit!

– Altă dată să nu te mai chinuiești. O să-ți ajut eu, cu plăcere.

Toată vremea îi cântară nu numai în urechi ci parcă în toată ființa cuvintele lui, melodia lor. Vorbea catifelat și cald. Și apoi, apropierea aceea a capului aplecat spre obrazul ei, deasupra cărții!

Seara n-a adormit până târziu. O mîngăia mereu vocea aceea care, prin ce minune, stîngându-i-se în urechi, nu i se stîngea încă în inimă?

De-atunci a mai avut ea destule lecții și în clasa a șaptea și a opta pe cari nu le putea traduce în întregime, și se dădeau texte destul de grele. Dar nu ar mai fi cerut concursul profesorului Popescu pentru nimic în lume. Dacă va fi chemată să răspundă și

nu va ști las' să nu știe! Mai sunt și altele cari nu știu. Dar ea nu mai putea cere ajutorul chiriașului! Nu ar mai cuteza să rămână lângă el, într-o astfel de intimitate, de apropiere. Și numai când se gândește, și-i vine zăpăceala...

Abea din seara aceea începuse să-l privească pe furiș, de câte ori i se dădea prilejul, mirându-se că ea n-a observat până acum ce om frumos era profesorul. Începuse să-l admire din seara aceea pentru ușurința cu care a tradus, pentru timbrul plăcut al vocii sale, pentru că fusese atât de binevoitor. Era enervată greu, dacă nu disperată cum credea ea: sensibilitatea-i era sporită, simțea parcă dureri fizice. Și vocea lui, căldura plăcută, parfumată parcă, ce iradia din ființa lui, îi pătrunsese ca un balsam în simțuri. Dar, cu capul în carte, atentă la rânduri, ea nu-l putea vedea cât era de frumos. După seara aceea l-a spionat mereu când el nu o observa, fie că-l întâlnea pe stradă, fie că-l zărea în cameră, prin fereastra deschisă, când mergea la școală pe trotuarul de peste drum, căci de pe cel de lângă casa lor nu l-ar fi putut vedea: ferestrele erau sus. Dar de pe trotuarul de dincolo putea vedea în camerele apartamentului lui. Trecea totdeauna foarte repede cu capul plecat dar cu coada ochiului tot vedea. Și adeseori îl surprindea cu o carte în mână, sau plimbându-se într-un halat cenușiu prin cameră.

Încetul cu încetul îi cercetase toată înfățișarea, ba începuse să cunoască și forma mobilei din apartament, atât cât se putea zări de pe trotuarul de peste drum, și totul ce era al lui sau în contact cu el îi părea minunat, de-un preț deosebit, dar și un fel de *tabu* de care nu era permis să te atingi. În cei doi ani până la bacalaureat fusese într-o continuă și crescândă adorație.

Sentimentul acesta îi făcea bine, era o baie spirituală, aromată, pătrunsă parcă de o esență ce predispunea spre visare și care-i odihnea nespuse de plăcut toate simțurile. În cei doi ani n-a săvârșit nici una dintre prostiile instinctive care ducea pe multe din colegele sale în fața dirigentei clasei, a directoarei sau chiar a consiliului profesoral. N-a fost surprinsă nici scriind bilete de dragoste, nici plimbându-se seara pe străzi laterale cu vrun elev sau student, nici chiar citind în ore de clasă, sub bancă, vrun roman pus la index. Sentimentul de admirație și adorare care îi umplea ființa, fusese ca o pavăză împotriva pornirii vieții ei

sentimentale pe căile înnegurate ale instinctelor, pricinuind atâtea năzbâtii la această vrâstă, unele nevinovate și adorabile, altele cu urmări grele tot restul vieții.

Într-un fel oarecare, sentimentul acesta era pentru ea asemănător cu acela pe care-l avea pentru tatăl său, pe care-l adora, de când a început să înțeleagă. Era un fel de odihnă și siguranță în amândouă, era căldură și entuziasm, era respect adânc, și o predispoziție de devotament care o asigura că ar fi gata să facă orice pentru ei. Dar în însuflețirea pentru tatăl său era și o cutezanță care o făcea, cu toată timiditatea ei înnăscută, să-i poată cere oricând cu ușurință ceva, în vreme ce de la profesor n-ar fi îndrăznit să ceară nimic. Intimitatea față de tatăl său era reală, în vreme ce, curios lucru, deși intimitatea față de Alecu o simțea mai intensă, mai adâncă, nu era, nu o simțea totuși reală, ci numai așa ca în vis. Nu o putea atinge cu nici unul din simțurile sale, ci numai cu închipuirea, cu fantazia. Ci, de multe ori, avea senzația că nici nu era fantazia ceea ce făcea atingerea cu ființa lui Alecu, ci un fel de ceață rară și aurie, cum a văzut ea uneori în văzduh.

În cei doi ani nici prin gând nu i-a trecut vrodată că ea ar putea fi îndrăgostită de* chiriașul lor. Nu-i putea trece prin cap un asemenea gând, fiindcă ea vedea în profesor un om matur, un om serios, parcă un al doilea părinte al său, la tot cazul cel mai bun protector al său după tatăl ei. Convingerea stăruia în ea neclintită, și sentimentul ei îi părea că se întemeiază pe o stimă vie și caldă, și pe un fel de recunoștință... Recunoștință, pentru ce? se întreba uneori Anicuța. Pentru că i-a tradus o singură dată un pasagiu greu din latină? Desigur că nu! Dar nu-și putea da alt răspuns decât că pare a-i fi recunoscătoare, pentru că el... era așa cum era!

Din cauza acestei stări sufletești Anicuța nu ar fi voit să închirieze în vila lor cei doi profesori. Aici întâlnirile cu protectorul ei, și la vilă, și în parc, și la baie, nu puteau să fie decât dese. Spațiul acolo era cu mult mai strâns decât în oraș. Pretextele ei de a se strecura din cameră, de a se scuza cu preparatul lecțiilor, nu mai era valabil. Dar mai ales gândul de a fi pe plaje între o mulțime în care putea fi și profesorul, îi tăia toată pofta de băi.

* În ms.: în (n. ed.).

În sfârșit, neliniștea și zbuciumul ei poate erau zadarnice. Poate chiriașul a glumit. Poate nici nu vor veni mâne «în corpore» toți trei la felicitări, își zise ea și își încordă atențiunea la conversația de la masă, care nu-și rupsese firul nici o clipă, în vreme ce gândul Anicuței făcuse această plimbare în trecut.

Mamă-sa tocmai se interesa a cui a fost vila aceea, pentru ce a vândut-o, când abea de curând a clădit-o. Ea voia să-l întrebe despre prețul ei, pe care bărbatul său nu-l pomenise, dar știa că nu-i place să-l întrebe direct asemenea lucruri. Credea că, prin întrebări lăturalnice, ar putea ajunge să spună el prețul, și neîntrebat. Dar avocatul îi dădu toate lămuririle în legătură cu fostul proprietar, de preț însă nu aminti nimic. Și, în sfârșit, dacă nu le spunea și lor, treaba lui, își zise ea deși se gândea că va fi destul de stânjenită când o vor întreba cunoscuții de preț și ea nu le va putea răspunde. Era însă obicinuită acum de mult să se scuze cu o formulă generală, pe care o folosise de-atâtea ori când cineva se interesa de afacerile soțului său: «Draga mea, eu nu mă pricep la afaceri și nu mă amestec în trebile bărbatului meu». Se va folosi și acum de formula aceasta, deși era încredințată de mult că cunoștințele ei nu o credeau. Simțea aceasta din felul pieziș cum se uitau la ea și din schimbarea vocii interlocutoarei sale. Dar, n-au decât să nu creadă, le privește! Chiar dacă s-ar gândi ele că nu le spune pentru că nu totul ar fi fost curat în afacerile bărbatului său. Desigur, era ceva nelalocul său în situația ei de a fi mereu neinformată în anii din urmă, care o umilea uneori, dar pentru atâta lucru nu se neliniștea, nu-și tulbura pacea și armonia vieții familiale. De altfel, până acum, toate afacerile lui au fost încununate de succes, nu avea de ce să se teamă sau să-l facă atent de-a fi prevăzător. De unde știa, dacă nu-i spunea nimic? Ar fi cunoscut îndată din expresia feței, din privirea ochilor lui. I-a cunoscut câteva izbânzi * în primii ani ai căsătoriei, și-i rămăsese imprimată în memorie pentru totdeauna. Fața i se făcea surie, buzele i se învinețeau, și printre ele se vedeau bine cei doi dinți lați din falca de deasupra. Era un fel de rânjet sinistru, mat, înghețat, pe care n-ar mai fi dorit să-l surprindă la el niciodată.

* În ms.: incorect folosit pentru *nereușite* (n.ed.).

Tot ce putură afla în seara aceea la cină de la avocat în legătură cu prețul, după ce și Iustina se învârti o vreme în jurul acestei chestiuni, fără a îndrăzni nici să întrebe direct, fu că el s-a folosit de un prilej binevenit pentru cumpărare.

– La tot cazul nici cu întreitul la ce am dat eu pe ea, nu ai putea-o clădi acum, încheie Crețu lămuririle sale.

– Și adaptările? întrebă Iustina.

– Cât vor costa ele?

Fata la asta se gândi, însă surprinzând o umbră de nemulțumire pe fața lui, o suci și zise:

– Nici nu ne-ai spus ce schimbări vrei să faci. Spui că au și început. A făcut cineva un plan?

Și ea și mamă-sa ar fi dorit ca să fi fost și ele consultate la schimbările ce ar fi bine să se facă, unind cele două apartamente de la etaj.

– O să vă placă, fiți liniștite. Am consultat pe însuși arhitectul care a clădit-o. El e în stațiune din april, pentru că are în lucrare două construcții nouă. M-am gândit eu că ar trebui să vă întreb înainte și pe voi, dar ar fi costat timp. Și apoi, dacă nu ești la fața locului, și dacă cunoști numai dintr-o singură vizită o casă, nu-ți prea poți da seama cum anume să faci transformările. Fiți liniștite, o să vă placă.

– Despre asta nu avem nici o îndoială, zise Ana. Tot ce-ai făcut până acum, a fost bine făcut. Mă gândesc când ai cumpărat clădirea aceasta. Îmi părea că-s într-un hotel, dar o locuință mai comodă și mai practică cred că nu se află în tot orașul.

– Da, și copiilor la început le era frică să nu se rățăcească, se înveseli Crețu.

Se înveseliră și cele două fete.

– De altfel, încheie avocatul, ridicându-se de la masă, nu știu ce v-ar împiedeca să veniți și voi toate trei mâne cu mine și cu Benedict până acolo. Avem la amiază o bună legătură. Benedict sosește mâne dimineată, nu-i așa?

– Da, la nouă, se grăbi să spună Anicuța, cu fața luminoasă.

Cele trei femei fură foarte bucuroase de propunerea lui. Primiră cu însuflețire. Iustina se învârti de câteva ori într-un călcâi.

Mai mulțumită dintre toate era Anicuța. Dacă trenul pleacă la amiază, însemnează că ei vor pleca la gară cel mult la unsprezece

jumătate. Vizita celor trei chiriași era proiectată în jurul prânzului, când se fac vizitele. Deci, vizita aceea nu va mai fi făcută, nici eventuala propunere de închiriere. Și e posibil ca să angajeze tatăl său parterul acolo pe loc. Direcțiunea băilor caută totdeauna din vreme cvartire pentru oaspeții cari se anunță cu o lună și două înainte. Poate nu va mai fi nevoie să-l roage nici pe Benedict pentru a [nu] fi indiscret domnul Stratilat. Până la înapoiere el va putea auzi și de la portăreasa care aflase noutatea de la servitoarea lor. Ori îi va putea spune chiar Benedict la întoarcere, informându-l pentru ce au mers acolo cu toții!

Anicuța se simți foarte ușurată acum. În dormitorul lor flecări până târziu, până ce soru-sa îi spuse să mai tacă odată, fiindcă-i tot alungă somnul.

Ana se îngriji peste zi să fie puse geamurile sparte noaptea trecută, și să fie reparate ferestrele cari nu se închideau tocmai bine, pe care le zguduise viforul. Spaima din noaptea trecută se stinsese în ființa ei, mai rămăsese numai un punct, ca gămălia unui ac. Totuși dorea, dacă ar mai porni iarăși vântul, să poată dormi bărbatul său liniștit. Și el, și ea! În vreme ce meșterul repara fereștile, se gândi că ele nu se închideau bine de-o jumătate de an, și totuși zgomotul lor când bătea vântul, nu i-a tulburat nici pe Ion, nici pe ea. Acum însă era sigură că nu i-ar mai plăcea zguduitul acela sec și continuu. Vârful acela de teamă ce-i rămăsese din noaptea trecută, când se spărsese geamul, stătea ca un lucru nou, ca un adaos la ființa ei, în fundul conștiinței. Se stinse de tot, și o cuprinse o siguranță adâncă numai când, în întunec, simți brațul bărbatului său în jurul grumazului.

VI

Ana Crețu fusese singura fiică și singurul copil, la părinții ei, doctorul Zevedei Murășan și Maria Albu. Nu pentru că ei n-ar fi dorit să mai aibă alți copii, ci pentru că la nașterea ei se pare a se fi întâmplat ceva foarte grav. Fusese o naștere grea, în spital, cu asistența doctorilor. Vro trei ani, după naștere, mamă-sa a rămas mereu plătândă, și abea mai târziu a început să se întrămeze, să-i revină culoarea sănătății în obraz, și sclipirea bucuriei în ochi.

În amintirea Anei, de micuță, mamă-sa era vie așa cum își revenise după boală. Niciodată n-a aflat că nașterea ei pusese viața și sănătatea mamei sale în grea cumpănă. Dar de când a început a înțelege nu avea amintiri decât de purtarea extraordinar de delicată a tatălui său cu mama ei. Orice supărare, orice necaz ar fi avut cu clienții, oricât ar fi fost de obosit de lucru, oricât l-ar fi auzit pe-afară strigând cu asprime la servitori, când intra în odaia unde era mamă-sa, o nespusă blândețe se desprindea din fața lui, din vocea lui. Îi era ușor și pasul cu care se apropia de mamă-sa, și mâna cu care o mângâia pe păr... Când mai crescuse, Ana era uneori geloasă pe mamă-sa. Pe copilă doctorul o mai înfrunta câteodată, Ana îl auzea vorbindu-i și cu vocea aspră când își stropea, după ploaie, rochița prin băltoacele din stradă. Cu mamă-sa însă nu vorbea niciodată așa. Avea uneori senzația că doctorul era tatăl mamei sale, nu al ei.

Nu avusese însă pentru ce să se plângă dacă îi părea uneori că tatăl său nu e destul de bun cu ea, că i-ar surprinde în ochi o privire stranie, rece, când se uita la ea întâi, apoi la mamă-sa; în schimb era idolul de fiecare clipă al mamei sale. Își revărsa asupra ei o dragoste arzătoare pe care Ana o simțea uneori ca ceva material, ca o flăcără care dogorește. Nici cât a fost mică, nici

după ce a crescut mare nu-și aducea aminte să fi avut o dorință, să fi cerut ceva ce atârna de tatăl său, să nu fi primit la o privire, la un cuvânt al mamei sale.

Încunjurată de mică de această afecțiune statornică a mamei sale Ana crescuse sensibilă și visătoare. Mai târziu, cam după ce împlinise zece ani și semăna tot mai mult cu mamă-sa, nu mai avusese de ce se plânge nici de părintele său. Începuse să se poarte cu ea cu toată delicatețea, îi vorbea tot mai mult cu aceeași voce ca și mamei sale, și o mângâia pe păr și pe obraji cu aceleași mișcări ușoare.

De când își aducea aminte, verile le petrecea cu mamă-sa la unchiul ei Victor Murășan, fratele mai mare al tatălui său, care era notar comunal într-un sat de la poalele munților. Prin grădina lui curgea un braț al râulețului de munte, condus printr-un canal blănuit cu scânduri negre și lucii. La ieșirea din grădina largă cât un hotar, plină de pomi, într-o ogradă închisă, brațul acela de apă mîna o moară. Locuința notarului era într-o curte vecină, o clădire mare, greoaie, cu acoperișul de țiglă înalt și bătucit cu negi rotunzi, verzi, de mușchi. Și casa, și moara, și grădina – toate laolaltă pe o suprafață de vro patru jugăre – era avere părintească, o cumpărase tatăl doctorului, notar și el, de la un boierinaș scăpătat. Proprietar, după ce răscumpărase partea fraților: Zevedei, doctorul, și Anton, profesor de liceu, era acum Victor Murășan, notarul satului, și a încă alor trei comune vecine... Odată, când va fi să fie, tot ce era aici va moșteni Ana Crețu și copiii ei, căci fratele tatălui său, Victor, nu avea copii, iar Anton, profesorul, celălalt unchi rămăsese neînsurat.

În localitatea aceasta de la poalele munților își petrecuse Ana verile cu mamă-sa, în casa unchiului Victor, de când a fost copilă până s-a măritat cu avocatul Ion Crețu.

În realitate, aici o adusese doctorul Mureșan pe soția sa cu copila încă în primul an după naștere. Prețuia localitatea drept stațiune climaterică de primul ordin și spera mult de la aerul curat de aici și de la liniștea mării grădini pentru înțrămarea soției sale. Și nici nu se înșelase în convingerea lui.

Ana putea spune astfel, cu drept cuvânt, că are două vetre părintești, una casa unchiului Victor, alta, locuința părinților săi din oraș, proprietatea doctorului încă înainte de nașterea ei.

Amintirile cele mai vii ale primilor ani din copilărie, și chiar ale celor mai târzii, erau legate, cele mai multe, de locuința aceasta de la țară, de grădină mai ales, unde petrecea ziua întreagă cu mamă-sa, de brațul acela de râu ce ducea la moară, de sat, de munții cari veneau uneori foarte aproape, de întreagă regiunea aceasta aromată de miresmele ierburilor și ale florilor sălbatice. Din fundul grădinii începeau fânețele până la poalele munților, ce se stingeau aici în dealuri dulci, împădurite cu tei și cu mesteceni...

De câte ori în ceasurile de singurătate, când copiii, mici încă, se culcau devreme pentru a se putea scula de dimineață să nu întârzie de la școală, și când bărbatul său era plecat din oraș pentru afacerile lui, de câte ori nu-și trecea vremea cufundându-se în amintirile legate mai ales de satul acela de subt poalele munților! Dar și după ce crescuseră cei trei copii mai mari, Ana se cufunda cu plăcere în amintirile acelea. Mai ales că, cu toate stăruințele ei, Ion Crețu nu o lăsase peste vară la unchiul Victor decât o singură dată. Restul verilor își ducea familia când la munte, când la mare. El spunea că satul acela nu are altitudinea necesară unei stațiuni climaterice de care au nevoie copiii; că e necesar să meargă și la mare; că e nevoie și de un mediu mai superior celui sătesc pentru a nu se alege din copiii lor nește sălbatici; că are și ea lipsă de odihnă, nu să vadă de bucătărie și la țară ca și acasă, fiindcă soția unchiului Victor nu știa găti nu știu ce, și mai ales nu ceea ce le plăcea copiilor; că pe sate sunt multe boli infecțioase de cari nu i-ar putea izola pe copii, îndată ce se vor juca cu alții din sat, și o mulțime de alte pretexte.

Ana era încredințată că sunt numai pretexte, pe unele totuși era nevoită să le probeze și ea. După impresiile ei, cauza principală pentru care soțul său nu voia să-și lase familia peste vară la unchiul Victor era antipatia lui pentru notar, o antipatie care nu avea nici un motiv, nici un tâlc, fiindcă i-o descoperise de la întâia întâlnire cu el, și nu putea fi decât instinctivă. Și ce era mai uimitor, antipatia fusese reciprocă din prima clipă între bărbatul său și unchiul Victor... Până în ziua de azi nu a putut descoperi și înțelege acest sentiment reciproc, care, adevărat, nu degenera niciodată în manieră, în conversații cari ar fi dat de bănuț. Se purtau corect unul față de altul. Tot ce a putut prinde Ana era un

anumit fel al unchiului său de a fixa pe avocat, cu priviri întinse și scrutatoare, uneori aproape mirate, priviri pe cari avocatul nu le putea suporta și-i făceau rău...

Mai putea fi o cauză pentru care avocatul nu voia să-și ducă familia peste vară la unchiul Victor, își zicea Ana uneori: el voia să țină pas cu lumea bună, își creștea copiii pentru a intra ca niște biruitori în cea mai bună clasă socială, și i-ar fi [fost] greu să audă spunându-se că-și fac vacanța într-un sat necunoscut. Poate nu voia iarăși să-i fie de obligat cu nimic unchiului Victor. Pentru Ana era de neînțeles cum bărbatul său, care era avid de avere, nu voia să vadă cu anii casa, moara, grădina din sat, deși știa că nevastă-sa și copiii lui vor fi singurii moștenitori. Această conștiință în loc să îndulcească antipatia lui, părea că o sporește.

Totuși, încă niciodată cei doi bărbați nu pronunțaseră un cuvânt rău unul despre celălalt. Nici cel puțin aluzii asemănătoare nu făcuseră. Toată antipatia vădită pentru ea, rămăsese pentru Ana o taină nedelegată. Și trecuse de mult peste năzuința de a o dezlega, și se mulțumea să-și spună, în anii din urmă: «așa a fost să fie și gata!».

Ani de-a rândul ar fi dorit raporturi sincere și temeinice între cei doi bărbați, mai ales că ea avea o mare încredere în fratele tatălui ei, îl aprecia și îl stima foarte mult. Era încredințată că-i unul dintre oamenii cei [mai] înțelepți pe cari i-a cunoscut în viață. ...Și apoi, crescuse, petrecuse atâta vreme în casa lui, în grădina lui, îi era, după părinți, omul cel mai cunoscut din lume, și aproape al doilea părinte. Dar, în sfârșit, nimeni nu poate avea tot ce ar voi în viață și Ana se împăcase cu situația.

În noaptea aceea, târziu, când bărbatul său durmea de mult și respira rar și adânc, Anei nu-i veni somnul și se cufundă din nou în amintirile copilăriei. Deși era acum cu totul liniștită și nici o urmă din teama nedeslușită din noaptea trecută nu mai mișca în ea, nici cât gămălia aceea de ac pe care o simțise peste zi, somnul nu se apropia de ea. Avea senzația că-i mai proaspătă, mai tânără, era mulțumită și fericită, și-i părea că e păcat să doarmă.

De altfel, începu a se gândi la trecut nu cu voia, ci fără să bage de seamă. Perdeaua de la o fereastră nu fusese trasă, și luna plină își vărsa argintul în geamuri și pătrundea discret în dormitor.

După furtuna din noaptea trecută se pusese un senin stăruitor, și la ora asta târzie, luna plină umplea lumea de mistere, strecurându-le și în locuințele în cari mai vegheau deschiși ochi omenești.

Sări și nopți cu lună ca în grădina unchiului Victor nu mai întâlnise Ana nicăiri. Mamei sale îi plăcea, în sările cu lună, să iasă în grădină, luându-și totdeauna în spate o jachetă blănută cu o blană sură, fină și ușoară. Pentru Ana era o mare plăcere să-și treacă mâna prin blana aceea, să o țină mult acolo până era mai mică, sub pretextul că-i frig la mână. Mamă-sa ședea într-un scaun împletit din nuiele albe, iar copila lângă ea pe un scăunel mai mic, dar tot cu brațe și spătează ca și cel mare. După ce mai crescuse, Ana se plimba adeseori singură pe cărări, căci mamă-sa nu se mișca din scaun.

Grădina era încunjurată de brazi înalți, pe două rânduri, ca un brâu întunecat, până nu se ivea luna. Ana o zărea mai întâi între cetinile din vârful brazilor și o privea uimită de fiecare dată, cum ajunsese acolo neștiută de nimeni, ca și când ar fi răsărit acolo din noaptea brazilor. Nu se vedea întreagă, ci discul ei alb de argint era tăiat de cetini, și întâi străluceau numai fragmente din ea. Numai după ce mai crescuse își dăduse seama că luna răsărea de după dealurile împădurite și că ea o vedea mai întâi în brazii ce încunjurau grădina, fiindcă vârfurile lor înalte se puneau mai întâi în calea razelor ei.

Când a văzut-o mai întâi atârnată în cetini, să fi avut pe-atunci patru ani, după ce o privise un restimp încremenită, cum ședea în scăunel lângă mamă-sa, sărise sus și începuse să fugă către casă.

– Dar ce-i cu tine, Anișoară, unde alergi? o întrebase mirată mamă-sa.

– Vreau să-l rog pe unchiul Victor să aducă scara cea lungă.

– Ce să facă cu ea?

– S-o pună în brazi, vreau să ajung cu mâna la lună, n-o vezi cum atârână acolo? Poate s-a împiedecat de brazi?

Maria râsese fericită.

– Dragul meu copil! Vino înapoi, nu mai alerga în zadar. Vei vedea îndată că luna e cu mult mai sus. Ne pare așa pentru că luna e în dreptul brazilor și noi suntem jos pe pământ.

Dezamăgită, venise lângă mamă-sa și se așezase pe scăunel, cu ochii țintă la lună. Supărarea-i trecuse repede când văzuse cum

lunecă discul de argint tot mai mult printre brazi, și deodată se trezise cu el pe cer, în înălțime, și luneca tot mai sus. Rămăsese cu ochii după ea până ce-i înțepeniseră grumazii.

Când mai crescuse, începuse să-și dea seama cum se schimba întreaga grădină sub farmecul blând al razelor lunii. Părea că se răspândește din lumina ei și pacea ce creștea de jur-împrejur, se cobora și umplea văzduhul. Și florile durmeau în straturi acoperite parcă cu un aer metalic nespus de fin, și merii, perii, prunii, îmbrăcați în frunze metalice, nu mai susurau, ci neclintiți stăteau să-i ploaie razele lunii.

Și cum creștea în sările cu lună murmurul brațului de râu, pe canalul lui, blănuit cu scânduri negre și lucii! Era mai mult un fâșeit lin, care ziua nici nu se auzea. În canal nu era nici o piatră, chiar nisip era puțin pe fundul lui blănuit. Canalul nu avea decât într-un loc o cotitură, și apa curgea întins și potolit, părând în bătaia lunii un drum îngust curgător, din argint topit.

Liniștea era așa de mare, încât pe lângă clipocitul canalului se înălța în văzduh, departe, dacă ascultai bine, și cântecul râulețului de munte ce se lupta, în spume, cu bolovani mari ce-i stăteau în cale.

Când moara avea de măcinat noaptea, nu se mai auzea însă nimic decât larma puternică a căderii de apă la irugă. Era o fierbere fără sfârșit în văzduh, dar sub farmecul lunii era și el blând și adormitor. Adormitor mai ales când era în pat și moara umbla și noaptea, cam de două ori la săptămână. Cu toate că mamă-sa nu durmea niciodată cu ferestrele deschise, larma irugii, a căderilor de apă pătrundeau și prin geamuri, și umpleau odaia cu un vâjeit uniform ca de o ploaie îndepărtată.

Mamă-sa adurmea numaidecât în cântecul acesta, și Ana, până a fost mică, îndată ce se obicinuisă cu el. Dar după ce mai crescuse se lupta din răputeri să nu adoarmă, să-l audă cât mai mult. La atâtea lucruri se gândea ea atunci, roiau parcă în jurul ei ca și zgomotul acela.

A, se împrietenise ea devreme și cu canalul și cu moara! Încă mică de tot îi plăcea să privească cum curge continuu vâna aceea groasă de apă prin canal, părându-i o vietate minunată. De unde tot venea și nu se mai isprăvea? Mamă-sa îi spusese că vine din râu. Dar râul de unde venea și avea atâtea apă? Din izvoarele lui, o lămurise mama. Dar izvoarele? Mamă-sa îi spusese că va învăța

mai târziu la școală. Dar și după ce învățase și era mărișoară, curgerea continuă a canalului o umplea de același mister, și-i plăcea să rămână cu ceasurile pe marginea lui, trântită în iarbă, cu ochii țintă la puternicul grumaz de apă clară, care luneca mereu, clipocind dulce, abea auzit. Uneori, un peștișor de argint fulgera prin apa masivă și dispărea. Erau păstrăvi mici cari se rătăceau uneori până aici...

Mireasma făinii de grâu și de porumb i-a rămas pentru totdeauna în simțuri. La început, zile de-a rândul cotrobăise pretutindenea prin moară, și nu mai slăbea să-l întrebe pe morar asupra fiecărui lucru din structura morii. Dar după ce-i cunoscuse întreg mecanismul, nu o mai interesase deloc, și stătea cu ceasurile jucându-se cu mânilor prin făina aromată și caldă încă. Cum curgea de frumos galbenă ca aurul cea de porumb, albă și moale cea de grâu, pe urdinișele ce deveniseră lucii ca oglinda de atâta curgere! Până era mică ieșea din moară cu fața și părul pline de neguri de făină, iar rochița purta dese urmele albe ale mânușitelor sale. Mamă-sa o sufla des, o scutura și râdea luminată.

Uneori se oprea la irugă, unde cădea năvalnic apa grea a canalului, frângându-se într-o fierbere spumoasă, și năvălind în valuri între spițele negre ale celor două roți. Nu-și mai dădea seama cum fuge vremea. Deși apa curgea continuu, neobosită și fără răgaz, și cele două roți se învârteau mereu, picurând din înălțimi șiruri de mărgăritare și boabe mari și grele de cristal, avea senzația unei opriri a ei în veșnicie. Trebuia s-o strige tare morarul că e chemată la masă, dar uneori trebuia să vină până la ea s-o tragă de mânecă.

Ce neuitare i-au rămas vremile acelea! Cât de viu îl vedea pe morarul Artimon, cu pipa vecinic stânsă în colțul gurii, cu ochii lui albaștri împăinjeniți, privind printr-o dungă îngustă dintre pleoape, cu capul gol, cu părul lung mereu brumat de praful fin de făină, încât nu puteai desluși dacă e cărunt și de ani, vorbind încet ca și când i-ar fi fost mereu somn și trecând agale de colo până colo prin moara lui! Un om mai plin de pace, părând uneori o arătare din neguri, n-a întâlnit Ana în viața ei. Nu l-a văzut niciodată mânios, nu l-a auzit niciodată ocărând. Se înțelegea cu oamenii de la moară mai mult prin semne.

.....

Da, grădina aceea mare cât un hotar plină de pomi încărcăți tot al doilea an cu roadă multă, brațul acela de râu și moara, îi intraseră adânc în viața ei!

Specialități de mere și de pere ca în grădina unchiului Victor nu mai văzuse și nu mai gustase ea. De gustat ea mai gusta și acum pentru că unchiul Victor îi trimitea lăzi întregi în fiecare toamnă cu rod, dar nu mai văzuse de mult pomii încărcăți. Și parcă alt gust avea o pară când o lua coaptă de subt pom, sau când unchiul Victor o lua din pom și i-o dădea zâmbind.

Cu unchiul acesta copila îndrăznea mai multe decât cu tatăl său, doctorul. Se acăța cu brațele de mâna sau piciorul lui, îi sărea pe genunchi, îl trăgea de mustățile țepoase, îl săruta cu zgomot pe față când era ras proaspăt și obrajii lui erau netezi și moi. Îi plăcea s-o ridice cu brațele lui puternice și lungi și s-o avânte în văzduh, de unde o prindea cu o îndemânare extraordinară, îi părea ei. Era atunci un bărbat voinic, drept ca și brazii din grădina lui, și nu avea un singur fir de păr cărunț, cum vedea la tatăl său, deși era mai bătrân cu cinci ani decât acesta. Purta mereu vestminte aspre, dure, dar curate. Ținea și economie, și era multă vreme cu lucrătorii pe câmp. Unchiul Victor era pentru Ana un fel de uriaș dintre cei cari păzesc casa de zmei și de toate primejdiile: nimic nu-i era lui cu neputință, și nu se temea de nimic. Vorbea tare, și când râdea se zguduiau geamurile. Ana credea că dacă ar râde și mai tare ar fi putut dărâma casa... Cât le-a mai umblat în voie acest unchi Victor, și ei, și mamei sale, și cât de mulțumit era când le vedea sosind peste vară la el...

Acum era trecut de șaptezeci și cinci de ani, era adus puțin de spate, dar se purta încă cu ușurință în nedespărțitele cizme grele, râdea tare dar nu mai râsucea mustața neagră, ci cotorul unor fuioare sure.

Mai rar se gândea Ana la mătușe-sa, nevasta unchiului Victor, Paraschiva, deși trăia încă și ea lângă bărbatul pensionar. Mătușa aceasta nu-i lăsase o amintire luminoasă. Între pretextele pe care le aducea Ion Crețu pentru a nu trimite pe Ana cu copiii la unchiul Victor în vacanțe era și acesta că nu voia să vadă pe soția sa la bucătărie și peste vară, deoarece Paraschiva, mătușa, nu știa găti nu știu ce... Ana nu știa, când venea aici cu mamă-sa, dacă mătușa se pricepea ori nu la bucătărie, dar știa că mamă-sa stătea destul

lângă foc, lângă mâncare, în vreme ce mătușe-sa vedea prin curte de alte lucruri, de găini, de viței din grajd, de porcii din coteț. Mătușa vorbea foarte scurt cu mamă-sa când unchiul Victor nu era de față. După ce mai crescuse, Ana înțelesese că ea și mamă-sa nu i-s simpatice mătușii. A rămas mereu față de ele într-o rezervă. Târziu, după ce s-a căsătorit, Ana înțelesese din nește vorbe ale unchiului Victor că mătușe-sa a rămas pe veci nemângâiată pentru că n-a avut nici un copil. Poate de aceea nu privea bucuros la o mamă și la copilul ei, își zisese atunci Ana. Dar după ce mai îmbătrânise, mătușa Paraschiva începuse să le trimită la oraș, tot mai des, fructe de vară, zmeură, cireșe, fragi, căci aveau de toate în grădină, ba de multe ori și ouă, smântână, unt și pui buni de fript.

Dar pe lângă amintirea mai întunecată a mătușii, toate celelalte legate de verile la țară erau atât de calde și de luminoase, încât chipul Paraschivei părea ireal, și se ascundea undeva prin ogradă, printre găini sau dispărea în grajd la viței.

Ana n-a fost niciodată încredințată că ar avea talent la versuri, deși, de pe la vrâsta de patrusprezece ani, umpluse multe caiete. De-un lucru era însă sigură: condeii i l-a pus în mână raiul acela de la țară; farmecul lunii în vârful brazilor; clipocitul apei din canalul morii; moara și morarul, pe acesta din urmă îl zugrăvisese în vro douăzeci de poezii; grădina cu pomii încărcăți de roadă miresmată, parfumul câmpului, al fânului și otavei ce se coceau în brazde subt pomi. Aceste minuni erau cântate mereu în versurile sale, și, de când nu mai venea aici verile, imboldul ei la scris a devenit tot mai slab și tot mai rar, până se stinsese cu totul.

Cum nu avusese nici o ambiție de scriitoare, nu avea nici un regret că nu mai scria. Până azi nu mai ținea decât la trei poezii din vrafal ce umplea caietele. În una îl cânta pe morarul Artimon, a doua cuprindea disperarea de la moartea mamei sale, iar a treia fusese scrisă în timpul logodnei ei cu Ion Crețu...

Nici în vremea logodnei, nici după aceea avocatul nu aflase că Ana scrie versuri. Nu-i arătase niciodată nici o poezie. Iar câte le publicase prin foiletoanele ziarelor și în reviste, le iscălise cu pseudonim.

Ion Crețu făcuse de la început asupra ei o impresie de om prea serios, și instinctiv simțise că nu are nici o înclinare pentru poezie. De ceea ce se convinsese mai târziu. Mai era apoi și nesi-

garanța ei în valoarea versurilor sale și nu voia să se facă ridicolă în fața unui bărbat atât de serios... Rămăsese mereu cu senzația că chiar în vremea logodnei lor, ea visa singură, visa și pentru el, deși simțea că o iubește și adeseori îl vedea emoționat până la lacrimi, însă pentru scurtă vreme. În conversația lor, el mereu revenea la planurile de viitor, de aranjarea locuinței și a biroului său. Ana își zicea că așa vor fi toți bărbații: puțin sau pe scurtă durată, sentimentali. Îi plăcuse chiar seriozitatea lui, uneori gravă, și voința hotărâtă ce-i încorda mereu liniile feței. Simțea în el un reazim sigur și era fericită că poate intra în viață cu un astfel de om. Mai ales că după moartea mamei sale, cu toată atențiunea ce o încunjura tatăl său, se simțea grozav de singură și de părăsită.

La patru ani după căsătorie, murise și tatăl său, doctorul Zevedei Murășan. După moartea mamei sale, Ana nu l-a mai văzut niciodată zâmbind.

*

A doua zi sosise, de dimineață, Benedict, și cu trenul de amiază plecaseră cu toții la X. Nimeriseră singuri în compartimentul unui vagon direct și copiii făceau o larmă, vorbind toți deodată, încât părea că s-a aprins vagonul. Părinții îi priveau cu ochii plini de lumină și uneori, când îi auzeau cum se ceartă în legătură cu aranjarea vilei, se uitau unul la altul și zâmbeau. Mai ales avocatul părea foarte mulțumit de bucuria lor: avea pentru cine alerga, avea pentru cine aduna avere.

Ana nu se învoise la început să-i pună băiatului numele Benedict, dar nu putuse rezista până la urmă dorinței bărbatului. Ca mulți oameni cari se trag din țărani, sau cari luptă greu în viață, avocatul Crețu era puțin superstițios. Moșii săi, și după mamă și după tată, au fost țărani, cari și-au putut purta la școală un singur fiu, pe tatăl avocatului, pe contabilul care a înotat așa de greu prin viață. Înclinarea spre superstiție, spre semne bune sau rele, la cei cu traiul necăjit se spune că își are originea în vecinica lor speranță de un trai mai bun, de-a apuca deasupra necazurilor prin cine știe ce întâmplare neprevăzută, care se poate prezenta oricând.

Ion Crețu, când se născuse băiatul, a deschis calendarul să vadă ce nume de sfânt era în ziua aceea. La rubrica calendarului ortodox aflase un nume de martir care nu-i plăcuse, un nume grecesc; la rubrica vecină, la cea catolică, aflase numele Benedict. Avusese o trăsurire de bucurie; îi păruse că potriveala aceasta e un semn bun, cel care s-a născut avea să fie un om binecuvântat în viață, să aibă o viață frumoasă, mulțumită, lipsită de griji grele, era tocmai ce voia el pentru copiii lui, pentru familia lui. În împrejurarea că trecea de la un nume din calendarul ortodox la altul din cel catolic, văzuse de asemenea o schimbare de soartă. În ajutor îi mai venise considerația că el intrase adeseori, în vremea studiilor, într-o biserică catolică ce-i era în drum, pentru a-și spune o rugăciune, și mai ales pentru a se însemna la frunte cu apă sfințită, de care era totdeauna la intrarea în biserică. Se mai gândise apoi că el nu făcea deosebiri între confesiunile creștine. Dar considerația cea mai hotărâtoare era că numele de Benedict era un nume distins, potrivit pentru o carieră, pentru o situație înaltă, așa cum o dorea el fiului său.

Așa că Ana trebuise să se dea bătută, după cum trebuise să cedeze, din aceleași considerații și cu numele fetei celei mari, a Iustinei. La nașterea celei de a doua însă își pusese carul în pietri și o botezaseră Ana, după numele ei.

De altfel, pe vremea asta avocatul nu se mai uita după semne. Reușind în viață, în cele mai multe procese și alte întreprinderi ale sale, tot mai încordat în luptă, convins că cu voință hotărâtă poți avea succes și când se arată semne rele, înclinarea lui spre superstiție se topise încetul cu încetul.

Ion Crețu ținuse foarte mult ca toți copiii lui să învețe franțuzește. «Fără limba asta nu se mai poate face azi nimic» – îi spunea el Anei. Încă de mici avuseseră profesoare de franțuzește în casă, iar după ce crescuseră luaseră ore particulare. Fetele vorbeau destul de bine, și adeseori conversau franțuzește, iar pe Benedict, după ce terminase liceul, îl ținuse un an în Franța, ca student la drept, și avea de gând să-l trimită și pentru doctorat tot acolo.

Băiatul nu semăna cu nici unul din părinți. Aducea mai mult, cu cât creștea, cu unchiul Victor Murășan. Și, nu numai la înfățișare, ci și la însușirile spirituale. Poate din acest motiv între

cei doi se legase o mare simpatie. Și de câte ori putea. Benedict, cu toate că știa că tatăl său nu prea se bucură, se repezea pe-o zi, două la unchiul Victor, sub pretextul că merge la pescuit.

În gândul lui, Ion Crețu îl vedea pe fiul său urcând trepte importante într-un minister. Dar gândul nu și-l spusese niciodată în familie.

Benedict isprăvisese anul al treilea la drept. Învăța bine la toate materiile, profesorii erau mulțumiți cu el, avea și purtare bună, respectuoasă față de ei. Dar pe lângă studiile de specialitate îl interesau toate ramurile de știință și citea cu sete. Pentru vrâsta lui avea o frumoasă cultură generală, și era un bun partener în discuții. Avea darul de a surprinde unele nuanțe pe lângă cari alții treceau fără să le observe și la lucruri și la oameni, și mai târziu se dovedea că observațiile lui erau juste și adeseori chiar cele esențiale.

Însușirea aceasta îl făcea, mai ales după ce împlinise douăzeci de ani, să se uite uneori la tatăl său cu privirea aceea întinsă și scrutătoare pe care nu o putea suporta avocatul la unchiul Victor. În cercul familial, la masă, în biroul tatălui său, îl asculta ce povestește părănd uneori distrat, indiferent, când deodată o nuanță a vocii, o expresie a feței tatălui său, îl făcea să ridice capul și să-l privească atent. Când băga de seamă, avocatul clipea repede din ochi, sau făcea o mișcare instinctivă ca și când s-ar feri de ceva, dar niciodată nu-i trecuse prin minte că se uită la el ceva asemănător cu ce se desprindea din ochii unchiului Victor. Mai degrabă credea că s-a întâmplat ceva chiar cu Benedict și uneori îl întreba:

– Ce ai? Vrei să spui ceva?

– Nimic! răspundea Benedict și revenea iarăși la înfățișarea și atitudinea lui obicinuită.

Studentul în drept era un băiat înalt, bine zidit, sportiv, elastic în mișcări, cu fața ce da ușor în brun, cu părul castaniu. Avea o voce de bariton care-o vrăja pe soru-sa Anicuța, cu care mulcomea, o liniștea și pe Iustina când era mai pornită. Erau prieteni buni toți trei, dar tot se mai ciondromoneau uneori, mai ales pentru că Iustina urma medicina. Benedict susținea mereu că nu-i pentru fete cariera aceasta. Când la argumentele lui soru-sa nu mai avea ce să răspundă, punea punctul:

– Ei, parcă eu o să proferez medicina!

Anicuța era hotărâtă de mult, și din asemenea discuții ieșea cu voința tot mai categorică – deși știa că altceva nu i-ar plăcea – de a se înscrie la litere.

Afară de Benedict, pe care tatăl său îl sfătuisese să se înscrie la drept, el nu se amestecase în predilecțiile fetelor: urmeze fiecare ce-i va plăcea, pentru că nu pentru o carieră voise el ca fetele lui să urmeze la universitate. Vor avea ceva mai bun de făcut în viață.

VII

Numai o zi rămaseră la X, dar fu de-ajuns pentru ca avocatul Ion Crețu să închirieze parterul vilei pentru întâi iulie. Își uitase de profesorii lui. Antreprenorul îl asigură că la data asta vor fi terminate și lucrările de la etaj. Fără să spună nimic familiei, trecu pe la administrația stațiunii. Nu erau în birou decât contabilul și casierul. Stațiunea era acum proprietatea unei societăți pe acțiuni, avea un hotel și numeroase vile pe care le închiria, pe lângă mulțimea vilelor particulare. Multă lume se adresa direct administrației pentru camere. Personalul administrativ angaja camere nu numai în vilele proprii, ci adeseori făcea acest serviciu, la încredințarea proprietarilor, și pentru vilele lor. Era o metodă folositoare pentru amândouă părțile, căci așa nu rămânea o singură cameră neînchiriată și stațiunea era mereu arhiplină. Așa că în birou, afară de ora prânzului, totdeauna se afla un funcționar.

Cei doi slujbași se ridicară de pe scaune când intră avocatul, și îi făcură o adâncă plecăciune. Contabilul era un bărbat de vârstă mijlocie, înalt, uscat, cu ochi spălăciți, adus puțin de spate. Când vorbea se uita mereu la vârful degetelor de la mâna stângă, îngălbenite și tăbăcite de tutun. Casierul era un bătrân mărunțel, care părea că are ascuns sub vestă un dovleac, pe care își ținea brațele moi, ca pe un reazim preferat pentru odihnă. Clipi din ochii mici cari îndată se umplură de bucurie și începură a juca încoace și încolo ca niște mărgele.

– Să trăiți, domnule senator, și bine ați venit la noi. Permiteți-mi să vă felicit cu entuziasm pentru vilă, zise casierul.

– Fericiți și încântați, domnule avocat. Încă o vilă principală a trecut în mâni românești. E o biruință care sporește din an în an. Foarte încântați domnule senator. Pofțiți și luați loc. Suntem la dispoziția dumneavoastră.

– Mulțumesc, dar sunt grăbit, sunt numai în treacăt pe-aici. Am venit să vedem cât mai este de lucru la adaptările ce le fac.

– Lucrul merge strună, am trecut și ieri pe la vilă. La întâi iulie va fi gata, vorbi casierul și începu să-și miște mâinile grăsuțe pe dovleacul lui, pipăindu-l ușor.

– Tocmai! Aș vrea să închiriez parterul la întâi iulie. Aveți cereri?

– Foarte multe, domnule senator, se grăbi contabilul să răspundă, el ținea evidența. Deschise numaidecât un dosar de pe masă.

– Cât despre cereri, sunt cu nemiluita, domnule avocat, întâri fericit și casierul. A luat un mare avânt stațiunea aceasta.

– Ce fel de clienți preferați? întrebă contabilul cu ochii în dosar.

– Oameni bine situați, se-nțelege, cari sunt obicinuiți cu vilegiatura. N-aș voi parveniți cari nu știu să grijască mobila.

– A, la noi nu vin începători, se veseli casierul. Numai lume bună, lume cu tradiții.

– Totuși, aș dori să știu ce preferați, români sau străini?

– Indiferent.

– Creștini sau...? Știți și dumneavoastră cine dă majoritatea oaspeților în stațiunile noastre balneare și climaterice.

– Indiferent.

– În cazul acesta o să vă putem asigura o chirie mare.

– Mulțumesc, domnule contabil. Pot fi sigur?

– Pentru întâi iulie, amândouă apartamentele de la parter vor primi pe chiriașii lor. Ne autorizați și pentru august?

– Desigur!

– E-n regulă! N-am decât să trimit avize telegrafice. Am și ales chiriașii!

Pe masa lungă de brad între dosare erau vro trei scrumiere, pline toate cu mucuri de țigări Naționale. Un miros greu umplea biroul. În vremea de când intrase avocatul amândoi funcționarii duseseră de mai multe ori țigările la gură, gata să aprindă, dar se rezgândiseră.

– Bună ziua, domnilor, și vă mulțumesc. Procentul dumneavoastră e asigurat.

– O! făcură cei doi, iar contabilul continuă. Nici nu ne-am gândit la asta, domnule senator, suntem fericiți că vă putem face un serviciu.

– Da, într-adevăr fericiți, confirmă casierul și încep să privească nerăbdător țigara pe care o ținea între degetele îngălbenite.

– Vă rog, nu se discută! Sunt cheltuieli cu telegrame, cu scrisori, vă pierdeți timpul. Orice muncitor e vrednic de plata sa.

Își luă pălăria de pe masă, strânse mâna funcționarilor și voi să iasă.

– Noi vă felicităm încă o dată în numele societății, încep contabilul. Și, dacă am îndrăzni v-am face o propunere, domnule senator. Știți, stațiunea e o societate pe acții, românească acum, sau naționalizată, cum s-ar zice. Majoritatea acțiunilor e în mâni românești, dar majoritatea aceasta nu este încă așa de mare. S-ar mai putea cumpăra acțiuni. Dacă dumneavoastră ați fi amator...

– Să vedem! Mai este vreme, încă nu cunosc te aproape situația bilanțară a societății.

– Profitul net de cinci ani e în continuă creștere, și el ar crește vertiginos dacă am putea face câteva instalații nouă și reparații radicale. Mai simțim nevoia de capital. Și, sunt obligat să vă spun, că toate acestea sunt în perspectivă, și încă foarte apropiată. A cumpărat zilele trecute un mare stoc de acțiuni directorul general de la Întreprinderile metalurgice, domnul Oprescu, pentru societatea ce conduce și pentru domnia-sa personal. Vom avea în curând capital. Totuși, acțiuni disponibile mai sunt.

Ion Crețu înălță capul și se întoarse din prag când auzi pomenit numele lui Oprescu. Până acum îl ascultase pe contabil, jumătate întors spre ieșire.

– Oprescu, spui?

– Da, domnule senator, afacerea e încheiată. De altfel, păcat că sunteți grăbit, azi sau mâine sosește și dânsul aici. E în târg cu proprietarul vilei «Irma». O cunoașteți, nu? Frumoasă vilă, dar pe lângă a dumneavoastră e numai un crâmpci. Domnul Oprescu ar putea să vă dea informațiuni prețioase.

– Da! zise avocatul, apoi se învârti repede pe călcâi și părăsi biroul fără alt cuvânt.

Știrea fu cu totul neplăcută pentru el. Nu se gândise nici mai înainte serios să cumpere acții, dar acum știa că nu se va rezgândi.

Simți o repulsiune instinctivă. Directorul Oprescu vâra Întreprinderile metalurgice în tot felul de afaceri și combinații. E stăpân pe întreg Consiliul de administrație. Cine știe ce se mai poate întâmpla.

Dar își dădea seama că repulsiunea lui, care mergea până a-i întuneca puțin și bucuria de a fi cumpărat «Cuibul cu soare», nu izvora din considerațiile acestea. Nu! În sfârșit, liber e orice om să-și rupă capul. El, Crețu, nu era acționar la Întreprinderile metalurgice, cum, peste tot, nu era acționar decât la două bănci. Neplăcerea ce o simți pornea din amintirea ce-i lăsase întâlnirea recentă cu Oprescu... «Te trezești că cumpără vila pentru femeia aceea, își zise el. Te trezești că se vor instala peste vară amândoi aici. Ba, poate, și cu subdirectorul Orășanu», își zise el și zâmbi cu dispreț. Încă în restaurant, la masă, el băgase de seamă că cei doi se poartă cu femeia aceea cu aceeași intimitate și libertate... «Poate e vorba de un menaj în trei, își spusese el încă atunci cu un fel de disgust. Să aibă Oprescu îndrăzneala să se afișeze cu Irina aceea, cu Iri, cum îi spuneau cei doi bărbați, și în societatea de aici? Ori, poate, până atunci spera să aibă sentința de divorț, și să se însoare cu ea? Oricum ar fi, am senzația că e dezonorant pentru stațiune, și mai ales pentru familia lui, să se întâlnească aici și să-și frece coatele cu artista aceea. Se vorbise și până acum prea multe despre purtarea scandaloaasă a acelei necunoscute, și despre prostiile pe cari Oprescu le făcuse până acum pentru ea.»

Seara se înapoiară. Toată familia era încântată și nu prea înțelegea indispoziția avocatului. A patra zi patru telegrame urgente îl rechemară în capitală.

Câteva partide, oameni de afaceri, colaboratori ai lui, agenți de legătură, îl așteptau în holul hotelului. Erau de toți vro cincisprezece inși cari aveau de lucru cu el.

– Bună dimineața, domnilor, numaidecât sunt la dispoziția dumneavoastră, zise el, salutându-i prietenos. Afară de două partide, cunoștea pe ceilalți pe toți. Trecu în ascensorul la ușa căruia băiatul se ploconi adânc, cu fața surâzătoare. La sosirea lui între cei cari îl așteptau la masa din fund și pe scaune, se produse o vie mișcare, apoi șezură cu toții la locurile lor. Se auziră și câteva oftaturi de ușurare.

După un sfert de ceas coborî și se apucă de lucru. Era ora nouă și nu isprăvi până la unsprezece-jumătate. Nu mai rămase lângă el decât un om de încredere al lui.

– S-a isprăvit! Așa nu mai merge, domnule Bran. Mi-e chiar de-ajuns! Nu mai pot suferi mizeria asta. Trebuie să vedem de un birou. Cred că am ajuns insuportabili chiar pentru hotel. Să se termine odată comedia asta! Acuși vom umplea tot holul numai noi cu clientela noastră. Pentru ce n-ai aranjat să vină pe rând? Știai când sosesc. Era o greutate așa de mare să-i seriezi, după importanță?

Omul de încredere Fănică Bran oftă, își clătină ușor capul cu tidva ascuțită, bătucită de un păr roșcat și creț, care creștea prea jos încât nu-i mai lăsa decât o dungă îngustă de frunte, iar la ceafă continua până departe subt guler – și, în aceeași vreme un zâmbet unsuros i se răspândi pe fața palidă, lungăreață, din care înțepa înainte un nas lung, prea lung, fin însă și parcă mobil. Sub muchea de frunte se mișcau vii ochii gălbenui, mici, cu strălucirea ochilor de pisică.

– Seriere! Cum aș fi făcut eu seriere, domnule senator? Parcă io nu știu ce trebuie, și cum vă place dumneavoastră, domnule senator? Dar partidele nouă, patru? Cum să-i pun după importanță? Parcă eu cunoșteam cauzele cu cari au venit? Parcă mi-au spus mie? Parcă eu sunt omul care să tragă de limbă pe cineva când nu vrea să spună de bunăvoie?

Vorbea cu zâmbetul acela larg pe față și frângându-și, la intervale, ușor mâinile, ca și când le-ar mângâia numai, bucuros de ceea ce spune, bucuros și mulțumit de felul cum s-a purtat.

Cum avocatul Crețu nu răspunse nimic, ca și când s-ar fi speriat de o pauză prea lungă, omul de încredere continuă.

– Și cum să le pot da ore fixe? Ați lipsit atâta vreme din capitală, știam eu câți au să vină, puteam eu să-i liniștesc pe cei cari s-au îmbulzit? Toți erau grăbiți, partidele cele nouă au întrebat și de o sută de ori la hotel de dumneata. Am trebuit în cele din urmă să le dau adresa să vă telegrafieze.

– Tocmai! Nu puteai telegrafia dumneata? Am eu nevoie și plăcere să corespund direct cu clienții? Ce știu eu cine e fiecare și cine mă poate compromite? Nu e rostul dumnitale să te interesezi și să mă previi?

Nasul lui Fănică Bran se mai ascuți parcă, împungând înainte în aer, și urechile i se ciuliră.

– Cum? Sunt chestii mari, importante? Vro afacere gingașe?

– Doi dintre domnii aceștia necunoscuți m-au luat drept un simplu samsar, și mi-au propus niște chestii... Ascultă, domnule Fănică, să nu-mi mai aduci în jurul meu astfel de figuri suspecte. E de-ajuns ca la un moment dat, când vor fi strânși cu ușa, să declare că mă cunosc, pentru a mă compromite.

– Nemaipomenit, domnule senator! se miră scandalizându-se omul de încredere. Se poate una ca asta? Ei nu știu cine sunteți dumneavoastră? Am văzut eu cum i-ați repezit! Credeți dumneavoastră că n-am alergat, nu m-am zbatut să aflu cine sunt dumnealor? Dar nu-i cunoștea nimeni aici. Nu sunt bucureșteni. Sunt brăileni. Provincialii ăștia sunt fricoși și vicleni, sunt muți ca mormântul. Oare, se poate să știu și eu ce voiau?

Ședeau acum singuri la masa din colțul cel mai depărtat al hotelului. Holul era plin la ora asta de lume; la fiecare masă se vorbea cu înfrigurare, capetele se aplecau unul spre altul. Erau în covârșitoare măsură, oameni cari așteptau să se coboare din camerele lor pe aceia cu cari aveau de lucru. Se întâlnea aici zilnic multă lume, mai ales pe vremea când erau deschise corpurile legiuitoare. Locuiau aici numeroși parlamentari. Era uneori un du-te vino și o forfotă, încât ușa rotativă de la intrare nu se oprea nici o clipă.

Sesiunea se prelungise până la cincisprezece iulie. Erau depuse urgente și importante proiecte de legi.

În largul și luxosul hol fierbea acum un zumzet nesfârșit.

– Pentru ce ai voi să știi, după ce ai văzut cum i-am repezit? Advocatul privi scrutător în ochii jucăuși ai lui Fănică Bran.

– Mă gândesc eu, domnule senator, că dacă sunt de la Brăila trebuie să fie vorba de-o afacere de export.

– Și de unde știi că-s brăileni dacă spui că-s muți ca pământul?

– Vai de mine, domnule senator, parcă nu umplu fișa la portar? Parcă n-am fost eu la hotelul unde-au tras să văd fișa?

– Ei, câtă lume scrie acolo numele ce-i vine mai întâi în minte? Mai ales cei cari n-au o conștiință curată!

– Da, se-ntâmplă și așa, vorbi repede omul, și își frecă ușor nasul cu dosul palmei, se mai întâmplă. Dar, afară de fișă, parcă nu se cunoaște pe ei că trebuie să fie din Brăila sau din Galați? Nu se cunoaște cât de colo că sunt din port și fac afaceri de

import-export? Pe deasupra, dumneavoastră n-ați înțeles din vorba lor că sunt greci? Și vă asigur că numele lor au cea mai plăcută rezonanță grecească!

Advocatul zâmbi. Bătea ușor cu degetele un tact rar pe masa de marmură.

– Ei, tot ai mirosit dumneata ceva. Sunt într-adevăr exportatori, au aceeași firmă. Și acum au ajuns la mare strâmtorare.

– Vor fi ajuns, cum să nu ajungă, căci oamenii de afaceri mari pot întâmpina multe dificultăți.

– Ce dificultăți? Ascultă domnule Fănică: sunt niște comercianți necinstiți, au fost prinși cu o mare contrabandă, și li s-a aplicat o pedeapsă de câteva milioane.

– Ha! Câteva milioane! Asta-i rău! Asta e foarte rău pentru ei, oftă Fănică, ducându-și mâna stângă la tidva ascuțită și scărpînându-și părul bătut.

– E just! spuse scurt avocatul.

– Just va fi, deși marfa confiscată o dată, statul nu mai are nici o pagubă. Pentru ce și o amendă atât de enormă? Nu, zău, eu îi compătimesc! Poate s-ar putea reduce amenda, sfârși el insinuant, privind în peretele din față.

– Asta ar vrea și ei!

– Eu știu un lucru, domnule senator, omul se aplecă puțin peste masă, și ochii lui gălbui jucau neliniștiți, eu știu că la o strâmtoare ca asta omul nu se uită la parale. Adică se uită, cum să nu, chiar la asta se uită, numai cât caută să se păgubească cât mai puțin. Cred că ar fi gata să vă ofere un onorar frumos pentru un cuvânt al dumneavoastră.

Cât vorbi se uită țintă la un punct fix în masa de marmură. Acum își ridică capul și clipea des din pleoape. Părea că se zbat ele, fără știrea lui.

Advocatul Crețu tocmai se gândea atunci la onorarul oferit de cei doi în cazul reducerii amenzii la jumătate. Era o sumă îndoită aceleia pe care o dase pentru vilă.

Acum, că se liniștise de tot, își dădea seama că se enervase într-un chip neobicinuit nu pentru mulțimea celor ce-l așteptau, ci pentru oferta asta. Cei doi exportatori fuseseră primii cu care tratase. Se enervase în fața perspectivei neașteptate de a putea umplea îndată golul rămas pe urma achitării prețului vilei. Cei

doi ofereau să-i plătească onorariul imediat, adică să-l depună la o firmă cunoscută până după hotărârea de reducere a amenzii la jumătate.

Se folosise, adevărat, de un prilej binevenit pentru cumpărarea vilei și făcuse tranzacția cu însuflețire, gândindu-se la bucuria familiei. Dar, era conștient și de golul ce-l făcea în capitalul său disponibil.

Într-o asemenea cauză nu intervenise niciodată până acum și, la primul contact cu ea, se scandaliză și se revoltă cu toată sinceritatea. Dar, încă tratând cu celelalte partide, începu să se ridice în ele o suflare de îndoială și de regret: prea-i rezeșise!

Fănică Bran respecta cu sfințenie, cu un fel de adorare chiar, mușenia în care căzuse acum avocatul. Privea cu tristețe în gol.

– Onorariul nu-i chestia capitală în asemenea împrejurări, domnule Bran, zise el în cele din urmă. Vorba e că-s vinovați și condamnați pe dreptate. Să-și ispășască pedeapsa și gata!

– Da, să și-o ispășască! Cine zice să nu și-o ispășască? Parcă nu-i pedeapsă confiscarea mărfii? Parcă dacă vor plăti jumătate sau un sfert din amendă, nu ispășesc? Vai de capul lor!

Avocatul tresări când îl auzi pomenind de un sfert din pedeapsă. Fănică Bran aruncă vorbele în neștire, una după alta, fără să le dea vreo importanță. Părea că vorbește numai pentru ușurarea lui. Dar Ion Crețu simți insinuarea. Cunoștea în ce chip omul lui de încredere își făcea sugerările. Era un om isteț și îndemânatic și cunoștea toate culisele învârtelilor. Iată-l că se gândea la posibilitatea de a reduce amenda la un sfert! La atâta nu îndrăzniseră să se gândească nici cei doi amendați.

Avocatul se uită la ceas și îl puse liniștit în buzunarul vestei. La ministere nu avea ce căuta până după unu jumătate, când nu mai rămânea prea multă lume în sălile de așteptare, și nu se mai scandaliza nimeni când el intra neanunțat la direcțiuni, în birouri, sau chiar la miniștri de resort.

– Ascultă, domnule Bran, să nu mai vorbim despre chestia asta, vorbi el ușor înnegurat.

– Bine, să nu mai vorbim, dacă nu vă face plăcere, domnule senator, deși io nu pricep pentru ce să nu vorbim. Nu este o chestiune inedită.

– Inedită? Cum așa?

Advocatul nu s-ar fi depărtat bucuros de chestiune, deși-i spusese lui Fănică să nu mai amintească de ea. Era, desigur, cea mai importantă dintre toate celelalte care-l aduseseră în capitală.

Fănică Bran își răspândi pe fața lungureață un aer misterios care-i împrumuta un fel de solemnitate ridicolă.

– Inedită în înțălesul că astfel de chestiuni intervin adeseori, mai des decât puteți crede dumneavoastră. Și se ocupă de ele oameni foarte respectabili, cari au un nume în viața publică. A, nu! Nu e nevoie să se ocupe ei direct! Este o întreagă rețea, și e nevoie numai să se știe cine se interesează de o chestiune. Nu! Nu trebuie să vă îngrijorați! Adeseori nici nu e nevoie să se știe. În sfârșit, parcă mie trebuie să-mi dea cineva explicații? În cazul dat cred că nici nu va fi nevoie să spuneți un cuvânt ministrului. O să-l convingă directorii de serviciu că s-a făcut o evaluare greșită a amenzi.

Advocatul se îndreptă în scaun, părea mai ușurat.

– Ascultă, domnule Bran, se poate să mai vorbim despre asta. Dar acum să ne întoarcem la început.

Pe-o clipă toată fața omului de încredere se umplu de lumină, și ochii galbeni îi străluciră fosforescenți. Dar în clipa următoare lumina dispăru, și în fața lui Crețu era iarăși mutra gânditoare a lui Fănică.

– Să ne întoarcem, domnule senator, se grăbi să răspundă, deși nu știa despre ce era vorba. La început? Ce început?

– Avem nevoie de un birou, domnule Bran. E cu neputință să mai lucrăm aici. Prea multă lume! Și, apoi, vezi dumneata, tot felul de partide!

– Io am spus mereu, domnule senator, că avem nevoie de un birou! De câte ori nu i-am simțit lipsa! Dar dumneavoastră...

– Ei, acum văd și eu că nu mai poate merge așa și te rog să cauți unul. Să nu fie chiar în centru, dar nici prea departe.

– Am mai căutat eu, știți, și înainte cu un an, și anul acesta, dar când să facem târgul dumneavoastră ați revenit mereu spuse Fănică cu o tristețe semnificativă în glas.

– Acum n-o să mai revin.

– Serios, domnule senator?

– Foarte serios.

– Știți, am și eu o ambiție. Dacă închei tratativele să mă pot ținea de cuvânt.

– Poți fi sigur de data asta. Numai să nu fie prea scump.

– Prea scump! și omul de încredere începu să se miște neliniștit pe scaun. Asta e toată problema: ce înțelegeți dumneavoastră subțit prea scump? E bine să știu de la început până la ce sumă pot merge.

Advocatul se gândi un răstimp.

– Opt până la zece mii vor fi de-ajuns?

Ochii de pisică ai lui Fănică se măriră de mirare, și lumini amestecate jucau în ei.

– Pentru o cameră de douăzeci metri pătrați poate că ar fi de-ajuns. Dar așa ceva nu-i pentru dumneavoastră. Parcă nu știu eu ce partide vă caută? Avem nevoie de o cameră mai mare și de una fie și mai mică, pentru dumneavoastră. Avem nevoie de un apartament mic, cu un cuvânt, dumneavoastră trebuie să aveți o odaie în care să vă puteți primi singur clienții. În birou voi lucra eu cu Tomescu și dactilografa.

Advocatul îl privi nedumerit. Tomescu era un alt om de încredere al lui, dar dactilografa? Nu avusese până acum o dactilografă anume.

Fănică pricepu numaidecât nedumerirea avocatului.

– Evident, fără dactilografă proprie, nu se mai poate, domnule avocat. Cu cât plătim la birourile de copiere putem avea dactilografa noastră. Și totdeauna la îndemână! De câte ori nu v-ați nervozitat dumneavoastră că întârziem cu actele de bățut la mașină! Apoi, mai este ceva! Când lucrezi cu cine apuci, în atâtea părți, nu știi ce oameni nimerești. Nu se prea poate păstra secretul profesional, domnule senator. Un birou propriu, cu angajații dumnitale, e ca un sanctuar familial, așa să trăiesc!

Expresia din urmă îi scăpă fără voia lui și o roșată ușoară i se ridică în umerii obrajilor, aruncând o privire timidă la Ion Crețu. Dar el nu părea să fi băgat ceva de seamă.

– Bine, fie și două camere, și dactilografă, zise el. Dar vorba e, la ce sumă ne ridicăm?

Fănică Bran întinse palma stângă și își privi vârful degetelor palide.

– Douăzeci de mii prea mult?

Păru că întreabă mai mult cu ochii decât cu gura. Glasul lui era anemic, schimbat.

– Fără dactilografă?

– Fără!

– Prea mult, domnule Bran. E enorm de mult.

– Vom închiria, deci, două camere cu cincisprezece mii.

– Și atâta e prea mult!

– Ei, vedeți! Ce-am spus eu? Dar și două camere, și aproape de centru, nu se poate mai ieftin.

Își duse mâinile la spate și se răzîmă așa de spăteaza scaunului, cu un ușor suspin.

– Fie și cincisprezece, domnule Fănică, numai vezi și află în două-trei zile. M-am săturat de mizeria asta.

Fața lui Fănică se luminează din nou.

– Păi asta e un cuvânt, zic și eu. Să trăiți, domnule senator, și să-l stăpâniți.

Se ridică de pe scaun și-i făcu o reverență.

Crețu râse.

– Ei, bată-te să te bată! Dar încă nici nu avem biroul.

Un zâmbet larg, uleios se răspândi pe fața lui Fănică.

– E ca și când l-am avea, domnule senator. Mi-am pus io ochii pe multe! Credeți că io nu știam că, odată și odată, tot aici vom ajunge? Parcă io nu vedeam cum clientela crește mereu?

– Atunci la treabă, domnule Fănică. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

– Nădăjduiesc că a doua oară când se vor prezenta cei doi exportatori să-i puteți primi în biroul dumneavoastră, în camera dumneavoastră separată.

Fănică rezezi iar cuvintele ca și când nu le-ar da nici o importanță, și Ion Crețu se făcu a nu le auzi. Se uită la ceas și se ridică grăbit.

– Până mâine, sau cel mult până poimâine o să ne avem și biroul și dactilografa noastră. Știu eu una foarte vrednică.

– Numai să nu ceară prea mult.

Fănică făcu un gest ca și când ar fi voit să spună că asta nu avea nici o importanță.

– Nu poate cere, domnule senator, mai mult decât altele. Ele au cam aceeași plată, deși nu sunt toate la fel de pricepute și harnice. Despre asta, la care mă gândesc eu, răspund.

Își strânseseră mâinile și se despărțiră.

Încă pe când Ion Crețu traversa holul spre ieșire, omul de afaceri se repezi la telefon, și după ce sună nervos și iar sună, și reuși să facă legătura cu hotelul la care trăseseră cei doi proprietari ai firmei de import-export, și mai așteptă o vreme ca pe spini, suflă în scoică:

– Să binevoiți a mă aștepta, sosesc numaidecât. Cum? Nu! Deocamdată nici un alt demers. La revedere.

Apoi porni, glonț, spre ieșire, cu pălăria în mână...

Advocatul Ion Crețu lucra cu Fănică Bran de patru ani. I-l recomandase un director din Ministerul Industriei și al Comerțului. Nu se interesase niciodată mai de aproape cine este. Directorul din minister îl asigurase că poate avea în el toată încrederea. Întâmplător auzise una-alta despre el. Că ar fi profesat advocatura odată, dar că pe urmă și-a închis biroul, că ar fi încreștinat de curând, cu tot protestul părinților. Că l-ar fi chemat Braun. Crețu era aplicat să creadă că omul lui fusese avocat, fiindcă se pricepea la toate. Celelalte informații vagi nu-l interesau, deși în vorbă ca și în purtare, cu toată grija lui, își vădea uneori originea, ca și înfățișarea lui. Dar asta nu-l interesa. Principalul lucru era că Fănică Bran se dovedise și isteț, și inventiv, și priceput, și, mai ales așa cum i-l recomandase directorul, om de toată încrederea.

Îi dădea un salariu fix lunar și procente din chestiunile la rezolvarea cărora contribuia și el.

Celălalt om de încredere, Ion Tomescu, era mai puțin abil, părea mereu abătut, făcea mai bucurios lucrări de birou, dar din când în când îi aducea cauze mari. Se spunea că e dintr-o familie cu trecut, care scăpătase însă, și el însuși nu și-ar fi terminat studiile. Ce studii? Nimeni nu știa. Ceea ce era sigur erau cunoștințele lui din lumea bună. Datorită lor îndruma uneori la Crețu partide grele.

Când avocatul după încasarea onorariului într-un asemenea caz, voise să-i ofere un procent și lui, îl privise mirat și nu voise să primească. Era un om tăcut și liniștit, și cu Crețu nu vorbea decât

în camera lui de hotel. Încolo, își ducea dosarele acasă, undeva departe, într-o stradă de la periferie, și, după îndrumările anticipate ale lui Crețu, pe care le nota într-un carnet, înapoia dosarele bine lucrate și în cea mai bună rânduială. Nu s-a întâmplat să rățăcească vrodată o filă din ele.

Era un om de statură mijlocie, puțin în trup, de o vârstă nehotărâtă: între patruzeci și cincizeci de ani. Avea ochii albaștri, spălăciți, cu priviri oboseite. Obrajii îi erau puțin căzuți înlăuntru, părul negru abea-i încărunțise pe la tâmpile. Ceea ce izbea mai întâi privirea era nasul lui acvilin, proporționat și foarte fin și mâinile lui albe cu degete lungi, cari îi împrumutau un aer de dinstincție.

Uneori, rar însă, de trei-patru ori pe an, nu era de găsit nicăiri. Și când se arăta, nu dădea nici o explicație nimănui. Atunci părea și mai obosit decât de obicei. Advocatul când văzuse cătu-i de închis, nu-l mai întreba. Mai ales că după astfel de dispariții se prezentau partide bune. Era mulțumit cu el și pentru că se mulțumea cu un salariu modest, și, de doi ani de când lucra cu el, nu-i mai ceruse nici un spor de plată.

Cu Fănică Bran nu-i prea plăcea să aibă de lucru, să stea cu el de vorbă. Îl privea cam peste umăr. Antipatia lui era vădită. Dar Fănică Bran nu vedea niciodată nimic; simțind însă antipatia, nu-l incomoda, se părea că are un respect deosebit pentru el, și de câte ori putea îi făcea mici servicii.

Lui Bran, toată lumea îi zicea Fănică, domnu' Fănică, deși îl chema Ștefan. Numai avocatul și Tomescu îi spuneau pe numele de familie: Bran. Și Crețu tot se mai scăpa uneori și-i zicea și el Fănică, deși îi părea că era ceva prea intim. Tomescu însă nu se greșa niciodată.

De altfel, rar se întâlneau. Fănică alerga toată ziua. Era cunoscut în toate ministerele și avea pretutindenea intrare. Când avea prea mult de umblat și lucruri grabnice de pus la cale, se cobora la intrarea ministerelor dintr-o mașină. Portarii îl salutau cu mâna la chipiu, și niciodată, la ieșirea lui din marile clădiri nu-i lăsa cu mâna goală. Ținea el într-un carnet intim o rubrică cu cheltuieli neprevăzute, pe care sumată gata, i-o prezenta avocatului la sfârșitul fiecărei luni.

VIII

Două camere cu legătură între ele, în centru sau aproape de centru, nu era ușor de aflat în două-trei zile, nici chiar în tot atâtea săptămâni. Asta o știa bine și avocatul și omul lui de încredere. Totuși, Fănică Bran nu se lăuda în deșert: încă a treia zi putu aviza pe Ion Crețu că-l poate conduce la birou. Avea Fănică un unchi dinspre mamă care locuia nu departe de centru și despre care Fănică știa că și-ar restrânge bucuros locuința, cel puțin pentru o vreme, dar îi venea greu să închirieze pentru o prăvălie străină, ceea ce ar fi putut face în fiecare zi. Avusese el însuși o mare magazie de manufactură în centru, și nește combinații proaste din ultimii doi ani îl duseseră la faliment. Era o firmă destul de cunoscută. Îi era rușine ca în propria lui locuință să deschidă cineva un negoț, și nu voia nici să se arate că ajunsese într-o strâmtoare financiară. De altfel, aștepta, și nu cu mâinile în sân, vremuri mai bune, căutând pe toate căile cum ar putea ajunge iarăși la capital.

Fănică Bran vorbise de mai demult cu el și știa că pentru un birou advocațional ar închiria bucuros două camere dinspre stradă. Ultima convorbire fusese înainte cu o lună.

– Un birou, zicea Fănică, e un birou! Nu-i nimic dezonorant. Lumea ar putea crede chiar că-i în legătură cu o nouă întreprindere a ta, o întreprindere mare care are nevoie și de un birou advocațional. Și când o să fie aici mereu plin de partide, un du-te vino nesfârșit, lumea o să zică: iar pune ceva la cale domnul Leibovici! Și o să-ți crească creditul.

– Du-te-ncolo, Fănică, nu vorbi prostii, te credeam om mai cuminte, dar se vede că de când te-ai botezat te-ai prostit de tot. Cum o să creadă lumea așa ceva? Cum o să-mi crească creditul?

Închiriez însă, fiindcă am nevoie de parale. Auzi dumneata! O firmă străină, un nume străin de avocat pe casa lui Leibovici, și totuși să-i crească creditul! Cine-a mai pomenit așa ceva?

– Parcă lumea stă să gândească! Dar las' să gândească! Când va vedea că în birou lucrează și primește partidele domnișoara Sonia Leibovici și că un nepot, da un nepot, deși, trecut la altă lege, dar tot un nepot, intră și iese mereu din birou și e mâna dreaptă a avocatului, pentru ce să nu gândească lumea că biroul e în slujba unei nouă întreprinderi Leiboviči?

Unchiul dinspre mamă îl privi încremenit.

– Fata mea în birou? Ce vorbești Fănică? Ce să facă acolo?

– Ce face și în administrația întreprinderilor Haimovici, va fi dactilografă. Ne trebuie o dactilografă.

– Asta nu, Fănică, vorbi revoltat domnul Leibovici, și roșu de mânie, începu să se plimbe agitat prin cameră.

– Și pentru ce nu? Întrebă ascutit Fănică. Parcă eu nu știu că de-un an e dactilografă la Haimovici? Parcă numai eu știu? Parcă nu știu toate rudeniile și tot personalul de la Haimovici?

– Asta e altceva, știu numai ai noștri. Angajații lui Haimovici sunt toți de-ai noștri. E, cum s-ar zice, în familie. Dar aici?

– Cum? Țipă și mai ascutit Fănică, aici nu va fi în familie? Io nu-s familie? Tu nu ești familie? Nu-i casa ta? Fata iese pe-o ușă și intră pe alta. Nu mai trebuie să ia tramvaiul până în cealaltă parte a Bucureștilor, pe vânt, pe ploaie, pe ger, pe năduf. Iese pe-o ușă, intră pe alta, șade la mașină și scrie! Ce poate fi mai comod decât asta? Sau de când e munca o rușine pentru noi?

– Nu-i vorba de rușine, omule! Nu-mi convine, înțelegi? Să lucreze într-ai noștri e altceva. Ei cunosc situația mea și înțeleg. Fata nu e tratată acolo ca o simplă funcționară. Toți au considerație față de ea, ca de fata unui om odată cu bună situație, și care iar va fi. Acolo, între ai noștri, ea e domnișoara Sonia Leibovici.

– Parcă aici, în casa ei, nu va fi tratată cu considerație, parcă aici nu va fi într-ai ei.

– Vezi tu, fata are multe cunoștințe în societate, fete cu cari a urmat la liceu și trei ani la universitate. Se pregătește și acum pentru examen, are vreme. N-am voi să se bată toba că Sonia Leibovici lucrează într-un birou de avocat.

– Dar cine zice să se bată toba? Parcă eu voi bate toba? Parcă o dactilografă se prezintă partidelor cari intră în birou? Domnul Leibovici se opri și izbučni în răs.

– Ți-am spus că te-ai prostit de tot de când... Mai înainte spuneai că lumea va crede biroul al meu când va vedea pe fata mea lucrând în el, acum spui că o dactilografă nu se prezintă partidelor.

– Mă prostești tu cu încăpățânarea ta, că ești încăpățânat ca un catâr. Dacă n-ai fi așa, n-ai fi ajuns unde ai ajuns. N-ai primit nici un sfat de la nimeni niciodată.

– Să lăsăm asta, dragul meu.

– S-o lăsăm, dacă vrei, dar eu știu că Sonia lucrează la Haimovici aproape pe nimic. Noi îi vom da de trei ori leafa pe care o are acum. Și, în schimb, o fată ca ea nu va fi silită să se scoale iarna cu noaptea-n cap pentru a putea ajunge la opt la birou. Doarme liniștită până la opt, la opt și jumătate sau chiar la nouă, căci de obicei noi nu începem lucrul până la zece. Fata va avea din nou odihna ei, ca-n vremurile bune.

Domnul Leibovici fu atins greu la inimă. Cea mai mare durere și umilință a lui era că fata trebuia să se scoale prea de dimineață, și ei îi plăcea așa de tare să doarmă mult. Mai era și salariul ce i-l punea în perspectivă Fănică Bran. În câteva rânduri aproape se certase cu proprietarul firmei unde lucra Sonia: nu voise să-i urce salariul, deși era, după trei luni, cea mai bună dactilografă dintre cele șapte angajate.

– Drept vorbind, Fănică, nu am nici o plăcere să știu pe fata mea dactilografă, nici la Haimovici, nici într-alt loc. Nu pentru că mi-ar fi rușine că lucrează, și ea muncește foarte bucuros. Zice că, așa, mai uită, și-i trece mai ușor vremea. E o fată harnică și cumnite, și nu-și pierde nădejdea în zile mai bune.

– Cum să și-o piardă când are un tată ca tine? Cred că ai făcut și pân-acum rost de ceva capital.

– S-o lăsăm asta! Dar fata mea nu-i crescută pentru munca de birou.

– Exact! se însufleți Fănică. Ea e potrivită să fie pusă în cadre să lumineze un birou, nu să bată la mașină.

Unchiul înălță capul și-l privi scrutător pe nepot. Nu, nu era o glumă! Fănică vorbise foarte serios și chiar emoționat. O părere de lacrimă îi juca în privirile galbene.

– Extraordinar! se miră Leibovici.
– Ce-i extraordinar?
– Exact așa i-am spus și eu bădăranului celuia de Haimovici când am stăruit mai pe urmă să urce salariul fetei.

Fănică se emoționează și mai tare, și lumina aceea uleioasă i se răspândește pe față.

– De, tu crezi... ai crezut că... m-am prostit. Dar nu m-am prostit deloc și parcă, după o vorbă, este ceva ce nu se face apă! De altfel numai un orb nu ar spune la fel. Fata ta e un juvaer, Leibovici. Dactilografă? Toată lumea știe că nu-i ea pentru asta, dar toată lumea știe că e vorba de un episod scurt din viața ei.

– Să dea Dumnezeu, Fănică, zise unchiul cu ochii umezi. Închiriez cele două camere de la stradă.

Fănică îl bătu protector pe umăr.

– Să știi că ești la începutul succesului în nouăle tale planuri, și vei birui.

– Pentru un câștig așa de neînsemnat?

– Nu! Ci pentru că ai mai slăbit-o și tu cu încăpățânarea ta. Ții seama de sfatul unei rudeni care are mare experiență în viață. Sunt sigur că Sonia nu va face multă vreme pe dactilografa.

Leibovici întinse grumazii, vorba i se urcă până la înghițitoare, dar n-a spus-o. El se hotărâse numai pentru închiriere, și iată că nepotul său privea întreaga chestiune aranjată. Totuși nu mai făcu nici o împotrivire, gândindu-se că până la urmă tot aici o să ajungă.

Înțelegerea aceasta se făcuse înainte cu o lună. De-atunci Fănică n-a mai dat pe la Leibovici, și când putu să-l vadă, a doua zi după sosirea lui Ion Crețu, fu primit cu destulă indiferență.

– Ești tu un om serios, Fănică? Îmi vorbeai de cel mult o săptămână, și iată că a trecut o lună. Să te mai cred?

În loc de orice răspuns, Fănică Bran scoase din geantă contractele de închiriere gata și i le puse subț nasul unchiului.

– Dar cum? Tu iscălești ca chiriaș?

– Nu sunt eu omul de încredere al senatorului? El are alte treburi, nu se interesează de lucruri mărunte. Nici nu vrea să-și pună firma la intrarea biroului. Spune că cine are nevoie de el o să-l afle și așa! Și-l află, cum să nu-l afle? Așa că totul s-a aranjat ca în familie. Locuința ta nu va purta nici o pecetă străină. Iscălește, frate, ce mai stai pe gânduri?

– Și... când începeți? întrebă Leibovici în vreme ce iscălea.
– Poate și mâne! Camerele sunt în regulă?
– De-acum o lună. M-am luat după vorba ta.
– Perfect, zise Fănică, pocnindu-și cu plăcere degetele de la mână.

– Chiar perfect nu-i! Fata nu poate veni până la zi-ntâi. Când a văzut că nu-i nimic de propunerea ta și se apropia jumătatea lunii, a mai rămas. Și acum e nevoie de o nouă renunțare de la serviciu.

– Asta n-are nici o importanță. Va veni la zi-ntâi. Pân-atunci vom suplini noi.

– Cine, voi?

– Eu și dl. Tomescu. Domnul Tomescu e un coleg al meu în serviciul avocatului Crețu. Dar nu vrea să lucreze în birou. Știi, el lucrează mai mult acasă. Dar voi fi aici eu, și o să mai batem la mașină și în alte părți, până una alta. De altfel, avocatului nici nu i-am spus că am aflat și o dactilografă. I-am comunicat numai că am în perspectivă pe una foarte pricepută și harnică.

– Și pentru ce nu i-ai spus? întrebă nedumerit Leibovici.

Un zâmbet ciudat trecu repede peste buzele palide ce închideau o gură largă, și zâmbetul stăruia încă în ochii lui mici, când vorbi:

– Vreau eu să-i fac așa o surpriză! Nu suntem ca în familie?

Unchiul se gândi mai întâi la frumuseța și gingășia fetei sale și fu măgulit. Da, fata lui putea fi o surpriză pentru oricine. Dar în clipa următoare tresări și privi întins la nepot.

– Ascultă, Fănică, ce fel de om e senatorul tău?

– Of! N-avea nici o grije! râse Fănică. E trecut de cincizeci de ani, și apoi, ce-i principal, nu are grija cucoanelor și nu-i deloc galant cu ele. Pentru asta răspund eu, Fănică Bran.

– Mi-ar părea mai bine dacă ar răspunde nepotul nevestei mele Moisă Braun!

– Ei bine, răspunde cu capul Moisă Braun! Ce mai poștești?

Leibovici râse înveselit și trecu, însoțit de Fănică, să-i arate cele două camere.

Vorbiseră cum să fie aranjate încă data trecută când reușise să-l convingă pe Leibovici, și cele două camere așteptau gata de atunci noua lor întrebuințare.

Amândouă dădeau spre stradă, dar de corpul locuinței erau despărțite, având intrare separată din curte, și nici o comunicare

cu restul camerelor. Intrarea era la îndemână, îndată după poartă, în vreme ce intrarea la locuință era mai departe, spre fundul curții. Era un apartament separat, ieșit așa de la construcția casei, anume pentru închiriat. Leibovici cumpăraseră casa gata de la un pensionar, dar nu închiriaseră niciodată până acum apartamentul. Le folosise mai mult pentru adăpostirea unor mobile vechi de cari nevastă-sa nu voise să se despartă în ruptul capului, căci unele erau o moștenire încă de la bunici. Uneori se retrăgea el aici când avea de făcut socoteli mai grele sau pentru a medita la o afacere nouă.

Cu toată supărarea soției sale, vechiturile fuseseră cărăbănite în pod, și în prima cameră, biroul propriu-zis, aduseseră câteva fotolii de piele, un divan și mai multe scaune de lemn. Un dulap pentru arhivă străjuia lângă peretele din fund și în fața lui o masă de scris. Erau tot lucruri vechi, dar încă în bună stare, și aducerea lor aici nu fusese nici o jertfă pentru Leibovici: erau de întrecere și îmbulzeau în apartamentul de locuit. Era o cameră mare, înaltă și proaspăt zugrăvită.

Fănică Bran zâmbi după ce aruncă o privire.

– Ce-i? Ți place?

– Îmi place, și atinse cu degetul zugrăveala proaspătă, privind apoi la vârful degetului. Iacă tu mă întrebați mai înainte dacă sunt io un om serios ori nu? Și văd că pe cuvântul meu, de-acum o lună tu ai și zugrăvit, și zâmbi iar foarte satisfăcut.

Odaia în care se intra de-aici era mai mică, cu o fereastră mare spre stradă. Aceasta era încă goală, dar și ea proaspăt zugrăvită, cu niște linii simple pe un fond cafeniu.

– Aș putea aduce și aici o masă și câteva scaune, dar tu mi-ai spus să o las goală.

– Da, aici o să cumpărăm ceva nou și frumos.

– Numai să nu fie discuție, am închiriat camere mobilate. Am cu ce mobila și aici.

Fănică stătu puțin pe gânduri.

– Mai așteaptă, o să vedem ce e de făcut. Io aș vrea să-l conving să pună lucruri nouă... Poate să-l aflu și zilele acestea într-o dispoziție bună și să se învoiască. Altfel, îl cunosc eu: intrat odată, așa rămâne, nu mai schimbă nimic. Și este în interesul lui să aibă o odaie de primire impunătoare. Poate îl aflu curând în bună dispoziție.

Fănică Bran părăsi încântat apartamentul. Era foarte mulțumit că se zugerăvise proaspăt. În camerele acelea plutea mirosul de părăsire a mobilelor vechi, așa de gros, încât ți se agăța de haine când ieșeai. Acum nu se mai simțea nimic decât mireasma dulceagă a culorii proaspete. Totuși îi recomandă unchiului să țină geamurile mereu deschise.

*

Încă a treia zi după sosire îl anunță pe avocat că poate vedea apartamentul închiriat. Dar senatorul nu avu vreme. În după-amiaza aceea ajungea la votare un proiect de lege la care guvernul ținea foarte mult. Și, mai era ceva. Deși nu-i dăduse omului său de încredere, lui Fănică, nici o însărcinare, acesta după ce întâlnise pe cei doi proprietari ai firmei de export-import, și-i asigurase că este speranță, că au noroc, că, în sfârșit, până la urmă senatorul tot se va hotărî să le ia cauza în mână – se informase, cu toată discreția, cine ar ținea, într-o asemenea chestie, nodul gordian. Și, împotriva prevederilor lui, fusese informat că fără propunerea secretarului general nu se poate face. Cu încunjur mare Fănică* îi vorbi avocatului despre asta, deși nu pomeni nimic de cazul lor special.

Ion Crețu nu-l cunoștea mai de aproape pe secretarul general, și, dacă e vorba să intervină, mai ușor îi va fi să spună un cuvânt direct ministrului de industrie și comerț. Azi la Senat ajungea la votare chiar un proiect ce ținea de resortul lui.

Îl ascultă pe omul de încredere ca și când nu i-ar da nici o atențiune și nu ar pricepe despre ce e vorba. Dar în sinea lui se gândea: să vorbesc cu ministrul? La Senat ar fi un bun prilej.

Îi spuse lui Fănică Bran că vor merge mâine să vadă biroul, și se grăbi la Senat. Primise un aviz de la club că dacă va fi nevoie va trebui să sprijine și el proiectul înainte de cuvântarea raporturului general. Cunoștea proiectul și-l știa susține, îl credea folositor, și va spune fără greutate și el câteva cuvinte, va arăta câteva urmări practice ale nouăi legi. Dar nu prea credea să fie nevoie și de intervenția lui. Mai fusese el avizat și alte dăți să fie gata, și n-a mai fost nevoie.

* În ms.: *Costică* (n. ed.).

Totuși acum, în fotoliul lui, primi din nou avizul, îndată ce începu să vorbească un senator din opoziție despre care se afirmase la începutul ședinței că renunțase la cuvânt. Era cunoscut pentru verva lui îndrăcită. Ion Crețu, înscris din vreme pe tabloul oratorilor, prinse din fotoliul lui privirile ministrului de industrie și înțelese că trebuia să se achite de datorie.

Nu vorbi mai mult de zece minute, nu făcu teorii ca opoziționistul, ci se mărgini la câteva considerații, de ordin practic, dar fu aplaudat și de-o parte a opoziției. Vorbi pe urmă raportorul, și proiectul fu primit cu mare majoritate.

Între cei care îl felicitară pe ministru fu și el, dar așteaptă până la sfârșit. Așteaptă destul de mult, căci unii dintre cei cari îl felicitară avură și vorbe mai intime cu ministrul, coborând vocea jos de tot, și vorbind la o parte.

Toată vremea se zbătură doi înși în el: unul voia să-i pună ministrului o simplă întrebare: dacă amenziile de natura celei ce-l interesa erau definitive sau se putea reveni asupra lor printr-o nouă evaluare a pagubei, între cadrele legii, desigur; iar al doilea protesta împotriva oricărei întrebări. Totuși, când ajunse la rând, birui în el primul ins.

Ministrul, cu care era în termeni buni, clipi puțin din ochi.

– Se-ntâmplă și evaluări greșite și se poate reveni.

– Ar fi o chestiune cu o firmă de export-import de la Brăila.

Vocea i se întunecă puțin, dar spuse câteva cuvinte de ce era vorba, sfârșind: «bineînțelese dacă se poate în cadrele unei perfecte legalități».

– Desigur, desigur, se grăbi să spună ministrul. Dar o nouă evaluare a pagubei e legală. Ai cererea firmei la dumneata?

I-o adusesese încă de dimineață Fănică Bran.

Ministrul privi repede peste ea.

– Da! Este evident că amenda e exagerată. Nici nu mai e nevoie de o nouă evaluare. Prin marfa confiscată statul e acoperit. Se poate reduce la jumătate.

Își luă tocul-rezervor din buzunar, scrise într-un colț rezoluția și-i întinse cererea clipind iarăși din ochi.

Toată vremea avocatul avu senzația că și el și ministrul vorbesc numai de la suprafață, că în realitate simțeau amândoi despre ce este vorba, și avu un sentiment ciudat: i se părea că i se micșorează greutatea corpului.

Mulțumi, strânse mâna ministrului ce se întindea spre el peste birou și-l lăsa bătând un tact rar cu degetele pe tabla de sticlă. Când să deschidă ușa, ministrul păru că și-a revenit:

– A, domnule Crețu, nici nu ți-am mulțumit pentru discursul dumnitale.

Advocatul se întoarse și-i făcu o ușoară reverență.

– Proiectul se vota și fără discursul meu, domnule ministru. Ce discurs? Câteva considerații asupra lui!

– Da! Însă temeinice considerații!

Înclinară din cap amândoi, și avocatul ieși. Se mai adunaseră vro patru la ușe, așteptând să intre.

Numai când ieși din clădirea Senatului își dădu seama că fruntea-i e plină de sudoare. Își scoase batista și se șterse. Se apropie de un taxi și spuse numele hotelului, deschizând ușa și intrând.

Fănică Bran îl aștepta în hol, și când îl văzu, fruntea îngustă i se adună în crețe și aproape dispăru sub trașina de păr roșcat și bătucit. Avocatul îi făcu semn și-l trimise să se intereseze la un minister dacă au plecat hârtiile în legătură cu o altă chestie pentru care fusese chemat telegrafic.

Omul de încredere nu suflă un singur cuvânt, se repezi după pălărie, ca și când ar amenința o primejdie și ieși din hotel.

Ion Crețu urcă în ascensor și se duse în camera lui. Se lăsă îndată pe divan, cu pălăria în cap, și iar își șterse fruntea. Era întâia lui intervenție de asemenea natură, și gândurile începură să i se frământă... Poate totuși nu e prea târziu să bată în retragere. Putea să nu facă nici un demers mai departe. Se trezise în el încă pe drum de la Senat, iarăși omul care-i spunea că nu era corect ceea ce făcea. Sentimentul că a rămas micșorat în urma acestei intervenții îi făcea rău, ca o indispoziție fizică. Se gândi la alte intervenții ale lui de până acum și trebui să recunoască faptul că multe nu au fost cu totul lipsite, în urmări, de o oarecare jenă morală după săvârșirea lor. Ca și în alte cazuri, s-a folosit de forme destul de corecte, și totuși a exercitat o oarecare presiune, datorită situației lui politice, asupra rezoluțiilor. Dar era întâiul caz când intervenea pentru reducerea unei amenzi, și conștiința lui, pe această nouă linie, era încă sensibilă. Și, ceea ce-l indispuinea mai mult era împrejurarea că, vag de tot, ca o adiere, simțea că de-aici încolo nu i-ar mai fi imposibil să intervină în asemenea chestiuni. Împreună cu acest simț, în viitor, stăruia în el sentimentul autodeprecierii...

Da! Încă nu era târziu, putea renunța încă la executarea deciziei ministrului...

Dar, apoi, îi veni în minte golul ce-l făcuse în capitalul lui rulant cumpărarea vilei și începu să judece practic, să se coboare în mijlocul realităților, să vadă folosul ce-i aducea chestia asta. Va avea cheltuieli mai mari cu biroul, la care, de data aceasta era hotărât să nu mai renunțe. Mai erau cheltuielile cu adaptările de la etajul vilei, neplătite încă. Avea o afacere în care tocmai fusese informat ieri, mai trebuia să verse capital. În sfârșit, el nu făcea nici o ilegalitate, nu frustra statul care pusese mâna pe marfa confiscată, și mai încasa și jumătate din amendă. Mai era împrejurarea că ministrul însuși nu avusese nici o obiecțiune de făcut, și i-o putea face, căci vorbiseră între patru ochi. Sfârși prin a-și spune că e nevoie de mai multă independență; că nu fusese un om cu desăvârșire liber până acum, dacă se lăsa frământat de imponderabile morale. Alta ar fi o înfrângere a legii, sau a onoarei proprii... Dar, evident, nu era cazul!

Fănică Bran îl găsi cu fața lui obicinuită și se lumineă îndată.

– Hârtiile au mers, domnule senator, cu poșta de ieri după-amiazi. Am controlat.

– Bine, domnule Bran, îți mulțumesc.

– Poftiți acum să vedeți apartamentul?

– Nu. E târziu, acuși e vremea cinei. A ținut cam mult ședința de azi a Senatului.

– A fost și domnul ministru al industriei și comerțului?

– Cred că e logic, s-a votat un proiect ce ține de resortul dumnealui.

Fănică se plesni cu palma peste frunte.

– Ei, dacă mă prostesc uneori!

Fănică îl privea pe furiș, ca și când ar fi voit să-i pătrundă în fundul capului, în toată ființa lui. Deși avocatul nu era întors cu fața către el, îi simți privirea penetrantă. Duse mâna la buzunar și, dintr-un portofel mare de piele neagră, scoase o coală împăturită.

– Ține asta, îi zise el fără a întoarce capul.

Omul de încredere luă hârtia, citi rezoluția din colț a ministrului, și rămase deodată extaziat.

– De-aici încolo chestia te privește pe tine, nu mai vreau să știu nimic de ea.

– Parcă mai e nevoie să știți, domnule senator? Parcă eu însumi n-aș fi putut obține această justă aprobare de la ministru? Parcă nu mă știe pe mine domnul director general? Parcă va mai trece hârtia și pe la secretarul general, o dată ce-i aprobată cererea?

Advocatul se întoarse de jumătate spre Fănică: de unde-i cunoaște omul acesta gândurile? Ce spusese Fănică era tocmai ce voia să-i spună și el. Avu un sentiment de recunoștință și-i spuse zâmbind:

- Mâne la zece mergem să vedem biroul. Nu-i departe, nu-i așa?
- Departe? Într-un sfert de ceas suntem acolo.
- Bine, domnule Bran. Și acum ești liber.

Fănică o și zbughi pe ușe. De când avea hârtia în mână se mișca și se frământa ca și când ar fi avut cărbuni aprinși sub tălpi.

Ce-l determină în seara aceea să se întoarcă din drumul pe care-l luase către restaurantul de rangul întâi, pe care-l frecventa regulat în vremea din urmă, și să pornească într-o direcție opusă, să treacă din străzile principale, să apuce pe străzi întortocheate și să intre într-un local de-a treia mână unde nu mai fusese de-mult? Își aduse aminte că acolo se făcea un grătar minunat și se afla un vin înfundat cum nu mai aflase în alte părți? Ori îl întoarse din drum gândul că în localul de rangul întâi veneau la cină mulți cunoscuți și el nu avea poftă de vorbă? Aici, afară de patron și chelnări, nimeni nu-l cunoștea.

Sedea singur la o masă și, așteptând să-i vină grătarul, luă o drojdie cu măslina, apoi alta. Știuse el că aici e o drojdie rară, care-i deschidea o mare poftă de mâncare. Dar azi era flămând și înainte de a lua drojdia, și începu a se impacienta și a se răsuci pe scaun, așteptând grătarul.

Restaurantul era plin, și o larmă grea răsunătoare, un amestec de glasuri se izbea de pereți și de tavanul cam afumat. Lume necunoscută, nimeni nu-i avea grija. Chelnării alergau în toate părțile cu farfurii și tacâmuri, cu grătare ce fumegau pe talere rotunde de lemn, țapi și halbe de bere cu gulere albe, groase, cu perechi de vin și sifon.

La multe mese sedeau învrâstați și bărbați, și femei, și de-aici porneau uneori chicote, râs plin, răsunător, care răzbăteau pe-o clipă larma grea, și făceau ca de la alte mese să se întoarcă într-acolo capete.

Toată lumea era de-o mare veselie, și avocatul se miră iar, cum se mirase de atâtea ori, de această seninătate, și voie bună a publicului din restaurantele și berăriile capitalei, mai ales în acelea de mâna a doua. «Sunt oameni văratici, își spusese el de-atâtea ori... Primesc viața așa cum e și se bucură de ea. Nu par să fie frământați de probleme mari, nici de lucruri imponderabile. Toată țara se miră de reușita bucureștenilor, de traiul și câștigul lor ușor, dar nu ar trebui să se mire. Ei știu trăi, rămânând în realitățile vieții.»

Considerațiile acestea îi veniră în gând și acum, și-i făceau bine. Uneori arunca o privire de simpatie peste mese. Iar după ce îi fu adus grătarul și niște murături, se puse cu strășnicie să mănânce. Dar abea înghiți câteva bucături bine piperate [și] simți poftă să bea un pahar de vin bun.

– Cu sifon? Cu apă minerală? Întrebă chelnărul care nu-l cunoștea, fiind nou în serviciu aici.

– Nu. Gol, sticlă de vin înfundat. Știe patronul. Spune-i dumnealui.

Vinul i-l aduse însuși patronul, ștergând încă și pe drum sticla cu ștergarul nu prea alb.

– E de la pivniță, domnule avocat.

– Din acela de care am mai băut?

– Exact! Păstrăm mereu din el pentru cine-l știe prețui. Totuși, nu mai avem mult în depozit. N-ați mai fost demult pe la noi, domnule senator.

– E cam departe pentru mine și seara sunt obosit. E atâta de alergat peste zi cu meseria asta. Toată lumea cere să-i faci, să-i dregi!

– Lăsați că-i bine până poate omul alerga, zâmbi din fața-i largă și lăbărțată patronul, ploconindu-se și pornind, legănându-se pe picioarele scurte, spre o masă unde era reclamat...

Ce avea în seara asta? Încă nu i se întâmplase să comande și al doilea grătar, și a doua sticlă de vin înfundat, și pe urmă și pe a treia! Se încălzise și-i făcea bine căldura asta generoasă. Încetul cu încetul îi potolise și ultimele mișcări ce se ridicau din conștiință, și-l umplea și pe el cu o dispoziție de veselie, cum vedea la toată lumea de aici. Vinul era într-adevăr superior, și căldura lăuntrică îi creștea mereu, așa că el își scosese în câteva rânduri batista și se

ștersese pe frunte și pe obraz. Dar nu avea ce șterge, nu transpirase deloc, cum avea el senzația. Parcă vinul acela îi încălzea și-i lumina mai mult sufletul decât trupul. Se trezi că vede întreaga viață în trandafiriu și simți o mare ușurare. Larma din restaurant îi bătea în timpane ca o mulcomire, și avu senzația că ar putea rămânea oricât de mult pe scaunul său, fără să se plictisească.

Femei, la mese vecine, cari băuseră ceva mai mult, chicoteau tot mai tare, și râsul lor îl gâdălea plăcut parcă nu în urechi, ci în însăși ființa lui. Uneori zâmbea și el alături cu bărbații de lângă ele, cari râdeau radioși. Uneori simțea ochii vreunei femei ațintiți asupra lui. Și asta era o senzație plăcută, care lumina în adâncurile din el, și-l înveselea. Se simțea prietenos, și oarecum intim cu toată lumea din restaurant. Era o senzație nespus de plăcută pe care nu o mai încercase încă. Simțea o mare descordare a întregii lui ființe, părea că plutește într-un fel de odihnă binefăcătoare...

Apoi, către sfârșitul celei de a treia sticle de vin înfundat își dădu seama că a început să fixeze vreo două doamne tinere cari petreceau la o masă dublă cu trei bărbați, într-un colț al restaurantului. Era tot o senzație de căldură care-i făcea bine. În câteva rânduri prinse privirile uneia dintre ele, o blondină cu niște sprâncene enorme, «desigur le vopsea», își zicea el – și i se uită adânc în ochi. Nu era departe de masa lor, și blondina nu-și retrase privirile.

Și aceasta era o senzație plăcută care-l înveselea.

«Mă voi fi îmbătat», își spuse el într-un târziu. Chemă plata și ieși fără să mai arunce nici o privire prin restaurant.

În camera de la hotel i se păru că se învârte patul cu el, că se dă într-o parte, ca pentru a se răsturna, sau a se cufunda în hău, căci avea senzația că patul nu se mai răzima cu picioarele de parchet.

Se prinse cu mâinile de margini și, după îndelungate împotriviri, răuși să-l oprească. Parcă din fundul capului îi izbucniră în câteva rânduri cuvintele: «Asta-i viața!»

Apoi adormi în curând și căzu într-un somn greu...

Dimineața se trezi târziu. Așa se îmbrăcase când bătu în ușă Fănică Bran.

– Așteaptă puțin. Ies îndată! răspunse el și își luă din dulap o batistă curată.

Cele două camere pentru birou îi plăcură. Era într-adevăr aproape, nici un sfert de ceas. Fănică avea cheia, descurie singur, și-i arată totul.

– Da. E spațioasă camera primă. Pentru mine nici nu-i nevoie de una mai mare. Dar văd că nu e mobilată. Noi am închiriat camere mobilate.

– Proprietarul e gata s-o mobileze, se repezi Fănică. Chiar a fost mobilată, minți el, dar eu i-am spus să ducă mobila.

– Pentru ce?

– Nu făcea pentru camera dumneavoastră.

– Dar văd aici lucruri destul de bune.

– Pentru biroul de lucru, da. Dar nu pentru camera dumneavoastră de primire. Acolo e nevoie de mobilă nouă.

– Și pe urmă ce fac cu ea, când nu voi mai avea lipsă? S-o duc acasă? Să o vând?

– O să aveți mereu nevoie, domnule avocat. Dacă nu veți mai fi senator când va trece partidul în opoziție – deși nu-i probabil, căci v-ați ales și în opoziție de două ori până acum – avocat tot rămâneți. Și afacerile vor spori mereu. Spun eu că se cade mobilă nouă aici. De altfel, proprietarul într-un ceas o mobilează dacă chiar voiți.

– Ei, fie cum vrei dumneata, domnule Bran, hotărî avocatul după ce mai aruncă o privire pe mobilierul vechi. Dar nu mi-ai spus nimic de dactilografă. Ai angajat una?

– S-a făcut! Într-o săptămână se prezintă la birou, are un angajament până atunci, vorbi radios omul de încredere.

Crețu nici nu se interesă la cine închiriasă.

IX

În zilele următoare, avocatul Ion Crețu avu mult de alergat. Trebui, în interes de afaceri, să facă un drum la Constanța, altul la Cernăuți.

Trecuse mai mult de-o săptămână până veni întâia zi când avea să lucreze în noul birou. Dimineața, pe la zece, după ce-l trimise pe Fănică Bran să se intereseze de niște chestii la două ministere, după ce-și luă ceaiul cu rom în camera hotelului, coborî și controlă la portar dacă le-a dat Fănică adresa și numărul de telefon al biroului.

– Da, domnule senator, dat, să trăiți!

Și spuse dintr-o răsuflare numele străzii cu numărul, și numărul telefonului.

– Așadar, vă rog, pe viitor să îndrumați acolo pe cine se interesează de mine.

– Natural, domnule senator. Noile adrese le avem notate.

– Dar telefonista?

– Și telefonista.

Totuși, el se informă și de la fata de la centrala telefonică a hotelului.

– Mi-a comunicat domnul Fănică. Totul e în regulă, zise telefonista, o fată mai trecută, cu părul oxigenat tare, c-un strat gros de pudră pe obraz, cu niște ochi albaștri spălăciți ale căror pleoape erau mereu strânse, ferindu-i de fumul țigaretei vecinic aprinse.

– Mulțumesc, duduie, zise avocatul și plecă. Pe drum se gândi ce fel de mobilă va fi aceea pentru care omul lui de încredere dăduse atâția bani. Adevărat că nu-i prea păsa, se gândi mai mult din obicinuință nu pentru că i-ar fi părut rău. Din onorarul ce primise de la firma amendată, putea face o cheltuială ca aceasta, fără a se cunoaște.

Când intră în birou, îl văzu la o masă pe Ion Tomescu, al doilea om al său de încredere, cu ochii lui de miop cufundați într-un dosar. În picioare lângă masa cu mașina de scris, cu un deget lung și alb, plin și totuși zvelt, care se subția spre vârful insinuant, părând că arată unghia proaspăt lustruită – cu degetul acesta arătător așezat ușor pe clapa neagră cu litera A, stătea zâmbind o femeie foarte tânără, o fată poate, și aștepta. Buzele pline, vârtoase, roșii, erau puțin întredeschise de surâs. Surâdeau, împăinjeniți puțin, cu genele lungi, negre, ușor plecate, și ochii ei mari, de-o tăietură lungureață de orientală, de-un negru mat, de cărbune, sub sprâncenele arcuite, abea simțit, viguroase, dese, ce ajungeau până la coada ochilor, de același negru de cărbune, în contrast cu părul buclat ce lumina într-un negru vinețiu. Contrastul cu fața ovală, albă, cu pelița gingașe și curată, era izbitor. Trupul ei zvelt era mai mult înalt decât mijlociu. Purta o bluză trandafirie, subțire, subt care se găceau sânii tari și din care se ridica grumazul de fildeș rotund. Purta o rochie simplă, de pânză brună.

Advocatul Ion Crețu, după ce strânse mâna lui Tomescu, care făcu abia o mișcare de ridicare de pe scaun, văzu mai întâi degetul acela lungureț, plin și alb, și își fixă ochii asupra lui, extrem de surprins, ca și când ar fi fost o ființă vie. Când și-i ridică, și cuprinse dintr-o privire înfățișarea străine, capul lui pe care și-l purta totdeauna drept, c-un fel de dârzenie, avu o zmâncitură spre spate, și trupul lui întreg avu o clipă de oprire în drum spre camera cealaltă, dar numai o clipă. La înclinarea ușoară din cap a fetei, se înclină și el și trecu în odaia vecină.

Nici prin gând nu-i adie că străina aceea ar fi dactilografa lui, și punându-și servieta, doldora de dosare, pe masă, se gândi cine ar putea fi străina, și ce cauză a putut s-o aducă în biroul său. Fu atât de tulburat de înfățișarea ei, încât rămase un răstimp în picioare lângă masă, și privi peretele de la spatele mesei lui de scris.

Deodată se gândi că în toată clipa ar fi putut bate în ușe, șezu, deschise servieta și începu să scoată dosarele. Isprăvi cu ele, și în ușă încă nu se auzi nici un ciocănit. Mai așteptă o vreme, zicându-și: «Tomescu ăsta nici atâta nu se sinchisește să-mi introducă partida la mine. Cine știe de când așteaptă!»

Mai trecu o vreme și văzând că nu se mișcă nimic se ridică de la masă, crepă puțin ușa și zise:

– Domnule Tomescu, te rog puțin!

Omul intră și-i aruncă niște priviri aiurite.

– Te rog să introduci pe doamna, poate așteaptă demult.

– Care doamnă? întrebă mirat Tomescu, și ochii lui se lămuriră pe-o clipă.

– Păi, parcă numai una este în birou.

– Dar asta nu-i partidă.

– Cum? Dar cine-i?

– E dactilografa dumnitale.

– Dac...! făcu avocatul, și silabele următoare i se opriră în grumazi.

– Da, e domnișoara pe care a angajat-o Fănică.

O vreme Ion Crețu nu mai zise nimic. Îi păru absurd și imposibil, și avu o mișcare instinctivă de strângere a mușchilor, ca și când... ca și când ar fi voit să-și ascundă ființa, sau să și-o apere de ceva.

– Bine, domnule Tomescu, zise el într-un târziu, cu fața aspră, aproape crispată.

Omul porni spre ieșire, dar de la drumul jumătate se întoarce, se apropie, scoase din buzunările adânci ale hainei trei plicuri groase și le puse pe masă.

– Ce sunt acestea? întrebă avocatul.

– Le veți studia și apoi îmi veți spune dacă primiți procesele sau nu.

Ion Crețu își aduse aminte că Tomescu iar fusese de negăsit în zilele din urmă.

– Mulțumesc, domnule Tomescu. Măine vei avea răspunsul meu.

Omul ieși, iar avocatul începu să desfacă unul dintre plicuri. Știa că Tomescu nu-i aduce decât cauze mari.

Începu să cerceteze actele dinlăuntru, dar nu vedea decât rândurile. În clipa aceea ciocăni în ușe și intră numaidecât Fănică Bran.

– E totul în regulă la ministere, domnule senator, sperez că și aici, și ochii lui clipiră plini de lumini jucăușe.

– N-aș putea spune că și aici e totul în regulă, domnule Bran.

– Nu vă place mobila asta nouă? se repezi Fănică neliniștit, și începu să aducă elogii călduroase fiecărei mobile în parte, într-un potop de superlative.

– Nu e vorba de mobilă, domnule Bran!

Advocatul frunzărea acum hârtiile din al doilea plic, deși nu vedea nici acum decât rândurile bătute la mașină.

– Dar... de ce ar mai putea fi vorba, domnule senator? și el începu să-și frece ușor mânilor, și un surâs larg i se răspândea încet pe față.

– Ce dactilografă ai angajat dumneata? întrebă Crețu și-l privi deodată în față. Ochii lui erau tari ca de oțel.

– Una dintre cele mai pricepute și mai harnice fete, domnule senator. V-am dat asigurările mele înainte, le repet și acum. Stau bun cu capul pentru ea.

Advocatul tăcu un răstimp: înaintea ochilor îi juca străina aceea.

– Nu e pentru noi, domnule Bran.

Fănică era să cadă pe spate de mirare.

– Nu pricep! zise el, deși pricepea foarte bine.

– O fată ca ea poate să fie potrivită într-un birou mare, ca un exemplar de lux. Nouă ne trebuie o fată modestă.

Fănică, de la început, contase să-i facă avocatului o surpriză. Dar acum începu să se teamă. I se părea că a împușcat peste țintă. Nu era numai surpriză ce vedea la patronul său.

– Poate să fie un exemplar de lux, cum spuneți dumneavoastră, dar vă asigur că muncește mai bine ca una modestă, cum spuneți dumneavoastră.

Fănică se însufleți apoi, și continuă:

– Dar ce, pentru că-i frumoasă și distinsă, înseamnă că nu-i modestă? Dar, cum? O fată frumoasă nu are dreptul să-și câștige și ea o bucată de pâine? A, cunosc eu cu zecile, ba chiar cu sutele, fete modeste, cum spuneți dumneavoastră, adică mai curățele, care la birou sunt vecinic cu oglinda și pudriera în mână, și nu fac nici o treabă. Pentru că o femeie tânără, oricum ar fi ea, ține înainte de toate să fie frumoasă, domnule senator. Asta vă rog să o știți de la mine. E un mare profit ca dactilografa să fie drăguță de la natură, domnule senator. Nu-și mai pierde vremea cu dechisurile în fiecare minută. Dumneavoastră sunteți în profit cu o asemenea fată. Ei nu-i trebuie nici un dechis. I le-a dat Domnul Dumnezeu pe toate, de-a gata.

Advocatul nu-și putu stăpâni un surâs văzând însuflețirea lui Fănică.

– Păi, da, continuă omul de încredere, o dactilografă e bine să fie și un punct de atracție pentru clienți; când sunt partide multe și așteaptă vreme îndelungată să le vină rândul, le trece mai ușor timpul dacă se pot uita la o fată frumoasă. Și, apoi, biroul acesta nu-i un birou distins? Nu putem să avem și noi o dactilografă, exemplar de lux, cum ați spus dumneavoastră?

Crețu zâmbi din nou, privind în dosarele scoase acum toate din plicuri.

– Exemplar de lux! se înfierbântă Fănică mai departe. Dar e unul cum a ieșit din mâinile naturii, nu unul care să caute anume luxul. Principalul e să fie pricepută, harnică, modestă și manierată, domnule senator. Și vă asigur că are toate aceste însușiri. Manieri distinse are, e dintr-o familie bună, știe cum să se poarte cu partidele. Modestă este! Nu ați văzut cât de simplu e îmbrăcată. Priceperea și hărnicia o să i-o cunoașteți în grabă.

Surâsul stăruia pe fața avocatului. Se amuza de pledoaria lui Fănică, și în aceeași vreme se torcea în ființa lui ca un fir de mulțumire. Șocul ce-l avusese la vederea fetei se mai risipise ascultându-l pe Fănică.

– Cum o cheamă? întrebă el fără de veste, întrerupându-l pe omul de încredere, care rămase cu gura puțin căscată.

– Cum? Nu știți cum o cheamă? Nu ați vorbit cu ea? Nu s-a prezentat?

Fănică nu schimbase decât o privire cu fata când trecuse prin cameră, gândindu-se la avocatul.

– Nu. Am trecut la mine, credeam că e o partidă nouă. Pe urmă l-am chemat și l-am întrebat pe Tomescu. El mi-a spus că-i dactilografa. Cum o cheamă?

– Sonia, domnule senator.

Crețu avu o trăsărire, dar se stăpâni.

– Sonia! Totul e exotic la fata asta. Sonia, și mai cum?

– Leibovici, Sonia Leibovici, să trăiți, domnule senator!

Cât ce rosti cuvintele, pe fața palidă a lui Bran izbucni o undă de roșată, mai mult o părere. Cum pustia i-a venit exclamația aceasta pe limbă? Exclamație de om prost!

– Ce, e rusoaică? E basarabeancă?

– Nu, domnule senator, protestă cu tărie Fănică. Dar, vedeți dumneavoastră, de-o vreme sunt cam la modă numele rusești la femei, de când s-au amestecat basarabenii printre noi. Sunt nume mai romantice, și să mă credeți pe mine, domnule senator, că toate femeile sunt în fond romantice.

Advocatul nu răspunse, ci privi cu un surâs ciudat la Fănică. Îi venea să-i spună: «Sonia ca Sonia, dar Leibovici! E vădit că-ți protejezi originea!» Dar se răzgândi. Era convins de mult că omul lui de încredere era de neam ales, după cum îi mersese vestea, dar dacă el ținea să nu se amintească, pentru ce ar face aluzie? Și, mai era ceva ce-i opri cuvintele: nedeslușit simțea că ar fi un fel de ofensă și pentru fată. În sfârșit, pe el nu-l importa originea nimănui, și nu-i plăcea să offenseze pe nimeni, mai ales fără nici un motiv!

– Văd că ești, ca de obicei, un bun avocat, Fănică. Acum cheamă fata și mi-o prezintă.

– Numaidecât, domnule senator, și Fănică Bran se repezi radios spre ușă.

Advocatul își scutură umerii, își tocmi vesta și cravata, deși toate erau în ordine, și suflă niște prav închipuit de pe-o mânecă. Făcu toate acestea instinctiv, fără a-și da seama.

– Domnișoara Sonia Leibovici, zâmbi Fănică, oprindu-se cu fata în fața mesei. Dactilografa dumneavoastră, domnule avocat și senator.

Se ridică și el și-i întinse mâna peste birou. Zâmbea și el.

– Sura Sonia Leibovici, domnule senator, vorbi fata cu o voce invoalată, armonioasă. Vreau să-mi cunoști numele întreg.

Crețu uitase să lase mâna fetei. Era o mână rece, catifelată, plinuță. Atingerea ei fu mângâietoare.

– Așa, domnule Fănică! Pentru ce nu mi-ai spus numele întreg? râse Crețu.

– Parcă dumneavoastră o să-i spuneți Sura? Sura, pentru ce Sura? Sonia e cu mult mai frumos. Între timp avocatul îi eliberase mâna.

Dactilografa se uită scrutător la Fănică, o dungă ușoară i se ivi la îmbinarea sprâncenelor.

– În cazul acesta cred că domnul Bran nu v-a mai spus nici alte lucruri pe cari trebuie să le știți.

– Ce lucruri? Care lucruri? se repezi Fănică, bănuind ce avea să mai spună fata.

Sura se-ntoarse spre el:

– I-ai spus că sunt evreică?

– Dumnezeuule mare, exclamă omul și-și dădu ochii peste cap. Dar ce nevoie era să spun? Parcă nu se, era să zică: «parcă nu se vede», dar se corectă: parcă pe domnul senator asta-l interesează! Pe domnia-sa îl interesează să te pricepi la lucru și să muncești cu hărnicie.

Fata se întoarse și zâmbi către avocat.

– Eu sunt de altă părere decât dumnealui: lucrurile să fie limpezi de la început! V-a spus, domnule senator, că suntem rude?

– Cu cine? se miră Crețu.

– Cu secretarul dumneavoastră. E un nepot al mamei mele, mi-e un fel de unchi. De când și-a lăsat legea, nu-i prea place să vorbească despre asta. Presupun că nu v-a spus!

– Nu mi-a spus, domnișoară.

– Dar cum să spun dacă nu m-ați întrebat? Și pentru ce era să mă întrebați? Parcă pe dumneavoastră vă interesează rubedenia mea? Ce importanță are aceasta?

Fănică se zbătea cu o mutră de om disperat. Toată fața-i era schimonosită, și arunca priviri de cățel bătut fetei, dar și de un reproș amar.

– Ah! Ah! făcu avocatul. În cazul acesta, Leibovici care a iscălit contractul încă, e rudă cu dumneata?

– Cum? Nici asta nu v-a spus? E tatăl meu!

Fănică, sufocat, bălăbănea din brațele lui lungi.

– Și, casa e a dumneavoastră?

– Da. Locuim în apartamentul vecin.

Fănică dădu să spună ceva, gâtul i se lungi, dar nu putu scoate nici o vorbă.

– Bine, domnule Bran, pentru ce nu mi-ai spus nimic? Întrebă Crețu cu gravitate.

Omul poate ar fi putut chelălăi ca un cățel bătut, dar nu să vorbească.

– Iertați-l, domnule senator, începu Sura cu vocea ei caldă, catifelată. E un om deștept și credincios, dar are slăbiciunea asta, să-și ascundă originea și rudeniile. E o meteahnă a lui. I-am cunoscut-o și de aceea am ținut să vă lămuresc de la început.

Advocatul se gândi însă că a fost obligat să plătească așa de scump și chiria, și dactilografa din interesul lui Fănică pentru rudeniile sale.

Toată scena asta avu însă o urmare bună: risipi de tot șocul ce-l avusese de la început la vederea fetei, și senzația mai nouă când luase mâna ei. Se coborî în domeniul lui, al afacerilor. Sonia nu mai era decât o fată frumoasă.

Vorbi cu ea în toată libertatea. Ce pregătire avea, unde mai lucrase până acum, cu ce se ocupau părinții ei, dacă mai avea frați, surori.

În vremea asta se restabili, pe încetul, și fața schimonosită a lui Fănică Bran, și era evidentă efortarea ce făcea să calce iar pe teren solid.

– Ei, despre toate acestea mă puteai informa și dumneata, domnule Bran, zise la urmă avocatul, nu ar mai fi fost nevoie să ostenesc pe domnișoara.

– Da, puteam, domnule senator, și, pe rând, aș fi chiar făcut-o. Ce, parcă eu am secrete față de dumneavoastră? Dar nu intră în planurile și maniera mea, să dau năvală, așa, asupra omului, cu toate deodată.

– Bine, domnule Bran, bine! Acum te rog dă-i domnișoarei să copieze petițiile acelea pe cari ți le-am dat aseară.

– Le dau, cum să nu le dau! O să vedeți numaidecât ce poate dactilografa dumnitale, vorbi mai înviorat Fănică și ieși cu fata din camera avocatului.

Până scoase petițiile din servietă, până aranjă Sura pentru scris, Fănică nu se putu răbda să nu-și descarce amarul.

– Am tot auzit io că femeile prea frumoase sunt mărgenite, începu, el oftând.

– Mai încet, șopoti fata, făcând semn spre masa unde lucra Tomescu.

– De pe partea lui ne-am putea și certa. N-aude și nu-l interesează nimic, vorbi Fănică, fără a coborî vocea. Te-ai purtat ca o proastă, Sura!

– M-am purtat cinstit. Parcă mi-e rușine să știe cine sunt și cine mi-s părinții?

– Da! Așa e, mă mir că nu i-ai vorbit și despre falimentul tatălui tău. Asta mai trebuia. Și mă puteam aștepta să vorbești, că

ești și tu încăpățânată ca un catâr, ca și tatăl tău. Când stai pe loc, nu mai pornești; când pornești, nu te mai oprești.

– Da ce, am făcut vro greșeală?

Fata începu să bată la mașină.

– Dac-ai făcut greșeală? «Mi-ai încurcat planurile», voia el să spună, dar se răzgândi și adausă: Parcă tu ai fi în stare să recunoști?

Peste vro jumătate de ceas când îl chemă avocatul, ținând în mână alte hârtii de copiat, îi zise lui Fănică:

– Domnule Bran, pentru luna viitoare să cauți alt birou și altă dactilografă!

De mirare, Fănică nu se mai întoarse, ci merse cu spatele înainte până la ușă.

X

Benedict Crețu luă asupra sa neliniștea Anicuței după ce auziră că tatăl lor, fără a mai consulta familia, a închiriat parterul vilei, deși a fost vorba înainte că poate ar fi amatori și cei doi chiriași ai lor, profesorul Alecu Popescu și conferențiarul Teodor Stratilat.

– Așadar, v-a spus domnișoara Anicuța? Ne-am pregătit să venim la unsprezece să-l felicităm pe avocat și întreaga familie, și să angajem apartamentele. Când să urcăm scara, Paraschiva, portăreasa, ne-a spus că ați șters-o cu toții, nici nu știa unde. Regretăm foarte mult.

– Vă rog să-l iertați pe tata, domnule Stratilat. Uneori e distrat și nu bagă de seamă ce se vorbește în casă. Cred că regretă acum și dumnealui. Pot să vă asigur că nu a fost nici o rea-voință la mijloc și nici o mojie.

– Ei, ce mai vorbă! Doar îl cunoaștem pe domnul Crețu nu de azi. Vorba e ce ne facem noi acum? Eu și cu Alecu? Am fost ferm hotărâți să mergem vara asta la X.

– O să vă fac eu rost de camere, domnule Stratilat; cred că nu țineți numaidecât la apartamente. Acestea se găsesc mai greu.

– Desigur că nu ținem. Ne mulțumim cu câte-o odaie. Dar cred că-i imposibil să se mai găsească.

– Vă rog, aveți cuvântul meu. Noi o să plecăm curând, și sunt hotărât să nu fac nici o baie până nu vă aflu locuință.

– Foarte drăguț din partea dumnitale. O să-i spun vestea cea bună și lui Alecu. El a rămas și mai disperat decât mine. A refuzat două invitații de vilegiatură în vacanța asta. Traduce din

nu mai știu care clasic latin și spune că regiunea stațiunii X l-ar inspira. Un zâmbet fugar trecu peste buzele conferențiarului. Mi se pare că traduce din *Bucolicele* lui Virgiliu, adaugă el.

– Probabil, numai cât la X numai regiunea e rustică, societatea compusă din oaspeții băilor e cam departe de *Bucolicele* lui Virgiliu, zise Benedict.

– Poate dacă i-ai afla o cameră într-o vilă izolată și dacă el ar renunța să facă băi în lac, vorbi conferențiarul.

– O să caut, domnule Stratilat.

Acesta zâmbi iar.

– Află-i una oriunde, căci eu nu cred în seriozitatea hotărârii lui. Nu va putea rezista să se izoleze de societate. Îl cunosc eu!

Benedict se încrezuse prea mult în dibăcia și norocul lui. Abea la două săptămâni după stabilirea familiei Crețu la X putu telegrafia lui Stratilat că-i așteaptă camerele.

În vremea aceasta, Anicuța înțelese să profite în toată libertatea, de situație: făcu zilnic băi în lacul cel mare, la debarcaderul principal. Era o bună înotătoare, totuși rămânea mult în urma surorii sale Iustina, care traversa lacul cu ușurință. întorcându-și uneori capul și privind sfidător în urma ei la tinerii cu cari se luau la întrecere și cari, de la întâia apariție a ei la lac, se țineau droaie în urma ei, nu numai la baie, ci pretutindenea. Traversând lacul, când în lungime, când în lățime, era o plăcere pentru ea să spioneze cum rămâneau concurenții tot câte unul departe în urma sa.

Mamei sale nu-i prea plăcea anturajul acesta continuu și mai ales fără nici o selecție. Căci cine dintre bărbații tineri nu-i făceau curte fiicei sale, și încă înainte de a se putea informa ce fel de oameni erau, cine erau? Nu-i făcea însă nici o observație, știind că-i place să se distreze, dar că în fond Iustina era o fată cuminte și mândră. Era sigură că nu lua în serios îmbulzeala aceasta în jurul ei, și că nu-i va da prilej de observații, fiind o fată serioasă și bine educată.

Totuși, Ana era mai mulțumită cu purtarea discretă a Anicuței, cu izolarea în care se ținea de câte ori putea. Era cu doi ani mai tânără ca Iustina, totuși se putea considera și ea fată mare. Avea însă altă natură, își zicea satisfăcută mama, gândindu-se că-i seamănă ei.

Adeseori ieșeau la plimbare amândouă pe alee mai izolate, chiar pe drumurile și cărările din pădure, însoțite uneori și de Benedict. Iustina se plictisea de drumurile acestea în singurătate. Rar mergea cu familia și adeseori îi lăsa și se întorcea în centrul în care lumea furnica înainte de ora amiezii, și mai ales după-amiaza, de pe la cinci până târziu după cină. Era mai mult în tovărășia doamnei Alma Bogdan, și în jurul lor era mereu un grup de oameni tineri.

De altfel, nici Ana nici Benedict nu puteau ținea zilnic cu Anicuța. Ea nu se mai sătura de plimbările prin împrejurimile stațiunii, admirând mereu frumusețile naturii, adunate aici din belșug.

...De la gară se venea cu trăsura într-o jumătate de ceas, cu cai buni nici atât. Linia ferată nu se termina aici, ci ducea, șerpuiind mereu, prin șesul tot mai strâmt al râului, străjuit de dealuri împădurite, tot mai înalte, până departe în împărăția neagră a codrilor seculari de stejari și fagi mai jos, de brad, la altitudini mai mari.

De la gară, stațiunea nu se vedea, ci se trecea întâi prin comuna de la care își luase numele, un sat mare, cu case de bârne, cu acoperiș de șindrilă, o așezare veche, înghesuită, cu podețe de lemn înaintea fiecărei case peste șanțul ce ținea de-o parte și de alta ulița principală. În contrast cu șesul dulce prin care alergase trenul pe-o linie laterală vreo patru-cinci ceasuri, satul izbea neplăcut pe călătorul oaspe al băilor. Casele posomorâte, portul întunecat al locuitorilor, pravul de pe drum – care se ridica în nori groși deasupra șirului de trăsuri, învăluindu-le, constrângând pe călători să-și îndese batistele în nas – mutrele neprietenoase sau cel puțin apatice, indiferente, ce se vedeau pe la porțițe, pe marginea drumului, nu îmbucurau pe oaspeți, și nu le deschideau nici o perspectivă plăcută când veneau pentru întâia oară la X. Tristeța înțepenită, paralizată parcă, ce se desprindea din clădiri și din locuitorii lor, părea că se ridică din însăși ființa pustiită a localnicilor, cari, nici de-un veac, își uitaseră limba părintească și vorbeau una străină, mai păstrându-și doar legea cu biserica românească. Era un sat românesc peste care trecuse procesul de înstrăinare de la noi, dar încă nu se cufundase de tot în străinism, care se afla în acel stadiu de hibriditate ce se caracterizează prin lipsă de rodire în oricare domeniu, după cum l-a caracterizat

odată profesorul de științe naturale Ion Săndulescu, al treilea chiriaș al familiei Crețu, cu prilejul unei sindrofii la doamna Alma Bogdan...

La sindrofia aceea se nimerise să fie de față și avocatul Ion Crețu, și el se arătase foarte uimit de teoria profesorului.

– Nu prea văd cum ar putea influența uitarea limbii viața sufletească a locuitorilor unui sat, când ei continuă să trăiască tot acolo, în același mediu, având aceleași îndeletniciri, își dăduse el părerea.

– Și totuși este așa, domnule avocat, se încăpățânase profesorul. Dumneata ne-ai spus, și știu și din alte izvoare, că statul maghiar a întreprins, în veacul din urmă, o mare operă de ajutorare și ridicare a săcuilor, operă care însă n-a răușit nici în douăzeci de procente. Și era firesc să nu răușască. Elementul natural e cel susceptibil la acțiune și la progres, nu cel artificial. Dar în săcuime statul maghiar a lucrat cu un element hibrid. Lipsa de succes în ridicarea săcuimii în ultima sută de ani dovedește că populația de aici e de curând maghiarizată. Nu-i mai românească, dar încă nu-i nici ungurească.

– Iată un argument nou pentru originea românească a săcuilor, se însuflețise profesorul Bogdan, gazda. Cunosc argumente aduse de către oameni competenți, dar de așa ceva încă nu am auzit.

Profesorul Săndulescu crezuse întâi că colegul său îl ia peste picior, dar ridicându-și privirile din ceașca de ceai, căreia îi vorbise tot timpul, obicinuit cum era cu cercetările la microscop, văzuse însuflețirea de pe fața lui Bogdan.

– Eu nu țin numaidacă să fie un argument, eu nu fac politică. Eu susțin însă că până se transformă un produs al naturii într-altul, trece vreme îndelungată, și că în tot decursul acestui proces elementul natural, pe cale de transformare, nu-i capabil decât de însuși acest proces, și nu de altă lucrare. În vremea asta zadarnic vrei să faci altceva cu el, nu se poate. Întâi trebuie să fie terminat acest proces în însăși uzina misterioasă a naturii, și pe urmă să-l pui la altă acțiune. Veți admite, cred, că popoarele nu sunt creațiuni artificiale, ci sunt un produs al naturii ca orice organism viu?

Pe lângă Crețu mai erau prezenți și ceilalți doi chiriași ai săi, apoi Iustina, Ana și doamna Alma Bogdan.

– Da, se-nțelege, răspuseseră mai multe glasuri.

– Vedeți, eu sunt convins că nu există popoare de o singură rasă. Toate sunt un amestec mai mic sau mai mare de sânge. Totuși, neamurile nouă se nasc dintr-altele, fără nici o constrângere, pe cale firească, fără silnicie, după legi misterioase cari sunt proprietatea naturii. În chipul acesta se nasc organisme nouă, firești, viabile, capabile de progres, de creație, pline de impuls vital, având bucuria existenței. Câtă vreme oamenii din X și din alte sate pe cari le cunosc la marginea săcuimii, sunt apatici, pasivi, îi apasă o tristețe continuă, ca o dovadă că procesul lor de deznaționalizare încă nu-i terminat, că n-au încă putere creatoare, n-au dor de viață, și de aceea grija statului ungar pentru ei n-a fost de nici un folos.

Cei ce-l ascultau rămăseseră pe gânduri.

– Ceea ce pot adăuga eu – vorbise profesorul de limbile clasice Alecu Popescu – e ce mi-a comunicat un scriitor și publicist maghiar. Asume că de mai bine de un secol izvorul poeziei populare săcuiești aproape a secăt, câtă vreme au din trecutul mai îndepărtat foarte frumoase poezii populare secuiești. Asta ar fi un sprijin nou pentru teoria dumnitale, domnule Săndulescu.

– Nu știam asta, dar e firesc, mi se pare mie. Iată un fapt simplu: când un țăran de-ai noștri se îmbracă mai întâi în haine străine, e foarte greu stingherit și neîndemânatic. I se pare că nu-i mai el, și până se obicinuiește trece o vreme.

Dar când un sat întreg se trezește cu limbă străină? Pe ce căi, nu caut acum, deși știu că, în mare măsură, s-a ajuns încă pe căi artificiale, nu firești, și nu la originile sale, ci când poporul din sat era de veacuri format și a trăit veacuri cu limba și ființa sa, așa cum a ieșit din mâinile naturii. Am văzut la parohia românească cărțile-matricole de botez, cununii și înmormântări, există de o sută douăzeci de ani. Ei bine, era atunci în X o populație curat românească.

– Slujba în biserică e și acuma românească, zisese Ana Crețu. Se citește *Evanghelia* și în ungurește, și atât.

– Da, însă predica e numai în ungurește, vorbise Iustina.

– Pe mine nu mă interesează acum din prezent nimic afară de explicarea faptului recunoscut de toată lumea că așa-numita acțiune de protejare a statului ungar a dat greș, în foarte multe

regiuni din săcuime. Și, după părerea mea, a dat greș, fiindcă elementul, materialul uman, cu care a voit să lucreze, a fost incapabil să-i dea concursul, fiind o populație care încetase să mai fie românească și încă nu era ungurească, o populație care se afla în stadiul imposibilității de creație. De aici și tristețea aceea grea ce apasă pe satele din regiunile acelea maghiarizate de curând. Căci numai omul inapt de creație e trist, de parcă ar purta plumb în mădulare. De fapt, poartă plumbul în spirit. Și cum nu l-ar purta când sufletul deplin format, prin veacuri evoluat, al unui neam, e silit deodată să se manifesteze într-o limbă străină? De aceea nu mai sunt cântece, doine în X, în nici o limbă, și sunt bucuroși să cred că nu vor mai fi nici poezii populare de origine recentă.

– Poate și mijloacele de trai tot mai grele să alunge poezia și cântecul, domnule profesor, zisese avocatul Crețu. Apoi, voind parcă să corecteze ce a spus, să nu pară o opoziție cu orice preț cuvintele sale, adăugase: Mi se spunea că dumneavoastră, domnule Săndulescu, sunteți specialist în mineralogie, și afară de cercetările în materie nu vă interesează altceva. Văd însă, cu mare plăcere, că domeniul observațiilor dumneavoastră e cu mult mai vast.

– Cine se cufundă o dată în tainele naturii, nu se poate mărgeni la o specialitate, domnule avocat. După cum și dumneata a trebuit să studiezi nu numai dreptul roman sau pe cel comercial, ci toate ramurile disciplinei dreptului, dar asta n-are nici o importanță. Importanță are că populația din o mare parte a săcuimii a rămas tot săracă, pe lângă tot sprijinul dat de statul maghiar. Îmbrățișarea vieții materiale n-a răușit, pentru că e deplorabilă starea sufletească a populației. Spiritul biruie materia și nu invers.

– Hm! Cuvintele acestea mă miră în gura unui naturalist, zisese cam acru avocatul Crețu.

– Trebuie să știi, domnule Crețu, că colegul meu crede în existența și superioritatea spiritului, intervenise profesorul Bogdan.

– Mă rog, mă rog! protestase Săndulescu, nu-i vorba despre asta acum. E vorba că populația unui sat sau a unei întregi regiuni, când își uită limba maternă și vorbește alta nouă, e, și în măsură cu mult mai gravă, în situația țăranului care îmbracă întâia oară vestminte orășănești. E nesigură pe sine și neîndemânatică. Cuvântul vorbit este expresia elaborațiilor spirituale. Între ele și cuvânt, e o legătură organică. Veac după veac cutare idee, cutare

sentiment a fost exprimat printr-un anume cuvânt. Și acum trebuie să caute altul care să se potrivească. O limbă nouă e ca un geam întunecat pus în fața spiritului: nu vede prin el. Din cauza aceasta cred eu că populația ce ne interesează nu-i capabilă încă de progres, pentru că nu-i capabilă de creație. De aceea e închisă, tristă, cenușie.

Nu-și dădea seama din ce motiv, dar avocatul socotea argumentarea aceasta ca îndreptată împotriva lui. Poate din motivul că el vedea viața ca un complex al legilor materiei. De aceea mai cutezase o obiecțiune:

– Cunosc, domnule profesor, pe șvabii de la granița de la apus, din regiunea Careilor Mari, de-o pildă. Ei bine, și aceștia sunt maghiarizați de curând și totuși sunt într-un continuu progres material. Peste satele lor nu plutește atmosfera aceea de plumb pe care dumneavoastră spuneți că ați simțit-o asupra satului X și a altora din regiune. Eu, de altfel, n-am observat nimic deosebit: e aceeași atmosferă ce învăluiește toate satele în care trăiesc oameni necăjiți.

– Cu elementele germane rezlățite în regiunile de vest nu m-am ocupat, așa că nu pot avea o părere. Dar cred logic un lucru: cu cât o frântură de neam e mai veche și și-a elaborat viața spirituală în continuitate cu neamul întreg, cu cât are o viață sufletească mai bogată, cu atâta se tâmpește mai tare când nu se mai poate exprima prin limba maternă. Și cu românii din regiunile ce ne interesează mi se pare că este chiar acest caz.

– Hotărât lucru, interveni doamna Alma Bogdan, voind să încheie discuția, observând că Iustina și Stratilat se cam plictisesc, iar avocatul s-a indispus, hotărât lucru că teoria domnului Săndulescu merită să intre ca un nou argument în dovedirea recente maghiarizări a românilor din săcuime.

– Da, sunt de aceeași părere, zisese soțul său. Dar ea impune și obligația statului român de-a ajuta acestor oameni să-și revie la matcă, nu numai pentru a opri procesul de înstrăinare completă, ci și pentru a câștiga cetățeni viabili, cu puteri creatoare, apti de progres. Și, gândindu-mă la cele spuse de stimatul meu coleg, cred că e mai ușor și că e nevoie de timp mai scurt să-și reînvețe limba, decât să-și schimbe întreaga structură sufletească.

Încuviințaseră cu toții și trecuseră la alt obiect de discuție.

Sindrofia aceasta se ținuse acasă la profesorul Bogdan, înainte de a pleca la băi la X, și după ce Crețu cumpărase vila.

Da, era adevărat că oaspeții pornind de la gară până treceau prin satul foarte lung, cam dubitau, când făceau drumul acesta pentru întâia oară, de binefacerile și frumuseța stațiunii balneare X. Stațiunea nu se vedea nicăiri, și unii credeau că e însuși satul, ce se întindea pe șes, la poalele dealurilor înalte, împădurite. Mai ales când se uitau la sărăturile, ca o brumă groasă, ce albeau de-o parte și de alta a pârlului, și când ajungeau la niște instalații vechi de băi, în capătul de sus al satului.

Noii veniți răsuflau ușurați când vedeau că trăsurile nu se opresc, că iasă din sat, și în fața lor se deschide o priveliște nouă, o dată cu urcușul.

Stațiunea – abea acum începea să se deslușească – era așezată în pădurea spre care urcă chiar din marginea satului, și care se tălăzuia întunecată în față. Orizontul era închis, la dreapta și la stânga, de dealuri mari împădurite, și se răzima în fund de codri revărsați pe pieptul lat al unui masiv ce ajungea la înălțimea de opt sute metri. Începeau să răsară vilele și ici, și colo, printre fagii și stejarii bătrâni. Era limpede că fiecare casă a fost clădită pe locul copacilor tăiați în această margine de codri seculari, cari în fund, spre răsărit, stăpâneau înălțimi și masive tot mai mari, până la patria cerbilor și a cucoșului de munte. Cât ce ieșeau din sat, mergând mereu spre răsărit, nu mai era decât urcuș, de pe-o creastă de deal împădurită pe alta mai înaltă, cari se țineau lanț până departe la cumpăna apelor.

Uneori, copacii bătrâni fuseseră tăiați numai pe-o întindere cât cuprindea casa, alteori și curtea, încolo codrul era neatins. Cu cât înaintai, pe drumul larg, bine întreținut, stropit mereu în lunile de vilegiatură, clădirile se zăreau mai dese printre copacii înalți și puternici, până când apropiindu-te de centrul stațiunii, începeau să se împânzească străzi, și luminișul creștea. Erau și clădiri mari, căminuri ridicate de diferite corporații de funcționari, instalații moderne pentru cură, multe dintre ele clădite abea înainte cu câțiva ani, acestea ținând strada principală, la spatele căreia, și la dreapta și la stânga, în crângul de pădure se înălțau, adeseori fără nici o aliniere, vile mai vechi.

După ce o vreme, trăsurile înaintau numai în pasul cailor, se ajungea la un fel de platou, mai mult ca fundul unei căldări, unde luminișul era mai mare. Aici caii puteau merge o vreme în trap, dar nu prea mult. Era centrul stațiunii, cu lacul cel mare, cu hotel, cu direcțiunea băilor, cu cazinoul cel nou, cu o parte a instalațiilor pentru băi calde. De-aici urcușul începea din nou, și vile în diferite stiluri erau presărate până sus pe pieptul codrului, până aproape de regulatoarele cele mai apropiate ale conductului de apă.

Afară de această arteră principală, mai erau, desfăcându-se din centru, la stânga și la dreapta, două străzi, necomplete încă, cu pădure seculară între ele, spre miază-zi și apus. Spre nord de lac nu se clădise nimic. Aici, masivele de sare ieșeau pe alocuri până la suprafață, și se puteau admira venele înalte de câțiva metri de sare pură, ca niște munți albi în miniatură. În partea aceasta erau multe goluri în pădure, surpături, râpi. În care se vedea sarea, iar părăiașele ce curgeau la poalele lor purtau saramură și în vreme de secetă se ascundeau în pietriș și lăsau vâlișoara albă.

Între hotelul principal, cazinoul și lacul cel mare, era o vastă platformă pietruită de pe care se desfășura o frumoasă priveliște asupra lacului, și mai era, de origine recentă, un mare parc de flori, din mijlocul căruia privea, senin și măreț, bustul unei regine.

În afară de lacul principal mai erau și altele, între cari unul cu nămol, cu instalații nouă pentru băi de nămol. În afară de conductul de apă și canalizare stațiunea avea și uzina ei electrică.

Loc de plimbare era pretutindenea; cei mai mulți oaspeți se mulțumeau cu drumul larg, bine întreținut, ce încunajura lacul cel mare, de subt strașini de fag și stejar. Încunjurul ținea aproape o jumătate de ceas. Dar erau și locuri pentru excursii, cu drumuri și cărări tăiate prin codrul secular de pe pieptișul din față, spre răsărit, drumuri și cărări cu semne de orientare, și cari duceau până sus pe mușche, de unde se desfășurau priveliști încântătoare. În continuarea drumului principal care, după ce încăleca pieptișul spre dreapta, unde se făcea o șea domoală, cobora într-o vale strâmtă prin care se alungau apele de cristal ale brațului unui râu – se putea ajunge la un restaurant pe marginea șuviței de apă, care serile era destul de aglomerat, fiind aproape de centrul

stațiunii. Pe brațul râului în sus sau la stânga lui pe plaiul de pe crestele dealurilor împădurite, se putea ajunge până în creierul împărăției codrilor. Dar pentru excursii așa de lungi se găseau rar amatori. Mai mulți se aflau pentru pescuit la păstrăvi în râulețul ce se zdrobea necurmat în bolovanii mari și ridica în codrii de pe amândouă laturile văii înguste o fierbere continuă.

*

Anicuța Crețu cutrierase în două săptămâni mai mult singură decât însoțită de mamă-sa sau de Benedict, regiunile din apropiere, pe care le cunoștea, de altfel, din vara când au stat o lună aici. Soru-sei, Iustinei, îi mai plăcea între oameni decât în singurătatea naturii, dar mai pe urmă și Ana, și Benedict declaraseră că Anicuța e nesăturată de plimbat, și o lăsau tot mai mult singură. Numai cât singură nu cuteza să se afunde prea departe în codrii. N-a fost încă niciodată până la «Peștera ursului» de-o pildă sau până în vârful pieptişului dinspre răsărit, de unde se putea vedea până departe.

– Găsește-ți și tu pe cineva care să te însoțească, îi zicea Iustina, care era mereu încunjurată de bărbați tineri. Fugi de oameni de parcă te-ar mânca. Ușor poți să-ți afli tovarăș de drum, și nu unul singur.

Dar mamă-sa nu era de aceeași părere și indirect voia s-o facă atentă și pe Iustina.

– Cum să meargă cu cineva pe care nu-l cunoaște decât în treacăt? Aici e tot felul de lume.

– Tot felul de lume! se revoltă Iustina. Dar azi fetele nu se mai țin de rochia mamelor ca altădată, și libertatea aceasta nu e decât spre folosul nostru. Cunoaștem lumea din proprie experiență. Și, apoi, n-am venit aici pentru distracție și recreație? Dacă suntem mereu cu gândul la formele convenționale, ne stricăm toată bucuria libertății. În sfârșit, ce-mi pasă mie cine e cutare sau cutare dacă mă amuză un ceas? Unul vine, altul pleacă, fără nici o obligație pentru nimeni.

– Totuși, totuși! se indispușe mama, nu e bine să flirtezi* cu cel dintâi venit. E nevoie de o informație prealabilă.

* În ms.: *filtrezi* (n. ed.).

– Pentru ce, dacă n-au nici un gând rău, și nici unul serios?
– Pentru că multă lume ne cunoaște și pe noi și pe aceia pe care noi nu-i cunoaștem. Lumea judecă.
– N-are decât! Parcă eu am venit aici să ascult la bârfelile oaspeților?

– O să-și facă în curând excursiile cu Benedict, cât ce va afla camere pentru cei cărora le-a promis, vorbi mama nemaivoidnd s-o întărate pe Iustina. Chiar și eu aş merge bucuros o dată până la Pisc.

– O dată e altceva, o dată, și cu o societate mai mare, să ne ducem și merinde cu noi, să facem o petrecanie acolo deasupra. Dar Anicuța ar merge în fiecare zi. O să vedeți, în loc să se odihnească, să pună două-trei kilograme, o să se întoarcă de-aici mai slabă.

Ana privi la fata ei de-a doua și zâmbi. Anicuța nu arăta deloc slăbită, ci foarte proaspătă și voinică.

– Nu vreau kilograme în plus, zise Anicuța. Și nu aștept să am nici un tovarăș de drum. Merg eu și singură, și încă tot mai departe prin pădure. Odată o să mă trezesc la Pisc.

Era o laudă goală, căci de obicei nu intra adânc în pădure, și se plimba mai mult în jurul lacului ca și alți oaspeți.

Vreme de două săptămâni, până ce-i reuși lui Benedict să afle camere pentru cei doi profesori, Anicuța nu făcu decât vro două-trei cunoștințe, prieteni de-ai fratelui său. Uneori se nimerea s-o însoțească în plimbările din jurul lacului vreunul dintre ei, dar de cele mai multe ori umbla singură și la ore când alea aceea circulară era aproape pustie: dimineața între șapte și opt, și serile, în preajma cinei. Nu-i făcea nici o greutate să se scoale de dimineață, obicinuită cum era din vremea școalei. Iustina nici nu știa când pleca soru-sa, ea dormea sau lenevea în pat până pe la zece. De dimineață se sculau numai oaspeții cari făceau băi calde sau de nămol, grăbiți să ajungă cât mai curând la rând. Totuși, când cobora Anicuța la plimbarea din jurul lacului, vedea că lumea face coadă lungă la băile calde. Se bucura că ea nu era între ei, să aștepte uneori cu ceasurile. Se simțea de mult nevoia sporirii numărului cabinelor.

Cât ce sosiră cei doi profesori, Anicuța începu să facă baie în lac la un alt debarcader, unde era lume mai puțină, un loc mai ferit și până unde nu prea înotau cei ce intrau în lac de pe debarcaderul principal. În plimbările sale în jurul lacului își pusese de mult ochii pe el. La observațiile ce i le făcură mama și Iustina, pretextă că acolo se poate face o baie mai bună.

– Baie, se poate, dar nu-i soare destul, obiectă Iustina. Și mi se pare că și cura de soare e între îndrumările ce ți-a dat medicul.

– Este soare destul. Mă pot prăji un ceas bun, până ajunge umbra fagilor. Mai mult cine stă la soare?

Nici mamă-sa nici Iustina nu bănuiseră că Anicuța își alesese locul acela pentru a nu se arăta în costum de baie înaintea profesorului Alecu Popescu.

Vreme de-o săptămână după sosirea celor doi chiriași reuși, astfel, să nu-i întâlnească. Îi era greu să-l vadă și pe Stratilat, deși Benedict luase asupra lui povara de a-i explica acestuia cum s-a închiriat parterul vilei lor. Fata era sigură că Stratilat îi va face muștrări pentru că n-a stăruit. Și fără de asta, se simțea vinovată. Puteau să afle părinții ei că ea a divulgat vestea cu cumpărarea vilei, nu ar fi fost mare lucru, căci noutatea, și așa, nu era menită să rămână secretă.

Într-o seară, după ce încunjură odată aleea, șezu pe o bancă de unde vederea era liberă peste lungimea lacului, se vedea terasa plină de lume. Electrica fu aprinsă în curând, și becurile răsăriră și în oglinda liniștită a apei adormită acum. Cerul era senin, cu puține licăriri de stele încă, și aerul era plin de răcoarea umedă și sărată.

Anicuței îi plăcea să șadă sările pe banca aceea și să privească în neștire peste oglinda întunecată a apei, punctată în adânc de becurile electrice de pe alei, de pe terasă, și înflorită de stelele de sus. Când era o desăvârșită liniște de vânt – și la ceasul acela era aproape totdeauna – lacul nu avea nici o undă, nici o încrețire, și era o plăcere să se piardă în contemplarea lui, în vreme ce liniștea creștea în jurul ei, și numai rareori ajungea până la ea ca un suspin de sub bolțile întunecate ale codrului ce se apleca până peste alee. Ar fi stat aici cu ceasurile dacă nu ar fi fost așteptată la cină.

Și în seara aceea ședea pierdută între misterele nopții ce se apropia, când auzi pași dintr-o parte a aleii și îndată o explozie de râs răsunător. Se mai întâmpla la ceasul acesta să treacă cineva pe alee, de obicei oaspeți singuratici, mai rar perechi. Dar acum se apropia de ea un grup întreg, după cum deslușea din larma veselă ce-o ridicau în liniștea răcoroasă a înserării. Grupul nu se văzu până ce ieși de după o cotitură, și nici atunci nu se putu desluși de departe. Dar când se apropie văzu, în semiîntunecul aleii, trei bărbați și o femeie între ei, într-un singur șir. Aleea era largă, ar fi putut merge și opt inși alături.

Cei patru vorbeau tare, din când în când se opreau și gesticulau în grup, ca și când nu s-ar fi putut înțelege. Veneau tot mai aproape, și deodată se opriră la câțiva pași de Anicuța; banca pe care ședea ea era departe de orice bec electric de pe alee.

Femeia care era cu cei trei bărbați râse iar, azvârlindu-și capul pe spate. Anicuța trăsări. Cunoștea acest răs, care de două săptămâni izbucnea când la o masă din restaurant, când pe terasa unde se plimba mulțimea sau ședea pe băncile vopsite alb, așteptând ceasul cinei sau al prânzului, când pe cutare cărare din pădure, din nemijlocita apropiere a stațiunii, când la cazino, când în lac. Era artista aceea de care vorbea aici, de două săptămâni, toată lumea, și de purtarea căreia era adânc scandalizată mamă-sa. Era necunoscuta aceea pentru care domnul Oprescu, directorul Întreprinderilor metalurgice, voia să divorțeze de nevastă-sa. Venise cu ea aici, dar nu erau văzuți niciodată singuri, decât doar când ieșeau de-acasă. Vecinic mai erau în jurul lor doi-trei oameni tineri.

– Fidelitate vecinică! vorbi femeia după ce se potoli din răs. Știi, domnule profesor, că nu ar fi rău să se întoarcă romantismul de altădată, adorarea femeii din Evul mediu. Ar fi amuzant să reînvie vrâsta cavalerilor! Dar eu sunt sigură că nu mai reînvie! Pentru că sunt sigură că toate poveștile astea cu femei și bărbați ce-și poartă credința până la moarte sunt pure născociri. De altfel, ce fidelitate era aceea păzită de... centură? Și ea râse iar, și râseră și cei trei bărbați.

– Poeții au căderea să înfrumusețeze viața, zise unul dintre bărbați. Nu era directorul Oprescu, Anicuța îi reținuse din alte ocazii timbrul vocii. Dar cine era? Vocea îi păru totuși cunoscută. Fantazia are un mare rol în viață, domnișoară, poate mai mare ca însăși realitatea. Cui nu-i place să viseze ceva mai frumos decât ce ne oferă viața?

Anicuța se ridică de jumătate pe bancă, dar repede șezu iar. Cunoștea vocea, era a profesorului Alecu Popescu. Ar fi voit să fugă, să n-o întâlnească aici, singură, în semiîntunecul înserării. Dar constatarea că el putea însoți pe femeia aceea, că râdea alături de ceilalți la vorbele ei, o paralizase. Cât ce se ridică, avu senzația că i se taie picioarele de la genunchi.

Femeia vorbea rău românește, cu accent străin.

– Mie-mi mai place să trăiesc decât să visez. Viața este așa de scurtă, pentru ce să nu o umplem cu realități în loc de visuri? zise ea. De ce să suspin după o fidelitate vecinică, când ea este o poveste? Mi se pare că nimeni nu poate pune stăpânire vecinică pe altul. Și nici nu ar fi bine. Omul e o ființă liberă.

– Așa este, aprobă vocea pe care Anicuța o cunoscuse a fi a directorului Oprescu. Libertatea e cel mai mare bun al omului.

– Eu sunt pentru completa independență a bărbatului și a femeii, vorbi al treilea bărbat. În fond, fiecare ne și simțim așa, pentru ce nu ne-am manifesta cu sinceritate, așa cum suntem? Pentru ce am fi farisei, domnule profesor?

– Lăsați-l în pace! Nu-i fariseu dumnealui, ci-i un om care nu are curajul vieții. Apoi, mai este și profesor, și încă de studii clasice. Are de-a face mereu cu poezii, și e lucru știut că poezii sunt tocmai oamenii cari n-au curajul de-a trăi, și se consumă în creațiile fantaziei lor. Cine trăiește nu are vreme să fantazeze. Și azi oamenii sunt mai îndrăzneți în viață decât romanticii de pe vremuri. De altfel, nu-i neplăcut să întâlnești, din când în când, și câte un poet. E uneori frumos să vorbești despre lucruri inutile!

Și femeia râse iar, un râs cald, în cascade.

Grupul porni apoi.

Anicuța avu o mișcare de ferire pe bancă, părând că vrea să se ascundă mai bine. Dar grupul trecu pe lângă ea fără să o bage de seamă. Nici unul nu-i aruncă nici o privire. Nici profesorul. Era cu capul gol, într-un costum de pânză albă. Părea mai înalt, mai zvelt, umbla mai ușor. Era, în rând, chiar lângă femeia aceea.

– Dar, dragă Iri, se auzi vocea directorului, nu te-ai hotărât încă unde cinăm azi și eu sunt flămând ca un lup.

– Unde propuneți? întrebă ea pe cei doi, fără a se uita la directorul.

Se depărtară, dispărură la o cotitură, și răspunsul nu se mai auzi.

Anicuța simți că a pecetluit-o, în adâncul ființei sale, o rană. Cum putea să se plimbe și să discute cu artista aceea, profesorul? Nu știa cine este? Dar era cu neputință să nu știe, căci era sosit de-o săptămână în localitate, și toată lumea vorbea de ea, și o arătau din zmânciturile de cap. De altfel, atrăgea privirile tuturor nu numai prin purtarea ei, prin felul ciudat al toaletelor, prin

seria costumelor de baie, toate vădind un gust excentric, ci și prin frumuseța ei. Desigur, profesorul știa cine este. Și totuși umbla și discuta cu ea. Și încă serios, după cum putu înțelege, în vreme ce femeia își permitea să-l ia peste picior.

Simți o pornire de dușmănie împotriva ei și o caldă compătimire pentru Alecu Popescu. Acum o înțelegea mai bine pe mamă-sa, care nu o putea suferi și asculta cu plăcere orice vorbă rea despre artista aceea, deși se revolta când cineva o aducea în discuție.

Anicuța rămase încă multă vreme pe banca ei. Întunerecul spori și luminile în lac se făcură mai strălucitoare. Îi părea rău pentru profesorul, chiriașul lor de acasă. I se părea că rana aceea ce-i pecetluisese ființa ei, se pusese ca o pată și pe ființa lui Alecu. Se trezi în ea o grea întristare: profesorul nu o văzuse, trecuse pe lângă ea fără să o bage în seamă, ca și când ar fi fost un obiect pe bancă. Și acum ar fi dorit să o fi observat, deși la început se temuse să nu se întâlnească cu el. Ce frumos ar fi fost dacă el ar fi văzut-o, și oprindu-se din drum în trecerea pe lângă ea, ar fi zis: «Scuzați-mă, doamnă și domnilor, văd aici o domnișoară pe care o cunosc bine, vreau să-i spun bună seara!» Și s-ar fi despărțit de grup, ar fi venit lângă bancă și ar fi zis: «Dumneata ești domnișoară Anicuță? Ce bine-mi pare că te întâlnesc în sfârșit!»

Anicuța se ridică îmbujorată de pe bancă și porni cu pași grăbiți. Ce prostii îi mai trec și ei prin gând! Mai bine s-ar gândi că e târziu și va certa-o mamă-sa.

Totuși, până ajunse pe terasa unde cinau de obicei, Anicuța se gândi mereu la întâmplarea asta din care chipul profesorului ieșise oarecum înnegurat, oarecum micșorat, și ea simțea o adâncă părere de rău pentru el. Și pornirea dușmănoasă împotriva femeii aceleia creștea. Cum să poată aprecia o femeie ca artista aceea cunoștințele profesorului de limbi clasice? Bănuia dânsa cu câtă ușurință traduce? Și, apoi, ceea ce spusese ea despre poeți și de creațiile fantaziei nu vedeau un suflet comun! Da, profesorul se ținuse bine! Avusese mare dreptate spunându-i că fantazia poate să aibă un rol mai hotărâtor în viață decât realitatea... Ea, Anicuța, a trăit până acum din realitate ori din vis? Și a avut o viață foarte încântătoare până acum. S-a bucurat de ceva ce nu exista decât în sufletul său, de adorația aceea pentru profesor. Da, el s-a ținut

bine, prețuind viața sufletului... Dacă... n-ar fi fost cu femeia aceea și ceea ce-i mai oribil, dacă nu ar fi râs cu veselie alături de ea!

Mamă-sa, Iustina și Benedict erau la masă și mâncau când sosi.

– Ei, iat-o! Vezi că nu s-a înecat? zise Iustina, tăind cu energie din friptura ce-i stătea înaintea.

– Unde ai întârziat atâta? întrebă mamă-sa bucuroasă că o vedea.

– E o seară așa de frumoasă, mamă. Mi-am uitat de cină. E așa de plăcut să privești lacul cu stelele și electricile în fundul lui. Am șezut pe-o bancă în alea din jurul lacului.

– Singură? o necăji Iustina.

– Ei, și dacă nu va fi fost singură, ce-i într-asta, îi luă apărarea Benedict. Cu Pascu, cu Grecu, cu Muntean, poate sta și noaptea întreagă.

Erau prietenii, colegii lui, pe cari îi prezentase Anicuței.

– Da, sunt băieți serioși și de treabă, zise mama.

– Totuși, n-am văzut pe nici unul. Am fost singură.

Vocea-i era puțin întunecată și mamă-sa o privi îngrijorată.

– N-ai răcit?

– Nu, mamă!

Se juca nervos cu furculița, privind în măsărița albă. Apoi izbucni deodată fără nici un rost:

– Ar trebui să-i atrageți atențiunea domnului profesor Alecu cine este artista aceea a directorului Oprescu. În iasăra era în societatea lor, pe alea, la plimbare.

Cât le spuse cuvintele se roși toată și-i fu așa de ciudă că a vorbit, încât în ochi i se ivi o undă de lacrimă.

XI

În zilele următoare, Anicuța-l mai văzu de două ori pe profesorul Alecu Popescu între cei cari se țineau scai în jurul artistei aceleia. A treia oară, când îl surprinse pe terasă în același anturaj, ea văzu cu uimire și pe sora sa Iustina că se apropie de ei, schimbă câteva cuvinte și apoi se depărtează cu profesorul.

«Se vede că abea acum se urmează sfatul meu», își zise Anicuța, respirând ușurată. Dar o săptămână în șir ea-l văzu pe profesor adeseori cu soru-sa și o neliniște nouă începu să o frământa.

Peste câteva zile, membrii familiei se treziră cu Anicuța la debarcaderul principal. Mirarea fu generală.

- Iată întoarcerea fiului rătăcit, zise Iustina.
- A fiicei rătăcite, corectă Benedict.
- În sfârșit, bine că vii și tu între oameni, spuse zâmbind mama. Vei vedea că nu te mănâncă.
- Dincolo se face acum umbră prea devreme, explică Anicuța.
- E cu mult mai bine și mai comod aici, zise Ana. Păcat că te-ai necăjit atâta vreme în colțul acela.
- Mi-a plăcut, mamă, a fost bine. Dar de-acum cade umbra prea devreme.

Nu peste mult sosiră și cei doi chiriași de-acasă ai lor. Veniră pe plaja de scânduri și își luară locurile obicnuite. Că erau obicnuite, Anicuța socoti din împrejurarea că Stratilat se așează fără nici un cuvânt lângă Benedict, iar Alecu Popescu lângă Iustina.

Rămase și satisfăcută, și consternată că cei doi păreau a nu o fi observat. Era mulțumită, fiindcă o costase o forțare extremă să vină aici în costum de baie, știind că va fi și profesorul. Consternată, și puțin revoltată era pentru că totuși cei doi o considerau prea

puțin, ca pe-un fel de cantitate neglijabilă, dacă au trecut pe lângă mamă-sa și ea, salutând-o și fără nici un alt cuvânt. Ar fi trebuit să se mire amândoi cel puțin că o văd aici. «Se pare, își zicea, că sunt considerată tot ca o liceană și nu ca o bacalaureată și peste două luni, studentă.»

Frământarea ei se dovedi însă fără nici un motiv: cei doi observaseră o persoană străină în grup, dar cum nu o văzuseră până acum în costum de baie, și cum fata își întorsese capul într-o parte când trecuseră pe lângă ea și mamă-sa, nu o recunoscuseră.

Înainte cu o săptămână se întâlnise cu amândoi la profesorul Constantin Bogdan, unde familia Crețu fusese invitată la un ceai, și, cu prilejul acela, le explicase – foarte convinsă – pentru ce mergea la debarcaderul acela lăaturalnic. Profesorul Alecu păruse că se interesează prea puțin de motivele ei, dar Stratilat făcuse mare haz de ele, punând-o să le repete de câteva ori, examinându-le pe rând și combătându-le pe toate. Anicuța era totuși mai satisfăcută de cazul ce-l făcuse Stratilat decât de nepăsarea profesorului. Descoperise atunci în ochii conferențiarului soare mult și simțise că i-ar plăcea să vorbească cu ea cât mai îndelungat. Dar ea era indispusă de neatenția profesorului, și, poate, și această atitudine a lui a fost unul din motivele care au determinat-o să vină la plaja principală. Motivul de căpetenie îl simțea ea bine: voia să vadă dacă într-adevăr era ceva între Iustina și Alecu, de-i vedea așa de des împreună. Și acum când profesorul merse de-a una lângă soru-sa și șezu acolo, simți că-i intră val în trup o mare amărăciune. Simți că nu-i mai pasă dacă va vedea-o sau nu în costum de baie și se întoarse cu fața către grup, îmbufnată totuși.

Cum ar fi recunoscut-o cei doi chiriași? Purta un costum de baie simplu, decent, dar din care totuși ieșea la lumină conturul și formele unui trup de fată mare, nu de școlăriță, cum li se părea când o vedeau în uniforma de liceu.

Cât ce se întoarse cu fața spre grup, Stratilat care stătea întins lângă Benedict, în ploaia fierbinte a soarelui, se opri din conversația care trebuie să fi fost foarte amuzantă, căci își plecau mereu capetele unul spre altul și râdeau, sări drept în picioare, și apropiindu-se de mamă și fată, făcu o închinăciune adâncă în fața Anicuței.

– Dumneata aici? Ai uitat, aşadar, avantajele colţului dumnitale? Ce valoare mai au şi argumentele în lumea asta! Nu am avut dreptate când nu le-am admis?

În vreme ce vorbea, ochii nu i se dezlipiră de fiinţa nouă ce apăruse înaintea lui, şi Anicuţa simţi că privirile lui iar s-au umplut de soare.

Intimidată puţin, îi răspunse:

– Îmi păstrez toate argumentele, domnule Stratilat, dar a intervenit între timp unul care le-a răsturnat pe toate: nu mai pot face soare acolo, umbrele au început să cadă prea devreme.

– O, adică umbrei avem să-i mulţumim plăcerea de a te vedea între noi. Ştii ce, doamnă Creţu, adăugă el întorcându-se spre Ana, dacă nu-i vedeam faţa nici nu aş fi crezut că-i domnişoara Anicuţa! Dar ştii că aveţi încă o fată mare. Să vă trăiască!

Anicuţa se roşi toată, simţind cum o învăluie şi o acrotează privirile conferenţiarului, totuşi nu-i displăcură cuvintele lui. Adică ... tot nu era o cantitate neglijabilă.

– Mulţumesc, domnule Stratilat, zise mama. Da! Anicuţa e bine dezvoltată.

– Bine şi perfect! Să-mi daţi voie să vă spun eu care, în urma meseriei mele, mă pricep puţin. Vă spun eu, e o fată mare şi încă un exemplar de elită!

– Mulţumesc, domnule conferenţiar. Anicuţei i-a plăcut totdeauna să facă multă mişcare. Apoi, mulţumită Domnului, a fost mereu sănătoasă, răspunse Ana cu un larg zâmbet de plăcere pe faţă.

– Cu înotatul cum stăm? întrebă Stratilat, privind-o mereu cu o lumină dulce în ochi, şi vocea lui se îmbracă în gingăşie.

– Te gândeşti la Iustina? întrebă fata.

– Nu, mă gândesc la dumneata.

– Însă în comparaţie cu soru-mea. Dacă-i aşa, nu mă pot asemăna cu ea.

– O să vedem noi! Vorba e că cu domnişoara Iustina nu pot ţinea mulţi. Văd că mereu e în fruntea celor ce pot traversa lacul. Pe dumneata nu te-aş voi aşa de meşteră şi cutezătoare.

– N-ai voi să pot înota şi eu aşa de bine ca ea? Şi pentru ce nu?

– M-aș teme mereu să nu te prindă vrun cârcel adânc în lac. Asta se poate întâmpla și celui mai bun și mai curajos înotător.

Anicuța simți cum se roșește din nou. Privi încurcată la el: glumea? Ochii lui râdeau și acum, dar ea simți că nu era nici în glumă, nici în bătaie de joc.

– Nu, eu n-o să fac tururi de forță ca Iustina.

Soru-sa chiar în clipa aceea sări în apă și numaidecât o încunjurară un grup de fete și tineri.

Rămas singur, profesorul Alecu Popescu privi un restimp în urma ei, apoi se apropie de familia Crețu. Benedict era de mult în lac.

Veni cu pas hotărât până la un loc, apoi păru că ezită. Era destul de miop, și nu avea ochelarii. De departe nu cunoscuse pe Anicuța. Dar prezența Anei și a lui Stratilat păru că-i dau curaj. Profesorul era timid când făcea mai întâi cunoștință cu cineva, dar mai târziu toată ezitarea și neîndemânarea îi dispăreau.

– A, ce surpriză plăcută, domnișoară Anicuță, se miră el, când ajunsese aproape. Erai aici și când am sosit noi?

– Aici, răspunse Ana în locul ei.

Anicuța se făcu palidă, și nu mai știa cum să-și ascundă picioarele și mâinile. Își uitase cu desăvârșire că la spatele ei erau vro trei cearșafuri.

– Credeam că-i o persoană străină, zise Alecu. Știi, doamnă Crețu, că mai ai o fată mare?

– Tocmai ce mi-a spus și domnul Stratilat.

– Mare și frumoasă. De altfel, nu și-a luat bacalaureatul în iunie? Nu va fi studentă în curând? Vei urma tot medicina și dumneata, domnișoară Anicuța?

Fata văzu că, vorbind încă, profesorul se uita peste lac. Desigur, o căuta pe Iustina, își zise ea, și revolta instinctivă îi dădu putere să răspundă.

– Nu! Literale o să le urmez, domnule profesor.

– Nu cumva voi avea plăcerea să te am între elevele mele?

– Nu! se încăpățână fata. Mă înscriu la limbile moderne.

Îi păru bine că-i putea aduce o deziluzie, dar îndată simți în suflet amărăciune grea.

Nu voi să intre în lac până rămase singură pe plaja de scânduri din grupul lor.

Nu-și putea da seama de sentimentele care se învăluiau în sufletul ei. Venise aici pentru a se convinge dacă era ceva între soru-sa și Alecu. Dar ce o privea pe ea dacă era ceva? Ce era profesorul pentru ea, încât nu-i plăcea să se apropie nici o femeie de el? Pentru ce simțise rana aceea când îl văzuse cu artista directorului Oprescu? Nu era profesorul liber să facă ce voia? Nu-l considerase ea, vreme de doi ani, ca pe-un fel de la doilea părinte al său? Suferea adorația aceea mută în care se complăcea, dar pe care nu o înțelegea? Și pentru ce suferea? Nu-l mai putea vedea în lumina de mai înainte? Dar ce era lumina aceea? Și dacă soru-sa umbla cu el, ce-i păsa ei? Avea vrun drept să-i pese? Sau dacă el îi făcea curte Iustinei, îi lua din drepturile sale? Ce prostii îi mai treceau prin gând! De unde să știe soru-sa ori profesorul de ceea ce se împânzise în sufletul ei, a unei copile, care a buchisat până acum pe băncile școlii? Și, chiar dacă ar ști, ce ar fi putut urma? Când nici ea însăși nu știa ce era atmosfera aceea nouă și fermecată în care intrase? Îi plăcea ei de profesor? Ce prostie! Cum să-i placă? Se gândea la el ca la un părinte. Avea aproape de două ori atâția ani ca ea.

Și totuși, din ființa lui de bărbat un farmec se desprinsese și-i învăluia sufletul. «Poate pentru că a fost așa de bun cu mine?» Poate pentru că era delicat și armonios la înfățișare? Pentru că se apropiase așa de mult de ea, când îi tradusese textul acela latinesc? Poate pentru că era întâia adumbrire în ființa ei a unei persoane bărbătești? Sau era numai o admirație prostească, nemotivată, a tinereții ce înflorea în ea, o pornire instinctivă a femeii de a se ști sub protecția unui bărbat?

«Orice ar fi, își zicea Anicuța prăjindu-se la soare, vorba e că am fost fericită până acum știindu-l aproape.»

Și, iată, de când îl văzuse în tovărășia artistei aceleia, și apoi mereu cu Iustina, nu mai era aproape de ea. Ori, dacă era, nu mai era așa cum și-l imaginase ea. Avea senzația că aruncase o mreje foarte fină în care-l ținuse prins pe profesor doi ani, și acum înțelegea că nimeni nu știuse de această dulce robie, nici el, nici mama ei, nici Iustina, nici Stratilat, și că acum se mișcă cu toții cum vor, trecând prin mreaja aceasta, rupând-o din toate părțile, fără a simți altul decât ea că într-adevăr se rupe sau se distramă ceva.

Poate dacă nu se afla singură în mreața aceea, ar fi putut observa câte ceva și până acum. Benedict a făcut și mai înainte unele aluzii ușoare în legătură cu purtarea dintre Iustina și Alecu. Aluzii cari au trecut încă pe lângă ea fără să o atingă. De altfel, era convinsă că nici mamă-sa n-a înțeles aluziile acelea. Apoi, la sindrofiile la cari uneori mergea și ea – când se țineau la ei acasă – pe-o clipă, ar fi putut de asemenea vedea că cei doi vorbesc mult împreună. Dar ce o interesa pe ea să observe? Ei îi era de-ajuns farmecul ce-i răspândea în suflet ființa lui, cu încântarea aceea care, în definitiv, nu urmărea nimic, nu avea nici un scop, decât să-i fie ei bine. Și acum, pentru ce se întristase așa de greu de când îl aflase în tovărășia altor femei? A fost vrodată în tovărășia ei? Desigur, profesorul va fi vorbit cu destule femei în cei doi ani din urmă, afară de Iustina. Și totuși, nimic nu s-a clintit, nici nu s-a întunecat în aureola în care-l vedea și mai ales îl simțea pe domnul Alecu. Cum? Pentru că n-a știut? Dar despre soru-sa Iustina a știut că vorbește cu el. A trebuit să-l vadă în societatea unei femei deochiate, primejdioase, pentru a se simți rănită? Ce prostie! Pentru ce ar fi primejdioasă pentru ea? Nici gândul că s-ar putea mărita cu el nu i-a trecut vrodată prin cap, și chiar acum când îl examinează, și e singură, îi rușine greu și-i vine să se ascundă.

Nu! Era cu neputință să se lămurească. Poate toată frământarea ei nu era decât o mare prostie de fată tânără, își zicea Anicuța. Cum să fie geloasă pentru că profesorul acela de două ori mai în vârstă ca ea vorbește cu o femeie, oricine ar fi? Dacă e gelozie, nu putea fi decât o cumplită eroare a simțurilor, a inimii, își zicea ea. O eroare pe care nu va mai tolera-o. Și, iată, a și început să nu o mai tolereze! A simțit o mângâiere și o bucurie în vorbele ce i le-a spus domnul Stratilat și a cutezat să vorbească deschis și hotărât cu profesorul. Așa va face de-aici încolo mereu. Dar atitudinea de mai înainte nu era numai o răzbunare împotriva profesorului că o căuta mereu cu ochii pe Iustina în lac?

Reușise să iese din mreața ei ori stătea încă prinsă acolo ca o muscă? Și ea se gândi la o muscă prinsă în raciul unui painjen. Se simți atât de prost și era așa de revoltată, încât sări în lac, cu tot coșmarul din sufletul ei să-l înece acolo!...

Și se părea că i-a reușit de minune! Apa rece, tare, îi învioră trupul, și începu să lupte cu ea ca și cu un dușman. Acum se văzu

că știa și ea înota foarte bine. Cu brațele albe tăia energic valurile mici, ținându-și capul cu sumeție deasupra lor, încât uneori scotea din apa verzuie și sânii tari ce împungeau prin tricoul de baie. Vârful picioarelor izbeau din când în când, arătându-se – abea o părere – deasupra apei, împrăștiind stropi grei de cristal în urma ei.

Porni cu hotărâre înainte, trecu printre stoluri de capete de femei și bărbați, neprivind nici în dreapta nici în stânga, până nu mai văzu pe nimeni în jurul ei. Atunci încetini, se întoarse pe spate și pluti așa o vreme, cu ochii în cerul senin. Se ostenise o leacă, dar se simțea recreată, bine dispusă pe patul acela calduț de la suprafața apei. Chiar se gândea că i-ar fi plăcut să o vadă domnul Stratilat – nu profesorul – cum știe ea înota, desigur, nu ca Iustina, dar cu mult mai bine decât cele mai multe femei de aici, când auzi un clipocit regulat în urma ei.

Dintr-o zvâcnire se întoarse de pe spate și-l văzu apropiindu-se pe domnul Stratilat.

– Vai, domnișoară Anicuța, nu presupuneam că dumneata poți minți! Era să-mi dau duhul încercând să te ajung. Păi bine, dumneata ești o foarte bună înotătoare!

– Crezi? Am ajuns oare departe?

– Să privești pe câți i-ai lăsat în urmă. Nu-i cuminte lucru totuși să vii așa departe în lac.

– Nici n-am băgat de seamă! E așa de bună apa. Și apoi în saramura asta se înoată ușor, și nici nu te poți îneca. Te ține deasupra ca pe o scândură.

Anicuța măsura rar cu brațele întinse apa verzuie. Stratilat înota acum alături de ea și-i propuse să se întoarcă.

– Bine, dacă spui dumneata.

Îi era recunoscătoare că a văzut-o înotând, că a venit după ea. Avea senzația că se răz bună împotriva profesorului Alecu Popescu și împotriva lumii întregi. N-ar fi știut să spună pentru ce-i părea bine și se simțea ușurată. Dar o dată cu senzația aceasta de ușurare îi părea că este cu mult mai liberă și părea că i s-a risipit și sentimentul acela de pudicitate care a ținut-o până acum departe de mulțimea în costume de baie, după sosirea profesorului Alecu. Înota foarte veselă alături de Stratilat și avea poftă să-l stropească. Totuși, nu cuteză.

Iustina, după ce se prăji o vreme la soare, intră din nou în apă când ieșiră Anicuța și cu Stratilat. Făcuse prinsoare cu vreo șase bărbați tineri pentru trecerea lacului în lungime. Erau cei mai buni înotători, îndeosebi Ion Aldea, un tânăr medic, care nu fusese până acum biruit de nimeni.

Prinsoarea consta în trei sticle de șampanie.

– Dacă pierd, dumneata o să plătești șampania, zise Iustina, întorcându-se spre Alecu Popescu, înainte de a sări în apă. Vorbi cu toată seriozitatea.

Pe fața lui Alecu trecu o undă de lumină pentru care Anicuța simți că urăște și pe profesor, și pe soru-sa. Dar sentimentul trecu tot pe atât de neașteptate, pe cât se născuse. Priveliștea celor ce luau parte la concurs îi atrase întreaga atențiune.

Toată lumea din lac făcu loc concurenților cari se depărtară în grabă de la țărm, într-un rând paralel, și o vreme șirul înaintă egal, dar după vro cincizeci de metri, trei, între cari și Iustina, apucară înainte. Ceilalți nu se lăsară totuși bătuți, și înotau din răputeri în urma lor. Apoi mai rămase unul în urmă, și încă unul, și acesta era tânărul medic Ion Aldea.

De pe țărm începură strigăte, aplauze, când deodată medicul o întrecu pe Iustina cu o lungime de trup și se ținu o vreme mereu în frunte.

– Ar putea fi mai complezant! spuse cineva cu o ușoară indignare, într-un grup care se plimba pe alee și acum se apropia să privească.

– Pentru ce să fie? Nu e concurs? Dacă o femeie se ia la întrecere cu bărbații, n-are decât să tragă consecințele.

În mijlocul grupului, cum cei doi se apropiau de țintă, Iustina zări pe artista directorului Oprescu și simți o încordare nouă în toți mușchii. Într-un mare avânt, trupul i se ridică până din jos de sâni în apă și tăie ca o coardă apa grea, ca un pește care se avântă după pradă. În câteva clipe îl întrecu pe doctorul Aldea și ajunse întâia la țintă.

Bărbații din grupul ce încunjura pe artista ce stătu mută ca o statuie începură să aplaude, dar femeia nu se mișcă nici acum, nici nu spuse vrun cuvânt. Se învârti într-un călcâi și o porni repede pe alee înapoi, lăsând grupul bărbaților aplaudând încă.

Iustina o văzu și în ochi i se aprinse o privire de biruință...

Profesorul Alecu Popescu îi făcea, de mai bine de un an, o curte discretă Iustinei. Nu se întâlneau prea des: la ceaiurile de la profesorul Bogdan, de la ei, uneori pe drum sau ieșind pe aceeași poartă a marii clădiri care era casa lor. Profesorul de limbile clasice îi părea uneori prea timid, totuși nu-i plăcea și rămânea bucuroasă de vorbă cu el, cum, de altfel, îi plăcea să vorbească cu orice bărbat inteligent și simpatic. Era totuși o deosebire: pe cei mai mulți dintre adoratorii săi îi plăcea să-i necăjească uneori, ba chiar să-i repeadă. Pentru Alecu avea însă un fel de considerație care nu o lăsa să-l «învârtă pe degete», cum se lăuda ea în fața mamei sale. Îi plăcea și aprecia seriozitatea lui, simțea că sub cuvintele lui se ascunde totdeauna un om adevărat, că nu vorbește din vârful limbii, de la suprafața sufletului, numai pentru a o distra.

Chiar această deosebire între el și alții o făcea să nu-i placă auzind lumea vorbind de «pensiunea profesorilor», sau chiar de «pensiunea candidaților», și ea fu într-adevăr mulțumită că cei doi chiriași ai lor nu stăteau în parterul vilei «Cuibul cu soare». Să nu se spună că-i ține și aici, legați de ea, familia Crețu.

Uneori, după întâlniri și conversații cu Alecu, devenea pe-o clipă gânditoare, ca și când ar privi în viitor, dar erau numai clipe. Viitorul acesta îi părea încă îndepărtat și nu avea nici o plăcere să se gândească la el de pe acum. Totuși, în clipele acelea scurte, avea senzația că ceva s-ar fixa în acel viitor, ca un punct de reazim. În fond, Iustina era o fată serioasă, și chiar gravă, deși aparențele nu ar fi vădit-o. Mamă-sa Ana îi cunoștea această trăsătură a sufletului său și chiar de aceea nu se neliniștea prea mult când o vedea zburdând mereu, atrăgându-i uneori atenția numai asupra prea ușoarei împrieteniți cu oameni necunoscuți. Dar chiar când îi făcea astfel de observații se oprea numaidecât, dacă se vedea pe Iustina că nu-i place.

Fusese pentru ea ca o revelație neliniștea ce o cuprinsese în seara când Anicuța izbucnise împotriva Irinei aceleia și ceruse ca să i se atragă atențiunea lui Alecu Popescu să nu mai umble în tovărășia ei. Și nu era numai neliniște, ci un fel de revoltă, nu împotriva artei, ci împotriva profesorului. De atunci îi căuta mai des tovărășia.

Când Iustina ieși din lac, între aplauzele oaspeților, trupul ei păru mai zvelt și mai tare. Era foarte palidă, poate de obosită, poate pentru că a stat prea mult în apă și-i era frig. Buzele îi erau ușor învinețite.

Se întinse la soare și închise ochii. Multă vreme nu se mișcă și nu vorbi nimic.

– Poate ar fi mai bine să mai lași întrecerile acestea. Te obosesc prea mult, zise într-un târziu mamă-sa, îngrijorată puțin.

– Nu-s obosită, dar sunt supărată, zise fata cu ochii mereu închiși.

– Supărată după o biruință ca asta? întrebă Stratilat.

– Da, supărată pentru că diseară n-o să mai bem șampanie. Sau, mai exact, o să bem, dar nu va plăti-o domnul profesor. Regret că nu l-am putut pune la o cheltuială.

– Dumneata ești vinovată, zâmbi Alecu Popescu. Dacă ai voit să mă pui la cheltuială, trebuia să te lași bătută.

Fata zmânci din cap și deschise ochii.

– Nu se putea! Era cineva care s-ar fi bucurat prea mult dacă nu câștigam.

– Cine? întrebă deodată mai multe glasuri.

Iustina închise iarăși ochii. Anicuța simți un junghi: oare se gândește la ea? Căci ea, văzând cu ce îngrijorare privește profesorul concursul, ar fi dorit ca soru-sa să fie învinsă.

– Cine e nenorocitul? întrebă Stratilat.

– Nu e nenorocitul, ci nenorocita!

Anicuța se făcu palidă ca de ceară.

– Nenorocita? Cine poate fi? întrebă Alecu zâmbind.

– Adorata dumnitale, domnișoara Iri, artista! spuse Iustina și se întoarse cu o mișcare bruscă pe altă parte.

– Adorata mea? Cum și de când? Profesorul vorbi deodată cu mare însuflețire, și ochii lui străluciră așa de viu, încât pleoapele Anicuței începură să se zbată dureros.

Ana Crețu nu privea la nimeni, dar toată fața ei zâmbea.

– De când te tot învârți în jurul ei, zise Stratilat. Domnișoara Iustina nu greșește. Și drept pedeapsă vei plăti totuși diseară cele trei sticle de șampanie. Asta pentru biruința domnișoarei Iustina.

Fata se întoarce ca o coardă iar spre grup.

– Bravo, domnule Stratilat! Am într-adevăr gust de șampanie și în tovărășia concurenților platnici nu aș vrea să merg. Te-ai putea trezi că se ceartă care cât să plătească. Sunt nește oameni... Atleții aceștia nu prea sunt civilizați, afară de doctorul Aldea nici unul nu plătește nimic.

– Vrei să spui că el a fost complexant cu dumneata? întrebă Stratilat.

– Asta nu! Vă asigur că a luat concursul foarte în serios. Ei, domnule profesor? Bem diseară șampania?

– Cu cea mai mare plăcere, domnișoară, răspunse însuflețit Alecu.

Și băură, într-adevăr, afară de Anicuța. Ea nu veni nici la cină, rămase acasă, fiindcă o durea strașnic capul.

XII

Pe la mijlocul lui august veni, pentru o săptămână, la X și avocatul Ion Crețu. Mai fusese și până atunci de trei ori, însă numai în treacăt, pentru o zi sau cel mult două. Dar acum Anei îi reușise să-l determine să se odihnească și el o săptămână. Ana profită de împrejurarea aceasta și pofti la o cină pe profesorul Bogdan cu doamna, pe Alecu Popescu *, pe conferențiarul Stratilat, pe doi prieteni ai lui Benedict cu surorile lor. La ceaiuri îi poftise mai de multe ori de când erau aici, doamna Bogdan spunând că își va lua revanșa când vor merge acasă, deoarece în vila în care stăteau nu aveau unde pofti lume mai multă.

Cina asta era să fie și un fel de inaugurare a vilei. Ana ar fi ținut să facă și sfeștanie, însă în toată stațiunea nu-i fu cu putință să afle un preot pentru ziua aceea.

– Las' că-i mai bine așa, fu de părere Iustina. Cum să faci sfeștanie cu chiriași evrei la parter? Credeam că la zi întâi pleacă, dar de unde! Rămân aici până la jumătatea lui septembrie! Tata a dat toată puterea administrației cu privire la chiriași. Spun drept, nu sunt mulțumită deloc.

– Dar ce te pot incomoda bătrânii aceștia? Nu sunt gălăgioși, nu le vin oaspeți, și umblă prin camere ca niște umbre. Ai auzit vrodată trântindu-se o ușe?

– Nu-mi plac, mamă, sunt ca niște mumii! Mă tot întreb pentru ce mai vin la băi oameni cu un picior în groapă?

– Sunt plini de reumatisme, Iustino, fac băi de nămol. Bătrânețele sunt grele pentru mulți oameni.

* În ms.: Ionescu (n. ed.)

– Vor fi, dar cu ce-s eu vinovată să văd spectre în fiecare zi? Parcă am venit aici să-mă gândesc la moarte? Voi vorbi eu cu tata. Vreau chiriași familii tinere cari se pot bucura de viață. În «Cuibul cu soare» cum se potrivesc niște momâi? E o ofensă adusă vilei.

– Bine-bine! Vorbește cu tatăl tău, eu nu am nimic împotriva. Cred că poate avea chiriași câte o lună pe un an chiar pe profesorii Alecu și Stratilat. Eu am propus doar de la început.

– Nu! Asta nu! Las' că-i bine să stea într-altă parte. Nu-mi place să umblăm cu «pensionul candidaților» după noi!

Și în realitate, Iustina ar fi dorit și mai puțin decât înainte ca cei doi să locuiască la ei.

Așa, rămase sfeștania pe dinafară. Ana n-ar fi renunțat pe lângă toate observările Iustinei, dacă ar fi aflat un preot. Dar deși în stațiune era o capelă, în care slujea uneori câte-un preot, în ziua aceea nu era nici unul în localitate.

Ana Crețu fu deosebit de mulțumită că s-au nimerit în ziua aceea în localitate și unchiul său Anton Murășan, profesor de liceu în pensiune, și al treilea chiriaș de-acasă profesorul de științe naturale Ion Săndulescu.

Unchiul său venise pentru două săptămâni. Într-alți ani venea de obicei numai la sfârșitul sezonului, în prima jumătate a lui septembrie, când oaspeții erau puțini. El era un om care iubea singurătatea și mulțimea îl obosea. Rămăsese necăsătorit și era cunoscut ca un pasionat cititor, mai ales de studii filosofice și religioase. Unii afirmau că era o leacă un fel de maniac religios, pentru că rar, când împrejurările îl aduceau în societate, nu putea să nu stârnească aprinse discuții cu caracter religios. Alții spuneau despre el că are o filosofie proprie, nu era nici ateu, dar nici creștin, ci că ar urma un drum mijlociu la care a ajuns prin proprii cercetări și meditații.

Era un bătrânel uscat acum, de statură mijlocie, cu o barbă ascuțită și mustața căruntă, pătată subțire nas în ruginiul care continua puțin și în barbă, din cauza țigării care-i ardea nestinsă, și nu se mai dezlipea de buza dedesubt de când o aprindea până-l ardea mukul. Obrajii îi erau palizi, încrețiți, vecinic plini de țepi aspre, căci nu să rădea decât la două săptămâni o dată. Ciudat și nefiresc luceau în această față posomorâtă și ciufulită ochii lui mari, albaștri, senini ca de copil, cari priveau lumea cu o nesfârșită blândețe.

Nu primi prea bucuros invitația Anei, dar la stăruințele ei nu avu curajul să o refuze.

Profesorul Săndulescu era numai în trecere – un popas de două zile – în stațiune. Era în drum, cu un asistent, la niște mine din creierii munților. Se abătuse pe-aici numai pentru a face cunoștință cu un tip ciudat, un naturalist care, de ani, afirma el, își părăsise cercetările și acum ținea un fel de restaurant improvizat în pădurea seculară, aproape de stațiune. În rândul trecut când a mai umblat pe aici nu auzise de acest om enigmatic, și voia să vadă ce era în realitate. Ana îl întâlni întâmplător pe drum, în fața hotelului principal și-l invită și pe el la cină.

Masa fu așternută pe terasa largă de la etajul «Cuibului cu soare». Cina întreagă fusese comandată la restaurantul cel mai bun din stațiune și Ana cu fetele n-avură de pregătit decât cafeaua turcească. Serviră chelneri de la același restaurant, dar lista mâncărilor fusese stabilită de cei doi soți, și mai ales de avocatul Crețu, care se credea specialist în materie, de când mânca prin restaurantele de clasa întâi din capitală. Ana îi fu foarte recunoscătoare că rămânea cu ei o săptămână.

Sosise de dimineață și seara, în prima zi, voi să-l informeze despre noutățile din stațiune. Dar avocatului îi fu de-ajuns o jumătate de ceas pentru a nu mai avea ce-i spune nou nevastă-sa. Mai ales că Ana ținea să-l informeze despre directorul Întreprinderilor metalurgice Oprescu și însoțitoarea lui, cari, prin purtarea lor, scandalizaseră multă lume. Se convinse însă repede că, în privința lor, bărbatul său știa chiar mai mult decât ea.

– Cum? A cumpărat o mare parte din stocul de rezervă al acțiunilor societății? se miră Ana. Dar ce legătură poate fi între întreprinderile lui și o stațiune balneară?

– Nu aflu nici eu vro legătură. Faptul e că stațiunea are nevoie de capital pentru nouă lucrări. E nevoie de instalații moderne, și se pare că Oprescu are bani disponibili de investit. Întreprinderile metalurgice merg încă bine, iar acțiunile stațiunii vor fi tot mai rentabile. Nu vezi ce aglomerare e și anul acesta?

– Nu știi ce încredere mai pot avea acționarii de la metalurgie într-un om care și-a pierdut cumpătul, ba îmi pare că și-a pierdut chiar capul. Numai alaltăieri a făcut un scandal la restaurant, încât a sculat pe toată lumea în picioare. A pretins unui domn de la o masă vecină să se mute la altă masă ori să părăsească localul. Cică s-ar fi uitat obraznic la femeia aceea care-l însoțește.

– Da. Am auzit!

– Ai și auzit? Cine ți-a spus?

– Lucrurile astea le știe îndată toată lumea. Căci de nimic nu e mai sătoasă lumea decât de scandaluri. Mi-au spus la birou unde m-am interesat de unele lucruri în legătură cu stațiunea.

– Ce lucruri?

– Mai sunt încă acții de vânzare.

– A! Asta e! făcu Ana puțin indispusă. Știi, m-am gândit, dragul meu, că poate s-ar cuveni ca un bun avocat să-i atragă atențiunea lui Oprescu. Nu e bine ca un om ca el să se dea în spectacol. Oricum, a fost un om de valoare, un nume cunoscut, și are o situație. De ce nu-i dă drumul la femeia aceea? Sau, cel puțin, să nu se afișeze în public cu ea!

– Cine să-i spună?

– Poate chiar tu. Vă cunoașteți demult.

– N-a fost o cunoștință mai intimă, mai mult ocazională. Pentru a intra în viața cuiva e nevoie de-o relație de prietenie, numai ea îți dă dreptul.

– Poate să fie așa cum spui; eu, în locul tău, aș îndrăzni totuși. Îl arată lumea cu degetul.

Advocatul înălță din umeri cu un gest că n-are ce face și vorbește despre altele.

Ion Crețu nu susținu cu plăcere convorbirea aceasta cu Ana. Dacă n-ar fi pomenit ea de artistă, nici nu ar fi vorbit ceva despre Oprescu. Îi displicu auzind că a cumpărat vila despre care fusese vorba. Și, mai ales, simți un fel de jenă la numele însoțitoarei lui Oprescu, gândindu-se la fata pe care i-o adusese în birou omul lui de încredere Fănică Bran. Nu o avea decât de puțină vreme în birou, îi lăsase lui Fănică să-i afle altă casă și altă dactilografă, și lucru ciudat, nu l-a întrebat o singură dată pe omul lui de încredere dacă a găsit ceva potrivit. Și, ceea ce era mai ciudat, când venise mai întâi la familie, simțise o oarecare înstrăinare de Ana, sentiment ce revenise de câte ori s-a putut reperi până aici, și care acum, venind vorba de Oprescu, se trezi și mai cu tărie. Căci trecuseră de mult cele cincisprezece zile lăsate lui Fănică să-i caute alt birou, și nici gând să se mai mute din casa Leibovici. Nici Fănică nu-i mai pomenise de aceasta, nici el nu insistase, ci lăsase lucrurile să curgă în voia lor.

Și, din acest motiv, simți o jenă mai grea față de Ana. Se întrebă pentru ce-i spusese nevastei, abea în treacăt, că și-a închiriat un birou și nu pomenise nimic de personalul ce lucra acolo, nici un cuvânt despre dactilografa lui?

Toate aceste nedumeriri pluteau vag în conștiința sa și îl făcură să sfârșască repede convorbirea cu Ana în legătură cu Oprescu.

La cină luară parte cincisprezece inși, socotind aici și pe membrii familiei. O masă lungă fu așezată pe terasă, și alta mai mică pentru tineret, într-un colț. N-ar fi încăput toți la cea principală. Câtă vreme ținu masa nici nu avură oaspeții impresia că sunt la o cină familială. Servită de chelneri, cu mâncări pregătite la restaurant, se puteau crede la o masă într-un local public, izolați pe terasa restaurantului.

Era o seară dulce de august când se începu cina, cu cerul fără lună bătucit de scânteierea stelelor, cu Calea-Laptelui fumurie, misterioasă, bifurcată deasupra, străpunsă pe alocuri de puncte vii de nestimate albe, întreruptă, ici și colo, de goluri întunecate cari păreau porți spre infinit. Carul-Mare se desemna strâmb și solemn pe cer, puțin aplecat spre nord-vest, luminând tare din stelele mari din rudă și din cele patru roți. Mai spre nord-est de la el, între puzderia mărunță a stelelor, cu ruda strâmbă întoarsă în sens opus de-a Carului-Mare, se deslușeau ușor roțile dinapoi ale Ursei-Mici, și mai cu greutate cele de dinainte și din rudă, afară de Steaua Polară din capăt, care lumina fără clipiri din imensitatea universului, veșnic la locul ei de țâțână a lumii. Unde și unde străluceau pe bolta, cu fondul greu întunecat, aștri ca niște grăunțe mari de diamant, între grămădirea imperceptibilă a puzderiilor de stele mărunte, unele ireale parcă, abea păreri ce clipeau și se stângeau neconținut. Părea că se grămădiseră cele mai multe și mai dese în zenit, deasupra capului, și pe cât cobora bolta spre cele patru puncte cardinale, erau tot mai rare, până rămânea bolta goală, diluată în întunec.

La începutul cinei nu adie nici o boare, aerul era călduț încă, dar, cu cât trecea vremea, răcoarea, ca un răsuflăt umed al pădurii ce-i încunjura, creștea mereu, femeile își luară câte ceva mai gros pe umeri, iar profesorii Bogdan și Săndulescu își luară pardesiele.

Vreme de vrun ceas nu se putu distinge nimic din gălăgia ce se ridica de la masă. Toată lumea era bine dispusă și vinul generos pe care-l comandase avocatul deschisese izvorul unei vorbării fără sfârșit, cum se întâmplă de obicei la început de masă când oaspeții nu cunosc încă tăria vinului ce se servește. și fiind ademenitor la gust, bea fiecare fără bănuială, până bagă de seamă că i se suie la cap.

Ion Crețu, când văzu pe cei doi profesori că-și iau în spate pardesiile aduse de chelneri, făcu o față supărată și zise:

– Cu toată voința, omul nu poate, de cele mai multe ori, să aranjeze lucrurile cum ar fi mai bine. Nu credeam că, pe lângă vinul acesta, ar fi nevoie de pardesiu în seara asta. Mai înțeleg pe doamne, dar bărbații...

– Te înșeli, domnule avocat, zise profesorul Bogdan care ședea în fața lui; chiar vinul dumnitale e de vină. Pe mine unul m-a încălzit până la transpirare, de-aceea am luat pardesiu.

– Trebuie să iei în considerare și vrâsta unora dintre noi, vorbi Săndulescu. Nu mai suntem în floarea vieții, ca domnii Popescu și Stratilat, de-o pildă, și apoi, orice ați spune, legile naturii trăbuiesc respectate. Răcoarea nopților în mijloc de codru nu ține seama de puterea vinului.

– Dar priviți-l pe domnul Anton Murășan, e cel mai în vrâstă dintre noi, și cred că bucuros și-ar descheia vesta.

Privirile celor din jur se îndreptară asupra omulețului care ședea în fața lui Stratilat și vedea cu hărnicie de pahar, vorbind mai nimic până acum. Obrazul lui palid era ușor împurpurat, dar ochii-i luminau și acum cu nevinovăție.

– Da, vinu-i foarte bun, zise el liniștit, și darurile lui Dumnezeu nu trebuiesc disprețuite.

– Nu, sunt de acord, vorbi doamna Alma Bogdan, care ședea la dreapta Anei în fruntea mesei. Sunt de acord, și chiar din acest motiv te cred eu pe dumneata un mare vinovat. Darul lui Dumnezeu nu e numai vinul bun, ci și o femeie frumoasă. Iar dumneata ai rămas burlac toată viața.

Pensionarul clipi din ochi de câteva ori ca și când i-ar fi intrat ceva, se mișcă pe scaun, își dezlipi țigara de pe buza din jos.

– Nu am fost și nu sunt un misogin, dragă doamnă, vorbi el. Poate că lumea m-a crezut așa. Eu m-am știut însuflețit pentru tot

ce e frumos în viață. Dar, încă în tinerețe, am ajuns la convingerea că sunt lucruri mai frumoase în viață chiar decât vinul bun și o femeie desăvârșită.

– De-o pildă? întrebă Alma Bogdan, cu buzele țuguiate. Era îmbufnată puțin, dar îi ședea bine. Conferențiarul Stratilat o sorbea din ochi.

Pensionarul își răsturnă capul pe spate.

– De-o pildă, cerul ăsta înstelat.

– Doamne sfinte! Toți cari ați greșit împotriva dumneavoastră înșivă vă refugiați la motive superioare, poetice! Dumneata la cerul înstelat, domnul Săndulescu la minunile lumii cristalelor, domnul Stratilat la tainele chirurgiei, domnul Popescu la farmecul literaturii clasice! Toți aflați un motiv superior pentru a vă dezvinovăți că ați rămas burlaci. Toți căutați pretexte pentru cari să vă admire lumea, și să nu bănuiască lașitatea dumneavoastră. Eu susțin anume că orice bărbat care are o situație de-a putea întemeia o familie și nu o face, e un laș.

Doamna Alma Bogdan se înverșună vorbind și ochii ei scânteiau. Stratilat sări ca ars.

– Și cine ți-a spus dumnitale că eu voi rămânea burlac, eu și prietenul meu? întrebă Stratilat. Nici chiar pentru domnul Săndulescu nu e încă prea târziu, dar pentru noi?

– V-am mai spus eu, de câte ori! Orice zi ce trece e în paguba dumneavoastră, și totuși nu aveți curajul. Și pe viitor veți avea tot mai puțin.

– Să-mi dați voie să vă combat cu însăși pilda domnului profesor Bogdan, vorbi Alecu Popescu. Domnia-sa cum a avut curajul, și mi se pare la o vrâstă peste a noastră?

– Dar nu l-a avut el, dragul meu, ci eu. Dacă nu l-aș fi cunoscut eu, te asigur că și azi ar fi fost necăsătorit, și s-ar fi dezvinovățit și el că are ceva mai bun de făcut în viață decât să se însoare: matematicile lui, calculele lui, cifrele. Uf!

– Are dreptate Alma, zise cu multă duioșie în priviri profesorul Bogdan. Dacă nu era ea, eram singur și azi.

– Trebuie să știți că eu l-am pețit, nu el. Curios lucru! Dumneavoastră ăștia, oamenii de știință, care aveți toate îndrăznelile în materia de specialitate, până la abordarea unor teorii ametoare și absurde, nu aveți curaj în fața femeilor. Sunteți niște lași. Asta

este, și pe urmă regretați și treceți pustii prin viață, nici nu știți ce este viața. În cazul cel mai bun aveți o vagă mângâiere când închideți ochii că v-ați jertfit pentru știință. Dar o mângâiere rece ca asta să fie la altul, nu mi-aș dori-o! E numai de la suprafața sufletului, nu din adâncurile lui.

– Poate că aveți dreptate, doamnă Alma, zise cu tristeță Săndulescu. Poate să fie așa cum spui. Dar unde este remediul?

– Mântuirea, desigur, nu-i în oameni ca dumneavoastră. Mântuirea trebuie să vină de la o femeie care vă apreciază, care vă simte pustiul și nenorocirea, și vă ia de bărbat.

Săndulescu râse.

– Se vede că nu toți avem norocul colegului Bogdan. Pe el l-ai descoperit dumneata. Pe mine nu m-a descoperit nimeni până acum. Pe lângă mine femeile trec oarbe. Adică au trecut!

– Pentru că ai fost orb dumneata! Eu știu și patru care s-ar fi căsătorit bucuros cu dumneata. Dar n-ai dat nici un semn. Un semn trebuie să dea și bărbatul.

– Și ce semn a dat colegul Bogdan? se înveseli mai departe Săndulescu.

– Asta nu te privește pe dumneata, râse doamna Alma, privind la bărbatul său care se roși tot. Să-ți fie destul că el și-a făcut semnul lui. Acesta poate fi deosebit la fiecare bărbat, și nu-ți pot da eu rețeta.

– Totuși, poate că nu ne-ar strica nici nouă, doamnă Alma, vorbi Stratilat, aruncându-i priviri arzătoare.

– Dumneata nu ai nevoie de nici o rețetă; dumneata ești numai un semisavant!

– Adică, vrei să spui, mă apropii mai mult de omul normal? întrebă Stratilat cu o ușoară nuanță de impertinență.

– Cam așa! râse Alma și-l învălui cu privirile pline de duioșie.

Iustina sta la masă în fața lui Alecu Popescu. Se încinsese între ei, de la început, o discuție aprinsă, puțin obicinuită la Iustina, care de obicei termina repede orice discuție. Vorbeau despre purtarea liberă deăzi a fetelor, despre emanciparea studentelor de sub controlul familial. Iustina susținea cu înflăcărare această emancipare și nu recunoștea în ea nici o primejdie. Profesorul se temea că prea marea libertate, pe care o vedea și la elevele sale, putea aduce cel puțin grave neplăceri. Nu era împotriva

emancipării, ci compătimea generațiile de avangardă care aveau soarta de-a pleca mai întâi pe drumul cel nou. Până se va așeza o tradiție și în emancipare, adică, spunea el, până se vor fixa normele de purtare în noua evoluție, vor cădea destule jertfe.

Iustina îl combătea cu înverșunare:

– Ce norme de purtare? Fiecare femeie își are aceste norme în ea însăși, în sângele și mentalitatea sa. Fiecare poartă primejdia sau imunitatea în sine însăși. Pentru ce ar fi nevoie să se așeze o tradiție în emancipare? Tradiția nu mântuie pe nimeni, dragă domnule profesor.

Anicuța era de la început absentă la discuțiile de la masa tinerilor. Toată atențiunea ei era concentrată asupra conversațiilor de la masa principală. Prinse aproape în întregime discuția susținută de doamna Alma Bogdan, deși cu ochii era mai mult la soru-sa și la profesorul Alecu. Dar când se aprinse discuția între acești doi, nimic altceva nu o mai interesă. Tinerii de la masă cu ea nici nu-și mai luă osteneala să-i mai spună o vorbă, după ce încercară zadarnic aflându-o mereu absentă.

Nu-i văzuse niciodată într-o discuție așa de aprinsă și așa de intimă. Intimă, da, deși erau între oaspeți, la o masă! Anicuța descoperi atitudini de cochetărie la soru-sa și își simți inima arsă ca de vitriol. O ură începu să mocnească în ea și împotriva Iustinei, și a profesorului, căci și el se uita la Iustina în focul discuției, altfel decât de obicei. O piatră grea i se puse pe inimă și începu să respire greu. Își întoarse capul într-o parte și începu să privească în neștire cerul înstelat.

Conversația susținută de doamna Alma nu se terminase încă. La apostrofa ei că Stratilat era numai un semisavant, profesorul Săndulescu zise râzând:

– Ești prea crudă, doamnă Alma, cu un băiat așa de drăguț. Nu-i poți aduce o mai mare ofensă decât numindu-l semisavant. Toți tinerii ăștia se cred cel puțin maeștri.

– Nu-mi retrag totuși cuvântul. Eu știu ce spun. Dumnealui ar vrea o rețetă. Dar eu știu că pentru a arăta ce simte pentru o femeie nu are nevoie de rețetă, ci numai de un strop de protecție din partea femeii. Și mi se pare, adaugă ea cu o nuanță de răutate, că a aflat o asemenea protecție. Nu l-a luat subt scutul său, de câteva zile, domnișoara Anicuța?

Anicuța prinse vorbele doamnei Alma și se roși toată. Apoi se indignă. Cum a luat ea sub protecția sa pe Stratilat în zilele din urmă? A! Pentru că a vorbit mai mult cu el! Dar n-o făcuse decât pentru a-și dovedi sieși că nu-i pasă că... Nu sfârși gândul care întreg era: «Nu-mi pasă că Alecu făcea curte mai stăruitoare surorii mele»*.

– Slabă protecție, răsese Ana.

– Ei, nu se știe! glumi Alma privind printre gene pe Stratilat.

A, cum o ura acum Anicuța pe doamna aceea intrigantă și care se arăta așa de binevoitoare!

Iustina și Alecu Popescu continuau să discute aprinși problema fetei moderne. Pe Anicuța se părea că nu o mai interesează. Nu-și întoarse capul din contemplarea cerului înstelat.

Doamna Alma pomeni apoi de purtarea scandaloasă a directorului Oprescu și spuse că artista aceea a lui putea fi o femeie foarte primejdioasă.

Iustina întrerupse conversația cu Alecu și zise înțepat:

– Nu cred să fie așa de primejdioasă cum se pare. De altfel, are ea pe cerberul ei care o păzește, nu-i așa domnule Popescu?

Alecu Popescu fusese și el în restaurant când directorul Oprescu făcuse scandalul acela, și Iustina îl observase cum s-a indignat de purtarea lui.

– Nu prea are ce păzi, spuse el încet.

Iustina nu-l înțelese.

– Cum nu are?

– O femeie ca aceea nu poate fi păzită nici de zece cerberi. E făcută să lunece printre degete.

– Și de-accea îți place și dumnitale?

– Nu-mi place deloc. Circe poate schimba pe oameni în ... știi dumneata ce.

Răseră toți sorbind din cafelele turcești pe cari le pregătise Ana. Era o cafea foarte aromată și avocatul, obicinuit în timpul din urmă cu turceasca, o rugă pe Ana să-i mai dea una. Nevastă-sa îl servi cu plăcere, mai ales că bărbatul ei, de când a început să vorbească doamna Alma, părea indispus. O ușoară ceață se pusese în ochii lui, pe care nu o observă, de altfel, decât Ana.

* În ms.: *sale* (n.ed.)

Avu un ușor suspin de ușurare când profesorul Bogdan întrebă pe neașteptate:

– E adevărat, domnule avocat, că ne-am afla iarăși în fața unei remanieri ministeriale?

– Se vorbește chiar despre schimbarea guvernului, adăugă Stratilat.

– Da, e posibilă o remaniere, răspunse Crețu. Schimbare de guvern, nu. Nemulțumirile și coteriile din partid încă nu au progresat atât de mult. Cred că rămânem până la sfârșitul legislaturii. Autoritatea șefului e nezdruccinată. Dar nemulțumiri sunt; cine le poate împiedeca?

– Așadar, numai remaniere. E și mai bine așa. Să rămână fiecare guvern până la sfârșitul legislaturii, zise profesorul Săndulescu. Schimbările acestea prea dese sunt o nenorocire pentru țară. Eu, să fiu șef, nu aș admite nici chiar remanieri.

– Dar cum să mulțumești pe atâția ambițioși din partid cari vor să se perindeze pe la ministere? întrebă Alecu Popescu.

– Eu sunt de părerea colegului Săndulescu: nici remanieri nu aș admite, vorbi profesorul Bogdan. Fiecare ministru să rămână la locul lui patru ani. Numai așa s-ar putea lucra temeinic, numai așa ar fi continuitate. Cu remanierele astea, abia s-a introdus unul în treburile resortului respectiv, și vine altul, care iar trebuie să se introducă.

– Dar se-ntâmplă să fie și oameni nepricepuți ori nepregătiți, cari nu pot face nici o ispravă la un minister. Aceștia trebuiesc schimbați, zise avocatul, îndemnând pe oaspeți să guste un vin nou, pe care acum îl turnară chelnerii în pahare.

– N-ar trebui să ajungă în fotolii ministeriale decât oameni pregătiți și harnici, cari să rămână la locul lor patru ani, reveni Săndulescu.

– A, dacă n-ar fi atâtea alte considerații! Aportul electoral, invidiile, legăturile, îndatoriri de recunoștință sau răsplată, zise Crețu. Acestea toate trag mai greu în cumpănă decât pregătirea, competența. Și să credeți că nu numai în partidul nostru e așa. E în toate, ba și mai rău.

– Însuși sistemul e păcătos și greșit, se însufleți profesorul Bogdan. Eu aș desființa toate partidele și nu aș lăsa decât unul.

– Dictatură?

- Nu dictatură! Eu sunt împotriva oricărei tiranii.
- Păi, un singur partid duce la dictatură! se miră Crețu.
- Domnilor, eu m-am gândit adeseori ce sistem politic ar fi mai potrivit în țara noastră. Și am ajuns la convingerea că numai desființând partidele afară de unul, putem ajunge la bune rezultate, fără a preconiza totuși dictatură. Noi avem nevoie de continuitate pentru a putea clădi în toate domeniile. Nimic nu se poate realiza fără continuitate. Noi avem nevoie de un regim care să clădească cel puțin câteva decenii. Suntem o țară nouă. E nevoie de elaborarea unui program de realizări de durată și care să rămână neschimbat o serie de ani, mulți ani.
- Și să fie obligate toate partidele cari vin la guvern să observe acel program? întrebă Crețu.
- Poate ar fi o soluție, interveni Săndulescu.
- Nu! Am cere prea mult, am cere imposibilul. Am cere desființarea însăși a rațiunii de a exista mai multe partide. Și încă o desființare benevolă, ceea ce oamenii nu ar fi în stare să execute. Desființarea trebuie să vină de la altcineva și anume de la stat, de la constituție, sau de la o lovitură de stat, zise Bogdan.
- Și ce-ar urma după lovitura de stat? întrebă c-o nuanță de sarcasm avocatul.
- Un program unic de guvernare, unul de realizări imediate și altul de realizări pe cicluri. Programul unic ar fi stăpânul țării și dictatorul, un partid unic. Dictatura ar exercita-o programul.
- Nu văd cum, domnule profesor, zise nedumerit și cu interes acum, Ion Crețu.
- Partidul unic ajunge la dictatură când el își elaborează programul, el desemnează candidații în alegeri, și tot el îi «alege», adică îi octroiază. Subt acest raport, toată democrația cum se practică azi este o minciună. Căci fiecare partid își impune el candidații, nimeni nu poate candida de capul lui. Democrația ce s-ar practica după sistemul imaginat de mine ar fi o democrație adevărată și totuși s-ar elimina și risipirea și măcinarea forțelor națiunii în lupte sterpe, și s-ar asigura și continuitatea de guvernare și de realizări.
- Încă tot nu văd cum! se impacientă Crețu.
- Profesorul Bogdan înghiți o gură de vin.

– Te rog de puțină răbdare. Sunteți dumneavoastră de acord că se poate elabora un program bogat de guvernare cu învoirea tuturor? Sau credeți că România are, în situația dată, nevoie de mai multe programe?

– Nu, desigur. Toate partidele urmăresc, în definitiv, același lucru: binele și consolidarea țării.

– Așa este. Deci un program comun de guvernare se poate realiza. Ei bine, eu pe acesta l-aș declara dictator. În ce înțeles? În înțelesul că oricare cetățean ar avea dreptul de alegător și de a fi ales, și alegătorii ar avea singuri dreptul să-și desemneze pe candidați, nu guvernul, nu partidul unic. Important și esențial este ca fiecare candidat să se oblige printr-o declarație depusă la tribunal că va urma programul unic și va ajuta la executarea lui. Peste toți și peste toate ar stăpâni programul. Miniștrii, parlamentarii cari nu ar ținea și nu ar ajuta la realizarea programului nu ar mai fi aleși, și-ar pierde dreptul de a mai candida, și nici cetățenii nu i-ar mai alege. Ar urma, după părerea mea, adevărata stăpânire și control al cetățenilor, adevărata democrație. Cetățenii nu ar mai candida și alege decât pe cei ce-i cunosc de oameni vrednici, și dacă s-ar întâmpla totuși să se înșele, nu i-ar mai alege a doua oară. Nici un parlamentar nu ar mai atârna de guvern, de clubul politic, ci numai de alegător, și în consecință nu ar fi niște simpli mameluci, ci adevărați controlori și colaboratori ai guvernului. Va fi în interesul lor să controleze actele de guvernământ, cât și proiectele de legi ca să fie în conformitate cu programul unic. Se spune că un guvern are nevoie și de-o opoziție, că partidul unic duce în mod necesar la dictatură. Ei bine, în proiectul meu, fiecare parlamentar se poate constitui în opoziție când guvernul se abate de la program, și este chiar dator să se constituie, este și în interesul lui pentru a nu-și pierde încrederea alegătorilor. Uf! Domnilor, dar știți că m-am obosit! Nu sunt obicinuit să vorbesc atâta dintr-o răsuflare. Se pare că vinul dumnitale e de vină, domnule Crețu. Iată, am aruncat și eu o idee într-un domeniu în care nu mă pricep, și sunt sigur că n-o să fie pusă niciodată în practică!

– Pentru ce nu? se interesă profesorul Săndulescu. Eu o aflu minunată.

– Pentru că nu ar mai exista, în asemenea caz, șefi și clientelă politică. N-ar mai exista autoritate politică, ar cădea una din

puterile după cari se zbat atâtea. Nimeni nu ar mai depinde de altul. Și puterea, dominațiunea, autoritatea, sunt tot atâtea mari slăbiciuni ale vanității de cari omul nu se desparte bucuros. În realitate, în democrație, așa cum se practică acum la noi, fiecare șef și subșef, și sfert de șef e un mic tiran în cercul lui de activitate, nu-i așa, domnule Crețu?

– Aproape așa, răsă avocatul.

Se încinse o discuție în jurul proiectului lui Bogdan la care participară cu aprindere toți cei de la masa principală. Paharele se umpleau tot mai des, iar Ana nu mai răzbea cu cafelele turcești.

Benedict cu prietenii săi, cu surorile lor, ascultară o vreme discuția, apoi coborâră să facă o plimbare. Pe Anicuța abea o putură face să înțeleagă despre ce era vorba. Erau de două ceasuri la masă. Muzica mai cânta încă la cazinou, și o plimbare în jurul lacului era de dorit, mai ales că fetele, deși își îmbrăcaseră pardesiile, începură să simtă răcoarea nopții sus pe terasa deschisă.

Discuția crescă aprinzându-se tot mai mult până la un punct culminant, cum se întâmplă cu incendiile, apoi începu să scadă, să se liniștească. În decursul ei, Ion Crețu avu prilejul să audă cum sunt considerați de opinia publică, și încă de oameni superiori cum erau cei patru profesori de la masă, politicienii, și nu fu încântat deloc. El, de mulți ani acum, nu avusese prilejul să vorbească decât cu clientela lui, cu oameni interesați cari așteptau ceva de la el, și de la cari nu auzise decât cuvinte măgulitoare. Nu se făceau, desigur, aluzii la persoana lui, dar criticile pe cari le auzea simțea că i se potrivesc foarte bine și lui. Ceea ce îl indispușe mai mult fu gândul că, într-un caz de punere în practică a planului profesorului Bogdan, cu siguranță el nu ar mai fi fost ales parlamentar. Nu s-a interesat nici de programul partidului, nici de alegători decât de aceia din cauzele cărora putea profita și el. Iar programul – da, știa că este numai pe hârtie pentru toată lumea!

De aceea, când se mai potoli discuția, zise:

– Ar fi frumos, ar fi superior un asemenea sistem politic, numai pagubă că este o utopie!

– Se-nțelege că-i utopie cu toate teoriile savanților acestora, aprobă Alma Bogdan. De altfel, bărbatul meu nu s-a priceput niciodată la politică, domnule senator.

– Dar asta nu e propriu-zis politică, draga mea. E un mod de a vedea cum s-ar putea înlătura neajunsurile vieții publice de azi și cum s-ar putea lucra la consolidarea țării.

– Cu sistemele nu se schimbă nimic, zise pensionarul Anton Murășan, care participase cu patimă la discuție. Dacă se schimbă numai sistemul și omul rămâne același, nu se poate ajunge la nici o îmbunătățire a vieții publice. În România, omul trebuie schimbat, domnule profesor.

– Da, cred și eu, dar omul de bună voia lui nu se schimbă ușor. Are nevoie de o constrângere externă. Când această constrângere reprezintă însuși interesul lui vital, mai ușor și mai în grabă se schimbă.

– La suprafață, de mântuială, poate, dar nu în realitate. O constrângere externă nu poate să-ți dea alt suflet, alt fel de a înțelege lumea și viața, alte convingeri. O schimbare radicală în politică e o problemă de conștiință și de ideal, o problemă spirituală care vizează însăși rădăcinile vieții, ca orice schimbare fundamentală în activitatea omului.

– Altă utopie, domnule profesor, zise doamna Alma Bogdan. Se vede că dumneavoastră, oamenii cu învățătură multă, nu vă puteți coborî în realitățile vieții. Cât ce beți cu un pahar de vin mai mult începeți să visați. Doamnelor și domnilor, eu vă fac o propunere, adause ea, privind spre Iustina și cei doi profesori tineri: să mergem să ascultăm puțină muzică la cazinou și pe dumnealor să-i lăsăm aici să viseze. Poate n-ar fi rău să vîi și dumneata cu noi, și privi spre Ana Crețu.

– Nu-mi pot lăsa oaspeții singuri.

– Nu vor suferi nimic. Îi cunosc eu. Când se aprind în discuții, și au un pahar de vin pe masă, nu mai au nevoie de nimic. Apoi, nu-i aici domnul avocat?

Cei patru bărbați cari rămaseră la masă aprobară. Alecu și Stratilat își luaseră pardesiele și așteptau să vină Iustina care primi bucuroasă propunerea doamnei Bogdan. Totuși, Ana rămase și mai aduse un rând de cafele celor patru bărbați cari își strânseseră acum rîndurile.

Advocatul Ion Crețu era obicinuit să-l cam ia peste picior pe Anton Murășan, când, rar de tot, se întâlnea cu el. Disprețuia preocupările lui de natură religioasă, îndată ce bea cu un pahar

de vin mai mult. Ce prostii mai spunea pensionarul și acum! Că o schimbare radicală în politică e o problemă de conștiință și de ideal! El știe bine că politica nu-i decât o înlănțuire de ambiții și de interese personale și că așa va fi până la capătul veacurilor. Rădăcinile vieții! Ce sunt acestea rădăcini?

Băuse puțin prea mult ca și Bogdan și Săndulescu, ca și pensionarul, și nu se putea opri să nu-i spună:

– Fratele Anton are ce are cu lumea nevăzută. Cred că preoția ar fi fost cea mai potrivită carieră pentru el. În cazul acesta, nimeni nu l-ar putea înfrunta că a rămas burlac. De altfel, nevastă-mea cred că are o satisfacție: tot dorise ea să facă și o sfeștanie cu prilejul de acum. Unchiul său cu predica lui poate suplini slujba.

După ce vorbi îi rămase un zâmbet rău pe buze. Ana se mișcă pe scaun și privi îngrijorată la unchiul său. Dar omulețul păru că nu-l auzi pe avocat. Privirile îi rămaseră mereu senine.

– Poate că ai dreptate, zise el. Poate nu ar fi fost rău să mă fac preot. Aș fi avut prilejul să cunosc mai cu temei adevărurile religiei. Poate că aș fi pătruns mai adânc în misterele vieții, și nu aș fi ajuns la conflicte între credință și rațiune. Totuși, ce spuneam adineaori nu are nici o legătură cu preoția. E o problemă de psihologie. Nici o schimbare radicală în viața unui om nu-i posibilă printr-o constrângere externă, ci numai printr-o frământare internă care sfârșește într-o convingere asupra rostului omului în lume și a tuturor faptelor sale.

– Dar pentru a afla această taină nu-i nevoie de nici o frământare. E absurd să te frământă să afli scopul vieții, când el e limpede înaintea ta. Primești viața așa cum este și lupți pentru a o domina și a birui. Ce-ți mai trebuie altceva? întrebă avocatul cu sarcasm.

Cei doi profesori clătinară din cap a negație. Ana asculta cu toată atențiunea.

– Pe drumul acesta poți merge până la un loc, răspunse pensionarul. Iai viața în piept și trăiești, muncești, fără a-ți pune probleme mai înalte câtă vreme nu te izbești de ceva care e gata să te răstoarne, sau te chiar răstoarnă. Atunci, de vrei ori nu, vin frământările interne de cari am vorbit eu, și nu mai ai odihnă, nici lupta nu mai poți, până nu ajungi la o convingere care să-ți lumineze drumul. Până când n-ai trecut prin lupta asta lăuntrică,

nici nu poți spune că ai trăit. Ai fost un robot, dar nu un om viu și rațional, mai mult un lucru decât o ființă.

– Are dreptate domnul Murășan, ziseră cei doi profesori.

– Eu nici nu știu cum ar putea trăi cineva dacă nu ar avea o convingere superioară asupra rostului vieții, spuse Ana, privind cu duioșie la unchiul său pe care-l apreciasse întotdeauna.

Advocatul se opri asupra unei constatări pe care o făcuse de-o vreme încoace: începuse și în el o neliniște care nu avea nici o legătură cu afacerile sale, cu lupta pe care o ducea pentru familie. Era încă ceva tulbure ceea ce se lăsa uneori peste sufletul său ca o negură, de când călătorise în mașină cu artista aceea, și mai ales de când avea în birou pe Sonia, adică pe dactilografa Sura Leibovici. Dar din negura aceea se iveau uneori nedumeriri în legătură cu viața lui. O nedumerire, mai ales, revenea mereu în vremea când își uita de afaceri, când stătea la masă sau asculta muzica din restaurant: trăise el, cu adevărat până acum?... Și iată că bătrânelul acela părea că-i dă un răspuns spunând că nimeni nu trăiește cu adevărat până nu trece printr-o mare frământare interioară! Era posibil ca el să fie în fața unui astfel de lupte lăuntrice? Să ajungă la altă convingere asupra vieții decât aceea utilitaristă care l-a condus până acum în luptă? Se gândise și nu putuse descoperi în viața lui de până acum alte neliniști decât cele în legătură cu cariera lui, cu lupta lui zilnică pentru existență. Numai de mult, în anii rămași în urmă, în anii studiilor universitare, cunoscuse el puțin din zbuciumul problemelor pe care le numise mai târziu imponderabile și zadarnice.

Auza că prin vis ceea ce spuneau profesorii Bogdan și Săndulescu cari căpătaseră limbă și povestiseră despre marea criză spirituală din viața lor, dând dreptate pensionarului, și cuvintele Anei care își istorisea frământările ei din tinerețe până i-a reușit să ajungă la o convingere, la un reazim de care s-a sprijinit mereu. Se opri asupra ultimelor cuvinte ale soției sale.

– Femeia are un singur sprijin în viață: e bărbatul său, zise el.

– Dar când bărbatul nu mai este? Sau ca și când nu ar mai fi? întrebă Bogdan.

– Să tot fie bărbatul lângă ea, femeia încă are nevoie de un reazim superior, spiritual. E și ea o ființă rațională, spuse pensionarul.

– Cred și eu, interveni Săndulescu. Un om, bărbat sau femeie, are și o viață aparte, și încă aceasta e cea principală. Orice ființă vie e o unitate deosebită și trăiește ca atare. Din puterile sale trebuie să trăiască orice om nu dintr-ale altuia, chiar să fie părintele sau soțul, acel altul. În definitiv, fiecare ființă vie e singură în lume, și cu atât mai vârtos un om.

«Ce prostie, se gândi avocatul, singur în lume! Care om e singur în lume? Trăim în familie, în societate, trăim mai ales în lupta de fiecare zi. Ea singură și e prea de-ajuns pentru a-ți ținea tovarășie de fiecare clipă.»

– Singurătatea e o excepție, domnule profesor, zise el. Sunt oameni, ca dumneavoastră savanții, cari vă condamnați înșivă la singurătate prin felul ocupațiilor ce aveți! Cercetările la microscop nu le puteți face decât singur.

– A, domnule avocat, nu ne înțălegem, răspunse Săndulescu. Nu e vorba de acest fel de singurătate. Asta e numai la suprafața vieții. E felul de a vorbi obicinuit. Eu mă pot simți singur și între o mie de oameni, între o mie de treburi și îndeletniciri, dacă nu am în mine însumi un reazim, un tovarăș.

– Și cine e tovarășul acela? întrebă cu o nuanță de ironie avocatul.

Ana se roși toată. Se simțea rușinată că soțul ei nu înțălege.

– E convingerea ce mi-am făcut asupra lumii și vieții, așa cum spune domnul Murășan. Fără această convingere eu aș fi singur și fără reazim în viață. Aș fi un neputincios și nu aș putea lucra nimic, nu aș putea să-mi fac cercetările mele științifice. Ce crezi dumneata, când atâtea cercetări nu-mi reușesc, când altele la cari ajung nu sunt apreciate ori sunt chiar combătute de alții, când nu mi se recunoaște nici un merit, cine mă ajută să merg mai departe pe drumul meu? Convingerea ce o am despre rostul meu în lume!

– În realitate, orice om de știință este un fel de credincios, își are religia sa, fără de care nu poate face nimic, interveni profesorul Bogdan. Colegul meu are dreptate, domnule Crețu. Și credința, convingerea aceasta lăuntrică e totul în viață. Un om tare, un caracter, nu poate exista fără acest reazim lăuntric. Și domnul Murășan are dreptate: un om adevărat nici nu poate exista câtă vreme n-a ajuns la o convingere care i-a modelat viața și i-o modelează continuu, până n-a ajuns la o religie proprie a lui.

– Ei bine, se ridică cu asprime glasul avocatului, eu nu cunosc decât o singură religie: aceea a muncii.

– Poate a muncii și a succesului, zise Bogdan. Dumneata se vede că n-ai avut până acum nici o mare deziluzie, nici o înfrângere mare, cum am avut, de-o pildă, eu. Câtă vreme toate lucrurile îți merg în plin, nu ai vreme să simți nevoia unui reazim lăuntric, nu te strânge de grumaji singurătatea vieții. Cariera dumnitale a mers din succes în succes. Poate că aceasta să fie cauza pentru care spui că nu cunoști decât religia muncii. Dar cine te poate asigura că te vei putea răzima toată vremea pe această tărie externă a vieții? Poate să vină și pentru dumneata un ceas greu, când – cum mi s-a întâmplat mie, după doi ani de studii pornite pe-un temei greșit – să ți se pară că lumea se prăbușește în jur, și că te îngroapă și pe tine. Și te-ar chiar îngropa dacă n-ai ajunge să te razimi pe o convingere și credință superioară asupra rostului tău în lume. Eu, de altfel, nu ți-aș dori să treci prin deziluziile prin cari am trecut eu!

– Poate nu i-ar strica, zise pensionarul. Poate ar ajunge și el să nu mai vadă viața ca un simplu lanț de afaceri rentabile. Să mai poți discuta cu el și altceva decât laturea materială a vieții. Nu, hotărât, mie oamenii pur materialști nu mi-au plăcut niciodată. Viața nu e o simplă negustorie.

– Mai bine negustorie decât filosofie goală, cum faci dumneata. Aș vrea să știu cu ce te-ai ales în viață în urma traiului superior al dumnitale? zise cu brutalitate avocatul.

Ana avu o mișcare de protestare:

– Dragul meu! Dar nu-i nici un motiv de supărare!

Se temu de pornirea ce-o simți în vocea bărbatului său și-i fu frică să nu devină – cu străinii de față – și mai agresiv față de unchiul său, cum se întâmpla mereu când stăteau mai mult de vorbă. Nu era o singură problemă asupra căreia să fi avut aceleași păreri. Se temu apoi să nu se simtă bătrânul jignit aici în fața unor persoane cu cari numai arareori convenea. Băuseră cu toții puțin peste măsură, vinul era tare și vremea târzie. Nu prea știa ce atitudine ia unchiul său când e puțin băut. Nu l-a prea văzut în asemenea ipostază.

Dar profesorul pensionar rămase mereu senin.

– Nu știu dacă traiul meu e superior, zise el. Aș vrea să fie. Spre aceasta năzuiesc mereu.

Își lăasă capul pe spate și privi cerul puzderie de stele.

– Iată, de-o pildă, marele mister de deasupra noastră: ce știu eu despre el? Dar ce pot ști chiar despre misterul din mine însumi? Trai superior? E greu să crezi că poți duce o viață superioară. Ea ar trebui să fie în concordanță cu misterul ce ne încunjură, dar în care nu putem pătrunde. În sfârșit, aici zace tragicul existenței noastre: nu poți ști niciodată dacă e în concordanță cu realitatea de peste fire convingerea ce ți-ai făcut-o asupra lumii și vieții! Totuși, fără o convingere nu putem trăi. Numai un lucru îl simțim cu certitudine: că pe lângă legile fizice cari conduc natura există o lege morală care reglementează viața omului. Cu aceasta trebuie să fii necondiționat de acord, orice convingere ai avea asupra existenței și a rostului tău în lume. Mulțumire și fericire nu există fără acest acord. Ori pe ce drum ai porni, al științei sau al credinței, legea aceasta morală o descoperi și o simți suverană.

– Adevărat, confirmă cu însuflețire profesorul Săndulescu. Și știința te duce necesar la aflarea legii morale, legea spiritului. Știința are efecte și concluzii etice ca și credința. Numai șarlatanii și semidoctii nu văd ce e la spatele științei.

– Ce este? întrebă congestionat avocatul, care abea mai putea suporta conversația aceasta.

– Ce este? Misterul lumii și al existenței, dragă domnule Crețu, urzitorul și susținătorul a tot ce există.

– Asta este! Întări și Bogdan, privind cu ochi cam tulburi la cei de față. Vinul tare începuse să-l înmoaie, să-l facă somnoros.

– Eu cunosc pe adevăratul om de știință după acest criteriu, continuă Săndulescu. Cine nu vede nimic la spatele structurii lumii descoperită de știință, sau nu știe nimic, sau e un șarlatan. Așa l-am cunoscut azi după-amiazi și pe naturalistul dumneavoastră din pădure: e un semidoct și atâta tot.

– Dar poate dovedi că a fost asistent la universitate! zise Ana, ușurată că se părasea o discuție care-l enervase atât de mult pe bărbatul său.

– Mi-a arătat și mie certificatul. A fost asistentul profesorului de botanică. E adevărat. Dar mie a voit să-mi impună afișând o teorie absurdă. Am tot auzit vorbindu-se de el și voiam să-l cunosc.

Se întâmplă uneori ca oameni de știință să se retragă în sânul naturii să poată observa și medita în liniște. Credeam că-i un astfel de exemplar. Dar nu-i decât un ratat, un biet nenorocit. Și, după cât am înțeles, abea apucă să-i poată povesti unui oaspe gogomăniile lui, pentru a putea bea în rând cu el. E un bețivan bun de gură, după toate semnele.

– Așa credeți? Mulți oaspeți îl prețuiesc și îl compătimesc pentru situația în care a ajuns, zise Ana.

– Nimeni nu ajunge decât în situația pe care o merită, dragă doamnă, afară de rari cazuri cu totul excepționale...

*

În clipa aceea înaintea vilei «Cuibul cu soare» se opri o trăsură și deodată pătrunse până pe terasă o larmă de glasuri multe. Advocatul, Ana și pensionarul se duseră repede la marginea terasei, se aplecară peste balustrada de piatră să vadă ce-i. Era o învălmășeală acolo jos. Trei bărbați – păreau Stratilat, Alecu Popescu și Benedict – ridicau pe cineva cu grije din trăsură.

Ana porni în goană pe scări. O urmă îndată și avocatul.

– Ce este? întrebă cei doi profesori, ridicându-se și ei de la locurile lor și venind la marginea terasei.

– Se pare că uneia dintre domnișoare i s-a făcut rău.

Coborî și pensionarul. Când ajunse el la cotitura scărilor, Anicuța, albă ca varul, susținută de subsuori de Benedict și avocatul urca încet scările, fiind dusă mai mult pe sus de cei doi. În urmă venea Ana, înspăimântată de moarte, alături de unul dintre medicii stațiunii. Stratilat și Alecu nu mai urcară. Nici cei doi prieteni ai lui Benedict cu surorile lor. Iustina și Alma nu se vedeau nicăiri.

Pe Anicuța o duseră în camera fetelor și o așezară în pat. Când o văzu întinsă, albă ca de ceară între cearșafuri, mamă-sa dădu un țipet și se repezi la pat. Dar doctorul o reținu.

– Nu vă fie teamă, doamnă, nu e nici o primejdie. Are nevoie de odihnă, numai de odihnă. Voi veni dimineață să o văd.

– Dar ce i s-a întâmplat, pentru Dumnezeu, spuneți-mi odată! se tângui mama.

– O să vă spună domnul Benedict. Nimic grav, doamnă. Lăsați-o să doarmă.

– Dar nici nu știu dacă doarme sau...

– Prostii! Tu totdeauna exagerezi! Ce vrei să zici? Nu vezi că fata respiră? Nu vezi cum se ridică ritmic plapoma? zise avocatul, trăgând-o de mână pe nevastă-sa din camera fetelor. Ce să fie? Probabil un deranj de stomac, știi că ea e cam delicată la mâncări. Nu-i așa, doctore?

– E chiar așa. Se pare că ați avut azi ospăț mare. Probabil o intoxicație.

– Ah, doamne, se poate, oftă Ana. Ea nu e obicinuită decât cu mâncări preparate de mine acasă. Dar tu ai voit să comandăm totul de la restaurant. Pește, hm! mi s-a părut și mie ceva!

– Fugi de-aici, soro! A fost păstrav pescuit de azi, nu l-am văzut eu? Dar cine știe din ce i-a venit. Poate a stat prea mult la masă, și nu-i obicinuită.

Doctorul Brudaru, un cunoscut vechi al lor, le pofti noapte bună și plecă.

Pe terasă, cei doi priviră alarmați pe Crețu și pe Benedict. Pensionarul nu se mai arătă.

– Nu-i nimic, asigură avocatul. O indispoziție, cum se mai întâmplă cu fetele acestea tinere.

– Dar soția mea unde a rămas? întrebă profesorul Bogdan.

– Într-adevăr! Și doamna Alma, și Iustina! Unde sunt? se întoarse avocatul și el întrebător către Benedict.

– Au plecat cam de vrun ceas cu o mașină la plimbare.

– Singure? se miră Bogdan.

– Nu. Cu doi domni.

– Cine sunt?

– Cunoscuți ai doamnei Alma. Mi se pare unul e președintele tribunalului.

– A, Filipescu! făcu ușurat profesorul Bogdan. Dar ce le-a venit să se plimbe așa de târziu?

Avocatul voi să-i mai rețină pe cei doi, dar ei stăruiră și plecară. Era trecut de unu. Coborâră destul de greu scările. Picioarele li se îngreunaseră de nemișcare și de vin.

XIII

Anicuța nu părăsi patul o săptămână. Doctorul mai veni trei zile de-a rândul, apoi declară că nu mai are ce căuta, «fata moșului era bine de tot». Totuși, nu putu mânca mai nimic cât stătu în pat. Avea niște grețuri ciudate când lua câte ceva, avea senzația că i se revoltă stomacul.

Când coborâseră din vilă, se plimbaseră o vreme cu toții în grup pe dinaintea cazinoului, ascultând muzica. Alma Bogdan și cu Iustina primiseră apoi propunerea președintelui de tribunal Filipescu și a consilierului Scurtu să facă o plimbare cu mașina. În vreme ce grupul se opri în jurul mașinii, Anicuța se desprinsese dintre ei și o luase pe aleea ce încunjura lacul, dispărând în întunec, căci la ceasul acela numai becuri rare mai luminau aleea.

După plecarea mașinii, Benedict, cei doi profesori, colegii lui Benedict cu surorile lor mai stătuseră de vorbă fără să bage de seamă lipsa Anicuței. Erau foarte bine dispuși cu toții, și își continuaseră plimbarea. Cele două fete, surorile colegilor lui Benedict, erau în centrul atenției profesorilor, ca și mai înainte. Erau fete pline de spirit și păreau pornite să cucerească pe cei doi tineri. Nici la masă, nici la plimbare, Anicuța nu-și vădise prezența. Benedict o cunoștea bine și era îngrijorat tot timpul, văzând-o căzută pe gânduri grele cari îi întunecau într-un chip deosebit fața și privirile.

Observându-i el mai întâi lipsa, lăsase pe ceilalți să meargă înainte, și el o luase prin alee. Nu întâlnise decât o pereche ce se plimba ținându-se de mână, deși aproape încunjurase lacul. Deodată se opri înaintea unei bănci ascunsă sub crengile

aplecate ale unui stejar secular. Chiar la marginea ei ședea, cu capul răzimat în palme, Anicuța.

– Ce faci aici? Scoală-te, ai să răcești! zisese el, apropiindu-se de soru-sa.

Ea rămăsese cu capul îngropat în palme. Părea că nu auzise nimic.

– Anicuțo, ce-i asta? Nu ți-a mai trecut supărarea? Scoală-te, și dacă vrei te duc acasă, nu mai trebuie să te plimbi cu noi.

Nici un răspuns.

Îi pusese mâna pe umăr și fata trăsărisé acum speriată.

– Ce faci aici? Ai ațipit? Pe răceala asta? Pardesiul tău e numai o părere. Scoală-te!

Anicuța clătinase din cap.

– N-o să mă mai scol de-acum, Benedict! Vocea ei era schimbată, plină de spaimă.

– Ce vorbe-s astea? Întrebasese frate-său neliniștit și șezuse lângă ea. Îi căutase mâna. Era rece ca gheața.

– Ai înghețat aici. Scoală-te să plecăm. Dacă nu-ți place societatea noastră, te duc direct acasă.

Ea îi strânsese mâna nervos, ca-ntr-un spasm.

– N-o să mai merg nicăiri de-acum. Aștept. Nu mai am altceva de făcut decât să aștept. Și nici nu mi-e așa de frică după cum credeam.

– De ce să-ți fie frică?

– Benedict... eu... eu am făcut ceva.

Frate-său o privise tot mai înspăimântat.

– Ce ai făcut?

– Am înghițit niște pilule.

– Ce pilule?

– Benedict, și vocea ei abea se auzea, eu vreau să mor.

Frate-său sărise ca mușcat de șarpe de pe bancă.

– Ce? Ești nebună?

– Nu, dar nu mai vreau să trăiesc. Nu mai am pentru ce trăi. Am purtat de mai demult pilulele la mine.

O clipă, Benedict se gândise, apoi o smucise de pe bancă, o luase la braț și începuse să alerge cu ea.

– Unde mergem? Întrebasese ea... Nu vreau să mai văd pe nimeni. Lasă-mă aici.

Dar frate-său o târa înspăimântat, și de la o vreme începuseră să gâfâie amândoi. Trebuiseră să se oprească, să răsuflă.

Frater-său nu mai stătuse pe gânduri: o luase în cârcă și începuse să alerge cu ea pe drumul cel mai scurt către locuința doctorului. Era, ieșind din alee, mai mult o cărare printre arborii înalți, plini de umbre grele. Nu era nici o primejdie să întâlnească pe cineva la ora aceea. Dar povara era grea, și n-o mai putea duce.

– Poți să vii sprijinită de mine?

– Dar nu vreau să merg nicăiri. Lasă-mă aici în întunec.

– Ești o copilă proastă, încă nici nu știi ce ai făcut.

Benedict o luase iar pe sus. Nu mai era mult până la locuința doctorului.

Când intraseră la doctorul cel bătrân, bun cunoscut al familiei, Benedict nu mai putuse vorbi, ci-i arătase numai cu mâna, făcând un gest spre soru-sa.

Doctorul cunoscuse îndată de ce este vorba și-i făcuse o spălătură stomacală Anicuței.

Când se trezise Benedict în fotoliul în care căzuse, soru-sa era întinsă pe divan, cu ochii închiși, albă ca ceara. Doctorul se plimba prin cameră cu o cută adâncă între sprâncene.

– Bine, tinere, zisese el, ce însemnează prostiile acestea?

– Nu știu nimic, domnule doctor, nu pot bănuî nimic. De mai multe zile a fost mereu rău dispusă, deși se silea să-și ascundă supărarea. Dar eu o cunosc, pe mine nu mă poate înșela. Azi îndeosebi a fost foarte tristă toată vremea cât am stat la masă, deși i-am adus pe doi colegi cu surorile lor să o mai învioreze.

– N-are vro chestie sentimentală?

– Nu cred! Nu știu să aibă. Abea în anul acesta și-a luat bacalaureatul.

– Totuși, altceva ce poate fi? Au certat-o părinții pentru ceva? O știu că-i excesiv de sensibilă, dar mai știu că părinții o poartă ca pe palme.

Doctorul Brudaru practica de mulți ani în fiecare vară în stațiune. Dar era localnic din același oraș cu familia Crețu. Cunoscuse de mici pe toți copiii avocatului.

– Mama și tata nici nu știu că a fost rău dispusă zilele trecute. N-a supărat-o nimeni, domnule doctor.

Anicuța deschisese ochii și privise aiurită prin cameră.

– Ei, bine că a trecut! zisese bătrânul. Du-te și adu o trăsură. Benedict văzuse groaza ce se întipărise pe fața soru-sii.

– N-ai nici o grije! N-am să spun acasă ce măgărie ai făcut. Mi-e și rușine că ești sora-mea, să știi! În loc să-mi fi spus mie ce năcaz ai.

Doctorul, după ce ieșise Benedict, rămăsese nemișcat o vreme în mijlocul camerei. Un gând îi venise pe neașteptate, și nu știa ce urmare să-i dea... În anii din urmă s-a mai întâmplat la fete tinere de tot... Nu cumva a dat și Anicuța peste o astfel de nenorocire, și de aceea a luat pilulele? Poate nu ar strica să o examineze puțin.

Se apropiase de divan, dar se opri din vreme. Poate ar face o greșală care ar jigni-o pe copilă pentru toată viața. Nu, nu era cu putință. Anicuța, o știa doar el, era însăși nevinovăția.

– Domnule doctor, se auzise vocea slabă a fetei, am o rugămintă, o mare rugămintă.

– Să auzim, copila mea.

– Benedict mi-a promis, și el se ține totdeauna de cuvânt. Te rog și pe dumneata să nu spui nimănui nimic. A fost o mare prostie ce-am făcut, recunosc și eu.

– Cu o condiție, copila mea! Să-mi spui și tu cum te-ai hotărât la fapta asta prostească și rușinoasă? Noroc că ai avut puține pilule.

– Dacă aș ști! Dar nu știu încă, domnule doctor. Nu văd limpede.

– Dar când vei vedea, îmi vei spune?

– Da, domnule doctor.

– E la mijloc un om, un bărbat, nu-i așa?

După un restimp de gândire răspunsese:

– Da, domnule doctor, așa ceva a trebuit să fie. Acum îmi pare că am scăpat de o povară grea.

– Ai și scăpat. Dacă nu-ți făceam la timp spălătura stomacală... De unde pustia ai avut tu pilulele acelea?

Anicuța se gândise însă la altă povară de care scăpase.

– O, le am de mult, le-am ținut de doi ani într-o cutiuță. Nu le-am purtat cu mine decât de câteva zile.

– Și cine ți le-a dat? Mare noroc ai avut că au fost vechi și puțin.

– O fată, când eram în clasa a șaptea. Tatăl său e farmacist.
– Știai că-s primejdioase?
– Desigur. Mi-a spus ea.
– Ei, câte lucruri nu mai fac copiii din ziua de azi, despre cari nu știu nimic părinții lor! Pe tine te-am ținut însă mereu o copilă foarte cuminte. Nu înțeleg. Să știi că-mi rămâi obligată.
– Da, domnule doctor, când voi ști și eu ce-a fost cu mine... În schimb...

– În schimb, tu ai avut o leacă de intoxicare, un deranj de stomac. E explicabil după cina mare ce-ați avut-o cu mâncări de la restaurant.

Anicuța se înviorase, bătuse în palme și voise să sară de pe divan. Dar dureri mari o țintuiseră și fața i se schimonosise.

– Stai liniștită, n-o să scapi așa de ușor, fetițo, va trebui să stai în pat o săptămână cel puțin.

Când venea cu trăsura să o apuce spre locuința doctorului, Benedict întâlnise grupul părăsit care tot se mai plimba. Fusesse primit cu mare alai.

– Încă unul care pleacă la plimbare! Soru-sa și doamna Alma cu automobilul, el cu trăsura. Anicuța a dispărut, desigur, undeva cu aeroplanul, zisese unul din prietenii lui Benedict.

– Nu, dragul meu, Anicuța nu zboară deloc! După ce mă duc s-o iau de la doctorul Brudaru. I-a fost foarte rău.

Gălăgia grupului încetase deodată și toți întinseseră capetele.
– Ce spui? I-a fost rău? Unde a dispărut? Unde ai aflat-o? întrebaseră din toate părțile.

Tânărul se gândise o clipă.

– I se făcuse rău la stomac și avea grețuri. Se temea să nu verse și de-aceea ne-a părăsit pe furiș. Eu am aflat-o în alee pe o bancă și am dus-o îndată la doctorul.

– O intoxicație! spusese cineva.

– Da, asta e și părerea doctorului.

– Deși n-a mâncat mai nimic la cină, vorbise Stratilat. Iar de băut, abea și-a muiat buzele. Poate să-i fi fost rău de mai demult, căci ați văzut cu toții cât era de indispusă.

Porniseră cu toții în urma trăsirii, și Benedict era mulțumit că le putuse da explicația aceasta. Cum aflaseră că Anicuța era acum bine, grupul devenise îndată iarăși gălăgios și dăduse buzna în

locuința doctorului. Dar când văzuseră pe fată și, mai ales, când văzuseră precauțiunile luate de doctor pentru ducerea ei pe sus la trăsură, voia bună se risipise îndată, și gălăgia nu mai începuse decât când se opriseră înaintea vilei «Cuibul cu soare»...

Vreme de o săptămână, cât rămase în pat, Anicuța reuși să ajungă la limpezirea despre care-i pomenise doctorului. Totuși, nu știa ce să creadă: dacă a fost o copilărie sau o dramă. Pentru ea era limpede acum că luase pilulele acelea muncită de gelozie, din cauza purtării lui Alecu Popescu, întâi cu artista aceea, apoi cu soru-sa Iustina, după care începuse să se țină mereu. Toată neliniștea și tristețea ei izvorâseră din acestea două fapte, ca și purtarea ei în lac, în prima zi când venise la plaja principală. Era răzvrătită și nenorocită și simțea nevoia să se răzbune pe Alecu. Toată grava ei indispoziție din zilele din urmă și de la cină pornea din împrejurarea că Alecu nu se interesa de ea deloc, ca și când ar fi fost inexistentă.

Săptămână cât a stat în pat o convinsese că gelozia ei era pornită din adorarea ce o avusese doi ani față de chiriașul lor și că această adorare nu a fost în realitate decât iubire: o iubire himerică, ce nu pune nici o problemă și nu trăgea nici o concluzie. Îi era de ajuns cu delectarea aceea interioară, despre care afară de ea nu știa nimeni.

Dar acum, convinsă că sentimentul ei fusese iubire, nu altceva, Anicuța se rușină greu și se deziluzionează. Cum s-a putut îndrăgosti ea de-un om aproape de două ori mai în vârstă decât ea? Cum a putut fi așa de idioată? Alecu ar fi putut să-i fie aproape tată! Ce fată ridicolă! Când era atâta tinerețe în jurul ei, atâția prieteni și cunoscuți de vrâsta ei, ea s-a izolat doi ani într-o admirație prostească pentru un om cărunt la tâmp! Doi ani pierduți cu desăvârșire pentru tinerețea ei!

A fost un noroc – își zicea fata – că a intervenit gelozia, altfel ea ar mai fi putut pierde cine știe câți ani închisă în vraja aceea prostească, fără să vadă și să simtă viața din jurul său. Iată, chiar atunci la cină, unul din prietenii lui Benedict, îi plăcuse mult, dar nu cutezase să schimbe decât două-trei vorbe cu el pentru a nu tulbura vraja cu care o învăluia Alecu! Ce prostie! Și toată seara Alecu nu i-a aruncat o singură privire, nu i-a spus un cuvânt, ci toată seara s-a ocupat cu soru-sa, cu Iustina.

Da, era o situație nefirească pe care nu o mai putea suporta! Spunând adevărul – recunoscuse ea în săptămâna cât stătuse la pat – nici nu visase ea să moară, ci numai să scape de greutatea aceea insuportabilă, care-i distrusese orice rost în viață. Voia să facă ceva pentru a scăpa din situația nefirească, pentru care se simțea umilită și se condamna. Voia să facă ceva pentru a se scutura de ființa acelei copile proaste, care-și strică tinerețea fără nici un rost. Era pentru ea de neînțeles cum a învăluit-o acel farmec și se rușina grozav în sufletul său, gândindu-se că primul bărbat asupra căruia i s-au oprit ochii ei de copilă, era aproape de patruzeci de ani. Nu fusese un lucru nefiresc și merit să lase o pată pe sufletul ei cât va trăi?

Când îi spusese doctorului că a scăpat de o grea povară, ea se gândise la această descătușare din farmecul ce-o lega de Alecu. Atunci simțise numai libertatea la care ajunsese, dar nu-i cunoscuse mai de aproape motivele. Acum le cunoștea, dar cum își va ținea cuvântul dat? Cum îi va spune doctorului Brudaru că ea fusese îndrăgostită de un om de două ori mai în vârstă decât ea? Cu siguranță nu va avea curajul să-i descopere adevărul – era prea umilitor pentru ea – și-l va ruga să o dezlege de promisiunea dată.

Da, acum în zilele cât stătuse la pat, se simțea într-adevăr ca renăscută. Părea că a căzut de pe ea o haină magică, sub care nu s-a mai simțit pe sine însăși, cea adevărată, și că s-a îmbrăcat într-una albă, curată, potrivită cu sufletul său. Ieșise definitiv dintr-o stare sufletească nefirească. Se gândea acum la Alecu fără nici o tresărire, ca la un om de toate zilele. Sfârșise chiar prin a-și spune că el nu purta nici o vină, că nu contribuisese cu nimic s-o farmece, că nu știuse niciodată ce-i în sufletul ei. Cum să știe dacă nici ea n-ar fi știut fără trezirea geloziei?

Da, tot ce a fost n-a fost decât prostia unei copile!...

Anicuța își limpezi astfel starea ei sufletească, și îi păru bine. Se simțea liberă acum, scăpată de sub orice tutelă, stăpână pe orice vorbă și purtare a ei. Avea senzația puternică de a fi scăpat de o boală, și dacă nu ar fi reținut-o în cameră doctorul și mamă-sa,

* În ms.: *el* (n.ed.).

după două zile ar fi ieșit bucuroasă să-și facă plimbările departe prin pădure. Până la urmă luase ușor incidentul prin care trecuse. Îi și spuse lui Benedict că nu a fost decât o prostie copilărească.

Dar fratele său nu fu de aceeași părere. O privi cu seriozitate gravă și-i zise:

– Acum, că ai trecut cu bine peste primejdie, poate să-ți pară o prostie. Când cineva, la vrâsta ta, poate lua asemenea hotărâre, își vadește o latură slabă a caracterului. Ai tot încercat să-mi explici, dar nu am înțeles nimic din tot ce mi-ai spus în legătură cu Alecu și cu gelozia ta. Sunt convins că nici tu însăși nu-ți poți explica fapta. Și asta e ceva foarte grav.

– Pentru ce să fie grav?

– Pentru că sunt oameni cari comit fapte, uneori catastrofale, fără să-și dea seama de ce le săvârșesc. Oameni cari se lasă purtați de porniri oarbe, uneori numai ocazionale. Acesta e un semn de boală spirituală, la tot cazul de o debilitate primejdioasă. Și eu te sfătuiesc să fii cu băgare de seamă și să-ți faci o educație a voinței dacă nu ți-ai făcut-o până acum.

– Dar, dragul meu, ți-am spus cum am căzut într-o mreje fără să intenționez, fără voia mea. Înainte cu doi ani eram o copilă, ce responsabilitate puteam avea atunci? Apoi sunt taine ale vieții cari ne prind când nici nu ne gândim.

– Chiar aici e primejdia. Tu ești o fire prea susceptibilă, prea simțitoare, și chiar de aceea rațiunea și voința trebuie să-ți intervină mai mult și mai des decât la oamenii neimpresionabili. Și nu înțeleg ce-mi tot îndrugi tu: că ți-e rușine de a te fi îndrăgostit într-un bărbat ca Alecu. Spui că-i de două ori mai bătrân ca tine. Nu-i chiar așa. Nu are încă patruzeci de ani. Dar chiar de ar avea, nu văd pentru ce te-ai rușina. E un om frumos, distins, cu mare cultură. Are o situație strălucită. Iar iubirea nu alege de multe ori. Știi bine ce se spune despre ea, că e oarbă. Eu te-aș sfătui să nu treci așa ușor peste ce ai pățit, și dacă-l iubești pe Alecu, arată-i și lui sentimentele tale. N-ar fi o căsătorie de desprețuit.

Intervenția aceasta a fratelui său o zăpăci cu desăvârșire. Îi păru deodată că se clatină tot ce clădise până acum. Se roși toată, apoi se albi ca peretele.

– Dar tu nu vezi că el îi face curte Iustinei? Cuvintele îi veniră pe buze fără să-și dea seama cum, și acum le regreta.

– Văd, dar abea e un început. Și Iustina îl privește cu destulă indiferență. Ea este o femeie calculată și nu se leagă așa ușor de cineva. Oricâte mi-ai îndrugat tu, eu sunt convins că o încercare ca a ta numai de o iubire adevărată a fost provocată. Iar dacă-i așa, să știi că ea nu se va stinge ușor.

Anicuța începu să respire greu.

– Dar înțelege odată că nu-l mai iubesc, că a fost un farmec copilăresc, și nimic mai mult. Eu l-am considerat mai mult ca pe un fel de sfânt protector decât ca pe un om. Acum mi se pare că am un fel de oroare față de el.

– Eu îți spun să fii în gardă, să-ți cercetezi amănunțit sentimentele față de el în viitor.

– Dar nu mai am nici un sentiment față de el, deosebit de cele pe care le simt pentru oricine.

– Poate nu-i decât revolta interioară care încă nu s-a potolit.

– Te asigur că nu-i nici o revoltă. În definitiv, el n-a știut nimic, nu-i vinovat de nimic.

– Totuși, ai spus numai acum că simți un fel de oroare față de el.

– Dar înțelege odată, Benedict, că toate acestea mă privesc pe mine, nu pe el. E deziluzia și revolta din mine, împotriva mea, că am putut fi o măgăriță atât de mare.

– Eu știu un lucru, Anicuțo, și te rog să ți-l însemnezi: sunt oameni – și bărbați, și femei – cari nu iubesc decât o dată în viață. Eu îți vorbesc deschis: mă tem să nu fii și tu una dintre aceștia. De aceea te sfătuiesc să nu iai lucrul prea ușor. Încercarea ta n-a fost o copilărie sau o prostie, după părerea mea. Cred că hotărârea a pornit din adâncurile ființei tale, poate chiar fără a-ți da seama... M-am gândit că ar trebui să-i povestesc și mamei ce s-a întâmplat. Să se intereseze mai tare de tine.

– Dar mi-ai dat cuvântul că nu spui la nimeni, se înfurie pe neașteptate Anicuța.

– Mi-am ținut cuvântul până acum. Dar am și eu o răspundere, și știi cât țin la tine.

– S-a isprăvit! Să nu mai vorbim despre asta! Tu-ți vei ținea cuvântul! Iar eu chiar de mâine începând mă voi plimba cu prietenul tău Sever Barbu și cu soru-sa! N-o să mai fiu tristă, sunt liberă de-acum! Dar de Sever Barbu îmi place foarte mult.

Frate-său zâmbi și toată fața i se luminează.

– În definitiv, tu ești încă și acum o copilă! Știu eu ce să mai spun! Mi-ar părea bine să-ți placă Sever, e un tânăr distins. E în anul al cincilea la medicină.

– Îmi place că e frumos și tânăr. Am scăpat, în sfârșit, de vraja lui moșulică! Nici nu mă mai gândesc la ce a fost! Ce prostie! Îmi poate fi tată!

Benedict o părăsi mai liniștit și se hotărî să-și țină încă cuvântul. Poate n-a fost într-adevăr decât o prostie copilărească.

Nu se ținu însă de cuvânt doctorul Brudaru. După ce fata părăsi camera și își continuă vilegiatura cu o ardoare nouă, mereu în tovărășia lui Sever Barbu și a surorii sale, bătrânul crezu – cum nu putuse afla nici o lămurire de la fată – că tânărul acesta a determinat-o să înghită pilulele, prin cine știe ce purtare.

Ana Crețu rămase încremenită la destăinuirea doctorului. Se făcu palidă ca o moartă și stătea în fața lui cu gura deschisă, fără să poată spune un cuvânt.

– Dragă doamnă, nu trebuie să vă îngrijorați acum. N-a fost nu știu ce primejdie. Pilulele au fost vechi și deteriorate, iar spălăturile interne i le-am făcut la timp. Dar am ținut de datoria mea să vă spun, să o supravegheați mai de-aproape. O văd mereu cu un tânăr foarte ademenitor. Și ea mi-a spus că pentru un bărbat a luat pilulele acelea.

– Sfinte Dumnezeule! izbuti să exclame mama. Dar cu tânărul acesta n-a umblat aproape deloc înainte, și alt bărbat nu s-a apropiat de ea. A fost doar o copilă până acum. Și a fost o copilă foarte rușinoasă, încunjura mereu societatea bărbaților.

– Firile acestea sunt mai primejdioase, dragă doamnă. Mocnește în ele focul, ca jarul subț spuză. De domnișoara Iustina nu port nici o grije. Ea e o fată cu inima deschisă, o fată voluntară și foarte stăpână pe sine însăși.

Ana Crețu îl privi bănuitor: aflase ceva doctorul de plimbarea Iustinei cu mașina în noaptea aceea? Plimbare împreună cu doamna Alma Bogdan și din care nu se întorsese decât peste trei zile, provocând grele îngrijorări în cele două familii? Dar înțelese îndată, că doctorul nu știa nimic de escapada celor două femei.

– Le cunosc de mici pe amândouă, zise doctorul. Iustina e o fată sigură de ea, Anicuța are o fire mai complicată, aș spune mai neprevăzută.

- Dar până acum n-a fost decât o copilă, dragă doctore, și te asigur că nu mi-a dat nici un prilej de îngrijorare. Cu atât e mai mare consternarea mea. Dumnezeu, ce se putea întâmpla.
- Din fericire n-a fost decât un puci, cum s-ar spune, o încercare nereușită, poate chiar o copilărie.
- Știe cineva?
- Afară de Benedict, nimeni.
- Și Benedict nu mi-a spus nimic. Au trecut de-atunci două săptămâni și nu mi-a spus nimic.
- Vezi că își dăduse cuvântul să tacă și el ca și mine. Și trebuie să admiți și dumneata: e mai bine așa. Chiar și eu ți-am atras atențiunea numai dumnitale, pentru că dumneata ești mama. Nici avocatul, nici Iustina nu trebuie să știe nimic.
- Sunt extrem de îngrijorată doctore. Copiii de azi ne scapă cu totul din mână. Să mă fi ars cu fierul roșu n-aș fi crezut că Anicuța poate face așa ceva. Poate că ai dreptate și dumneata, poate că Anicuța e într-adevăr o fire complicată, pe cât mi-a părut mie de simplă. Iată de când a părăsit camera, n-o mai cunosc deloc. A devenit dintr-o dată îndrăzneată și cochetă. Ea care era mai înainte atât de timidă și rușinoasă. Îl poartă pe cavalerul ei, pe medicinistul acela, de cred c-o să-i scoată sufletul. Toată ziua în excursii, iar cât ține baia în lac atrage atenția lumii asupra lor cu râsul și prostiile câte le pune la cale.
- Câtă vreme face astfel de prostii să nu te doară capul pe dumneata. Iustina nu-i expansivă și nu e totuși soliditatea întrupată? Cine a putut scorni până azi o vorbă rea despre ea? Tinerețea e făcută să zburde, nu să mocnească în ea. Aici e numai primejdia.
- După ce pleacă doctorul, Ana Crețu căzu pe gânduri grele. Știrea adusă de el era a treia lovitură pe care o primise în ultimele zile. Întâia fusese escapada Iustinei cu doamna Alma Bogdan. Nu s-au întors din plimbarea cu mașina toată noaptea. Ziua următoare îl văzuse pe președintele de tribunal Filipescu. Mersese cu noaptea în cap la el și trebuise să aștepte.
- Să mă iertați, domnule președinte, dar n-am putut închide ochii toată noaptea. Mă temeam să nu fi suferit vrun accident.
- Dumneata trebuie să mă scuzi, dragă doamnă Crețu. Trebuia să vă avizez îndată la sosire. Și erau ceasurile trei după miezul nopții. Cum nu avem telefon nici eu, nici dumneavoastră, eram hotărât cât ce mă scol să viu să vă avizez.

– Ați avut vrun accident în drum? întrebă Ana neliniștită.

– Nu, n-am avut. Dar doamna Alma și domnișoara Iustina au întâlnit în M. până unde ne-am dus, o societate foarte plăcută, o sumedenie de cunoscuți. Nu le-au mai lăsat să se întoarcă cu mine și cu consilierul Scurtu. Cum să se înapoieze așa de repede? stăruiau prietenii. Nici nu cunoșteau orașul. Trebuiau să rămână să vadă de aproape cele câteva lucruri însemnate din capitala de județ, între cari, necondiționat, cele două biserici nouă, mândria localnicilor. Și spre nemângăierea noastră, le-au convins. Doamna Alma Bogdan a părut foarte însuflețită că rămâne.

– Dar bine, la cine au rămas?

– La avocatul Preda.

Ana se mai liniștise. Avocatul era un bun cunoscut al familiei, avea și el o fată de vrâsta Iustinei.

– Și cum vor veni de-acolo?

– Le va trimite avocatul cu o mașină, sau mai exact le va aduce el însuși. Căci are de lucru aici. Numai nu știe când vor scăpa de acolo. Și noi abea i-am convins să ne lase să ne întoarcem. E adevărat că întâlnisem pe toți cunoscuții de-acolo la un chef cu lăutari într-o grădină de vară.

Ana-i mulțumise de informații și așteptase toată ziua următoare să-i sosească fata. De indispoziția Anicuței se înspăimântase numai până au pus-o în pat și i-a vorbit doctorul de probabila intoxicație. Totuși, îngrijorarea îi rămăsese și acum mai venise și lipsa Iustinei. Cunoscuți, necunoscuți, cum să rămână acolo fata care pornise pentru plimbare, cu ce era pe ea? Nu făcuse nici o pregătire de drum. Și ea și Alma erau, în definitiv, niște zvăpăiate care nu se gândesc niciodată la urmări. Ce vor fi gândit cunoscuții aceia că rămân la ei atât de ușor? Și ce ofensă pentru președintele de tribunal și consilierul să-i lase să se întoarcă singuri?

Nemulțumirea ei nu fusese întrecută decât de neliniștea profesorului Bogdan care venise de zece ori pe zi să se intereseze dacă nu s-a mai primit vro știre de la cele două femei. Profesorul părea foarte nenorocit, și Ana avusese acum pentru întâia oară impresia că el nu era sigur de nevastă-sa.

Era hotărâtă să o înfrunte cum se cade pe Iustina la întoarcere. În sfârșit, nu se putea lua cu doamna Alma, ea o fată

mare! De altfel, nu-i prea plăcea ei nici purtarea prea liberă a doamnei Alma. Uneori îi făcea impresia că e gata să cadă îmbucătură bună în gura bărbaților și că numai în clipa din urmă se răzgândea. Nu i-ar fi plăcut ca Iustina să meargă pe urmele ei, deși era sigură că fata ei era cuminte.

Abea sosise Iustina după trei zile și avocatul primise o telegramă să plece în capitală. Ana-l reținuse numai cu mare greutate, și dacă ar fi bănuir ce avea să urmeze, nu l-ar fi reținut deloc. Pentru că în seara aceea dinaintea plecării lui avuseseră cel mai greu schimb de vorbe din căsnicia lor de până acum.

De la cina aceea, avocatul Ion Crețu rămăsese mereu prost dispus. Avea observații ironice pentru cei doi profesori, dar mai ales pentru unchiul Anei, pensionarul Anton Murășan. Pentru el erau toți trei oameni cu capul în nori, nefolositori societății. Oameni cari se cred superiori și în realitate nu valorează nimic. Ce folos va avea omenirea din studiul cristalelor lui Săndulescu sau din problemele de matematică ale lui Bogdan? Sau ce rămâne pe urmele halucinațiilor lui Anton Murășan?

– Mă mir de tine cum te-ai schimbat, îi zisese Ana. Nu față de unchiul meu, pentru că pe el niciodată nu l-ai simpatizat, dar față de cei doi profesori. Parcă spuneai odată că sunt niște somități recunoscute în țară, și erai satisfăcut că poți fi în societatea lor.

– I-am crezut oameni de știință, oameni pozitivi, dar văd că își pierd vremea cu nimicuri.

– Ce nimicuri?

– Discuțiile acelea de la cină. Sunt tot așa de iraționali ca și unchiul tău.

– Nu te înțeleg, dragul meu! Poate nu ți-a plăcut că și-au spus și părerile ce le au în politică.

– Aș! În politică sunt niște copii, pentru ce să mă supăr? Dar teoriile acele asupra necesității convingerilor superioare. Te asigur că mi-a fost penibil să-i ascult bătând apa în piuă, și făcând totuși pe grozavii.

– Dar, dragul meu, oamenii au vorbit din convingere. Și să mă crezi că nici prin gând nu le-a trecut să facă pe grozavii!

– Cum nu i-a trecut unchiului tău să predice, nu-i așa? Întrebă el sarcastic.

- Pe unchiul Anton, lasă-l! Nu-ți stă în drum, nu-l apreciezi și n-ai nici un motiv să-l iei peste picior. E un bătrân onorabil și care ține la familia noastră. N-a renunțat la moștenire pentru copiii noștri?
- N-am nevoie de nici o moștenire de la el sau de la fratele său. Am ce da copiilor. Pentru un fleac de casă și grădină nu admit să-mi dea mie lecții.
- Da' ce lecții îți dă? se miră Ana.
- Păi bine, tu nu vezi cât se crede de superior? Zice că i-ar plăcea să poată vorbi cu mine și despre alte lucruri decât despre partea materială a vieții.
- Asta mi-ar plăcea și mie, dragul meu. Ți-am și spus uneori. Pentru mine e o încântare să aud discuții cari merg până la rădăcina vieții. Eu sunt convinsă că fiecare om trebuie să aibă o convingere asupra lumii și vieții, un punct de rezim în existență.
- De, tu ești femeie, și pe deasupra ai mai fost și poetă. Tu ești liberă să ai halucinații. Dar nu cei doi profesori cari se pretind oameni de știință exactă. Tu și unchiul tăi puteți avea orice teorii. Nu mă supără. Voi sunteți din aceeași trupină cu toții. Oameni cari nu puteți realiza nimic în viață, nu puteți decât să visați.
- Cum vorbești, dragul meu, zise ea supărată.
- Nu e vorba de tine, tu ești femeie. Tu ți-ai făcut și îți faci cu vârf și îndesat datoria ta în familie. Nici nu aștept mai mult de la tine.
- Dar unchiul tău cari au muncit în slujba lor și au dus o viață cinstită, n-au realizat nimic? Nu e o realizare, și încă cea de căpetenie, însăși viața pe care au dus-o? Îi poate învinui cineva cu ceva? Au asuprit ei pe alții sau au stat în calea lor? N-au agonisit averi, e adevărat, dar au dus o viață model fiecare în felul lui.
- În sfârșit, puțin îmi pasă ce au făcut. Dar nu admit să mă judece pe mine, și să mă disprețuiască în față, nici ei, nici profesorii tăi.
- Ai mei? Pentru ce ai mei?
- Pentru că văd că ești de-o părere cu ei. Ai avea și tu nevoie de un bărbat cu convingeri superioare, de unul care știe pentru ce există în lume, de unul care să o ia razna cu închipuirea, ca să te poată distra. Nu de unul mărgenit ca mine numai la problemele văzute ale vieții. Doamna însătoșază după nevăzut, după himere, și bărbatul ei nu-i poate oferi decât bani.

– Ioane! Ce vorbe sunt acestea? întrebă consternată Ana.
– Asta însemnează să ții pas cu lumea cultă, să pui probleme, să le discuți, să-ți dai ochii peste cap când auzi o vorbă mare.
– Vai de mine, dar ce te-a apucat?
– Asta însemnează a avea tot ce-ți trebuiește, a te simți la adăpost, în siguranță, tu și copiii tăi, și de aceea a-ți afla plăcerea și a-ți trece vremea în discuții superioare. Dar aş voi eu să văd dacă nu ți-ar trece gustul acesta când mâne nu ai avea ce mânca, nici unde te culca. Și, vezi tu, toate acestea, de ce aveți voi filosofii și poezii nevoie pentru a putea să vă complăceți în discuții și convingeri superioare, sunt câștigate de un om de toate zilele, de un bărbat comun, de duzină, care nu se frământă cu probleme înalte. Sunt câștigate cu capul acesta lipsit de gânduri mari, și cu aceste două brațe.

Cum vorbeau singuri în cameră, șezând față în față la masă, Ion Crețu întinse peste masă amândouă mâinile sale, ca să le vadă Ana mai bine. Erau două mâni mari, puternice, cu degetele osoase. Ana se uită mult la ele, ca și când acum le-ar vedea pentru întâia oară, și îi părură monstruoase, fiindcă avu senzația că sunt două ființe aparte, două ființe vii. O zgudui un fior, și privi cu repulsiune părul negru ce creștea des pe dosul degetelor lui.

Multă vreme nu putu zice nimic. Avea senzația puternică de a se afla în fața unui om necunoscut, care o înspăimânta. Se făcuse albă ca varul. Ieșirea aceasta a lui dezvăluia o lature nouă pe care nu o putuse bănuși până acum...

«Pentru ce își ieșise astfel din fire?» se întrebă ea în vremea cât rămăsese mută. «Și ceea ce-i spusese era oare într-adevăr convingerea lui? El vorbise cu patimă, cu ură, ca și când nu de bună voia lui ar fi luptat și câștigat în viață, ca și când i-ar părea rău pentru felul lui de trai de până acum. Era parcă revoltat nu pe cei doi profesori și pe ea, ci pe sine însuși.» Îi veniră în minte cuvintele pe cari i le-a spus odată unchiul său Victor Murășan, plângându-se de nevastă-sa: «Cu un om să trăiești până la moarte, și totuși nu-l poți cunoaște». Da, era adevărat: în fața ei stătea acum un străin, care nu-și mai retrăgea de pe masă mâinile acele monstruoase. Era supărată și pentru boala Anicuței – deși atunci încă nu știa ce s-a întâmplat – și de purtarea Iustinei care stătuse între străini trei zile fără a le da nici o știre, și acum i se mai înfățișa

și omul acesta străin, care era totuși bărbatul cu care trăise în pace atâția ani și sufletul îi fu pătruns de-o amărăciune grea.

– Nu înțeleg ieșirea ta, dragul meu, zise ea într-un târziu cu glasul stins. Se înțelege că pentru noi, pentru familie, tu ești totul. Asta cred că nu e nevoie să ți-o spunem, căci vezi toată afecțiunea de care ești încunjurat. Îți suntem mai mult decât recunoscători; știi cum te iubim! Ce putem să-ți dăm mai mult?

Ion Crețu își retrase abea acum mâinile de pe masă, își frecă cu o palmă fruntea, dar ea rămase tot întunecată.

– Iartă-mă, te rog. Ieșirea asta prostească nu te privea pe tine, nici familia noastră. Nenorocul a fost că tu erai de față. Aș fi voit să fie altcineva asupra căruia să-mi descarc nervozitatea.

– Cine?

– Poate cei doi profesori, știu eu! Poate nici nu o persoană anumită, ci toată lumea aceea subțire care crede că se poate trăi din teorii și halucinații filosofice.. Eu – da..., eu m-am simțit umilit în discuția aceea. Pe mine m-au socotit un om de duzină, o cantitate neglijabilă. Toți săreau să-mi arate inferioritatea.

Ana începu să învie cu încetul.

– Dar n-a făcut nimeni așa ceva, dragul meu. Ți s-a părut ție, și nu știu de ce. Profesorii aceia te stimează foarte mult; eu știu și sunt convinsă.

– Nu, te înșeli! Eu am simțit mândria cu care vorbeau de probleme pentru mine inexistente, ca și când ar fi voit să-mi arate că numai ei sunt oameni superiori. Apoi, unchiul tău nu mi-a dorit pe față să trec și eu prin grele frământări lăuntrice pentru a ajunge un om cu care se poate sta de vorbă, un ins superior?

– Lasă-l în pace, te rog, pe unchiul Anton. Știe toată lumea mania lui. Nu se va mai putea scăpa de ea la bătrânețe! Doamne Sfinte! Să fi putut bănuî că îți va face atâta sângerău, nu l-aș fi invitat pentru toată lumea. Iată ai cuvântul meu că mai mult n-are să fie invitatul nostru.

– Ei, nu pun eu tocmai atâta preț pe un nebun bătrân! Poți să-l inviți de pe partea mea. Dar vorbise înaintea celor doi profesori. M-a discreditat în fața lor, și cred că cu intențiune bine calculată.*

* În ms.: probabil numerotare greșită, se sare de la p. 162 la p. 167. Textul are însă continuitate (*n. ed.*).

«Ah! Doamne, mândria lui a fost rănită, își zise Ana, pentru aceea s-a schimbat așa. Dar cui i-ar fi trecut prin gând că el dă așa de mult pe părerile altora, și încă în lucruri cari nu-l interesau?»

Ana gâcise însă numai o lature a adevărului. Mândria lui a fost rănită într-adevăr, dar nu atât prin ceea ce spuneau cei trei în discuția de la masă, ci printr-un sentiment intim care grăise în el atunci mai cu putere, mai conștient. De lucrul acesta chiar avocatul își dăduse seama numai mai târziu, după ce se înapoiase în capitală. Sentimentul acesta era conștiința că el este un om înapoiat, un om cult numai la suprafață, că sufletul său stă închis, refractar gândului. Ceea ce însemna aproape că intelectualicește nici nu a trăit încă, își zisese el. Era aceeași senzație, pe o altă lature a vieții – care se ridica de-o vreme în el, că încă nici nu trăise până acum pentru sine, ci a fost numai robul vieții, din tinerețe până acum.

– De intenție rea nu poate fi vorba la unchiul Anton. În definitiv, el e un copil și acum la bătrânețe. Dar o să-i atrag atențiunea să nu mai facă nici o observație în legătură cu tine.

– Vei face bine. Eu mă împac mai ușor cu unchiul tău Victor, deși știu că nu mă simpatizează, dar el nu se amestecă în viața mea. Și acum, destul cu toate astea! În definitiv, nici nu știu pentru ce m-am enervat așa. Te rog să treci cu vederea. Știi că niciodată nu ți-am vorbit pe tonul ăsta.

– Și vreau să cred că nici acum nu mi-ai vorbit tu, ci numai enervarea aceea! Ce păcat că am dat cina de-atunci. Aveam și eu și tu parte de câteva zile luminoase de vacanță!... Și mâne pleci necondiționat?

Bărbatul nu-i răspunse în grabă. Între sprâncene stăruia încă dunga aceea adâncă. Și culoarea feței lui era surie. Apoi, ca la o rază ce i-ar fi căzut rău în ochi, își scutură capul și zise:

– Da, draga mea. Trebuie să plec. De altfel, am și isprăvit concediul pe care mi l-am luat de dragul tău. Te rog nu fi supărată pe mine.

Și, după scena asta, după plecarea bărbatului, după ce Anicuța părăsise camera, venise destăinuirea doctorului Brudaru *. Prea multe griji o loviseră deodată!

* În ms.: *Brudariu* (n.ed.).

Ana dusese o viață liniștită, împăcată în căsnicia ei de până acum. Trăise fără evenimente mari, afară de iubirea soțului și pentru această iubire se împăcase demult și cu felul de a fi al avocatului. Este adevărat că la împăcarea aceasta contribuisese și înțelepciunea sa firească ce-i spunea că nici un om nu poate să realizeze idealul, că unul are o slăbiciune, un defect, altul altă nedeșăvârșire. Îi fusese de mult folos la liniștirea și pacea sa sufletească sprijinul, ce-l avusese de mică în credința sa religioasă, că Dumnezeu vede toate și știe de toate, și că dorințele noastre sunt mai mari decât ceea ce ne poate da viața. Bărbatul său era, ca și ea, o creatură a lui Dumnezeu, și dacă nu poate fi întru toate idealul visat de bărbat, are atâtea însușiri bune. Și, în primul rând, dragostea cu care se lega de ea. Adevărat că și în dragoste ea sperase mai mult suflet decât materie, iar iubirea lui Ion Crețu era adeseori mai mult violență și mai puțin mângâiere. Dar, nu avea de ce să se plângă. Îi fusese mereu credincios, familia era un idol pentru el, nu-și pierdea nopțile în petreceri sau în joc de cărți, ca atâția alți bărbați cunoscuți. Și îi pusese la adăpost, pe ea și pe copii, de orice grije materială. Iată însușiri cari nu se află pe toate maidanele și pentru cari se putea renunța la idealul care, poate, nu există decât în fantazia și aspirațiile omului, se mângăia Ana...

Trecuseră ani de când Ana se împăcase cu viața ce o ducea și care cursese netulburată de evenimente mai grave până acum. Nu avusese demult prilejul să-și mai verifice rezistența în fața întâmplărilor vieții. Poate din motivul acesta rămăsese așa de înspăimântată, cu sufletul înghețat la destăinuirea doctorului. Avusese multă vreme senzația că se află pe marginea unei prăpastii, în pragul unei nenorociri, și nici cum nu-i intra în cap gândul că ar fi putut fi numai o faptă copilărească din partea Anicuței. Da, va trebui să-l înfrunte pe Benedict pentru ce nu i-a descoperit ce s-a întâmplat.

Dacă nu-i spune mamei sale, ce încredere mai poate avea în el? De altfel, ca și în Anicuța? Va trebui să-i spună tot ce știe. Va întreba-o și pe fată. O, da, nu va rămânea cu mâinile în sân, la o simplă și mai atentă observație, cum o sfătuisese doctorul!

Se însuflețise puțin la gândurile acestea, dar era încă paralizată, nu putea începe nimic. Și mai era și Iustina! Se întorsese după trei zile, și nu singură, ci cu un tânăr avocat –

muncitor în biroul gazdei la care stătuse – și care se ținea acumai după ea, spre consternarea profesorului Alecu Popescu. La observările ce i le făcu, Iustina declară că-i liberă să se distreze cu cine-i place și că n-are să se teamă de nimic, pentru că bărbații pentru ea nu sunt decât figuri de șah.

Auzi, asemenea prăpastii, în familia ei!

Nu fu în stare să înceapă nimic și după câteva zile de melancolie profundă, pe care părea că numai Benedict o văzuse și-i păsa de ea, căută pe unchiul său Anton Murășan în camera pe care o închiriasse într-o vilă izolată, și pe care nu o părăsea decât pentru a merge dimineața la băile calde, și a ieși după-amiaza la plimbările singuratice prin pădurea seculară.

Pensionarul o ascultă cu ochii închiși până își descărcă sufletul, nemșcat ca o mumie, ca o sperietoare în colțul întunecat în care se așezase. Ana i se spovedi ca sub patrafir. Ea se mirase totdeauna că cu cei doi unchi ai ei putea fi cu mult mai sinceră decât cu bărbatul ei. Între ea și el parcă era mereu un zăgaz care o oprea; între ea și unchiul său nu era nici o piedecă de trecut sau de înlăturat, simțea comunitatea spirituală ca pe-un fluviu nedespărțit.

– Lucruri destul de grave, draga mea, zise el la sfârșit, deschizând ochii și privind-o cu blândețe. Dar primejdia nu vine din afară, ci din lăuntrul nostru. E nevoie să rămâi cu sufletul viteaz și să lupți. Să nu te prăbușești lăuntric. Dacă reușești, n-ai să te temi de nimic. Toate se vor îndrepta. Să ai credința în tine și în Dumnezeu, și mai ales să te păstrezi nevinovată.

– Nevinovată! Cum înțelegi asta, unchiule?

– Înțeleg așa ca nu din vina ta să se isce vrun rău, nici să se agraveze din vina ta cele existente. Să nu te mustre conștiința de nimic.

– Dar nu mă mustră nici acum!

– Poate nu ai pipăit-o destul de bine. E posibil să ajungă Anicuța la o asemenea încercare fără ca mama ei să fi bănuț ceva?

– Din nenorocire a fost posibil!

– Nu din nenorocire, ci din neglijența ta. Un copil îți crește subț ochi, și cine să-l cunoască dacă nu mama lui? Cine are mai marea datorie să-l cunoască?

– Dar te asigur că nu am observat nimic la ea, și poți crede că mă interesez de copiii mei și îi supraveghez.

– Nu te mustră conștiința de nimic?

– De nimic!

– Hm! Răspunsul acesta pe negândite arată că e sincer. Poate nu ești înzestrată cu facultatea de a cunoaște stările sufletești ale altora, și în cazul acesta ar fi o mare dificultate în cariera ta de mamă. Această carieră, crede-mă, deși eu n-am avut copii, începe abea când ei sunt mari, când sunt pui buni de zburat, care vreau să părăsească cuibul.

– Anicuța a fost abea o copilă până acum. Îți repet că n-am putut observa nimic deosebit, a fost o copilă blândă, cam retrasă, dar foarte iubitoare și ascultătoare de părinți.

– Atunci mă mir cum nu ți-a descoperit ea nimic. Va trebui să-i vorbești de-aici încolo tu, să nu aștepti să-ți vorbească ea.

– Da, așa am gândit și eu să procedez. Ea ar voi să nu știe nimeni nimic de ce s-a întâmplat, nici chiar eu, dar simt că, oricât de greu îi va fi, trebuie să cunosc cauzele faptei sale.

– Ia-l în ajutor pe Benedict. El e acum un om în toată legea, și știu că Anicuța ține la el. Dacă știe el ceva, ar putea să te lămurească el mai întâi. Dar sfatul meu acesta este: așa să te porți ca în toate împrejurările vieții, orice s-ar întâmpla, să nu fii vinovată tu cu nimic, să nu te mustre conștiința. Atunci vei rămânea tare și se vor putea răzima și alții pe tine, deși ești femeie.

Vorbiră apoi de multe, de notarul și nevastă-sa, de afacerile lui Crețu, de vilă, și Ana se înapoie mai liniștită acasă.

XIV

Se făcuse toamnă târzie. Întâia zăpadă căzuse pe la mijlocul lui noiembrie pe pământul înghețat ca osul. Se așezase de o palmă bună, mărunță, prăvoasă, spulberată cu ușurință de vântul nordului ce bătuse necurmat o săptămână. Apoi, deodată, începuse vânt de la miazăzi și într-o zi topise puful ușor al zăpezii și dezghețase pământul ca primăvara. Urmaseră două săptămâni de moină în văzduhul sur, de ciorofleacă pe străzi. Din cerul coborât pe pământ mânguia mereu. În oraș se pornise o gripă infecțioasă, de care în familia avocatului Crețu nu scăpase decât Benedict. Mama și surorile trebuiseră să stea în pat la sfatul doctorului Brudaru, care se temea de complicații, mai ales la Ana și la Anicuța. Iustina fusese ținută cu greu în casă și protesta cu aprindere împotriva «bătrânului», care o făcuse să-și piardă un timp atât de prețios de la cursuri.

Anicuța, mai serios bolnavă, suportase cu ușurință opreliștea doctorului, părea chiar că-i place să zăcărească în pat sau într-un fotoliu, citind necurmat cu o lăcomie care nu-i plăcea mamei sale.

După întoarcerea de la stațiunea X Ana Crețu se mai liniștise. Începură îndată înscrierile la universitate, cursurile și fetele ei erau cuprinse de preocupări nouă, cu însuflețire și bucurie. Încetul cu încetul, viața familială intră în ogașa veche. Părea că cele petrecute în cursul vacanței erau uitate, nu mai interesa pe nimeni. Iustina nu răspunse la nici una din scrisorile cu cari o asaltase tânărul avocat cu care se întorsese din escapada ei de la X și cu care «își făcuse de cap», cum o înfruntase la băi mamă-sa. Două săptămâni fuseseră nedespărțiți. Acum, mama înțelegea, din atitudinea fetei, că într-adevăr nu a fost decât o toamnă a Iustinei de a se distra cu tânărul acela, care era, de altfel, simpatic și bine crescut.

Tot asemenea și Anicuța: uită de prietenul lui Benedict, de medicinistul Sever Barbu, cât ce se înapoie în oraș și începură cursurile la universitate.

Totuși, Ana nu renunță la hotărârea de-a afla de la Benedict ce o determinase pe Anicuța la fapta ei nesocotită. Văzându-o, după întoarcerea acasă, revenindu-și la îndeletnicirile ei școlarești de mai înainte, Ana nu se mai gândea la nimic tragic și era aplicată să creadă că nu a fost decât o prostie de copil, cine știe în ce stare de surescitare nervoasă. Își aduse aminte că și ea, încă până nu trecuse de zece ani, avea uneori dorința de-a muri când vedea pe tatăl său cum își cheltuia întreaga afecțiune cu mamă-sa, uitându-o pe ea și privindu-o adeseori ca pe o străină.

Cu privire la Anicuța de tot liniștită însă nu putea fi, mai ales de când erau ținute de gripă în casă, și o văzuse pe fată, deși cu febră, cum înghite volumele de literatură, toate romane străine, unele traduse în românește. Cât a fost în liceu, Anicuța nu a prea citit decât materialul strict obligator pentru limba română și istoria literaturii. Ana, enervată, îi lua adeseori cartea din mână. Fata nu protesta, ci rămânea visătoare cu ochii în plafon. Dar cât ce ieșea mamă-sa din cameră, lua din nou cartea. Ceva totuși s-a schimbat în ea, își zicea Ana, și începu a-l iscodi pe Benedict.

Dar el rezistă multă vreme, până ce mamă-sa îi descoperi că doctorul Brudaru i-a spus adevărul. Benedict urmărise de-aproape purtarea soru-sii și la băi, în vacanță, după încercarea aceea, și după ce s-au înapoiat acasă. Nu putuse descoperi nici un fel de atențiune pe care soru-sa să o fi dat profesorului Alecu Popescu, cum nu văzuse, de altfel, nimic nici înainte de vacanță. Își recapitulase în memorie toată explicarea aceea încâlcită pe care i-o dăduse Anicuța și până la urmă ajunsese la convingerea că nici ea singură nu știa ce sentimente o legaseră de profesor. I-ar fi fost mai ușor acum să-i vorbească mamei sale, dar își dăduse cuvântul Anicuței. Acum, că doctorul descoperise taina, nu se mai simți nici el legat și-i spuse mamei sale ce știa de la soru-sa.

S-ar fi așteptat la oricare altă pricină, dar că fata ei să se fi îndrăgostit de profesorul Alecu Popescu îi păru ceva nespuse de ridicol. Așa că se însenină toată și începu a râde cu lacrimi.

– Ce copilărie! Ce prostie! Ți-a spus Anicuța așa ceva?

– Mi-a ținut o vorbire foarte încurcată, dar alt motiv nu a putut aduce. De altfel, continuă Benedict, am pus-o sub observație de atunci și n-am putut descoperi nici un semn la ea.

– A fost o închipuire a ei, dragul meu, o prostie de copilă.

– Se poate. Profesorul – văd eu bine – n-a bănuț niciodată nimic.

– Dar el face, discret, curte Iustinei de mai bine de doi ani, nici prin minte nu i-a trecut să se gândească la o copilă ca Anicuța.

– Crezi? Eu n-am prea băgat de seamă.

– Da, și pot să-ți spun că Iustinei nu-i este indiferent, cu toată firea ei zburdalnică. Eu știu că din acest motiv n-a voit ea ca pe chiriașii noștri de aici să-i avem chiriași și la vilă. Și tot din acest motiv se revoltă ea așa de mult că prin oraș se spune parterului nostru «căminul candidaților». Mândria ei n-o lasă să creadă lumea că am închiriat la profesori necăsătoriți anume pentru ca să ne putem mărita mai ușor fetele. Poate aici e și cauza pentru care e așa de rezervată față de Alecu, și relațiile dintre ei înaintează așa de încet. Uneori mă gândesc că mândria ei, din acest motiv, ar putea până la urmă să și împiedece o căsătorie.

Benedict ascultă cu toată atențiunea pe mamă-sa. Surprinse și el priviri, modulări în voce la Iustina când vorbea cu Alecu, dar toate aceste semne erau sporadice, trecătoare. Să vadă mai bine mamă-sa decât el? E cu puțință și asta.

– Ar fi o pereche minunată, zise el cu un zâmbet de lumină în ochi.

– Ar fi, și eu speriez că nu mă înșel. Iar Anicuța nu-i decât o prostituată mărișoară. Nu-mi pot închipui să fi fost ceva serios. Cel mult o închipuire a ei. Știi tu, Benedict, că viața tinerelor fete e mai misterioasă decât a băieților?

– Cred ce-mi spui, dar oare neprevăzutul nu zace chiar în această viață misterioasă?

– Ce vrei să spui?

– Că ar fi fost posibil ca Anicuța să-l fi îndrăgit pe profesor tocmai într-un astfel de avânt orb, neexplicabil? Nu se-ntâmplă destule nenorociri cu fete foarte tinere cari se lasă duse de impulsurile deșteptării la viață?

– Nu! E absurd! S-ar fi legat de un băiat de vrâsta ei, de un om mai tânăr.

– Totuși, continuă Benedict gânditor, eu am sfătuit-o să-și examineze mai adânc sentimentele ce spune că le-a avut numai față de Alecu, dar acum nu le mai are. Vorbea de un fel de adorație.

– I-ai vorbit despre asta?

– Da. Și am sfătuit-o că, dacă nu-i o halucinație a ei, să se poarte așa cu Alecu, încât să vadă și el ce-i în sufletul ei.

– Dar nu poate fi nimic, dragă băiete.

– După cele ce mi-ai spus în legătură cu Iustina și cu el, aș dori și eu să nu fie nimic. Dar nu ți-a fost dumnitale bătătoare la ochi purtarea ei la X după întâmplare, cu colegul meu Sever Barbu?

Ana se gândi o clipă.

– Da, se schimbase. Nu mai era sfioasa de mai înainte.

– Se schimbase cu totul și eu mă bucuram. Dar după ce-a venit în oraș, de câte ori l-a mai văzut pe colegul meu?

– Știu eu! Se vor fi întâlnit pe la Universitate.

– Nu-i mai are grija. Îți spun eu, mi s-a plâns și el.

– Și, ce concluzii tragi de aici?

– Știu eu! Poate să mă înșel. Dar cred că la X a fost așa de expansivă cu Barbu numai pentru a-și documenta ei însăși ceea ce mi-a spus mie: că nu se mai gândește la Alecu, că tot farmecul în care a fost prinsă s-a risipit.

Conversația aceasta cu fiul său îi dădu Anei de gândit, și când Anicuța nu mai avu nici o febră, se hotărî să-i vorbească. De altfel, Anicuța se însănătoși cea din urmă. Iustina umbla [la] cursuri, mamă-sa își vedea de treburile, ieșea în oraș, când doctorul Brudaru se hotărî s-o scoată din carceră și pe ea.

– În sfârșit! Va fi vremea! suspină fata după plecarea doctorului.

– Știi tu pentru ce ai scăpat mai târziu de febră decât eu și Iustina? Infecția a fost doar aceeași! zise Ana.

– Probabil la mine infecția a fost mai puternică.

– Nu! Organismul tău e mai slăbit, mai puțin rezistent.

– Ți-a spus bătrânul?

– Nu bătrânul, draga mea! E doctorul nostru de când ați fost mici. Și e un medic foarte priceput. Și mi-a spus și motivul pentru care organismul tău e încă puțin rezistent.

– Aș fi curioasă să-l știu și eu, mamă!

– Îl știi, și ar fi trebuit să mi-l spui și mie, și încă demult. Tu n-ai avut în vacanță la X nici un deranj la stomac.

– Dar ce am avut? întrebă fata albind ca peretele.

– Vezi că știi ce-ai avut?

– Ți-a spus doctorul?

– Era datoria lui să-mi spună. Dar nu pot înțelege cum tu nu mi-ai spus nimic până acum.

Anicuța își înclină capul în piept.

– O așa grozăvie, și mie să nu-mi spui nimic? E posibil? Mie, mamei tale?

– Dar a fost o copilărie, o prostie, se auzi vocea stânsă a fetei.

– O prostie care te-ar fi putut costa! Mi-e și groază să mă gândesc!

– Ei vezi, pentru aceea l-am rugat pe doctorul și pe Benedict să nu vă spună nimic. Nu voiam să te supăr pentru o nebunie din care m-am vindecat cu desăvârșire.

– Ce nebunie?

Anicuța ridică capul și o privi cu ochi mari.

– Nu ți-a spus Benedict tot?

– Abea ieri mi-a spus, după ce aflase că doctorul mă informase.

– Atunci știi tot. Bine că s-a isprăvit! Bine că ai aflat! Mă apăsă ca o piatră de moară pe inimă. Și acum, te rog mamă dragă, să mă ierți. Știu eu ce mi-a venit?

– Ți-a plăcut de Alecu și la băi ai fost geloasă?

Anicuța se înroși toată și într-un avânt fu în brațele mamei sale, îmbrățișându-o strâns pe după grumazi.

– Te rog, mamă, te rog mult, să nu mai vorbim despre asta! A fost o prostie care a trecut și de care acum tare mi-e rușine!

Ana tăcu multă vreme, mângâind părul buclat al fetei.

– Ce-a fost, a fost fără voia mea, te asigur! A început într-o seară când mi-a tradus un text din latinește, înainte cu doi ani.

– Înainte cu doi ani! Și eu să nu văd nimic!

– Dar ce să vezi? Nu aveai ce vedea! Era un fel de respect, de adorație care nu știu cum s-a născut. Poate zic admirația mea pentru că traducea așa de ușor un text cu care eu m-am luptat în zadar. Și atâta a fost tot!

Ana o puse pe fată să-i șadă pe genunchi și începu să o alinte.

– Draga mea, gândește-te bine! Poate nu a fost numai atât. Acum mi se deschid mie ochii și înțeleg pentru ce-ți făceai atât de lucru să părăsești camera de câte ori se întâmpla să fie profesorul la noi.

– Da! Îmi era o sfială să stau în apropierea lui. Eram doar o școlăriță.

– O școlăriță putea foarte bine să asiste lângă un profesor care-i ajută la facerea lecțiilor.

– Dar nu m-a ajutat decât o singură dată, mamă!

– Trebuia să-mi spui, fata mea, de-atunci.

– Ce puteam să-ți spun când nici eu nu știam ce-i cu mine? Mă simțeam așa, subț un fel de protecție, și-mi era bine, te asigur.

– Și protecția aceasta a ținut până în vacanță?

– Da!

– Și ce a împrăștiat-o?

Anicuța își ascunse iar capul pe umărul mamei sale.

– Până când l-am văzut în tovărășia artistei aceleia.

Ana se gândi un restimp.

– Atunci ne-ai cerut tuturora să-l facem atent cu cine se plimbă?

– Da!

Ana începu să-i netezească din nou părul. Da, era mamă, și nu bănuise atunci nimic. Cel mult se mirase de vocea schimbată și poruncitoare a Anicuței, de îndrăzneala ei neașteptată.

– Dar cu femeia aceea nu s-a mai plimbat, după câte știu. Cel puțin eu nu l-am mai văzut în societatea ei.

– Nu, dar era tot mai mult cu Iustina.

Mama oftă și rămase o vreme pe gânduri.

– Dar dacă-i așa, tu ești geloasă în toată legea. Și asta dovedește că protecția, adorația aceea de care vorbești, a fost cu totul altceva decât crezi tu.

– Nu știu, mamă, dar ceea ce știu că azi, după ceea ce s-a întâmplat atunci, nu mai e nici adorație, nici protecție, ci un indiferentism desăvârșit. Poate a fost folositoare încercarea mea, căci am ieșit dintr-un cerc vrăjit.

– Asta încă nu se poate ști, copila mea.

– O ştiu cu siguranţă, o simt. De pe partea mea de-acum poate să-i facă curte Iustinei sau cui va voi, pe mine nu mă mai interesează.

– Eşti sigură? întrebă mama căzută pe gânduri.

– Sigură de tot! Nu mai am decât o leacă de ruşine pentru năzbâtia mea copilărească. Şi acum, să nu mai vorbim despre asta, mamă dragă! De mâne mă duc iar la cursuri, şi am de lucru.

– Totuşi, cred că e bine să ştii că-i posibilă căsătoria Iustinei cu Alecu.

Ana simţi o trăsărire scurtă a fetei la pieptul său.

– Voi fi cea mai mulţumită, mamă dragă, dacă se va face.

– La tot cazul cercetează-ţi mai bine conştiinţa şi fii sinceră cu tine însăşi, zise gânditoare mamă-sa. Se poate să nu fi fost decât o toană a tinereţii, dar se poate să fie şi altceva.

– Orice va fi fost, acuma nu mai e nimic, decât, cum ţi-am spus, o jenă, o ruşinare a mea. Cum s-a putut ca întâiul om care a avut o înrăurire asupra mea să-mi poată fi aproape tată?

– Exagerezi, fata mea. Nu e aşa de în vârstă. Dar trebuie să ştii că deosebirea de vârstă nu e o piedecă pentru simpatia sufletelor.

– E tocmai ce mi-a spus şi Benedict, zise Anicuţa şi se depărtă, ca aruncată de un resort, de mamă-sa.

– Benedict e un băiat cuminte şi ţine la tine mai mult ca un frate. Te sfătuiesc să apreciezi părerile lui. Nu-ţi va da niciodată sfaturi rele.

– De-acuma nu-mi mai pasă de nimic. Mă apuc iar de învăţat şi patru ani n-o să mă mai gândesc la nici o prostie. O să vezi ce şcolăriţă silitoare şi ascultătoare voi fi iarăşi!...

Deodată cu însănătoşirea Anicuţei vremea se schimbă spre bine. După ce în loc de picurii răci şi deşi ce împânziseră atâta timp văzduhul, începuseră să cadă, trei zile în şir, fulgi mari, lănoşi, punând un strat gros de zăpadă, se pusesse dintr-o dată un ger care ţinea termometrul la minus cincisprezece grade. Toată lumea se învioră întinerind.

Numai Ana Creţu nu avu parte să se bucure de iarna straşnică dinaintea Crăciunului. Nu avu vreme nici să mediteze mai adânc asupra conversaţiei sale cu Anicuţa. Sosirea lui Ion Creţu pe la mijlocul lui decembrie şi rămânerea lui aici trei zile îi umplură viaţa cu preocupări cu totul de altă natură.

XV

Advocatul sosi fără nici o anunțare și aduse cu el o sumedenie de cufere. Avea obiceiul să ducă mereu câte unul cu el pe care uita să-l mai aducă acasă, așa că uneori mai trebuia să împrumute și de pe la cunoscuți. Era firesc ca o dată să vină cu toate, ceea ce și făcea de câteva ori pe an, și Ana n-ar fi avut pentru ce să se mire. Însă acum cuferele erau toate pline și portăreasa Paraschiva abea le căra pe scări la etaj.

Ion Crețu nu se grăbi ca altădată să urce la locuință. Păzi lângă trăsură până fură duse toate bagajele.

– Parcă ar fi lăzile cu comorile, așa stai lângă ele pe gerul ăsta, zise Ana când bărbatul intră în sfârșit în cameră. Era vânt de frig, și-i păru slăbit și mai mult decât dățile trecute când, după vacanță, mai venise acasă de vro patru ori. Ochii îi părură Anei cufundați puțin în orbite, și liniile feței lui erau mai aspre ca de obicei.

– Nu vei fi fost cumva și tu bolnav de gripă? întrebă femeia îngrijorată.

El strânse din buzele vinete și clătină din cap.

«Oboseala drumului, își zise Ana, pe gerul ăsta nici trenurile nu pot fi bine încălzite.»

– Sunteți bine acum? întrebă omul fără să privească la nevastă-sa.

– Mulțumită lui Dumnezeu, bine. A început și Anicuța să meargă din nou la cursuri. Prin capitală n-a fost gripă?

El înălță din umeri.

– Poate că a fost, dar se pare că acolo lumea se știe îngriji mai bine de sănătate, nu ca aici să vă îmbolnăviți toate trei deodată.

Ana ascuți urechea și ridică privirile. Era o voce străină, o dojană plină de sarcasm, cu care nu era obicinuită la el, când uneori o înfrunta pentru te miri ce nimicuri.

– Nu vei crede că ne-am îmbolnăvit de bunăvoie.

– De bunăvoie nu, ci de prostie. De prostia voastră sau a doctorului. Azi sunt măsuri și medicamente preventive contra gripei, și toată lumea le folosește, nu așteaptă să-l pună pe om la pat și să-l țină cu săptămânile. În sfârșit! Bine că ați scăpat!

Fața avocatului era întunecată, și cuta dintre sprâncene i se săpase adânc.

– Dar te-am avizat, dragul meu, și te-am ținut mereu la curent că nu era ceva grav. Oprirea în casă a fost mai mult din precauția doctorului Brudaru *, răspunse Ana, simțind o răceală la inimă. Încă niciodată nu pomenise de prostia ei și a fetelor.

– Un măgar bătrân și doctorul Brudaru! Poate ar fi timpul să-l mai punem la arhivă. Sunt doctori tineri cu mult mai pricepuți. Brudaru nu cunoaște decât metodele vechi.

Începu să se plimbe agitat prin cameră, cu mâinile la spate. «Hotărât lucru, era o supărare deosebită, își zise Ana, și nu-l mai irită cu vorba, deși simțea că-i adusese lui Brudaru o ofensă nemeritată. Dar ce să aibă? Poate vro afacere care a ieșit prost? Asta trebuia să fie.»

– Va trebui să aștepți puțin, dragul meu; nu știam că vii și în baie s-a stins focul. Îl aprind îndată. Ceai am însă cald, numaidecât te servesc. A fost frig în tren?

– Destul de frig, căci azi e plină lumea de bandiți. Nici personalul din trenuri nu-și mai face datoria. Au lăsat să înghețe conductele.

– Pe-un ger ca ăsta au putut îngheța și fără voia lor, răspunse Ana mai liniștită, bănuind acum de unde izvorăște indispoziția lui deosebit de gravă, și ieși să-i aducă ceaiul.

Când bărbatul începu a sorbi din ceașcă, îl întrebă:

– Pentru ce te-ai gândit și tu chiar acum să aduci toate bagajele acestea? N-au încăput în mașină, a trebuit să iei trăsura și ai mai înghețat și de la gară până acasă. Mai puteau rămânea.

* În ms.: *Brudariu* (n. ed.).

– Dar în ce să-mi fi adus lucrurile? întrebă el cu voce zmâncită.

– Ce lucruri? Am văzut că portăreasa abea le-a cărat pe scări, dar nu-mi pot închipui ce-i înlăuntru. Ce lucruri?

– Câte nu se adună în câțiva ani și într-o locuință provizorie cum a fost a mea de la hotel? Multe de toate, dar mai ales cărți. Căci de ai vreme de citit ori nu, cărțile se adună mereu. Pe unele le cumperi că-ți sar în ochi din vitrine, altele îți sunt aduse acasă de autorii lor.

– Ei bine, și nu mai ai nevoie de ele în capitală?

– Mi-am adus tot ce am avut la hotel. Nu mai am nevoie de nimic acolo.

– S-a dizolvat pe neașteptate Parlamentul?

– Nu s-a dizolvat nici un parlament, ci vreau să lichidez cu biroul de acolo.

– A! făcu Ana mirată, și un restimp nu-i mai veni nici o vorbă pe limbă. «S-a întâmplat ceva grav», își zise ea. Și dacă nu i-ar fi venit gândul acesta, ar fi întinerit cu zece ani: de când dorea ea ca bărbatul său să nu-și mai petreacă aproape tot timpul departe de casă. Dar acum, că abea de câteva luni afacerile sporite îl constrânsesă să-și închirieze un birou în oraș, nu se putea explica hotărârea lui neașteptată decât printr-o afacere proastă în stil mare. Începu să se îngrijoreze și ea și privea cu sfială și cu teamă la bărbat. Știa demult că nu-i place să intre în afacerile lui, să se intereseze de ele. Poate chiar de mai demult au început să-i meargă prost, căci tot indispus se înapoia din capitală în vremea din urmă. Totuși, într-un târziu, când el isprăvi de beut ceaiul și iar începu să se plimbe prin cameră cu mâinile la spate, îndrăzni să spună:

– Să lichidezi după ce abia de câteva luni ai închiriat local anume pentru birou în capitală!

– Da, zise el, chiar așa! Nimănui nu i-ar veni să creadă. Dar m-am convins că lumea e plină de bandiți.

– Nu-nțeleg, dragul meu, vorbește mai deslușit.

– Nu mă mir! Tu n-ai prea înțeles multe în viață. De altfel, nici nu-i nevoie să înțelegi. O să mă descurc eu singur...

Ana nu mai putu suporta. Cu astfel de vorbe, pe tonul ăsta, încă nu-i vorbise niciodată. Avea senzația că-i vorbește așa anume pentru a o ofensa. Din ce motiv? Nu putea bănuî. Mai fusese el supărat și de alte ori în viață, mai avusese afaceri cari ieșiseră prost. Dar încă niciodată nu s-a descărcat asupra ei.

Părăsi camera și își văzu de treburi în bucătărie. Când fu cald în baie, trimise pe servitoare să-l anunțe. Nu mai dădu ochii cu el până la prânz. După ce se spălă plecă în oraș, fără a-i mai spune un cuvânt.

Ana se simțea greu rănită. Cu ce contribuise ea la nemulțumirile lui să-i spună că ea puține lucruri a înțeles în viață? Cum nu reușise, ca de atâtea ori, să-și lase supărările carierei lui afară când intra în casă? Și-a uitat și să o sărute la întoarcere, ceea ce încă nu se întâmplase. Ba nu i-a aruncat nici o singură privire de simpatie... Să fi avut o pierdere atât de importantă, încât să-l scoată din obiceiurile unei vieți întregi? Dar avea destulă avere pusă de-o parte, în siguranță. Ce-i putea strica firea o pierdere chiar serioasă?

Dar ceea ce o neliniștea mai mult decât purtarea lui, vorbele ce i-a spus, era senzația puternică ce o avusese de când îl zărise pe fereastră lângă trăsura din care portăreasa căra bagajele: că-i vine un străin, un oaspe la ea acasă. Nu-și putea da seama cum i se coborâse în suflet senzația asta care o răcise toată. Înfățișarea lui, cu buzele vinete de frig, cu fața crispată? Felul cum supraveghea, acolo în crivățul ce sufla cu tărie, descărcarea cuferelor, când mai înainte nu avea nici o grije de bagaje?

Toată [ziua], înainte de amiază, îi fusese frig. Abea ieșea după câte un lucru în cămară sau pe sală, și se întorcea grăbită și zgribulită în bucătărie și se îndesa în plită.

La masă, avocatul puse în uimire și pe cei trei copii. Se trezi deodată că nu mai e mulțumit cu nici unul dintre ei. Pe Benedict, care fusese numai cu două zile înainte la unchiul Victor Murășan, îl opri să nu-și mai pună piciorul în casa «omului aceluia». Iustinei îi declară net că și-a greșit cariera, că medicina nu-i pentru fete. Anicutei îi spuse că n-are să fie niciodată o bună profesoară.

Copiii îl ascultau uimiți și schimbau priviri între ei.

Nici unul nu-i răspunse. Simțeau vocea străină, vedeau fața și ochii străini cari îi priveau și se înfrică. Ce nemulțumire grea avea tatăl lor? În halul acesta încă nu l-au mai văzut. În restimp se uitau, ca după ajutor, la mama lor. Dar Ana privea în masă, palidă, aproape încremenită.

«Ce putea fi? se întreba ea. Desigur că vorbea cu un om străin. Bărbatul ei încă nu vorbise niciodată cu asprime cu copiii. Și acum, așa deodată și fără nici un motiv, nu mai era mulțumit cu nici unul.»

După masă, spunând că-i obosit și nedurmit, se duse să se culce. Abea ieși pe ușe, și toți trei copiii năvăliră la Ana.

– Ce-i cu tata?

– E bolnav?

– A pățit ceva?

Ea ridică din umeri.

– Nu știu mai mult decât voi. A călătorit în frig, caloriferul vagonului a fost defect și se pare că într-adevăr n-a putut dormi toată noaptea.

– Pentru atâta lucru nu-și iasă dumnealui așa din fire, zise Benedict. De altfel, dacă într-adevăr îi face rău când merg la unchiul Victor, iată mă leg să nu-i mai calc pragul.

– Nu fi copil, Benedict! Îi trece lui indispoziția. Că nu-i place să mergi la unchiul e lucru știut, însă nu în așa măsură ca să-l superi greu. Și apoi, unchiul Victor ține așa de mult la noi, încât merită să-l cauți pentru o neplăcere a tatălui tău. De altfel, nu are nici un motiv, e o toană a lui.

– Dar mie n-a avut vreme să-mi spună până acum că mi-am greșit cariera?

– Lasă, Iustino, nu te amărî. Azi v-a vorbit ca un străin, el va ști ce supărare mare va avea, căci mie nu mi-a spus nimic. Atâta numai că vrea să lichideze biroul de la București.

– Acum? întrebă uimit Benedict.

– N-ați văzut pe sală bagajele cele multe? Sunt toate pline, abea le-a adus portăreasa. Întrebându-l cu ce le-a umplut, mi-a spus că cu lucrurile lui de la hotel, și mai ales cu cărți.

– Săracul tata! Cine știe ce supărare mare va avea.

– Desigur, o afacere care a ieșit prost! zise Benedict căzut pe gânduri.

– Probabil, răspunse mamă-sa. Mi-a spus că lumea azi e plină de bandiți, și îmi pare că convingerea asta e cauza lichidării biroului din București.

– E limpede că a avut o pierdere, și încă una mare, fu de părere băiatul. Pentru una mică nu-și iasă dumnealui așa din fire.

Purtarea avocatului Crețu zăpăcise pe toți și parcă-i înstrăinase unul de altul. În mijlocul păcii și mulțumirii din familie se pusese parcă în loc de foc un bulgăre de gheață, și fiecare pornise cam zgribulit la trebile lui.

Dar, cu sloiul în inimă, rămăsese până de seară numai Ana. Copiii merseseră la cursuri și impresia penibilă ce le-o lăsase tatăl

lor se spălăcise în cursul după-amiezii. Iar seara la cină, avocatul începuse să-și arate obrazul lui de altădată. Numai lor însă, nu și Anei.

Se odihnise de-ajuns după-amiază, și seara, în dormitor, ar fi putut sta la sfat cu Ana, ca mai înainte. Ea aștepta să o lămurească mai de-a-proape asupra hotărârii lui de a-și lichida biroul din capitală. Dar el nu mai pomeni nimic despre asta. Răspunse, în silă vădită, la câteva întrebări ale soției în legătură cu alte lucruri, apoi nu mai răspunse, lăsându-o să creadă că a adormit.

Dar Ana îl cunoștea de pe respirație când dormea și când era treaz. Și, văzând că nu-i mai răspunde, un gând i se înfipse în creier: «Îi e silă de mine», își zise ea, așteptând încă totuși mișcarea cunoscută a brațului lui, când se întorcea acasă după mai multă vreme. Așteptă cu răsuflarea tot mai grea până târziu. De la o vreme, crezându-o poate adormită, avocatul începu să se frământa în pat, să se întoarcă de pe-o parte pe alta, în vreme ce nevastă-sa parcă nici nu mai sufla; era sigură că nu doarme, și dacă totuși nu-i dă nici o dovadă de duioșie, ca de obicei, era sigură că cu bărbatul ei s-a întâmplat ceva cu mult mai grav decât o pierdere bănească.

Și gândul acesta îi crescă și-i făcu și mai greu sloiul de gheață de lângă inima ei. Teama din noaptea când el a întârziat îi reveni acum cu forță nouă. Da, este limpede că azi lui Ion îi sâlă de ea! Poate de aceea a și vorbit peste zi cu ea atât de urât și nu i-a aruncat o singură privire bună!

Spaima ei creștea în vreme ce bărbatul se întorcea de pe-o parte pe alta, până ce în urmă adormi. Era tânără încă, și ea și el, și era obicinuită când venea acasă să aibă câteva clipe numai ale lor, când uita și de viața ce o ducea de la o vreme mai mult în singurătate, și de copii. Îi era dat să trăiască numai pentru ea un ceas-două, și această jertfă ce aducea încă iubirii sale, o liniștea și o împăca cu singurătatea și cu grija continuă a copiilor. Nu putea renunța încă la această bucurie și satisfacție individuală.

Dar nici în seara aceea, nici în a doua, nici în a treia bărbatul nu avu nici cel puțin un cuvânt cald pentru ea. Ca și când n-ar fi fost în vecinătatea lui, ca și când n-ar fi existat. Nu vorbi cu ea decât banalități, și chiar acestea cu o sâlă ce nu o putea ascunde. Iar peste zi fu mereu dus în oraș cu treabă.

A patra zi, Ion Crețu primi o telegramă în care era chemat urgent la București. Nu-și luă cu el decât o servietă cu acte și, după cât îi păru Anei, plecă foarte îngrijorat. Ea nu-l întrebă nimic. Nu avu curajul să citească nici telegrama, deși el o aruncase pe masa lui de scris până la plecare.

– N-o să rămân mult. Într-o zi, două cred că mă înapoiez. Fură singurele cuvinte de plecare ale avocatului.

«E pe cale să-și lichideze biroul și totuși e chemat telegrafic, își zise ea cu sufletul pustiu. Ori, poate, chiar în legătură cu lichidarea a trebuit să plece? Dar cum s-a dus! Era mai mult o fugă decât o plecare obicinuită!» își zise Ana într-un târziu.

Ana închise toate frământările în inima sa, și înaintea copiilor încercă să scuze și să explice purtarea tatălui lor. Temerea adâncă ce-i aducea în suflet un pustiu înghețat o privea de-acum numai pe ea. Într-o măsură se și rușina de marea neliniste ce o cuprinse: spaima că bărbatul nu o mai iubea. «Cum ar fi putut lăsa să înțeleagă copiii că ea, la vrâsta ei, mai era agitată pentru asemenea lucru? Da, ar fi fost ceva mai mult decât umilitor pentru ea să bănuiască copiii ei mari că ea mai poate fi geloasă și acum, își zicea Ana, mai ales că până acum nu a știut ce-i gelozia, avocatul nedându-i niciodată prilej.»

Pe sine însă, oricât se zbuciuma, nu se putea convinge că nu mai are drept la iubire. Se simțea încă tânără, și mai ales avea o inimă arzătoare, cu toată aparența liniștită și pacinică a firii sale. Era liniștită chiar pentru că nici o dată nu a pus încă la îndoială supremul bun al căsniciei sale: afecțiunea bărbatului. Pentru acest sentiment sigur, pe care-l putea experia mereu, ea fusese gata să se împace cu lipsurile și defectele avocatului, mai ales cu preocuparea lui continuă de cele materiale. Ion Crețu a fost mereu cu toată atențiunea față de ea, și adeseori se purta cu ea cu mare duioșie. În sfârșit, în această apropiere sinceră sufletească vedea Ana adevărata iubire, iar mângăierile lui nu erau decât accesorii. Dacă în acestea trei zile el ar fi fost intim și duios cu ea, nici nu s-ar fi gândit, nici nu ar fi așteptat mângăierile lui.

Dar el rămăsese trei zile așa cum îl văzuse din fereastră supraveghind descărcarea bagajelor: un străin.

Ana închidea în ea întreg acest început de nouă frământări, cu presimțirea rece că se deschide un nou capitol în viața ei, și încerca să-i liniștească pe copii, deși ea observase cu un fel de amărăciune și surprindere neplăcută că ei începuseră a se liniști

încă din prima zi, văzându-și de preocupările lor obicinuite. Liniștirea lor crescuse a doua și a treia zi când avocatul revenise aproape la purtarea lui obicinuită cu ei, deși ochii lui rămăseseră mereu suri, fața crispată și cuta dintre sprâncene adâncită.

– Cred că nu se va alege nimic din planul cu lichidarea biroului din capitală, zise Ana la masă, după plecarea avocatului. Chiar să voiască el, nu-l lasă legăturile ce le are acolo. Iată că a și trebuit să plece.

– Pentru noi ar fi de dorit să lichideze și să se mărginească la munca sa de acasă. Poate nu ar fi rău să se lase chiar de politică, zise Benedict.

– Ce? Să treacă la pensie? Tata e încă un om tânăr, în puterea vrâstei. Ce ar face el fără de lucru, obicinuit toată viața cu o muncă intensă? vorbi puțin iritată Iustina.

– Ar avea și aici destul de lucru îndată ce lumea ar ști că-l poate afla oricând acasă. Clientela i s-a cam risipit numai de când lipsește așa de mult.

– Niciodată nu va putea avea partidele pe care le are la București. Tu vezi bine că toți cei ce voiesc să lucreze în mare, în orice ramură, se stabilesc în capitală, răspunse fata.

– Tata a lucrat destul «în mare», cum zici tu. Când sunt chestiunile mari, sunt și grijile și mai ales riscurile mari. Eu cred că nervozitatea tatei din timpul din urmă pornește chiar din acestea riscuri.

– Și, cu politica? Pentru ce spui că ar fi bine să se lase de politică? întrebă, gata de ceartă, Iustina.

– Știe toată lumea la noi că mai ales legăturile politice sunt necesare pentru a putea învăța afaceri mari, că politica ispitește pe om să se avânte și în afaceri cari pot să nu fie totdeauna cele mai legale, mai curate. Câți nu s-au prăbușit lăsându-se astfel ispitiți!

– Ei, parcă tatăl tău nu știe ce se poate și ce nu se poate, vorbi Ana supărată. Atâta ar mai trebui să-l bănuiască chiar cineva din familie. Sunt alții destui cari nu văd cu ochi buni succesele lui și-l clevesc.

– Eu sunt de părerea lui Benedict: aș vrea ca tata să fie mereu cu noi și nici politică să nu mai facă. Când mă gândesc că peste un an vor fi alegeri nouă și iar va avea de luptat, că la alegeri uneori și viața îi poate fi în primejdie, mai bine să rămână la o parte, zise Anicuța.

– În primejdie viața! Tu ești înclinată mereu la exagerări, spre tragic! Când i-a fost viața tatei în primejdie? Întrebă furioasă Iustina.

– Dar câte bătăi nu se întâmplă la alegeri? Nu se lucrează acum și cu revolverul? Nu distrug automobilele partidei contrare? răspunse Anicuța. Eu nu mai vreau să-l văd pe tata agitat la culme, cum a fost în ultimele alegeri.

– Tu nu ești un temperament de luptător. Tatei îi place să lupte în alegeri.

– Adevărat! Are totdeauna o mare satisfacție la sfârșit, când e proclamat parlamentar, zise Ana.

– În sfârșit, nu noi vom da directive tatei, zise Benedict. Se pare însă că dumnealui, dacă se ocupă cu gândul lichidării biroului din capitală, vede în ce lume trăiește. Dacă s-a plâns de bandiți, eu am toată probabilitatea că judecă serios, așa cum văd și eu lucrurile.

Discuția, pe tema asta, mai ținu între cei trei, dar Ana nu se mai amestecă. Ea simțea că nu aceasta e problema principală. Și apoi era tot mai deziluzionată văzând că copiii ei discută aceste lucruri ca și când ar fi o problemă de oportunitate care nu ar atinge-o deloc și pe ea. Se simțea singură între copiii ei mari. Nici unul nu o întrebase: ei cum i-ar mai plăcea? Să continue tatăl lor ca până acum ori să se retragă în biroul lui de-acasă, cum a făcut înainte de a intra în politică. Ea, cu gândurile și frământările ei, nu intra în preocupările copiilor. Tăcea, nu mai lua seama ce spun, ci se gândea cu amărăciune: fiecare om cu viața sa! Ce singuri suntem fiecare uneori în viață!

Mai târziu se gândi că e mai bine așa, că așa este firesc, fiecare om cu rostul și destinul lui, cu preocupările lui, deși ar fi mângâiat-o un cuvânt de afecțiune, o compătimire chiar din partea copiilor săi, văzându-o atât de prăpădită cum își zări fața în oglindă trecând în dormitor. Dar ei nu observaseră nimic...

Se învioră apoi și-și zise: «cum ar cunoaște ei ce-i în sufletul meu? Nu sunt chiar eu care voiesc să nu știe nimeni? În sfârșit, poate e numai o înșelăciune, și purtarea lui nu e decât un incident care nu se va mai repeta!»

XVI

Fănică Bran, omul de afaceri al avocatului, îl aştepta la trenul accelerat de zece seara pe peronul de sosire. Trenul întârziase din cauza nămeţilor, un ceas. Crivăţul şuiera în acoperişul de beton al peronului deschis, vuia cu întorsături feliurite, se revărsa cu aşchii de gheaţă în feţele învineţite ale celor de pe peron, cari tropoteau pe asfalt cu încălţămintele grele, îngheţate parcă, suflau uneori în degetele ascunse în mănuşi şi îşi frecau necurmat urechile. Uneori se învăluiau sub acoperişul de beton roiuri de fulgi mărunţi, de prav de zăpadă, care învăluiau pe oameni ca într-o negură, dar altă năvală a vântului mătura într-o clipă tot. Valuri după valuri de crivăţ izvorau din nemărgenit şi treceau urlând prin şirurile nesfârşite de vagoane de pe liniile gării, şuierând şi galopând, ca şi când le-ar biciui din urmă necuratul alungându-le în pustie.

Puţini oameni aşteptau pe peronul de sosire, dar alte două vecine, de plecare, erau înţesate de lume mestecată, tropotind pe asfalt, aşteptând, cine ştie de când, să tragă la peron două trenuri personale.

Erau oameni în blăni grele, dar majoritatea era lume necăjită, fără o haină mai groasă, ţărâtime şi mici târgoveţi, mai ales, îmbrăcaţi cum a dat Dumnezeu, pe care-i învăluia şi-i biciuia necurmat crivăţul ce bătea de două zile. La lumina becurilor electrice se vedeau şi mai palide feţele lor pământii, învineţite de ger. Copii mici, cocoloşiţi între pături jos pe peron, abea mai scânceau, cu lacrimi în ochi, cu capete de lumânărele sub nas. Căciulile ţuguiate umpleau peronul, ca o tabără de muşuroaie ascuţite.

Fănică Bran era pe peron cu zece minute precis înaintea sosirii acceleratului. Avea acasă o blană veche cumpărată de ocazie, de curând, dar nu voise să se prezinte cu ea, ca un boier, în fața patronului. Așa că îmbrăcase tot vechiul lui palton de iarnă, cu guler de catifea soios, o căciuliță roasă, cu fund de postav, oricât o îndesa, nu-i putea acoperi urechile lungi.

Înghetase de jumătate în cele zece minute de așteptare. Nasul și buzele i se învinetiseră, și părul creț i se zburlea tare, ridicându-i căciulița de pe cap. Ochii îi lăcrimau, în vreme ce-și freca mereu mâinile înmănușate, și tropotea din bocancii grei pe cari îi încălțase pentru ocazia aceasta.

Când mai trecură zece minute și nici un semn de sosire, Fănică alergă la biroul de mișcare. «O jumătate de ceas întârziere», i se spuse aici. Trecu în restaurant și luă o țuică caldă, și încă una, și apoi pe a treia. Se lăsă pe scaun și tot trupu¹ începu să-i ardă ca focul. Valuri de căldură i se părea că i se ivesc din obraz, iar pe urechi nici nu cuteza să pună mâna, de teamă să nu se frigă. Apoi o moleșală dulce începu să-l umplă, să-l cotopească, și, cum stătea cu un cot răzimat de masă, cu capul în palmă, ațipi. Când se trezi sări speriat de pe scaun și se uită la ceas. Mai erau cinci minute. Dădu buzna în potopul înghețat de afară și mai așteptă o jumătate de ceas, nemaicutezând să meargă în restaurant.

Când trenul sosi în sfârșit plin de sloi și de bură înghețată în straturi groase, Fănică Bran făcu o efortare extremă pentru a-și regăsi obicinuita lui vioiciune. Îl dureau toate membrele, când se opri în fața vagonului cu paturi din care coborî avocatul Crețu.

– Bună seara, bună seara, domnule senator. Da, sunt eu, vă rog bagajul. Cum? Nu aveți bagaj? Numai servieta? Nici o pătură, nimic?

Vorbea mereu în vreme ce Crețu se cobora și nu-i zicea nimic. Nu-l învrednici nici să ridice un deget când îl văzu.

– E un vifor! Niți cânele să nu-l scoți din casă pe așa vreme. Viscolește și pe la dumneavoastră?

Dar Crețu nu-i răspundea nimic.

La ieșirea din gară, Fănică alergă cu mult înaintea lui și acum striga de lângă un taxi:

– Aici, domnule senator, poftiți aici.

După ce se așează în mașină, avocatul vorbe mai întâi:

– Telegrama era iscălită de dl. Tomescu. Să fi știut că dumneata ai dat-o, nici n-aș fi venit.

Fănică întoarse capul peste umăr, de lângă șofer.

– Se-nțelege că telegrama e dată de Tomescu, nu e nici un fals, domnule senator. Adică, el a zis să vă telegrafiez în numele său. Știți dumneavoastră că el nu merge bucuros la poștă. Dar mi-a zis: «Domnule Bran, cheamă-l urgent în numele meu pe domnul senator. Sunt chestiuni urgente și de-o foarte mare importanță.»

– Așa îți vei fi închipuit dumneata că ți-a spus!

– Ce închipuire, domnule senator? Aș cuteza eu să mă iau după închipuiri să vă scot pe dumneavoastră din cuibul familial pe-așa prăpăd?

– De domnul Tomescu nu se mai știe nimic de trei săptămâni. Ce tot stai să îndrugi dumneata?

– Nu s-a știut, e adevărat, n-a mai dat semn de viață de trei săptămâni, cum ați binevoit a spune. Dar ieri, ieri după-amiază, la ceasurile cinci fix a fost adus de vifor și îmbrâncit în biroul dumneavoastră. Da, a venit așa de târziu și pe-o vreme ca asta! Când se hotărește Tomescu la așa ceva, trebuie să aibă motive grave. Și a avut: «Cheamă prin telegramă urgentă pe domnul senator», mi-a zis el, cât ce a putut râsufla și vorbi, căci crivățul îi tăiasse râsuflarea. «Cum să-l chem, domnule Tomescu? zic. Dumneata nu știi nimic! Nu știi că domnul senator n-a părăsit capitala decât de trei zile? Cum să-l chem pe-o astfel de vreme de sfârșitul lumii?» «Cheamă-l iscălindu-mă pe mine în telegramă. Sunt chestiuni foarte urgente și importante.» Ce puteam eu să fac decât să alerg la poștă să mă execut?

Advocatul nu-i mai răspunse. Nu-l mai asculta. Viforul vuia neodihnit și uneori scutura geamurile mașinii, alteori duduia în ele apăsând cu tărie ca și când ar fi voit să le spargă. În jurul becurilor electrice de pe străzi, sus în înălțime, se vedeau uneori involburări de prav de zăpadă, sclipind pe-o clipă în lumină. Se părea că ninge încă, deoarece pravul acela nu putea fi luat de pe acoperișuri, de unde crivățul vânturase de mult zăpada. Pe marginile străzilor, troienele erau cu mult mai înalte decât înainte cu patru zile când părăsise el capitala.

Rămaseră în holul hotelului, și avocatul porunci un ceai cu rom.

– Doauă, șopti Fănică Bran, chelnărului.

Când fu adus ceaiul, Fănică începu să-și frece mâinile roșii ca racul.

– Să mă scuzați, domnule senator, am comandat și eu unul. Era să îngheț.

Crețu nu-i răspunse, ci începu a-și sorbi ceaiul fierbinte. Omul de încredere făcu la fel, spionând din când în când cu privirea pe patron. «Era încruntat rău, tot încruntat și acum», își zicea Fănică și începu a se teme.

– Nu-i totul o nouă machinație a voastră? Întrebă într-un târziu avocatul, aruncându-i o privire înghețată lui Fănică.

– Ați spus machinație? Cum aș îndrăzni, domnule senator? Chestiunea aceea a rămas moartă. Ați poruncit dumneavoastră să rămână moartă, și moartă a rămas! Cine ar mai cuteza să o atingă dacă dumneavoastră sunteți așa de categoric contra? Nimeni pe lume! Nici eu, nici Leibovici, nici Haimovici! Ce, suntem nebuni? Să ne punem împotriva dumneavoastră? Moartă să rămână, ca toți morții!

– Să nu te prind că mințеști, că dai de dracu cu mine!

– El să mă ia și să mă ducă tot învărtindu-mă! Ce? Sunt nebun? A fost un plan grandios, e adevărat, dar dacă dumneata ești categoric contra, ce mai putem face noi?

– Iar începi? Nu te-am oprit să-mi mai vorbești despre asta?

Vocea avocatului șuieră și pusă o mască desperată pe fața omului de afaceri.

– Nu încep! Aici e vorba de altceva, de Tomescu, nu de mine, de Leibovici și de Haimovici. Așa să-mi ajute Dumnezeu!

– Bine, dar unde-i Tomescu? Dacă are chestiuni așa de mari și urgente, nu m-a putut aștepta și el aici?

– Ar fi putut, cum să nu, și trebuia. Dar spunea că trebuie să mai aducă niște acte. Nu le avea pe toate la el. Dimineață va fi aici.

– Dar dacă iar își pierde urma pe trei săptămâni?

– Nu și-o mai pierde el acum! E în joc chiar el într-una din chestiuni.

– Vasăzică, l-ai descusut iar?

– Aș fi voit să-l descos, că asta e datoria mea, dar nu s-a lăsat descusut. Mi-a spus numai că-i interesat într-una din chestiuni și el. Atâta am putut scoate de la el că e vorba de o mare moștenire la care are și el dreptul. Și nu vrea să dea afacerea în mâna nimănui decât în mâna dumneavoastră. Are o încredere neclintită că veți câștiga.

– Dreptul lui îl atacă cineva?

– Cineva? Toată lumea, toate rudeniile. Vor să-l lase lefter. Încolo nu mai știu nimic, își păzește taina și hârtiile ca pe-o comoară. Ca un cerber!

Advocatul nu-și putu opri un zâmbet.

– Ce mai cerber dacă dumneata ai putut afla de la el aproape tot ce era important! Alte dăți nu puteai scoate de la el atâta.

Fănică se răsuci pe scaun.

– Vedeți că de data aceasta domnul Tomescu era într-o foarte mare agitație. Dar, când a intrat în birou era înghețat și o vreme n-a putut vorbi nimic. Dar dactilografa noastră i-a adus repede un ceai fierbinte, și numai după ce l-a băut și s-a dezmoșit am văzut eu cât este de agitat. Ce agitat? Era însuflețit cum nu l-am mai văzut. Numai așa am putut afla ceva în chestiunea care-l privește pe el. În celelalte patru – căci mai are patru – nu am putut afla nimic.

La pomenirea dactilografei, avocatul avu o tresărire scurtă, care însă nu-i scăpă atențiunii lui Fănică.

– Bine, domnule Bran, în sfârșit, acum tot sunt aici. Am venit cu mare sâlă, dar tot am venit. Ai denunțat contractul de chirie, cum ți-am poruncit?

Ochii lui Fănică îi jucară o clipă în cap.

– Da, adică nu încă! Însă e ca și denunțat. Doar se aranjează în familie!

– M-am temut eu. O să-l denunț eu dimineată. Doar știi că lichidez biroul de aici.

Omul de încredere își luă capul în mâni și începu să și-l clatine la dreapta și la stânga.

– Mare nenorocire, domnule senator! Asta echivalează cu o catastrofă!

– Catastrofă? Nu era o catastrofă aceea în care voiai să mă târăști cu neamurile dumnitale?

– Eroare profundă, eroare, domnule senator, cutez să afirm! Și sunt nenorocit toată vremea că dumneavoastră, omul cuminte și calm, v-ați aprins așa deodată și n-ați mai putut vedea adevărul. Să n-am noroc dacă ar fi fost o catastrofă ce propuneam noi.

– Iar începi! Te-am oprit să mai revii asupra acestui lucru.

– N-ați vorbit dumneavoastră de catastrofă? Eu ce fac? Eu nu fac decât să vă răspund: nu a fost și nu ar fi o catastrofă.

– Pentru voi nu, desigur!

– Dar pentru dumneavoastră?

Advocatul îl privi cu dispreț și cu ură.

– Pleacă! Dimineață îl aștept pe domnul Tomescu.

Se sculă și trecu în ascensor fără să-i mai spună un cuvânt lui Fănică.

Acesta își țuguie buzele ca și când ar fi mai voit să fluiera a pagubă în urma lui, dar se răzgândi și mai comandă un ceai.

Afară, crivățul se întetise și nu era cu putință să afli un taxi liber. Circulau puține, și ori după care fluiera Fănică ieșind mereu în poarta hotelului, nu se oprea. Nu cuteza să pornească pe jos acasă. Linie de tramvai nu avea până în mahalaua lui. Era hotărât, și vorbise cu portarul să-i dea o cameră dacă nu va putea pune mâna pe-o mașină. Se îngrozea gândindu-se cum a degerat la gară. Ar putea să-i cadă urechile, Doamne ferește!

Peste vro jumătate de ceas, portarul fu chemat la telefon de avocatul Crețu.

– A plecat domnul Fănică Bran?

– Nu! Încă nu! Nu poate prinde o mașină.

– E acolo?

– Da, aici, domnule senator.

– Spune-i să vină îndată sus.

– Da, domnule senator!

Când voi să-i spună lui Fănică, acesta urca câte trei trepte deodată. Înțelesese că-i vorba despre el.

– Bine că ești încă aici! Ce însemnează asta? îl întrebă întinzându-i un plic cu o scrisoare desfăcută.

Omul de afaceri o privi întâi de departe, de lângă ușe, unde se oprise, apoi veni mai aproape.

– Da, o scrisoare!

– Păi, nu va fi o bombă! Dumneata ai adus-o?

Fănică se trase un pas înapoi:

– Eu? S-o fi adus eu?

– Nu cunoști scrisoarea?

– Cum să nu o cunosc dacă o văd în toată ziua. E scrisul dactilografei noastre.

– Și afirmi că n-ai adus-o dumneata?

– Puteți controla și verifica la portar.

– Dar dumneata și banda ați pus-o la cale!

Omul răzima acum ușa cu spatele, făcând o față planată și disperată.

– Îmi pare rău, domnule senator! Întâi pentru așa expresie, apoi pentru o asemenea presupunere.

– Ia scrisoarea și citește, și pe urmă să te ofensezi.

– Scrisoarea de la o fată? O scrisoare trimisă dumneavoastră, vasăzică, e o scrisoare intimă. Nu, domnule senator, nu intră în obiceiurile mele să violiez secretul epistolar dintre un bărbat și o femeie!

– Ce imbecil! Te-ai prostit de tot Fănică! Nu-mi scrie fata, îmi scrieți voi prin ea! Ați îndrăznit să o murdăriți și pe ea! Singura care a rămas curată în afacerea aceea pusă la cale în familie. Hai, citește!

Dar Fănică s-ar fi tras și mai înapoi să fi avut unde.

– Nu pot! Dacă Sonia ar fi voit să știu și eu ce scrie, mi-ar fi spus ea ori mi-ar fi citit scrisoarea, sau cel puțin mi-ar fi dat-o nelipită să v-o aduc eu.

– Ieși afară! strigă furios avocatul. Fănică Bran se strecură pe ușa ușor ca un șoarece.

Ca de obicei, Ion Crețu află mai multe scrisori pe masa camerei sale de hotel, unele aduse cu poșta, altele de curieri, în timpul lipsei sale din capitală. Scrisoarea dactilografei nu era venită cu poșta. El era sigur că o dăduse portarului omul său de încredere și mai știa că zadarnic l-ar întreba pe portarul care, în multe, era înțeles cu Fănică. O asemenea scrisoare, fata nu o putea încredința unui curier.

Avocatul se simți atât de tulburat, încât sună și ceru să i se aducă o sticlă cu vin înfundat. De vro câteva luni băgase de seamă că în caz de mare nervozitate un păhar de vin vechi îl liniștea și îi limpezea gândurile.

Dar acum ajunse la al treilea păhar și încă tot nu-și putea pune în ordine gândurile. Intervenția Soniei Leibovici în proiectul care-l hotărâse să lichideze biroul din capitală, să «se smulgă din cercul escrocilor și bandiților», cum îi numea pe Fănică cu neamurile lui, părea că-i zdruncină hotărârea, deși era convins că ea a fost determinată de cei trei să-i scrie...

...Din clipa în care aflate că Fănică Bran i-a închiriat cele două camere pentru birou la părinții dactilografei, fără ca omul lui de încredere să-i spună ori să-l consulte înainte, Ion Crețu începuse să bănuiască. Îi fusese foarte recunoscător fetei pentru că l-a lămurit de la început, și avusese senzația stranie că Sonia e de partea lui, că e o fată cinstită. Bănuiala i-a crescut după ce aflate în curând, prin informații din alte izvoare, că Leibovici era falimentar și că umbla chiar acum, în ruptul capului, să adune capital pentru un nou negoț, ajutat și de rudenia sa mai depărtată Haimovici. Deși regreta că va supăra pe Sonia, care îi făcuse o impresie adâncă, totuși dăduse ordin lui Fănică, îndată după închiriere, să-i caute alt local pentru birou.

Domnul Bran însă nu se grăbise. El spionase câteva zile felul cum se purtase patronul cu Sonia, cum o privea, vocea schimbată cu care-i vorbea și privirile care nu se mai dezlipeau de pe mâinile fetei, câtă vreme era în fața biroului său. Mai văzuse cum urmărește mersul ei ușor și legănat când ieșea din birou și mai ales ceafa ei albă și fragedă. Fănică nu se gândise, deci, să-i caute alt local pentru birou.

Și nu se înșelase.

Cu toată hotărârea luată de a se muta grabnic «din familie», Ion Crețu nu mai revenise asupra acestei chestiuni după înapoierea lui de acasă, iar Fănică se purta așa ca și când problema mutării nu ar fi fost pusă niciodată.

Advocatul nu mai revenise pentru că începuse să fie învăluit într-un farmec nou, pe care nu-l mai cunoscuse niciodată. De când își fixase mai întâi privirile pe degetele lungi și albe ale fetei, pe degetul acela arătător subțiat la vârf într-un oval dulce, cu unghia lustruită, avusese senzația stranie că fata-i arată ceva necunoscut, spre care el va trebui să meargă. O senzație nedeslușită îl cuprinsese, un fel de temere, dar și de dorință pentru acel necunoscut.

Tulburarea lui crescuse în zilele următoare cât lucrase cu Sonia în biroul lui și nu-și putuse da bine seama de ea decât ajungând acasă în familie, când ceva îl oprise să-i spună soției că are o dactilografă în birou. Simțise atunci și un fel de rușinare, și o muștrare, dar era pentru el așa de plăcut să păstreze secretul.

Toată viața Ion Crețu a ținut să fie bine și curat îmbrăcat. Să aibă o prezentare ireproșabilă, distinsă, dar de când avea biroul separat și lucra cu dactilografa, el era mereu ca scos din cutie. O agitație nouă, de altă natură decât toate frământările lui de până acum, pusese stăpânire pe el, și ea creștea din zi în zi. Și, ciudat lucru, i se părea lui: cu cât creșteau nedumeririle cele nouă, cari parcă se ridicau din adâncurile nebuloase ale ființei lui, cu atât se simțea mai înstrăinat de Ana.

În lunile ce urmaseră, el ajunsese tot mai mult sub farmecul fetei. Ceea ce îi părea mai de neînțeles era faptul că în preajma ei nu uita numai pe Ana, ci și copiii și chiar afacerile lui, cărora le fusese rob până acum o viață întreagă, și se gândea numai la el. Părea că se plămădește în el o viață nouă, ba chiar mai mult, că abia acum s-ar trezi la viața lui intimă.

În câteva rânduri, când Sonia venea cu acte la iscălit sau cu concepte cari aveau nevoie de corecturi, nu se putuse stăpâni să nu-i atingă în treacăt degetele minunate. Avusese senzația că se atinge de ceva nespus de dulce, și un curent de farmec i se răspândea în toată ființa. Fata rămânea liniștită, ca și când n-ar fi observat nimic sau ca și când atingerea ar fi fost o simplă întâmplare. Era pricepută, harnică și corectă, și ochii și fața ei răspândeau o lumină imperturbabilă.

Încerca, cu actele în mână, să o țină cât mai mult în apropiere; îi cerea deslușiri ca să o facă să vorbească, să-i audă vocea melodioasă, de-un timbru curat care-l pătrundea ca o mângâiere.

Fănică, surprinzându-i uneori în biroul avocatului, clipea fosforescent din ochii lui mici și se retrăgea discret, încât avocatul, revoltat, îi striga să intre.

Ceea ce-l deruta pe Ion Crețu era faptul că i se părea că nu interesul pentru Sonia, ci pentru sine însuși îl făcea să-i caute intimitatea. Ea nu era decât motorul extern care părea că-l trezește pe el la o nouă viață. Nu se gândise o singură dată dacă dactilografa nu are prea mult de lucru, dacă e mulțumită cu salariul ce primea, dacă se împacă în birou cu Ion Tomescu, al doilea lui om de încredere, vecinic ursuz și rău dispus.

Se simțea numai pe el, se gândea numai la noile lui senzații cari începuseră să-i umplă sufletul de farmec, ca și când s-ar lumina ieșind pentru întâia oară din neguri. Un imbold venind din adâncuri, deși orb încă, parcă-i arăta drumul, și uneori se trezea spunând tare: «Să trăiești! Să trăiești!» I se părea că e pe cale să se trezească în el un egoism feroce, care întrecea pe cel de până acum de a aduna avere, de a se răzbuna pe umilințele și sărăcia în care trăiseră înaintașii lui, de a-și face un loc în societate pentru el și familia lui. Egoismul acesta nou se reducea singur la persoana lui. Și parcă acum se simțea mai puternic ca niciodată.

În fierberea aceasta lăuntrică se întorcea acasă în ultimele luni, și indispoziția lui de la cina ținută pe terasa vilei se datora și acestei stări sufletești, mai ales când o repezise pe Ana, care intrase și ea în discuție. Nu era pregătit și, mai ales, nu era obișnuit cu discuții abstracte, filosofice, își simțise inferioritatea care-l durea, dar cu alte prilejuri, înainte, îi plăcea să asculte discuțiile profesorilor. Atunci însă, cu frământarea cea nouă în el, cu totul de altă natură, le suportase cu greu și-i păruseră cu totul zadarnic, o simplă pierdere de timp. Și când intrase și soția lui în discuție, îi păruse și mai străină, și mai departe de el. Îi vorbise chiar cu un fel de ură, de care apoi se mirase el însuși.

Întors în capitală și revenind asupra acelei cini, după ce lucrase o zi în birou, se convinsese că indispoziția lui de atunci se datora împrejurării că nu se simțise inferior numai profesorilor, ci lui însuși pe care acum se voia ireproșabil sub toate laturile, pentru a fi vrednic de omul acela nou pe care-l trezea în el farmecul Soniei. Mijea în el năzuința spre a fi un om ideal în toate privințele, ceea ce traiul de o viață cu soția sa nu-i sugerase niciodată. «Ce bizară constatare!» își zicea el.

Ana nu-i biciuise nici una din posibilitățile lui spirituale, nu-l îmbogățise cu nimic pe el însuși. El a luptat întins numai din puterile proprii, brute, din pasiunea lui de-a ajunge departe. Și iată că apropierea acestei fete, prezența ei, îl ambiționa către preocupări nouă, către năzuința de-a atinge idealul!

Frământarea sufletească de care vorbiseră atunci la cină profesorii și unchiul Anei, pensionarul Anton Murășan, ca necesară pentru a ajunge la o convingere asupra lumii și vieții, și de care își bătuse joc atunci cu tot cinismul, se părea că a început în el – își

spunea avocatul căzut pe gânduri seara după cină, ascultând în restaurant muzica sau în patul lui din camera de hotel, frământându-se zadarnic să adoarmă.

Ce va ieși din asemenea frământare? El nu-și putea da încă seama, decât că tot creștea în el imboldul acela orb ce-l îndemna «să trăiască», să trăiască pentru el, ca și când până acum nu ar fi trăit, deși își spunea că în pasiunea pentru avere și poziție socială trebuia să se recunoască pe el însuși, componentele esențiale ale ființei sale.

În această stare sufletească îl surprinsese proiectul Fănică Bran – Leibovici* – Haimovici. Era cel mai ademenitor și lucrativ proiect ce i se propusese până acum: o afacere de export în stil mare.

După proiectul ce i-l prezentase Fănică Bran în afacerea aceasta firma Haimovici ar fi contribuit cu un sfert din capitalul necesar, el cu jumătate, iar Leibovici și Fănică ar fi acoperit sfertul restant, urmând ca ei doi să se îngrijească de toată execuția. Din beneficiul net avocatul avea să încaseze șaptezeci de procente – fiind cu totul necesară intervenția lui la minister, iar treizeci de procente să se împartă în părți egale între firma Haimovici, pe de-o parte, Leibovici și Fănică, pe de altă parte.

Rămăsese foarte surprins în fața proiectului, deoarece știa că marfa de care era vorba nu era liberă la export.

– Nu-i încă liberă, dar se va face, îi zisese Fănică Bran, tot trăgându-și mâinile în vreme ce avocatul cetise proiectul și formularul de contract.

– De unde știi dumneata?

– Eu nu știu, dar știe Haimovici. El toate le știe înainte. Are el mijloacele lui de informație. Marfa se poate cumpăra acum pe nimic.

– Pe nimic? E vorba doar de milioane!

– Ce-s câteva milioane, când va sări deodată la zeci de milioane cantitatea pe care vom exporta-o noi?

Ion Crețu vorbise și cu firma Haimovici și cu Leibovici.

– Dacă dumneata ești sigur că va fi în curând liber exportul, pentru ce-mi dai mie șaptezeci de procente? Nu va fi nevoie de nici o intervenție din partea mea.

* În ms., incorect: *Șmilovici*, în loc de *Leibovici* (n. ed.).

– Sunt sigur, însă nu știu termenul. Asta va fi sarcina dumneavoastră: să aflați termenul. Marfa noastră nu suferă o prea lungă depozitare. E nevoie să știm când să începem cumpărăturile.

Advocatul stătuse pe gânduri câteva zile. Afacerea era strașnică, se informase de prețul de azi de pe piață al acelei mărfi. Apoi nu-i convenea să intre în tovărășie cu acești oameni. Leibovici * fusese o dată în faliment, iar pe Fănică nu-l știa capitalist, și era și subț demnitatea lui să se întovărășească cu agentul său. În contract, numele avocatului era fictiv, pentru a nu-i face nume rău fiind parlamentar și om de partid cunoscut. Capitalul și toată afacerea o luase în mână firma Haimovici. El rămânea în umbră, lucru ce-i convenea de minune. Dar se putea încrede în Haimovici? Nu cumva el a fost adus cu biroul «în familie» pentru a fi mulș de capital? Nu cumva contau și pe simpatia lui pentru Sonia, simpatie care acum nu-i mai era necunoscută familiei? Nu e pe punctul de a cădea în mâinile unor escroci?

Se trezise tot simțul său practic de viață, toată agerimea minții sale, și mai ales acel puternic instinct care-l dusesese la evaluarea averii lui actuale: instinctul precauțiunii care-l oprise de multe ori să intre în unele afaceri.

Câteva zile nu mai convenise cu viitorii lui tovarăși, afară de Fănică Bran. Dar în vremea aceasta se informase de aproape de situația materială a firmei Haimovici, de la oameni cari erau în situația s-o cunoască. Aflase că firma era într-o mare strâmtoare de plăți, pe punctul de a ajunge insolventă. Atunci își luase inima în dinți și vorbise între patru ochi cu ministrul comerțului. Dacă nu era surescitarea lui, provocată de spaima de a nu fi atras într-o cursă, nu ar fi îndrăznit niciodată să vorbească cu ministrul într-o chestiune așa de delicată și compromițătoare pentru situația lui de parlamentar.

Ministrul trăsărise scurt și îl privise cu ochii mici de tot.

– Au început să umble zvonuri? Întrebă el cu o îngrijorare care nu fusese observată de avocat. Este o lume care numai cu asemenea lucruri își bate capul. O lume de afaceriști, cari stau la pândă, dar ea e făcută să se înșele.

Ion Crețu se făcuse palid ca moartea și privise buimăcit la ministru.

* În ms.: *Șmilovici* (n. ed.).

– A, nu mă gândesc la dumneata, domnule senator, ci la aceia de la cari ai auzit zvonurile. Te autorizez să dezminți categoric. De altfel, bine că m-ai informat: o să las să se publice o dezmințire și în ziare. Nu! Exportul acestui articol până acum nu este vorba să fie admis. Cu atât mai puțin s-ar putea cunoaște data aprobării. Ori nu? Întrebase el cu o ciudată strâmbătură a buzelor.

– Evident, domnule ministru, vă rog să mă iertați. Știți dumneavoastră că primii oameni cari sunt întrebați cu prilejul ăstor fel de zvonuri sunt parlamentarii. Ca și când ei ar trebui să știe toate.

– Adevărat, domnule senator, e într-adevăr o situație neplăcută, penibilă chiar.

Era ironie în cuvintele ministrului? El o simțise până în rărunchi, chiar dacă nu ar fi fost.

Ieșise împletecindu-se din cabinetul ministerial. Dar ajuns în stradă, îl copleșise revolta împotriva lui Fănică Bran și a tovarășilor săi. Pentru el era evident că se organizaseră să pună mâna pe banii lui. Casierul – Haimovici – aproape în insolvență, Fănică – un trepăduș simplu, Leibovici *, falimentar nu de mult, poate va avea o lețcaie. Cu contractul nu avea cum să intervină: avea acolo un nume fictiv.

Spaima de a fi fost pe punctul să-și piardă aproape tot capitalul, egoismul și lăcomia lui cu care se lega de ceea ce a agonisit îl scosese de tot din sărite și încă în aceeași zi, convocând pe toți cei trei, îi spălase ca la ușa cortului. La încercările lor de întrerupere, de lămuriri, gata-gata să se repeadă la ei să-i bată.

Scena se petrecuse într-o cameră din locuința lui Leibovici, nu în biroul avocatului. Când venise în birou, nici nu se uitase la dactilografa care lucra la mașina de scris. Fata nu știa de unde vine și ridicase mirată capul văzându-l cum trece de înviforat pe lângă ea, fără a-i spune un cuvânt.

După vro jumătate de ceas, intrând în biroul lui să-i ceară nește lămuriri de care avea nevoie la actul pe care-l bătea la mașină și văzându-l tot încruntat, îl întrebase cu toată sinceritatea:

– Ați avut vro neplăcere, domnule senator?

* În ms.: *Șmilovici* (n. ed.).

Simpatia din vocea cu care-l întrebase îl izbise pe Crețu, și întâiul lui gând fusese: ea nu știe nimic. Privirea i se îndulcise, i se învăluisese ca-ntr-o ceață.

– Da, domnișoară Sonia, am avut o foarte mare neplăcere.

– Îmi pare rău, domnule senator. Erați așa de schimbat, încât am simțit că trebuie să vă întreb.

– Mulțumesc, domnișoară. Din norocire a fost numai o neplăcere. Altceva... altceva nu va mai fi... «O nenorocire nu va mai fi», voise să spună, dar se răzgândise. Și numaidecât, privind fata, simțise o durere violentă la gândul că de-acum încolo n-o s-o mai vadă, n-o să mai fie în apropierea lui. Pentru că își luase, încă în biroul ministrului, hotărârea de a-și lichida biroul de aici și a o rupe cu «banda de escroci» care voise să-l prindă în gheare. Ce păcat că fata asta sinceră și cinstită era fata lui Leibovici * și rudenie cu Fănică și cu Haimovici!

După ce ieșise fata, trimisese îndată pe Tomescu după Fănică. Îl lăsase în locuința lui Leibovici, cu acesta, când, aproape gata să-l pălmuiască, părăsise ca o furtună biroul.

– S-a isprăvit cu toate, domnule Bran, îi zise el. Lichidez biroul. Nu mai primesc cauze din capitală. Mă mut cu tot ce am acasă. Denunță contractul de chirie și vezi ce despăgubire cere scumpa dumnitale rudenie.

Fănică nu apucase să mai spună un singur cuvânt. Advocatul își luase paltonul și căciula și părăsise biroul.

Încă în seara aceea își adunase în cufere tot ce avea în camera de la hotel și plecase acasă. Camera o reținuse însă, căci avea în curs mai multe procese și câteva afaceri începute pentru cari trebuia să vină încă la București, pentru unele încă în grabă.

*

În această situație și stare sufletească se afla când a sosit cu bagajele cele grele acasă, când trei zile, cât a rămas aici, a înspăimântat pe nevastă-sa și a uimit cu purtarea lui pe copii în prima zi, mai ales.

Nervozitatea extremă și iritarea lui era compusă din mai multe elemente, și izbucnea la suprafață când unul, când altul. La temeiul tuturoră părea că zăcea spaima instinctivă de a fi fost pe

* În ms.: *Șmilovici (n. ed.)*.

marginea prăpastiei de a-și pierde partea cea mai mare a averii pentru care-i spunea un glas aspru și răgușit din adâncuri – robotise o viață întreagă «ca un animal de jug». Niciodată nu-i venise în gând astfel de expresie, niciodată nu avusese limpede ca acum sentimentul că el trăind muncise «ca un rob». Nu și-ar fi iertat niciodată ca el, a cărui întreagă mândrie era de a fi înzestrat cu simțul practic al vieții, de a fi inteligent și precaut, s-a lăsat să ajungă jocul unor escroci.

Se adăuga apoi alt element care-l făcuse să-și iasă din fire și să nu-și mai poată reveni trei-patru zile în șir: nu se hotărâse cu ușurință să-și lichideze biroul lui din capitală. Abea de-acum începuse a fi îmbulzit de afacerile și procesele cele mari, doar de aceea își închiriasse localul acela. Acasă, în orașul lui, nu-i vor pica asemenea partide niciodată. De aceasta era sigur. Adunase avere, dar lăcomea mereu la mai multă. Și iată că s-a hotărât să astupe izvoarele câștigurilor viitoare!

Era apoi – și uneori părea că acesta e motivul principal al ieșirii lui din fire – faptul că se despărțea de fata aceea. Nici un prilej nu va mai avea pe viitor să o poată vedea, să fie în preajma ei.

Se hotărâse să se mute acasă și pentru ca în mediul familiar, în apropierea Anei și a copiilor, să uite mai repede, să se desprindă din rețeaua aceea fermecată în care-l ținea Sonia, nu numai pentru a fi mai sigur că nu va mai ajunge în primejdia de a cădea pe mâna «acelor escroci și bandiți».

Credea că a hotărât conștient, lucid, ceea ce hotărâse, și spera ca în apropierea Anei să-i treacă nebunia ce l-a apucat acum în pragul amurgului vieții. Începuse să se teamă și de farmecul acela, deși se lăsa cu plăcere în mrejele lui.

Constatase însă de îndată ce se înapoiase acasă că Ana-i ajunsese nu numai indiferentă, ci-i era aproape urât de ea, simțind c-un fel de deznădejde nelămurită că între ea și el se pusese fata aceea. Purtarea lui brutală cu nevastă-sa era instinctivă, începuse să o dușmănească fără să înțeleagă temeinic motivele.

Toate aceste elemente contribuiseră la iritarea și îndârjirea lui zilele cât a stat acasă. El se refugiase aici din calea primejdiei pe care o evitase, dar care s-ar fi putut repeta în afacerile lui cum era lacom de câștig, dar și pentru ca mediul familiei să-i alunge «nebunia lui de la bătrânețe».

Și, în loc de refugiu și de liniștire, el se simțise deodată într-un mediu străin, care se părea că nu-l mai interesează. Cu copiii totuși își mai revenise, dar Ana-i părea pe fiecare ceas mai străină. Știa că nevastă-sa așteaptă o vorbă bună, o privire senină de la el când venea acasă, că seara aștepta mângâierile lui. Dar ceva îi zăvorâse toate simțurile, era ca legat să nu se poată mișca. Și își dădea seama că farmecul acela nou cu care-l inundase Sonia, era cauza acestei împietririi.

Avusese momente de revoltă împotriva sa însuși, încerca să se rușineze în fața propriei conștiințe; apoi își spunea că între el și fata aceea nu era în definitiv nimic, că poate ea nici nu bănuiește că-i este simpatică. Totuși, pornirea de ceartă cu Ana nu scădea nici o clipă. Era ceva ce nu experiase încă niciodată în viața lui. Ce avea cu nevastă-sa? Ea era tot așa de bună și blândă și îndatoritoare cum fusese de când o cunoscuse. Se schimbase el cu adevărat? Era imboldul acela orb care-i spunea uneori că el încă n-a trăit pentru sine însuși? Din cauza lui se simțea, pentru întâia oară, ca sufocat de legăturile familiei și nu-i mai plăcea nimic acasă?

Pentru aceea, plecarea lui la telegrama lui Tomescu fusese mai mult o fugă, cum îi păruse Anei?

Băuse întreaga sticlă de vin în vreme ce se gândea la toate acestea, înainte de a încerca să pătrundă mai adânc geneza scrisorii ce o primise de la dactilografa sa. Prima impresie fusese aceea care-l revoltase împotriva lui Fănică și a «familiei de escroci»: căci o puseseră la cale pe fată să-i scrie.

Acum, după ce bău vinul și trecu în revistă antecedentele, luă din nou în mână scrisoarea de pe masă. Erau patru pagini scrise cu caractere mari, drepte, în rânduri largi cari urcau către sfârșitul paginii. Era scrisul ei din conceptele pe cari i le dicta avocatul, mai îngrijit însă. Totuși, defectul acela de suire a rândurilor nu-l putuse încunjura. Ce-i scria dactilografa?

Îndată a doua zi cunoscuse motivul supărării sale. Nu i l-a descoperit Fănică, deși îl rugase, ci tatăl său, care din ziua aceea era foarte nenorocit. A vorbit apoi și cu Haimovici și cu Fănică Bran. Și aceștia erau sperați. Motivul pentru toți trei era unul singur: că el, avocatul, a putut să-i bănuiască de-o tentativă de escrocherie și că, iritat cum era, nu le-a lăsat vreme să-i dea nici o lămurire, dar încă să-i arate că era într-o grea rătăcire?

Și, într-adevăr, ea, Sonia, era convinsă că presupunerile lui nu erau pe nimic întemeiate, după ce i s-au dat probele necesare. Ce probe? I-a fost înfățișat un om de afaceri, un om tot din neamul lor, e adevărat, dar pe care-l cunoștea de mult și-l știa de absolută bună credință. El fusese informatorul lui Haimovici în cauză. I-a declarat că exportul acelui articol va fi admis cu siguranță, că ministrul e interesat în cauză și de aceea a dezmințit și înaintea lui, și în ziare. Cum e interesat? Un om despre care știe toată lumea că-i mâna lui dreaptă l-a încredințat pe informatorul lui Haimovici să înceapă cumpărarea și colectarea ouălor, căci despre ouă era vorba, să ajungă libere la export. (Ceea ce știuse și Crețu de la început, dar i se păruse mereu subț demnitatea lui să pomenească în discuțiile cu cei trei numele acestui articol.) Omul ce-i destăinuia acest lucru, pentru a o convinge pe ea și a scăpa și de subț acuza lui Haimovici că l-a informat greșit, a dus-o pe ea și Haimovici la trei depozite pline cu lăzi de ouă. Începuse colectarea de două săptămâni.

Haimovici – scria fata – era în criză financiară, el nu se ocupase niciodată de export de ouă, dar informația ce-i dăduse prietenul său era, în acest moment, prețioasă pentru el. Oricât de bun prieten i-ar fi fost informatorul lui, nu-i spusese nimic că el s-a și apucat de cumpărarea și colectarea de ouă, în câteva județe. Terminul de dare liberă la export nu-l știa, într-adevăr, nici acum, dar era de-ajuns să se știe că dacă el începuse colectarea, terminul nu mai putea fi departe.

Lămuririle acestea, tovarășii lui nu i le-au putut da atunci, căci nu le știau. Dar dacă i-ar fi lăsat să se explice, tot l-ar fi putut liniști și mai ales l-ar fi putut convinge că nu sunt escroci. Adevărat că Haimovici ajunsese momentan într-o criză de plăți, dar peste greutatea aceasta el a și trecut de-atunci, și poate nici nu ar mai intra în afacere. Adevărat că tatăl său – Leibovici – fusese în faliment, dar era pe cale să-și adune un nou capital, și cotizația lui era asigurată. Cât despre Fănică Bran nu știa, cu certitudine nimic, dar probabil că și el avea bani puși de-o parte.

I le scria toate acestea numai pentru a disculpa pe cei trei, fiindcă el le adusese toate acuzele de mai sus, pentru a-i dovedi că, deși toți trei evrei, nu erau nește escroci. Și-i mai trimitea lămuririle pentru că ea aflase de la Tomescu că el, avocatul, voia

să-și lichideze biroul din capitală. Lui Tomescu i-a spus în treacăt chiar Fănică. Din cauza unei erori ar fi păcat ca el să înceteze o activitate așa de mănoasă. Și apoi mai era și situația ei personală: lucra cu plăcere în biroul lui și avea senzația c-a ajuns sub un fel de protecție a lui. Și de protecție ea mai avea nevoie în situația materială a tatălui său. Cu munca de aici, ei tot îi rămânea încă timp să prepare unele examene la Universitate. Într-altă slujbă, cine știe dacă ar mai putea să se gândească la o carieră...

Pe cât a fost de furios la întâia cetire a scrisorii, pe atât se potolise acum. La întâia cetire era convins că «familia de escroci» a pus-o pe fată să-i scrie și să-i îndrume povestea aceea cu interesarea ministrului la exportul ouălor. Alineatul ultim din scrisoare îl înfuriase mai mult: o siliseră pe Sonia să facă apel și la sentimentele ei pentru el, pentru a-l convinge că erau oameni de omenie. După ce vorbise cu Fănică, rămăsese și mai convins. El spusese că nu-i în obiceiul lui să violeze secretul scrisorii unei femei către un bărbat. Prin urmare, știuse că-i scrie Sonia...

Acum însă rămase cu impresia că fata era sinceră, și impresia aceasta îi răsturnă toate bănuielile că ar fi fost constrânsă să-i scrie... «Dar, în cazul acesta, își zicea el, e posibil să mă fi înșelat și în celelalte bănuieli.» Simți din nou ironia cu care îi vorbise ministrul și își repetă în memorie convorbirea avută cu el și purtarea lui. Nu fusese prietenoasă deloc, părea chiar că întrebarea lui îl iritase și îl îngrijorase. Își aduse aminte de scurta lui trăsărire, căreia atunci nu-i dăduse nici o importanță, poate că-i rămăsese numai pe retină! S-ar putea ca ministrul să fie interesat în acel export? Auzise vorbindu-se despre niște afaceri sub protecția lui, pentru ce n-ar fi posibil?...

Oricum, încălzit de vinul vechi pe care îl băuse, era aplicat să creadă că Sonia fusese sinceră în scrisoarea ei. Dar de-aici ar urma, din pasajul ultim, că fata a început să țină la el. «Se simțea oarecum sub protecția lui?» Să fi bănuțit, să fi observat ea simpatia cu care o încunjura?

Simți o mare căldură învăluindu-l și o duioșie adâncă, și se culcă cu gândurile împărțite... «Poate nici cei din familie nu sunt escroci», își zicea el. Era un lucru, în sfârșit, despre care se va putea încredința singur, și încă chiar mâne. Va cere lui Haimovici să-i arate, prin informatorul său, depozitele de ouă. Nu se va învoi

să i le arate? Puțin probabil, după ce-i dăduse lui Haimovici o informație așa de prețioasă. Se vede că ținea la familie, și, ce mai știi, poate Haimovici îi dădea comisioane pentru asemenea informații.

Lucru principal era că Sonia ținea la el. Dacă a fost sinceră, nu-și putea explica altfel ultimul pasaj... Putea o fată să spună mai mult?...

Dar, în sfârșit, ce aștepta el de la ea? se întrebă silindu-se să adoarmă. Să o vadă în fiecare zi? Să o audă vorbind? Să-i atingă uneori degetele delicate? A, nu se putea gândi să ajungă unde a ajuns directorul Oprescu cu actrița aceea! El o stima prea mult pe Sonia. Și apoi, desigur, fata era cinstită. Îi va rămânea o prietenă, o fată subț «protecția lui», cum scrisese ea. Îi va ajuta să-și treacă examenele. Îi va da liber toată după-amiaza. Va trebui să facă ceva pentru ea, căci până acum nu făcuse nimic. Îi va spori salariul. Va ajuta pe tatăl său să se pună din nou în picioare. Va face...

Cu toate că în geamuri, în strașini, în coșuri, crivățul urla încă cu furie, avocatul adormi în căldura plăcută a patului, cu iritarea potolită, cu mușchii destinși.

XVII

Ziua următoare, până încă nu isprăvisese Ion Crețu să se îmbrace se anunță Tomescu. Telefonă să-l aștepte în hol, dar omul de afaceri îi spuse că vrea să-i vorbească sus în cameră. Dacă-i așa, să mai aștepte puțin, până face madama oleacă de ordine. Advocatul, știindu-l coborâtor dintr-o familie cu nume, avusese mereu o considerație deosebită față de Tomescu, cu toate scăderile și viața lui misterioasă.

Când se înfățișă, în sfârșit, Tomescu își ceru mai întâi scuze că l-a pornit la drum pe-o vreme ca asta, apoi, cu o înfrigurare tot mai mare, începu să-i povestească pe larg cazul său. La început, atențiunea lui Crețu nu prea avea de ce se lega – erau divagări, erau considerații generale asupra sorții, asupra lumii și vieții, asupra vicleniei oamenilor, dar apoi Tomescu reuși să înceapă firul și să-l toarcă neîntrerupt, cu întorsături, cu peripeții, cu revelații cari îi încordară la extrem atențiunea avocatului, deși își spunea mereu că tot ce-i înșiră omul acesta nu poate fi decât produsul unei fantazii bolnave.

Era vorba de un testament referitor la o mare moștenire, din care jumătate îi revenea lui, de la un om pe care el nu-l cunoscuse decât în treacăt și care, totuși, se dezvăluia în testament a fi tatăl lui adevărat. Părinții lui Tomescu muriseră de mult fără a-l fi lăsat vrodată să bănuiască ceva. Tatăl său se purtase cu el cu toată delicateța unui om foarte subțire, iar mamă-sa nici în clipa morții nu-i făcuse nici o mărturisire. Moștenitorii ceilalți, rudeniile, nici nu voiau să audă de dispozițiile testamentare ce-l priveau pe Ion Tomescu și atacaseră testamentul.

Tomescu povesti avocatului că de testator își aduse aminte ca prin vis, de pe vremea când era mic de tot, dar că într-o carte de rugăciuni a mamei sale aflate o fotografie îngălbenită de vremi, și bărbatul din fotografia aceea semăna atât de mult cu el la vrâsta lui de treizeci de ani, încât când a aflat-o nu i-a dat nici o importanță, crezând că e o fotografie a lui despre care a uitat cu totul. Acum însă o căutase din nou și pe spatele ei aflate o dedicație cu iscălitura testatorului, așa cum era și iscălitura din testament. Orice expert e de-ajuns să-și arunce ochii pe cele două iscălituri pentru a vedea că-s de aceeași mână. Dedicția era scurtă: «Scumpei mele Maria, pentru copil, când va fi mare».

Dar el era singurul copil la părinți. Tomescu scoase fotografia din portofel și i-o întinse lui Crețu. Apoi despătură dintr-un plic o copie fotografică a testamentului și i-o dădu.

După o cercetare amănunțită, avocatul zise, privind departe peste acte:

- Evident, e aceeași iscălitură, iar fotografia ești dumneata leit.
- Despre aceasta nu am avut eu nici un dubiu, domnule avocat. Din nenorocire, e așa!

- Cum din nenorocire? Dumneata ești un om sărac și ajungi deodată la o mare avere. Asta zici dumneata că-i o nenorocire?

- E tocmai punctul în care vreau să vă consult. Ați putea lua procesul meu și să-l purtați așa ca să nu răsuflă nimic în public? Vedeți, părinții mei au fost oameni foarte onorabili, oameni cunoscuți în societate. Cum aș putea expune clevetelor pe mama mea, și întreaga familie? Testatorul a fost cunoscut de asemenea, ca un om foarte distins. Pe sentimentele mele clădesc ceilalți moștenitori prevăzuți în testament. Pe de altă parte, eu aș avea mare nevoie de moștenirea aceea, căci, după cum vedeți, sunt un om care mi-am ratat viața. Aș putea începe un fel nou de trai.

- Ar fi o mare greșeală să renunți pentru considerațiile arătate. Da, suntem datori să respectăm memoria și numele bun al părinților. Dar nu înțeleg pentru ce nu se gândesc la acest lucru și ceilalți moștenitori? Testatorul e un nume cunoscut în viața publică, cu multe legături familiale. Și sunt toți oameni avuți. O să încerc eu să-i conving să se dea curs execuției testamentului fără nici o împotrivire.

- Nu vor primi.

– Dacă nu am eu mijloace să-i constrâng!

– Și dacă nu veți reuși?

– O să dăm atunci curs procesului. Câștigarea lui e neîndoieală, și te asigur că totul va fi făcut cu cea mai mare discreție. Ai fi dispus să renunți la un sfert din moștenire pentru a astupa gura lor? Când vor vedea că mergem în proces, și ei îl vor pierde, o să primească acest preț pentru împăcare.

– Sunt gata să renunț, dar dacă nici așa nu se vor învoi? Tomescu îi vorbea și îl privea cu mare înfrigurare.

– Cunoscut eu forurile de judecată. O să mergă repede, nu va fi vreme de publicitate. Și, apoi, nici interesul lor nu este acesta, te asigur. Pe dumneata vor mai mult să te sperie.

– Și onorarul dumnitale?

– Ce onorar, domnule Tomescu? Câte cauze nu mi-ai adus dumneata până acum și n-ai voit să primești nici un procent. De altfel, văd că ai mai adus de lucru pentru mine și altceva.

– Da, mai am încă patru cauze. Tomescu îi întinse patru plicuri groase pe cari le ținuse până acum subsuoară.

Ion Crețu începu să le frunzărească cu înfrigurare. Părea că uitase tot zbuciumul din zilele trecute. Pasiunea lui se deșteptă din nou, știind că Tomescu nu-i aduce decât cauze mari. Și, două dintre cele prezentate acum erau într-adevăr importante.

Crețu, după vro jumătate de ceas, începu să-și frângă mulțumit mâinile mari, răguroase.

– Mulțumesc, domnule Tomescu. Suntem înțeleși. Îți iau procesul și te asigur din nou că-l voi purta cu toată discreția necesară. Lui Fănică nici să nu-i mai amintești despre el. Sau mai bine spune-i că, după sfatul meu, ai renunțat la el.

Omul de încredere rămase cu mâinile moarte în lungul trupului. Încordarea lui se topi deodată, și arăta o față foarte nenorocită. Acum că avocatul îi primise procesul și era sigur de câștig, avu senzația că e pe pragul de a comite o crimă. Nu-i mai vorbi nimic lui Crețu și părăsi camera acestuia mormăind cuvinte de mulțumire.

Crivățul se potoli spre dimineață, și pe la zece, când avocatul porni spre biroul lui, cerul era senin și vântul se mai învoldura numai arareori. Era totuși un frig strașnic, și pe alocuri, la trecători, Crețu se oprea să vadă pe unde ar putea încunjura

troienele de zăpadă care îi luau vederea cu lumina lor tare în strălucirea soarelui cu dinți.

Era preocupat de nouăle procese pe cari i le adusese Tomescu și mergea către birou ca și când nu s-ar fi schimbat nimic în ocupațiunile lui obicinuite. Trăsări numai când deschise ușa și văzu, la măsuta ei, pe Sonia. Era singură.

– Tot harnică, domnișoară, tot harnică? întrebă el cu vocea puțin sugrumată. Domnul Fănică încă n-a venit?

– A venit până acum de două ori, dar n-a avut astâmpăr. Spunea că are de alergat încă în mai multe locuri până veți sosi dumneavoastră.

– Domnul Tomescu n-a fost aici?

– Azi nu. Nu v-a căutat la hotel? Fănică spunea că e așteptat de dumneavoastră.

– A fost la mine, dar credeam că de la hotel vine aici.

– Nu. N-a sosit încă.

Advocatul îi punea întrebări numai pentru a avea timp de reculegere și de hotărâre. Nu știa ce să facă: să-i vorbească de scrisoarea ei sau nu? Acum ori mai târziu?

Fata se opri din scris, cu gestul ce-i părea obicinuit, cu degetul arătător, cu unghia lustruită, pe-o literă a mașinii. Lui Crețu iar îi păru că-i o indicație, un semn în necunoscut.

Dactilografa păru îngrijorată, ea însăși privea întins la degetul său de pe-o literă a mașinii. Crețu se opri în fața ei.

– Ați citit scrisoarea mea, domnule senator? îl întrebă fără să-și ridice ochii.

– Da, domnișoară.

– V-ați supărat?

Acum își ridicase privirile verzi spre el.

– Pe dumneata nu, la nici un caz.

– Dar pe cine?

– Uite ce este, domnișoară Sonia... Dar mai bine să poștești la mine. E o chestie mai delicată, și nu aș voi să ne tulbure cineva. Cred că o explicare temeinică e numaidecât necesară.

Fata trecu după el în cameră și o pofți pe-un scaun.

– Pentru mine e penibilă toată chestiunea asta, începu Crețu.

– Și pentru mine a fost penibilă, domnule senator. Am stat mult pe gânduri să vă scriu sau nu. Pe urmă, tot am crezut că e mai bine să vă scriu.

– Uite ce-i, domnișoară, la început am crezut că nu-i inițiativa dumnitale.

– Dar a cui?

– A lui Fănică și celorlalți doi.

Fata strânse c-un fel de dispreț buzele.

– Eu nu lucrez decât din inițiativa mea. Pe Fănică nu-l iau în seamă, iar tata și Haimovici nici nu ar cuteza să mă îndemne la ceva ce nu aș voi eu. Trebuie să știți, domnule senator, că eu sunt o ființă foarte independentă și încăpățânată. Dar socot că a fost firesc să vă gândiți la asta. Eu nu aveam nici un amestec în afacerea aceea, nici n-am știut ceva despre ea, până când nu mi-a spus, foarte nenorocit, tata. Vă puteți gândi că ei m-au sfătuit să vă scriu. Dar spuneți că gândul acesta v-a venit numai la început.

– Numai, se grăbi să răspundă Crețu. Prima impresie. Pe urmă am văzut cu câtă scrupulozitate ai cercetat cauza și mi-am zis că dumneata ai voit să-mi dai lămuriri exacte și sincere. Poate și pentru dezvinovățirea lor, dar și în interesul meu.

– Chiar așa, domnule senator. Deși nu țin prea mult la rudeniile mele, căci mie nu-mi plac decât oamenii cari nu se lasă înfrânți de viață, totuși am crezut să vă arăt că nu ați dat peste nește escroci. În al doilea rând voiam, după ce m-am convins de dedesubturile afacerii, să vă atrag atențiunea să nu scăpați din mână un câștig care poate fi considerabil. Dacă însuși ministrul poate intra într-o asemenea afacere, pentru ce nu ai putea dumneata? Este evidentă interesarea lui în cauză.

– Hm! Lucrul mai trebuiește cercetat!

– Desigur! Eu am voit numai să vă atrag atenția asupra faptului. Dumneavoastră aveți destule mijloace spre a vă informa. Eu, care am văzut depozitele pline, sunt sigură. Dar e necesar ca fiecare om să se convingă singur. Când i-am aflat pe ai noștri văicărindu-se când i-ați părăsit revoltat, și tata a început să-mi spună de ce este vorba, eu am aprobat purtarea dumneavoastră și le-am spus că și eu aș fi făcut la fel. Un om adevărat nu intră prostește într-o afacere, cum a făcut tata de multe ori și a ajuns la faliment.

– Îmi pare bine, domnișoară, că vedeți limpede lucrurile. Nu bănuiam să... Era să spună: nu bănuiam să fii așa de cuminte și precaută.

– Ce nu bănuiați?

– Că ai un simț practic așa de sigur. O fată, și mai ales dumneata.

– Mai ales eu? Pentru ce?

– Păi, nu studiați literile?

Fata avu un zâmbet fugar.

– E o ocupație de suprafață, domnule senator, și cine știe, nevoia unei cariere, a unui mijloc de trai. Dar eu am substratul sufletesc fundamental pe cel moștenit de la neamul meu. Cred că m-aș pricepe la afaceri.

– Și ce te împiedecă?

Fata ridică din umeri.

– Ceva ce nu-i pe toate gardurile: capitalul.

– Vorbești serios?

– Foarte serios! Simt că am mari aptitudini pentru negoț în stil mare. De-aceea nici nu aș voi ca dumneavoastră să scăpați din mână o afacere de care eu acum sunt sigură că se va solda fericit, cu un foarte frumos câștig.

– Știi ce, domnișoară? Poate că voi intra totuși în afacerea asta, după ce mă voi convinge că ministrul a voit să mă inducă în eroare. În cazul acesta ar primi ca eu să pun la probă aptitudinile duminale pentru negoț? Să-ți împrumut un capital cu care să începi?

Ochii Soniei se înflăcărară și revărsară asupra avocatului toată lumina lor.

– Ați face dumneavoastră asta?

– Pentru ce nu? N-ai scris dumneata că te simți oarecum sub protecția mea?

– Da, am scris. Eu simt așa ceva și cred că nu mă înșel.

– Nu te înșeli.

Sonia se sculă agitată de pe scaun și începu să se plimbe prin cameră.

– În tata, eu n-am nici o încredere, și dacă nu ar fi Haimovici nu v-aș îndemna să vă mai gândiți la exportul acela. Dar Haimovici e un negustor adevărat. În caz că se reface contractul

aș putea intra eu ca parte în locul tatei. Dumneavoastră mi-ați avansa capitalul, și vi l-aș replăti din partea mea de venit. Sunt îndrăzneță? Cer prea mult?

Advocatul începu să râdă, în vreme ce o privea cum se plimbă de agitată.

– Să vedem! Poate nu ceri prea mult. Dar, gândește-te! Asta ar însemna că mi te faci tovarășă în afaceri.

– Și pentru ce nu? Nu mai sunt destule cazuri? O femeie inteligentă și cu simțul negoțului poate fi de mare folos unui bărbat. Cu situația și legăturile dumneavoastră ați fi putut ajunge cu mult mai departe dacă aveți și concursul unei femei.

Se opri în fața lui și-l privi sfidător.

– Eu nu mă tem de nimic!

– De ce te-ai putea teme afară de pierdere în negoț?

– De multe! De gura lumii, mai întâi. Se știe că tovarășiile acestea de obicei nu-s dezinteresate. Dar eu nu mă tem de nimic în tovarășia unui bărbat pe care-l apreciez foarte mult.

Advocatul se zăpăci, nu știa ce să creadă.

– Bine, domnișoară Sonia. O să reexaminez toată chestiunea, și dacă e de făcut, te primesc pe dumneata tovarășă. Și așa va trebui iar să rămân mai multă vreme în București. Domnul Tomescu mi-a adus nește partide cari nu sunt de desprețuit. Dar ce va zice domnul Leibovici?

– El n-are dreptul să spună nimic. El a dat peste cap destule afaceri. Dacă e vorba să restituim familia în situația în care a lăsat-o moșul, aceasta numai eu o voi putea face. Nici tata, nici Fănică Bran! Mulțumesc, domnule senator! Vă rămân foarte îndatorată, spuse fata gata de ieșire. De la ușe se întoarse și adause: Va trebui să vă grăbiți cu informațiile și verificările.

– Bine, domnișoară, mă voi grăbi!

După ce rămase singur, avocatul începu a se înveseli. Îi păru ridicolă promisiunea ce i-o făcuse dactilografei. El, senatorul Ion Crețu, să intre în tovarășie de afaceri cu o femeie! Ce prostie! Cum i-a lunecat vorba fără să-și dea seama? Nu-i nimic, îi va spune că a fost o glumă. Dar nu putuse rezista la nimic în fața ei și simțise o mare plăcere să i se supună întru toate.

Mai era bine dispus și în urma cauzelor pe care i le adusese Tomescu, și cât vorbise cu Sonia, gândul lui părase că se ascunde

undeva și nu judecă decât cu ochii. Iar în fața lui stătea o fată încântătoare, care-i descoperea o lature nouă a ființei sale, pe care, dacă era adevărată, el o aprecia în cel mai înalt grad: o fată cu simțul practic al vieții și care avea ambiția să pună ea în picioare întreaga familie!

Acum era cu totul sigur că-i scrisese din inițiativa ei.

În câteva zile avu prilejul să se documenteze că tot ce-i scrisese era adevărat, nu numai în legătură cu afacerea de export, dar și cu privire la situația lui Haimovici. Într-adevăr, nu fusese vorba decât de strâmtoare financiară momentană, din care ieșise cu bine. Se convinse că firma era serioasă.

Dar, ciudat lucru, nu se mai gândi că a făcut o glumă cu Sonia. Nici nu mai simțea că a fost un lucru ușuratic, ci dimpotrivă, avea senzația că primirea ei în tovărășie era ceva foarte serios, și la ce el ținea acum cu toată hotărârea. Fata aceasta va fi tot mai legată de el, își zicea avocatul, intrând din nou în mreja aceea de vrajă, de care voise să se scuture când își căutase refugiu zadarnic în familie.

Haimovici nu se arătă surprins când formulară noul contract.

– Poate e mai bine așa. Leibovici * nu are o mână norocoasă în afaceri. Dar Sonia, a, e o fată prețioasă. Și să știi că nu va fi un simplu decor. Ne va fi de mult folos. Îmi pare bine că o știți aprecia, că ați cunoscut-o.

Când o chemă în biroul lui să iscălească contractul, și după ce-i numără banii cu care intra ea în afacere, pe cari trebuia să-i verse firmei Haimovici, Sonia începu să respire greu, se făcu palidă ca ceara, apoi se năpusti asupra lui Crețu, îl îmbrățișe și începu să-l sărute într-o înfrigurare copleșitoare: obrazii, fruntea, gura, în vreme ce izbucni în plâns.

Crețu rămase încremenit.

– Scuzați vă rog! Sunt așa de fericită! Nu credeam să fiți așa de mărinimos, vorbi ea, ștergându-și lacrimile.

Dar încremenirea avocatului se risipi, o cuprinse pe după mijloc și o sărută orbit. Fata nu se feri, nu protestă, ci, liniștită, trecu în camera vecină.

* În ms.: Șmilovici (n. ed.).

XVIII

Trecuse o jumătate de an. După reușita strălucită cu marele export de ouă, urmaseră alte afaceri, unele mai mici, altele mai mari, în aceeași tovărășie. Pe câteva le aflase și le plănuise avocatul Ion Crețu, pe cele mai multe însă le mirosiseră Haimovici și Sonia. Altele, cari nu aveau nevoie de intervenția senatorului, le învârteau cei doi din urmă împreună fără știrea lui. Dar cele mai însemnate aveau nevoie de numele și legăturile lui. Fata intrase cu toată pasiunea în noua viață și adeseori lipsea cu zilele și cu săptămânile din birou. Ajunsese aici, de altfel, mai mult un decor. Avocatul angajase dactilograf pe un pensionar. Fănică începuse să ajungă a cincea roată la car. Nu mai era folosit decât la autoritățile pe cari le cunoștea de mult, unde avea bune legături. Noile legături le făcea Sonia. Părea născută pentru a putea pătrunde unde voia. Toate ușile i se deschideau, îndată ce pusese mâna pe primul capital. Părea că are iarba fiarelor. După ce prindea o afacere în mână, după ce prin mijlocirea lui Crețu avea aprobarea, se ținea morțiș de ea cu o voință uimitoare. De câte ori se încâlcea firul dovedea o paciență teribilă să-l descâlcească și să meargă mai departe. Și câte piedeci nu se pun în drumul oricărei afaceri!

Fănică părea speriat de pasiunea cu care fata își începuse noua viață, Haimovici era încântat, iar părinții Soniei erau mândri ca niște păuni de talentul fetei, pe care, până acum, abea îl bănuiseră din unele semne. Se părea că nu au nici o grijă de intimitatea tot mai mare dintre Sonia și senator, se făceau chiar că nu văd nimic. Erau liniștiți din partea ei și dacă uneori aveau nopți nedormite, era numai pentru curajul, orb uneori, cu care tovrășia lucra acum subț biciuirea fetei lor, se părea. Reușise să-l înflăcăreze și pe cumpănitul Haimovici.

Adeseori, afacerile necesitau călătorii prin multe orașe ale țării, și mai târziu și în străinătate. Sonia cerea favorul să umble ea, să aranjeze ea. La început, Haimovici o lăsase de probă, dar convingându-se că-i mai destoinică decât el, o trimitea bucuros.

Cel mai zăpăcit între toți era avocatul Crețu care, multă vreme, rămăsese cu senzația că-i prada unei halucinații și trăia într-o surescitare care-i pune la probă grea nervii, ori cu ce s-ar fi îndeletnicit.

După izbucnirea din ziua când Sonia primise de la el primul împrumut, el crezuse că începuse noua lui viață, că era pe punctul de a satisface acel instinct orb, care-l îndemna mereu: «Să trăiești! Să trăiești!» În seara acelei zile, cu dulceața sărutului ei pe buze, cu senzația îmbrățișării încă în toată ființa lui, făcuse un chef strașnic cu lăutari, într-o crâșmă de la periferia capitalei, unde nu-și mai putuse da seama cum a ajuns, după ce cinase în restaurantul preferat.

Se trezise la o masă cu un tânăr palid, cam trecut, un brunet pletos cu ochii negri arzători.

Poate că la cină încă, în restaurant, avocatul băuse prea mult. Își mai amintea numai că la plecare îl întrebaser pe chelnăr unde ar afla el un mic birt retras, unde cântă țigani.

– Să fie și femei? îl întrebaser în șoaptă chelnărul.

– Nu! Nu-i nevoie de femei. Să fiu numai eu și țiganii.

Chelnărul se gândise un răstimp.

– Cam greu, acum iarna; domnule senator. Vara e altceva. Apoi își dusesese deodată degetul la frunte.

– Am aflat ce doriți. Vă aduc o mașină și-i dau eu adresa.

În mașină, așa crezuse, a adormit și nu și-a mai dat seama cum [a] ajuns aici și în care parte a capitalei era.

Se așezase la o masă în birtul acela mic. Cei trei țigani erau gata de plecare. Nu mai rămăsese nici un client în crâșmă. El le făcuse semn să se oprească. Vremea era târzie.

– Vreau să-mi cântați mie în noaptea asta.

– Să trăiți, boierule! Cântăm! Cum să nu cântăm!

Îl simțiseră că-i bine făcut și începuseră să piște coardele.

– Nea Nae, dă aici un chil de vin! poruncise unul dintre ei.

Crâșmarul se executase, apoi se apropiase de avocat.

– Boierul pofteste un vin?

– Nu! Dă-mi o cafea.

Dar când isprăvisese de băut cafeaua, în valurile armonioase a[le] unei romanțe la modă, se trezise lângă el, la masă, cu tipul acela. Nu-și dăduse seama de unde a venit, poate era în vro cameră vecină, căci era foarte familiar cu patronul.

– Nea Nae, o butelie din vinul meu! Vorbise radios către patron. E absolut necesar să gustați din nectarul ăsta, spusese el când avocatul îi zisese că nu mai bea, căci băuse destul.

– Încă nici nu-s bine treaz, protestase Crețu, privind cam speriat la oaspe, la cei trei țigani, la patron și la camera asta sărăcăcioasă și destul de murdară.

– Nu se poate, coane! Dacă ați avut norocul să nimeriți la nenea Nae, nu se poate să nu gustați vinul meu.

– Vinul dumnitale?

Crețu nu înțelegea nimic și-i era ciudă că omul nu tăcea să poată asculta în liniște melodia. Țigarii cântau într-adevăr foarte frumos, prima violină avea parcă voce omenească, și melodia romanței era pătrunzătoare.

Străinul nu mai zisese nimic. Se trăsese cu scaunul mai la o parte. Cu brațul întins umpluse cele două pahare după ce patronul adusese vinul, îl băuse pe al său și îl umpluse din nou.

Advocatul închisese ochii cu cotul răzimat de masă și asculta. Din când în când, pieptul lui se lărgea și ofta. Musafirul păstra tăcerea cu sfințenie, umplându-și din când în când paharul.

Primul țigan cânta la spatele avocatului și uneori se apleca adânc peste capul lui. De la o vreme, cântatul viorilor fusese secondat de vocea țiganului de-al treilea. Avea o voce profundă, plină, melodioasă de bariton, și avocatul deschisese ochii uimit și nu și-i mai luase de la el. Îi păruse cunoscută vocea asta, de tare demult, din prima lui tinerețe. Cânta chiar o romanță în mare trecere pe vremea aceea: *Pe lângă plopii fără soț*.

Când își întorsese privirile spre masă, în pauza ce-o făcuseră muzicanții, văzuse paharul plin și două butelii pe masă. Îl ridicase și-l băuse dintr-o răsuflare. Cu al doilea, ce i-l umpluse îndată musafirul, ciocnise cu acesta, și iar îl băuse întreg.

– Văd, coane, că ești foarte emoționat, de aceea eu am și amuțit. Să mă consideri ca și când n-aș exista. Eu apreciez în cel

mai mare grad emoția. Sensibilitatea e tot ce este mai prețios în lume! Credeți că Eminescu, dacă n-ar fi fost un mare sensibil, ar fi putut scrie poezia asta?

Advocatul se părea că nu-l aude. Privea prin perete departe dus de-o amintire de demult. Era subț farmecul unei fetișcane necunoscute când auzise mai întâi cântarea asta, la vrâsta de șaptesprezece ani. Nu și-a mai adus aminte niciodată de ea până acum. A fost un vis trecător. Străina aceea abea a rămas trei zile în orașelul lor. Ceea ce-l uimea pe Crețu era taina care-i păstrase impresia de-atunci până acum. Unde fusese ascunsă? Și, mai ales, precizia sentimentului de atunci: era sigur că intrase pe drumul fericirii. Sentiment care nu-l mai trăise toată viața și care acum se trezea din nou în adâncurile ființei sale.

Oaspele îi umpluse iar paharul.

– Emoția e totul în viață, emoția artistică, bineînțeles. Văd că și dumneata, coane, ai un suflet de artist ca și mine.

Crețu tot nu-l asculta.

– Cine poate gusta o melodie frumoasă ca dumneata, coane, e un suflet de poet ca și mine. În sănătatea dumnitale, coane! Eu am avut nefericirea să mă nasc cu un veac prea devreme. Sensibilitatea mea artistică, versurile mele, azi încă nu sunt înțelese, întocmai cum nu au fost nici ale lui Eminescu în vremea sa.

Ion Crețu nu-l auzea ce spune. Țigarii începuseră alte cântece. Advocatul întindea acum tot mai des mâna după paharul de vin. Era un vin aromat, vechi, uleios, și de-o tărie neobicinuită.

Când țigarii porniseră o romanță, cunoscută de Crețu încă din copilărie – era *Steluța* lui Alecsandri –, el începuse să acompanieze mai întâi încet, apoi tot mai tare. Cânta fals, strident, dar micile geamuri începuseră în grabă să zbârâie. Cânta acum din toate puterile. Străinul se trăsesse cu scaunul mai la o parte și se ghemuise pe el, privind cam speriat la Crețu. Patronul se scuturase din moțăitul ce-l cuprinsese, venise tiptil lângă poet și-l întrebase:

– Cine-i, frate?

Omul ridicase din umeri.

– Pare un boier în toată legea. Dar cum a venit el singur până aici?

– Habar n-am! Principalul lucru e că va plăti câteva butelii în noaptea asta.

– Asta e sigur. Lasă-l pe mine!

– Nu-i vorbă, ai o sete nepotolită, maestre. Mă mir totuși că nici vinul ăsta nu are nici [o] putere asupra dumnitale.

– Asupra spiritelor mari, materia n-are putere, dragul meu. Mai adu o butelie.

Apoi, oaspele începuse să asculte cu atențiune cântecul avocatului. Pentru el era evident că avea o voce care nu-i făcută pentru cântec, poate omul, își zicea el, nu mai cântase niciodată. Era o voce falsă, spartă, nedisciplinată, care însă mugea cu adevărat, ca și când ar fi fost ținută în lanțuri până acum și a izbucnit la libertate. Era ceva neprecis și neformat, ca și când acum ar fi voit să se nască.

– Dumneata ai sau o mare bucurie sau o mare întristare, coane, zisese el când avocatul își întinsese iar mâna după pahar.

– Se poate! zâmbise parcă ușurat de cântec, și satisfăcut, avocatul.

– Eu cunosc. Eu sunt un foarte mare psiholog. Eu citesc în sufletul omului, coane, pentru că știu ceti mai întâi în sufletul meu.

Poetul își trecuse degetele nespălate prin pletele mari, ale căror suvițe îi căzuseră până peste ochi.

– Eu, coane, am o predispoziție spre...

Dar un nou detunet de cântec îi opriseră cuvintele. Primașul, la spatele avocatului, începuse o altă romanță veche, și Crețu izbucnise după el.

Era un fel de izbucnire primară care înfricase pe poet. Nu mai era sigur pe nimic. În vocea lui spartă nu era acum nici bucurie, nici durere, ci un fel de dezlănțuire oarbă a subconștientului vieții. Multă vreme se zguduiseră geamurile mici ale birtului.

Când isprăvisese, părea ostenit. Boabe mari de sudoare îi bătuseră fruntea. Băuse două păhare de vin unul după altul. Gol, îl întinsese iar oaspelei.

– Vreau să beau, vreau să cânt, vreau să trăiesc, urlase el cu o voce poruncitoare.

Poetul se trăsese instinctiv cu scaunul mai la o parte.

– Aveți tot dreptul, coane, mormăise poetul. Sunteți încă în puterea vrâstei, sunteți un exemplar bărbătesc de elită.

Advocatului i se suise vinul tare la cap, mai primejdios decât în restaurant. Începuse să nu-și mai dea seama bine unde se află. Se uita cu privirile împăinjenite la poet.

– Tu cine ești? îl întrebasese ca și când acum l-ar vedea întâia oară.

– Sluga dumnitale, coane!

– Ce slugă, domnule? Eu n-am nici o slugă.

– Adică sunt la dispoziția dumnitale. Eu simt imediat pe un om distins. Am ținut tovărășie multor boieri cari au știut aprecia calitățile mele.

– Calitățile dumnitale? Dar ce calități ai dumneata?

– Știu multe versuri, coane. Dumnezeu mi-a dat un mare talent poetic. Să vă spun o poezie?

Advocatul făcu un gest energic de oprire.

– Nu, domnule, nu-mi plac prostiile!

– Știu o mulțime de vorbe de spirit, știu glume cari te fac să te încovoi de răs.

– N-am nevoie, domnule, de nici o vorbă de spirit, de nici o glumă. Eu am nevoie de libertate, înțelesu-m-ai? de întreaga libertate personală.

Poetul îl privise nedumerit.

– Și nu aveți libertate personală? În cazul acesta sunteți lipsit de cel mai mare bun al vieții. Viața fără libertate nu merită trăită.

– Nu-i așa? întrebasese cu însuflețire bruscă avocatul.

– Așa este! Iată, eu sunt liber ca paserea-n codru. Fac ce vreau, merg unde vreau, dorm când vreau. Pentru ce am rămas eu – om cu înzestrarea mea superioară – fără o carieră anumită? Căci, din nenorocire, în țara noastră, numai cu munca de poet, nu poți trăi! Dar sunt fericit, căci nu-mi poruncește nimeni.

– Mie mi-a poruncit toată lumea până acum: profesiunea, familia, cunoscuți și necunoscuți. A trebuit să fiu la dispoziția clienților. Dar de-acum vreau să trăiesc numai pentru mine!

– Așa face un om liber. Așa trăiesc eu, pentru mine și pentru visurile mele!

– La dracu cu visurile, domnule, urlase avocatul și izbise cu pumnul în masă, încât se răsturnaseră cele două pahare pline. Eu n-am nevoie de visuri, eu vreau să trăiesc.

– Poate trăi omul și din visuri, coane, când are o fire poetică, cum am eu. Eu, un vis frumos nu-l dau pentru o realitate comună.

– Cred că ești tâmpit! vorbise avocatul, uitându-se crunt la el. Uplete paharele!

Patronul, îngrijorat, venise de la tejghea și se apropiase de masa lor.

– Maestrul e un visător, boierule, și de-aceea curg zdrențele pe el. În sfârșit, e un nenorocit, nu face să vă iritați pentru vorbele lui. Pot să vă prezint ceva real și care se potrivește minunat cu vinul ăsta? Un grătar special, boierule!

– Să vie! zisese Crețu, privind la patron nedumerit. De unde mai răsărise și ăsta? Nu l-a văzut pân-acum.

– Două grătare, șoptise poetul.

– Închină, mă omule, cu mine și lasă-l pe crâșmar în pace. Își știe el meseria lui.

– În sănătatea dumneavoastră, coane!

– Ce sănătate? Am o sănătate de fer. De când sunt nu am fost bolnav. Închină tu pentru libertatea și fericirea mea.

– Pentru libertatea și fericirea dumnitale, boierule!

Țiganiile țârlăiseră mulți ani.

– Asta e o zi însemnată pentru mine, domnul meu. Nu poți ști dumneata ce însemnează asta. Cântați, măi! se răstise întorcându-și capul spre țigani.

Urmaseră alte cântece în vreme ce patronul adusese grătarele și altă butelie. Le pusese și țiganilor pe masă a doua sticlă de vin și o farfurie cu brânză și pâne.

Dar Crețu abea îmbucase de două-trei ori din friptură. O înlăturase cu scârbă.

Oaspele mâncase însă cu temei, înghițise și partea lui Crețu. Se înfruptaseră și țiganiile, în vreme ce ochii avocatului se închiseseră. Îl răzbise rău vinul cel tare.

Deodată trăsărise și-și ridicase pleoapele: cânta un glas nou, nespus de armonios și de dulce. Se uitase prin cameră, nu văzuse nici un străin. Patronul sforăia cu capul pe tejghea. Doi țigani stăteau cu ceterile subsuoară. Numai primașul cânta, cu coardele înfundate, dar așa de încet, încât nu știa de unde vine sunetul. Îl acompania pe poet.

Crețu rămăsese cu ochii zgâiți la oaspe și-l asculta întins, oftând uneori din adânc.

Când isprăvisese, avocatul se repezise să-l îmbrățișeze, dar se clătina rău și trebuise să intervină oaspele pentru a se putea așeza iar pe scaun.

– Bine, mă, spuneai că nu știi decât prostii, poezii și glume. De ce nu mi-ai spus că știi cânta?

– Eu sunt un om liber, coane, și cânt numai când am inspirație. Altfel cânt prost. La mine, totul atârână de inspirație...

Se începuse o petrecanie monstră care ținuse până în zori. Avocatul, beat mort, începuse să i se destăinuiească poetului, dar din vorbele lui rupte și fără fir acesta nu putuse înțelege mare ucr. Își fixase numai cuvintele asupra cărora Crețu revenea mereu: «Am dus o viață de salahor. Am fost robul muncii și al familiei. Sonia e o fată extraordinară.»

Oaspele puna mereu în pahare, voia să-l răzbească și pe el băutura. Voia să se simtă fericit, să i se deștepte fantazia. Începuse un discurs asupra marilor lui calități poetice.

Totuși, nu reușise să se îmbete de tot și în zori el adusesese o trăsură să-l ducă pe avocat la hotel. A avut de furcă până l-a făcut pe Crețu să-și aducă aminte de numele hotelului.

Din noaptea aceea, Ion Crețu nu-și mai amintise mai târziu nimic limpede. Încă nu făcuse asemenea chef în viață. Totuși, avea senzația că s-a scuturat de ceva nespuse de apăsător și se simțea mai liber. Era însă tot mai zăpăcit de purtarea Soniei, care nu mersese nici cu un pas mai departe de acela pe care-l făcuse în entuziasmul când îi împrumutase capitalul la întâia întovărășire...

Într-o jumătate de an făcuseră afaceri mari împreună cu Haimovici. Câștigase mult și din procesele pe cari i le adusesese omul lui de încredere Tomescu. Câștigase și procesul de moștenire al acestuia, dar din clipa pronunțării sentinței nu-l mai văzuse pe Tomescu. Așa după vro șase săptămâni îi dăduse de urmă Fănică Bran într-un birt de la periferie, în care intrase întâmplător.

– Ce? Acum e boier, nu mai vrea să lucreze la noi? întrebese avocatul.

– L-a dat gata câștigul, domnule senator.

- E un bețiv incurabil?
- N-a fost așa bețiv. Mi se pare că lua morfină. Acum bea până cade sub masă.
- Mai bine pierdea moștenirea!
- Mai bine, zic și eu, dar nu pentru ce crezi dumneata. Are grozave muștrări de conștiință. Pentru aceea s-a dat beției.
- Muștrări de conștiință? Dar avea dreptul la partea lui de moștenire.
- Avea, însă acum se tânguie pe toate cărările că și-a făcut pe mamă-sa de rușine. Toată lumea știe cine i-a fost tată. Asta nu o poate el suporta acum, și s-a dat beției. A pângărit amintirea unei moarte și moarta e însăși mamă-sa! Trebuie să știi, domnule senator, că Tomescu a fost mereu un om subțire. Era mai bine să nu vă fi trimis telegrama aceea în numele lui!
- Prostii! A fost de la început un ratat, un om neisprăvit. Dar, ce? Ți-a spus el asemenea păpastii?
- Mi-a spus, domnule senator, parcă eu inventez de la mine și după capul meu? Și eu zic că sunt prostii, ca și dumneavoastră! Parcă pe mine m-ar dura capul? Să nu mă bucur de-o moștenire, pentru că mama mea m-a avut cu altul, nu cu tata? Ce, parcă e un lucru nou? Și parcă mamei i-ar mai păsa ceva în groapă de ceea ce crede lumea despre ea? Dar Tomescu a fost totdeauna un om subțire, cu conștiința plină de scrupule! Un om ratat, deși subțire, un neisprăvit cum spuneți dumneavoastră. Parcă un om întreg poate avea asemenea scrupule?

Ion Crețu rămăsese foarte tulburat de ceea ce-i spusese Fănică despre al doilea om de încredere al său. De când cu impetuoșitatea Soniei, care fusese cel mai puternic imbold pentru el să creadă că e în pragul de a începe o viață nouă; de când cu beția grea din noaptea acelei zile; de când cu câștigurile mari din ultima vreme și cu chefurile tot mai dese pe care le făcea, el era mereu urmărit de muștrări de conștiință, gândindu-se la soția și la familia lui. Se ținea pretutindenea după el ca un nor ce-i gata să-l învâluie, și chiar și din acest motiv petrecerile lui erau tot mai dese.

Și din acest motiv, căci amețit de cap muștrările acelea se risipeau. Dar erau alte două motive, mai grele, pentru cari încet-încet aluneca la un trai dezordonat.

Întâiul era continua iritare în care îl ținea Sonia. Atâta cât îi dăduse de bunăvoie, într-un avânt de mare satisfacție, fata nu se ferea să-l lase pe el să-și ia mai de multe ori, de câte ori voia, de câte ori erau singuri în biroul lui. Încetul cu încetul îi intrase în simțuri parcă toată ființa ei, de la mireasma trupului, de la moliciunea rece a pielii albe și fine, de la pipăitul formelor ei tari și pline, până la înflăcărarea ochilor ei mari, până la muzica vocii și ritmul mersului ei. Mută, cu ochii închiși, ea îl lăsa să o îmbrățișeze și să o sărute. Advocatul aștepta să-i cadă în brațe ca o poamă coaptă de pe creangă, dar fata rămânea extrem de calmă și de trează și numaidecât începea să vorbească despre afacerile în curs sau altele viitoare.

Se sfârșise prin a se otrăvi puternic de toate atingerile trupului ei și nu putea ieși din halucinația ce i-o provoca acest venin decât alungându-l cu alt venin, cu băutura. Numai amețit se lămurea într-un fel, spunându-și că Sonia era o fată cinstită și că asaltul lui va trebui să fie îndelungat și îndărătnic. Așa își făcea nou curaj și își lua hotărâri nouă.

Iar al doilea motiv care-l mâna tot mai des în localurile de petrecere era împrejurarea că, cu ultimele mari câștiguri, se pusese la adăpost de orice grije sau surprinderi, și belșugul îl îndemna să trăiască cel puțin o parte din noua viață pe care și-o dorea pentru el singur. Nu mai avea pentru ce cruța. Avea pus de-o parte un capital important în numerar. Soniei îi mai dase în trei rânduri împrumut, dar fata îl replătise de fiecare dată cu interesele cuate, deși el protestase cu vehemență că n-are nevoie de interese. În timpul din urmă nu mai avusese lipsă de sprijinul lui, ba începuse, sub controlul fetei, să se miște și tatăl său, domnul Leibovici, intrând în afaceri mai mici.

Începuse, deci, să cheltuiască trăind într-un fel de halucinație, ca între vis și realitate, și își aflase doi-trei tovarăși de petrecere, cari îl duceau prin localuri unde nu călcase încă și nici nu bănuise – de atâția ani în capitală – existența lor.

Uneori avea senzația că lupta, frământarea aceea interioară, de care-i vorbiseră profesorii la cina de pe terasa vilei «Cuibul cu soare», se și pornise în el; alteori că a și depășit-o și că acum a ajuns și el la o concepție asupra lumii și vieții. Senzația din urmă o avea mai ales când se amețea cu băutura și când simțea mai intensiv că au căzut toate lanțurile de pe el.

În astfel de ceasuri, când uita și de Sonia, îi părea că abea acum s-a aflat pe sine cel adevărat; că el nu fusese pornit din fire pe câștig, ci spre gustarea cu lăcomie a vieții; că în el trăiseră flămânzii de bucuriile vieții ai unor rânduri întregi de generații, și că el trebuia să înceapă a trăi dând frâu tuturor plăcerilor. A apucat pe alt drum, pe un drum nefiresc. A strâns din dinți, a închis ochii să nu vadă frumusețile lumii, și-a zăvorât simțurile să nu le atingă plăcerile vieții, urmând un ideal care nu mai era al lui, ci al familiei: să câștige mult, foarte mult, să-și pună copiii la masa gata, plină cu toate bunătățile, să răzbune în chipul acesta toată mizeria și umilința lui din tinerețe și pe a părinților săi.

Nu era sigur, nu-și putea da seama dacă aceste senzații trăiseră cumva în subconștientul său de la început, și din cauza lor el n-a avut niciodată o bucurie cu adevărat mare, o plăcere care să-l treacă în extaz, cum simțea acum, lângă fosta lui dactilografă.

Ceea ce, în acele ceasuri de petreceri nouă, în medii nouă, i se limpezise acum: era revolta lui împotriva temniței din care ieșise, pentru că își dădea seama, ieșise aproape prea târziu.

Unul dintre noii cunoscuți îi lămurise mai bine starea lui sufletească, spunându-i, târziu noaptea, la o masă dintr-un cabaret, după ce avocatul se străduise zadarnic să-i arate «concepția sa de viață»:

– Ce concepție, frate! Oameni ca tine și ca mine nu avem nici un fel de concepții. Nu ne spargem capul cu teoriile filosofice. Ceea ce s-a întâmplat cu tine, se întâmplă în mod firesc cu multă lume. Cine nu trăiește în tinerețe, izbucnește mai târziu. Unii în plină bărbăție, ca tine; alții – ceea ce este mai jalnic – numai la bătrânețe. O viață are fiecare om și viața trebuie trăită. Dacă nu, se răzbună. La tine acum, e un fel de răzbunare a vieții proprii. Nu-ți bate capul, nu te îngrijora! E un fenomen comun. Viața își cere drepturile ei, și să fii bucuros că ai încă puteri, dar ai și mijloace să te bucuri de ea. Ce să umblăm cu fleacuri, cu concepții asupra lumii și vieții. E o lege naturală, și gata!

Alt cunoscut nou care era cu ei zâmbise și zisese:

– Poate să mai fie și altceva: a doua tinerețe!

– Dar e totuna cu ce-am spus eu! A doua tinerețe! Trăiești ce n-ai trăit!

– Nu, se încăpățănase tovarășul. Se poate, de-o pildă, să fi iubit la douăzeci de ani și să iubești iar la cincizeci. Sunt destule cazuri, clipise șiret omul din ochi.

– Să-mi dai voie! Cine se îndrăgostește serios la cincizeci de ani, n-a iubit cu adevărat în tinerețe. O iubire adevărată, o iubire mare, se epuizează pe sine însăși. Omul nu-i capabil de două iubiri adevărate.

– Ba-i capabil și de mai multe, răsese celalalt.

– Te rog, să nu glumim! Ceea ce spui tu nu-i iubire. Sunt capricii trecătoare, prilejuri de distracție, divertismente pentru descordarea nervilor.

– Fie cum spui, nu mai stăruiesc, deși lumea-i plină de pilde. Nu trebuie decât să-ți arunci ochii la stânga ori la dreapta.

– Fleacuri, flirturi!

– Dar sunt și drame și tragedii când în cineva se trezește a doua tinerețe. Dă-mi voie, sufletul omului e un mister. Eu sunt de partea senatorului, care nu vede lucrurile așa de simplist ca tine.

Advocatul îi ascultase în tăcere, dar dăduse în sine dreptate celui dintâi. Așa trebuia să fie: ajunsese la convingerea că trebuia să-și trăiască viața pentru sine însuși, că legea firii, de la care se abătuse, i-o cerea aceasta... Iar dacă-i așa, pentru ce ar mai avea muștrări de conștiință? Pentru ce se mai ținea norul acela după el, când își aducea aminte de soție și familie?

Însă treaz nu era ușor să scape de acele muștrări. Mai ales că cu cât trecea vremea, cu cât îl lua în stăpânire mai mult noul lui egoism, relațiile lui cu familia ajungeau tot mai încordate, tot mai insuportabile. Nu scăpa ușor de muștrările de conștiință și din motivul că, o dată cu băutura, cu petrecaniile, cu noii tovarăși de chefuri – scos din fire cum era peste zi de purtarea neexplicabilă, misterioasă a Soniei – el alunecase mai departe, ajungând și în tovărășia femeilor de petrecere. Noul lui egoism îl mâna să se bucure fără restricții de tot ce s-a ferit până acum, și ar fi fost natural, ca lămurit subț această latură, să nu mai aibă nici o muștrare. Totuși, avea decepții mari după fiecare alunecare: nu era ceea ce se așteptase el! Nu era nici ce avusese acasă: mângâierile cinstite și sincere ale nevastei sale. După fiecare alunecare se hotăra să nu se atingă mai mult de astfel de femei, și treaz se și ținea de cuvânt. Dar când se îmbăta, nu mai porunceă decât animalul din el, și încă unul de-un egoism feroce, care nu mai putea refuza nimic dorințelor oarbe.

Poate aceste grele deziluzii după ce se trezea îi provocau muștrări de conștiință, gândindu-se că-și înșela nevasta la o vârstă înaintată ca a lui. Nu era ceea ce l-ar fi putut satisface deplin, așa ca s-o uite cu totul pe Ana. Își dădea seama că dacă Sonia ar fi în locul acelor femei, el n-ar mai simți nici un regret, nu ar mai avea nici o deziluzie.

Dar Sonia – Sura Leibovici – își continua față de el purtarea sa de neînțeles: îi acorda tot ceea ce-l putea irita în cel mai înalt grad, dar se oprea la același joc, mergea numai până la același prag. Și pentru avocat era de neînțeles, chiar atitudinea lui: după cum nu a cutezat să facă el întâiul pas, așa nu cuteza acum să-l facă pe al doilea. Aștepta ca tot ea să treacă și pragul al doilea. Îi era cu neputință să fie brutal cu ea. Se întreba adeseori, întru grele frământări, ce-l oprea? O iubea cu adevărat și o stima? Se simțea prea în vârstă față de ea și se vedea ridicol? Îi era frică de refuzul categoric al fetei? Sau îi tăia orice curaj felul cum Sonia, după ce-i acorda câteva atenții, trecea imediat la discuții de afaceri, cu un extraordinar sânge rece, glacială ca un sloi de gheață față de el, ca și când el nici nu ar mai fi fost prezent, ci numai afacerea? Poate nu îndrăznea să facă al doilea pas la gândul că s-ar putea să-i fie cu totul indiferent fetei și că ea se slujește de el pentru scopurile sale. Gândul acesta nu-l putea însă suporta, îl rănea prea adânc, și mai bine căuta alte explicații.

Pasiunea cu care Sonia intrase în afaceri îi păruse din ce în ce mai stranie. Fata părea cu desăvârșire obsedată de perspectivele câștigului, și mai ales a[le] câștigului mare. Uneori, chiar Fănică era neliniștit, și alteori chiar îngrozit.

– Seamănă cu moșul său după mamă, domnule senator, cuteza să spună uneori văzând uimirea lui Crețu. Nimeni n-a știut până acum că duhul lui s-a întors din lumea umbrelor și a intrat în ea, așa deodată. A fost o copilă și o fată mai mult melancolică decât activă. Când cu falimentul Leibovici, a zăcut trei luni de inimă rea. Credeam cu toții că se prăpădește. Și vedeți ce-a ieșit acum din ea.

Într-un rând, avocatul îl întrebase:

– Dar moșul său, acela despre care vorbești, a avut o mână norocoasă, pe lângă pricepere?

– Ce să vă spun, domnule senator, a avut cinci fii și patru dintre ei sunt mari bancheri în patru capitale europene. Al cincilea a murit de tânăr. Singura fată a avut nenorocul să cadă în brațele lui Leibovici*. Aducea și ea în căsnicie o avere, dar Leibovici n-a avut o mână norocoasă.

– Dumneata nu crezi că afacerea cutare – și o numise – e prea cutezătoare? Ar putea să-i rupă capul și ei, și lui Haimovici?

Fănică rămăsese trăsnit.

– Dumneavoastră cunoașteți că au această afacere?

– Da, o vreme n-am știut că fac și în doi negoț, dar acum am aflat.

– E pentru întâia oară, domnule senator.

– Nu. Lucrul e mai vechi, domnule Bran, și nu e nevoie să-i iei apărarea. E liberă să întreprindă ce voiește, în afară de ce lucrăm împreună. Eu îi doresc să câștige cât de mult. Căci, de nu mă înșel, are o sete grozavă de bani.

– O sete nebună, domnule senator, vă asigur că nimeni în familie n-a bănuț. A izbucnit așa deodată. Pe cât e de frumoasă și de delicată, pe atât e de pățimașă după câștig.

– Știu că-l urnește și pe tatăl său la lucru, că nici situația dumnitale nu-i este indiferentă: mai face câte-o mică afacere și cu dumneata.

Fănică holbase ochii.

– Știți și asta, domnule senator? Dumneavoastră nu vă scapă nimic! Nu în zadar ați ajuns în viață la ceea ce ați ajuns! Da, îl ajută și pe tatăl său, și pe mine uneori. Ține grozav la familie! Dar pentru capitalul ce ni-l împrumută plătim procente și eu, și tatăl său.

– Nu mai spune! Și Leibovici?

– Da! Ne ține strâns!

– Ei, nu vă puteți plânge!

– Nu, mulțumită lui Dumnezeu. Eu, domnule senator, sunt uneori speriat de cutezanța ei. Dar așa se spune că era și moșul său.

– Și i-a mers în plin?

– Mereu în plin. Dar cum a moștenit chiar ea, o fată, duhul lui? Se-ntâmplă mai rar, nu-i vorbă, și în neamul nostru, dar tot se-ntâmplă. Numai cât ziua bună se cunoaște de dimineață, iar fata asta n-a dat nici un semn de priceperea și pasiunea ei până acum.

* În ms.: Șmilovici (n. ed.).

Apoi, după ce păruse că-și amintește de ceva:

– Să fie un semn că până a fost mică mamă-sa nu o putea adormi decât dacă-i punea în brațe o pâne întreagă? O ținea strâns până-i cădeau pleoapele și i se muiau brațele de somn. Atunci, mamă-sa punea pânea alături pe perină, căci dacă se întâmpla să nu fi adormit de tot, să caute pânea și să nu o afle, țipa ceasuri de-a rândul.

– Ei, ce semn să fie! Un capriciu de copil, zisese Crețu, crezând că în felul acesta ia apărarea Soniei.

Înfrigurat și mereu nedumerit de purtarea ei, înfricat uneori și el – căci intra și în afaceri riscante – îi atrăsese atențiunea lui Haimovici:

– Până acum ține încă la drum, dar n-aș putea nici eu jura că într-o bună zi n-o va lua peste câmp! Știți, domnule senator, e ca o mână de pur sânge care a fost ținută prea mult în grajd.

– Dar bine, Fănică Bran și chiar tatăl ei spun că n-a avut nici o aplicare spre afaceri și chestiuni financiare.

– De, rudeniile apropiate văd de multe ori prea puțin. Eu am bănuțit ceva când, la falimentul lui Leibovici, a zăcut trei luni. În toată familia, ea a suportat mai greu lovitura. Și cred că nu s-a vindecat de ea nici azi. Apoi, câtă vreme a lucrat în biroul meu, aveam impresia că se trezește tot mai mult, din zi în zi, pasiunea ei pentru viața tipică a lui Israel. Știți dumneavoastră că, în câteva luni, firma mea nu mai avea nici o taină pentru ea? Toate afacerile, toate legăturile mi le cunoștea. Pot spune, nu numai cu mare interes, ci parcă unul bolnav...

Ceva bolnav, straniu, i se părea și lui Crețu că descopere uneori în privirile ei. Mai ales când, o clipă după ce se desfăcea din brațele lui, Sonia se uita rece, întins la el, ca și când acum l-ar vedea întâia oară. Mereu îl făcea să-și amintească, în astfel de clipe, privirile unui mare bancher evreu din capitală, când îl primise mai întâi.

– Dacă la dumneata intrase în mediul ei, nu înțăleg pentru ce a primit să vină dactilografă la mine?

Haimovici ridicase din umeri, nu mai răspunsese o vreme. El știa că Fănică pusese la curent întreaga familie cine era avocatul și senatorul Crețu și bănuise planul lui Fănică, închiriind la Leibovici cele două camere de birou. Știa că Sonia insistase să

cunoască și ea ce fel de afaceri făcea avocatul. Cum nu-i putea da asemenea deslușiri, se mulțumise să spună:

– Capricii de fete tinere, știu eu? Poate fiindcă putea câștiga un ban acasă fără să mai fie nevoită să vină până la firma noastră.

– Da, e posibil, zisese Crețu, căzut pe gânduri.

Uneori îl încercau, deși în chip trecător numai, temerile cele dintâi că a apucat pe mâna unor escroci cari vor să-l exploateze. Faptele erau însă potrivnice acestor bănuieli. Trecuseră trei sferturi din an de când lucrau în tovărășie și încă n-a avut nici o pierdere, numai câștiguri mari. Faptul că Sonia lucra și numai cu Haimovici, ori cu Fănică și tatăl său, nu-l neliniștea. Poate era chiar bucuros, fiindcă afacerile acestea nu erau pentru un om cu situația lui.

Având mereu de lucru, Ion Crețu petrecuse, aproape un an, mai mult în capitală. Când avea timp liber, mai bucuros se repezea la Constanța, la Sinaia sau Predeal, chiar la Brașov – după anotimpuri – decât acasă. Îi era tot mai greu, tot mai silă să trăiască în sânul familiei. Dar Sonia nu-l însoțise niciodată nicăiri; el nu cutezase să-i propună, ea nu-și arătase o asemenea dorință.

XIX

Ana Crețu simțise înstrăinarea de ea a bărbatului încă de la începutul iernii, când el venise acasă cu bagajele cele multe. Hotărârea lui de-a lichida biroul din capitală și apoi revenirea, tot așa de grabnică, asupra lichidării; felul brutal cum s-a purtat atunci în familie, și mai ales cu ea; venirea lui tot mai rară acasă pe-o zi, două și indiferența grea ce o arăta față de ea, îi spuneau limpede că bărbatul său nu mai are nici o afecțiune pentru ea, și că-i tot mai sâlă să fie în apropierea ei.

La început, constatarea asta o rănise adânc, neștiindu-se prin nimic vinovată. În câteva rânduri izbucnise și se certase amarnic cu el, spre disperarea copiilor, apoi începuse a se resemna spunându-și că toate în lumea aceasta trebuie să aibă odată un sfârșit, se va fi stâns și iubirea lui poate din cauza vrâstei, poate pentru că era tot mai epuizat de munca mereu în creștere la care-l sileau nouăle afaceri.

Ar fi rămas, deși deziluzionată adânc, în această resemnare, la acest tâlc al schimbării lui, mai ales pentru a încunjura cearta când, rareori, el mai venea pe-acasă. Îi era penibil să-i audă copiii mari certându-se, să vadă între ei un trai cu care nu fuseseră obicinuiți până acum.

Resemnarea era bună câtă vreme avocatul lipsea, dar când era acasă era prea slabă pentru a nu izbucni. Pentru că bărbatul său nu o lăsa în resemnarea ei, părea că nu putea suporta nici această liniște impusă, și o scotea din fire cu purtarea lui, cu acuzele nedrepte ce-i aducea pentru lucruri de nimică. Îi căuta cu orice preț nod în papură, părând că simte o mare plăcere să o rănească, să se certe cu ea.

Începuse s-o critice, să-i facă observări pe cari, dacă erau adevărate, trebuia să i le facă înainte cu aproape treizeci de ani. Începuse a vorbi înveninat de familia ei, de unchii săi, despre atâtea defecte ale ei însăși, pe cari părea că nu le-a observat până acum. O făcea o ființă inutilă, care n-a realizat nimic în viață, decât versurile acele stupide. Îi băga vină pentru lucruri din trecut de cari Ana nici nu-și mai amintea, nește nimicuri, desigur. Începuse să-i critice și semnele veștejirii ce se iveau pe fața ei.

În astfel de cazuri, Ana își pierde firea și se repezea asupra lui cu furie, mirându-se ea însăși de răutatea veninoasă cu care-i exagera defectele lui, ale firii lui.

Apoi fugea și se încuia într-o cameră goală, izolată, unde-și dădea drum lacrimilor până se potolea.

Copiii, când simțeau că se apropie izbucnirea furtunii între părinți, se strecurau din casă, sub pretextul că au de lucru în oraș.

După ce se liniștea, se simțea umilită și rușinată de izbucnirea ei. Pentru ce nu se putea stăpâni? Pentru ce nu rămânea în resemnarea ei? Încerca să-și spună că poate e un lucru firesc ca un soț, când nu-l mai iubește pe celalalt, să-i vadă toate defectele pe cari înainte nu le-a văzut și să i le arunce în față. Poate așa-i viața. Dar de unde se ridica în sufletul ei pornirea aceea de răutate care o făcea să nu-i rămână datoare? Nu-l mai iubea nici ea? A deziluzionat-o în așa măsură noua lui față pe care i-a arătat-o – ori era fața lui reală? – încât i s-a întunecat toată lumina vieții din trecut, și ea vedea acum mărite toate scăderile lui?

Era un sentiment straniu pe care-l încerca în cursul sfiezilor lor: că nu mai are în față sa un străin ci un dușman. Afară de firea lui brutală pe care uneori o bănuise și în trecut – dar nu cuteza să se oprească asupra ei –, Ana simțea acum în el un dușman ascuns care-i pune în gură toate înfruntările și nu înțelegea cum s-a născut în el acest potrivnic, care până acum nu-și ridicase capul.

În hotărârea ei de resemnare nu putea cuprinde cu nici un chip pe acest dușman. Nu-l putea suporta și se repezea cu furie împotriva lui. Iar dușmănia din purtarea avocatului era tot mai sporită, cu fiecare întoarcere acasă.

Zilele cât stătea Crețu acasă, copiii se zburătăreau după trebi, deși fiecare cu altă atitudine. Băiatul, Benedict, părăsea casa cu privirile răci, cu fruntea înnourată de gânduri grele, ca de nește

presimțiri. Iustina ieșea cu ochii înflăcărați, trântind toate ușile, până și poarta curții. Anicuța pleca înfricată, emoționată, cu ochii plini de lacrimi.

În realitate, toți erau revoltați împotriva tatălui lor, căci cearta vecinic el o începea, și compătimeau pe mama. Dar scenele acestea erau așa de nouă, de neobicinuite în familia lor, încât și după ce ajungeau jos în stradă, o senzație de pustiu bătea prin sufletele lor ca un vânt înghețat, pornit nu se știe de unde.

După ce avocatul pleca, Ana făcea mari eforturi să pară liniștită, să se cufunde iarăși în resemnare. După câteva zile reușea, dar după fiecare vizită a lui Crețu rămânea tot mai palidă, mai slăbită, cu cearcăne tot mai pronunțate sub ochi, cu niște crețe nouă în jurul gurii. Vocea ei era mai scăzută, mai timidă, și începuse să se uite cu teamă, pe furiș la copiii ei, să vadă dacă ei observă aceste schimbări.

Ei se făceau că nu văd nimic, dar duișia lor crescuse în purtarea față de ea, și o încunjurau cu cea mai delicată atențiune.

Purtarea lor era ca un balsam pe rănille ei și simțea că va fi destul de tare să nu se mai gândească la ea, ci numai la copiii ei. Încerca să se convingă în nopțile de insomnie că poate așa e legea firii și rânduiala lumii, ca, de la o vrâstă, părintele să nu mai fie preocupat de persoana lui, de dorințele sau neplăcerile lui, ci să-și afle toată bucuria în copiii mari, cari acuși vor părăsi cuibul casei părintești.

Toate eforturile ei de a se resemna nu duceau departe. Avea mereu senzația că a căzut de undeva, că nu-și mai poate păstra echilibrul și că umblă cu nesiguranță prin camerele așa de intime odată, și cari acum, cu toate mobilele din ele, o priveau ca pe o străină.

Poate se va obicinui cu timpul și cu străina asta, își zicea Ana uneori. Conștiința că ea nu era cu nimic vinovată la schimbarea asta groaznică ce intervenise în casa lor, îi împrumuta o putere constantă de a nu îngenunchea și de a nu striga în gura mare cât se simte de nenorocită.

Pe la mijlocul lui martie, în postul Paștilor, se trezise cu vizita unchiului Victor Murășan, notarul pensionat. Trecuse un an de când nu-i mai călcase pragul, știind că avocatul nu-i bucuros de vizitele lui, ca și de ale celui alt unchi, Anton Murășan.

În decursul iernii, Benedict fusese de trei ori la unchiul său Victor, sub pretextul că schiază. În regiune erau minunate locuri pentru acest sport, și Benedict îl învățase din clasele inferioare de liceu. În realitate, el nu-l cerceta pe unchiul său pentru distracția aceasta, ci pentru a-l informa de purtarea neînțeleasă a tatălui său.

Bătrânul îl ascultase de fiecare dată cu băgare de seamă și cu o mare îngrijorare în față și în priviri. Îl lăsase să povestească tot ce se petrecea acasă când venea avocatul, și din când în când scotea gutural câte-un «hm!».

După a treia relatare a lui Benedict, care păruse mai trist și mai îngrijorat ca niciodată, bătrânul îi zisese:

– Spune-i mamei tale că o să mă interesez și eu de întorsătura asta. Hm! Poate aflu eu ceva care să explice purtarea tatălui tău. Poate s-a întors roata și face afaceri păgubitoare.

– Nu cred, răspunsese băiatul. Nu face nici o aluzie la așa ceva. Se aude chiar că de la o vreme câștigă mai mult ca înainte.

– O să vedem, o să vedem! Dar maică-ta să nu se tulbure. O să-i scriu, de altfel, și eu câteva rânduri.

Le și scrisese, lipise plicul și i-l dăduse băiatului. Dar cum Benedict nu-i spusese nimic de destăinuirile lui, Ana nu înțelesese cele câteva rânduri, în zadar le citise de mai multe ori: «Dragă nepoată! Nu te-am mai văzut demult și e posibil ca în primăvara asta să mă reped o dată până la voi. Vei ști însă că gândul meu e mereu la tine și la copiii tăi. Poți avea toată încrederea în mine, între orice împrejurări.»

Nu înțelesese nimic din scrisoarea lui, dar îl așteptase mereu să vină la ei.

Și iată-l, picase acum, când nu se mai aștepta să mai vină.

– Ce bucurie și plăcere, unchiule! În sfârșit, tot te-ai ținut de cuvânt! Dar vii cu bagaj mare, cum nu ți-e obiceiul. Ai de călătorit undeva? N-ai venit anume pentru mine?

– Ba da, ba da, fetițo! Pentru tine am venit. Și nu plec, ci mă întorc dintr-o călătorie, răspunse cu zâmbetul pe față și în priviri unchiul Victor. Ana îl privi înduioșată: mai îmbătrânise de când nu-l mai văzuse, avea mai multe crețe pe obraz, privirile erau mai stinse, și nu se mai purta așa de drept ca mai demult.

– Dintr-o călătorie, dumneata? Dar e un eveniment, unchiule. De ani de zile nu te-ai mai mișcat din bârlogul dumnitale.

– Ce-i drept, minunat bârlog, nu-i așa? Și el o învălui într-o privire înduioșată.

– Minunat, unchiule, e adevărat. E un mic rai în lumea asta necăjită.

– Haida-de! un rai care-ți stă deschis și în care nu mai intri de-atâta vreme.

– Vai, unchiule, dar știi dumneata de ce!

– Știu, e adevărat. Totuși, mi-ar fi plăcut să fii mai independentă, să-ți păstrezi libertatea de acțiune când e vorba să-ți îndeplinești și o datorie de rudenie.

Abea acum bătrânul, după ce se dezbracă de palton, se apropie de ea, o îmbrățișe și o sărută pe frunte.

– Ce mai faci? Ești bine? Copiii?

– Toți sănătoși, mulțumită lui Dumnezeu, și s-au pus cu toții pe carte de parcă s-ar apropia sfârșitul pământului. Mă tem de surmenajul lor. Mai ales la Anicuța.

– Nu, să nu te temi de Anicuța. Ea, în fond, e o fire rezistentă. Bine fac că învață cu temei. O carieră e totdeauna lucrul cel mai sigur în viață.

– Dar parcă noi ne-am învoi ca și fetele să trăiască după o carieră! Iată, pentru ele e mai mult o trecere de vreme până la căsătorie, un mijloc de a se cultiva.

– Da, da, așa este! Însă nu strică nimănui să fie pregătit și pentru o carieră.

Îl îmbie cu ceai cu rom mult, cum știa că-i place lui.

– Dar mi-am și uitat să te întreb unchiule: unde ai călătorit?

– Cred că nu ai putea găci!

– Doar nu vei fi fost la București?

Bătrânul o privi cu un aer uluit.

– Se cunoaște pe mine? S-a prins de mine ceva din atmosfera de acolo?

Ana râse.

– Credeam că cu două geamantane nu poate veni un bărbat decât de departe.

– Și nu te-ai înșelat, fetițo; din capitală viu. N-am mai văzut-o de zece ani. Mare oraș, n-am ce zice! Până-i lumea nu se mai mută capitala României în altă parte.

– Așadar, de la București vii! Ai stat mult, întrebă Ana cu o ușoară îngrijorare în priviri?

– Mult! Zece zile în cap!

– Pentru dumneata e enorm! Pentru alții e un fleac.

– Chiar așa! Totuși, mi-a trecut repede vremea. Am avut de lucru.

– De lucru în București? Doar n-ai intrat și dumneata în afaceri, râse Ana.

– Totuși, râzi în zadar. Am avut și eu o afacere pentru care mi-au trebuit mai multe zile să o pun la punct.

Vocea lui din glumeață deveni deodată serioasă.

– Aș avea mai multe de vorbit cu tine, fetițo. De aceea am și fost la București și din același motiv m-am oprit aici.

Ana pâli.

– Știi tu, fetițo, că veștile slabe zboară mai repede ca cele bune. Am aflat și eu câte ceva despre felul cum se poartă de la o vreme Crețu acasă. Am mai aflat și că în timpul din urmă face învârteli în stil mare. Mi-am zis că schimbarea lui ar putea fi în legătură cu unele afaceri cari nu iese în plin. L-am știut totdeauna de-o mare aviditate după avere, după câștig. Sunt oameni cu cari poți prinde pe Dumnezeu de picior când câștigă la cărți, iar când pierd sunt gata să ajungă criminali.

– Cum? Dar bărbatul meu n-a jucat niciodată jocuri de noroc, zise Ana și mai palidă, cu răsuflarea reținută.

– Am făcut o asemănare. Da, Crețu nu joacă, cel puțin până acuma nu. Dar afacerile lui nu sunt de multe ori jocuri de noroc?

– E precaut, unchiule. Învârte pe toate degetele un proiect, o propunere, până intră în joc.

– Fie și așa! Totuși, eu îmi spuneam că și nește pierderi ar fi putut să-l nervozizeze, să-l scoată din fire; n-ar fi, cred, terminul cel mai potrivit. Poate mai potrivit ar fi să spun că pierderile ar putea să-i scoată la suprafață firea lui cea adevărată. Eu unul am simțit totdeauna că are o fire brutală, dar că se știe stăpâni.

– Ești prea sever, unchiule.

– O să vedem, fetițo. De altfel, fiecare mare egoist este brutal în fond, fiindcă e pornit, e dus de patimă. Și tu bine știi ce egoism l-a mânat pe el o viață întreagă să adune avere.

– Egoist e acela care adună numai pentru sine. Dar Ion a avut mereu înaintea ochilor familia, copiii, mai ales. Idealul lui a fost să le croiască o viață fericită, să le-o asigure.

– Tot un fel de egoism este și acesta, fetița mea. Tot pentru ambiția sa lucrează! Dar, în sfârșit, ce-i putea schimba purtarea lui cu voi, purtarea lui acasă, dacă nu o pierdere materială sau o continuă temere de asemenea natură?

– M-am gândit și eu la asta.

– Pe vorbe, pe zvonuri, nu poți clădi nimic. De aceea am căutat să mă informez la fața locului. Am eu la București un fost coleg de școală, trecut în țară cu mult înainte de război. Fiul lui este unul dintre advocații cei mai cu trecere din București, cu nenumărate legături. Ei bine, l-am rugat pe el să se intereseze ce fel de afaceri învârte acum senatorul Crețu și mai ales dacă nu a avut pagube mari în timpul din urmă... Ei bine, fetițo, face învârteli mari, n-a păgubit nimic, ci dimpotrivă a avut câștiguri foarte importante.

Ana se luminează o leacă.

– Vezi, ți-am spus eu că e un om foarte precaut.

– Poate să fie, totuși, eu am început să mă tem. De la informatorul meu – cu totul sigur – am mai aflat că unele afaceri nu le mai învârtește singur, ci în tovărășie, un fel de consorțiu. Și anume, pe cele mai importante. Din consorțiul acesta face parte o firmă Haimovici. Nu ți-a amintit niciodată de ea?

– Mie nu. Eu, de altfel, de mult nu mă mai amestec în treburile lui. Am văzut că nu-i place și nu-l mai întreb nimic.

– Da, firma Haimovici și o rubedenie a lui Haimovici, una Sonia-Sura Leibovici. Nici de asta nu ți-a vorbit?

– Nu! răspunse Ana, simțind că se sufocă.

– Când și-a închiriat două camere pentru birou, nu ți-a spus că are și o dactilografă, Sonia?

Anei îi veni rău. Începu să se învârtă camera cu ea. Pe-o clipă se prinse cu mâna de masa în fața căreia ședea, dar amețeaua i se risipi repede.

– Nu mi-a spus, răuși ea să vorbească.

– Acum nu-i mai este dactilografă. Nu mai lucrează în birou. Acum e tovarășa lui de afaceri. Numai de unele, însă, în cari e nevoie de intervenția senatorului pe la ministere. Încolo lucrează

cu Haimovici, cu Leibovici *, tatăl său, cu Fănică Bran, un om de încredere al lui Crețu, sau pe cont propriu. Nu ți-a vorbit niciodată de banda asta?

Ana trăsări și se mișcă agitată pe scaun.

– Nu mi-a vorbit direct. Dar pe la mijlocul lui decembrie, anul trecut, m-am trezit într-o zi cu el, cu o mulțime de bagaje. Își aducea toate lucrurile din capitală și mi-a spus, foarte iritat, foarte prost dispus, că lumea-i plină de escroci și că își lichidează biroul din București. Spunând adevărul, cred că de-atunci a început traiul rău la noi.

– Dar n-a lichidat nimic, nu-i așa?

– Nu! După trei zile s-a înapoiat. Era chemat urgent în capitală.

Bătrânul se gândi un restimp.

– Informatorul meu nu mi-a putut spune nimic despre asta. Dar eu presupun că atunci a dat mai întâi de banda asta, și s-a temut. Continuându-și însă afacerile, și chiar cu ei, e semn că a intervenit ceva de mare importanță.

– Desigur, m-am mirat și eu când am văzut că nu mai lichidează nimic și rămâne tot mai mult în capitală. Dar ce ar fi putut interveni? Poate se va fi convins că nu-i o bandă, cum spui dumneata, sau escroci cum spunea el, dacă într-adevăr la oamenii ăștia se gândise. Spui că n-a pierdut nimic până acum cu ei, după informațiile dumnitale.

– N-a pierdut, asta e sigur. Totuși, eu am convingerea că aici e vorba de o bandă, cine știe ce metode folosește ea, și că un membru al bandei a intervenit atunci pentru a-l împiedeca de la lichidare.

Tăcu și își închise pleoapele. Rămase un restimp liniște grea.

– Draga mea nepoată, cred că pot vorbi cu tine deschis. Nu mai ești o copilă. Și ce spun e numai o părere, o impresie a mea, totuși aflu necesar să ți-o comunic. A intervenit atunci cineva. Și nu putea fi decât fata aceea Sonia-Sura Leibovici, dactilografa lui și apoi tovarășa de afaceri. Ea avea cel mai mare interes ca avocatul să nu-și lichideze biroul din capitală.

* În ms.: Șmilovici (n. ed.).

Ana respira des, schimbând fețe-fețe. Deschisese de câteva ori gura, dar nu putuse vorbi. Poate lua numai aer.

– Da, eu sunt dator să-ți spun ce cred. Să dea Dumnezeu să nu fie adevărat. Dar, în sfârșit, nici nu e vorba numai de el și tine, ci și de copii. S-au mai văzut cazuri când, la astfel de intervenții, averi mari au alunecat pe gura lupului.

Ana Crețu se uita la el cu spaima în ochi, dar nu putea zice nimic.

– Nu-i nevoie să te impresionezi așa de tare. E nevoie însă să luăm măsuri. Prin informatorul meu știu că avocatul a cumpărat în timpul din urmă o casă în capitală, transcrisă pe numele lui. Casa asta ca și vila, ca și alte imobile ce mai aveți, sunt toate întabulate pe numele lui. Pe tine și pe copii nu-i nimic. Într-un caz de nenorocire ați putea pierde tot. De aceea, imobilele – cel puțin casa asta și vila de la X – trebuie să o întabuleze pe tine și pe copii. Capital lichid nu știu cât are. Informatorul meu nu a putut afla decât că a câștigat sume mari în timpul din urmă mai ales.

– Dar despre ce nenorocire vorbești? Nu-i destul că ne-a stricat toată viața tihnită de până acum? Ar putea să piardă în afaceri, în tovărășia aceea? Dar el, oricâte scăderi ar avea, este extrem de prevăzător și nu ar putea suporta pierderi mari, n-ar mai putea trăi sărac.

– Știu, fetițo, știu! Dar eu, după ce mi-am primit informațiile, nu m-am lăsat până ce nu am cunoscut pe fata aceea, căci e o fată mare, nu o femeie. Mi-au trăbuit câteva zile până am putut-o afla singură în biroul lui Crețu. Mai merge și acum adeseori acolo. Adică nici nu era singură, era cu omul de încredere al soțului tău, cu Fănică Bran, adică Braun, o rudenie a ei. Subt pretextul că-i propun o afacere cu o pădure de exploatat, am putut-o vedea, am putut vorbi cu ea. Ei bine, e o femeie de o frumusețe rară și eu cred că i-a luat mințile avocatului. Mai e apoi de-o inteligență și viclenie cum numai în neamul ei se poate afla. Dar ceea ce-i mai primejdios, după părerea mea, e de-o lăcomie anormală după câștig. Eu îi propusesem ceva inexistent, dar cum am putut eu plănuî mai atrăgător. Și era gata să nu mai pot ieși din birou înainte de a iscăli contractul. Am pretextat în cele din urmă că e nevoie să-mi consult pe tovarășul meu de afaceri și am cerut amânarea iscălirii contractului până a treia zi. Se-nțelege, n-am mai văzut-o de atunci.

Ana rămase ca turtită la pământ sub o piatră de moară. Trupul ei se zguli în haină, făcându-se mic de tot.

– Vai, ce-ai făcut, dragă unchiule! Când va afla bărbatul meu că dumneata ai fost în biroul lui, că ai cunoscut pe femeia aceea, ne va pune pe jar pe toți. Doar știai că nu te poate suferi nici pe dumneata, nici pe unchiul Anton. Dar încă să-l mai și spionezi.

– Dar nu va afla nimic, tu fată! Nu-s nici eu de ieri, de alaltăieri. M-am dat drept un proprietar de păduri tocmai din munții Moldovei, de la Piatra Neamț. Doar știam eu cu cine am de lucru. Am luat toate precauțiunile necesare, te asigur. Dar trebuia să cunosc pe femeia aceea și-acum știu că poate fi extrem de primejdioasă. De aceea e nevoie să transcrie pe tine și pe copii cel puțin casa asta și vila din X.

– Vai, unchiule! Mie nu-mi mai trebuie acum nimic. Nu mai am nici o dorință decât să mor. Dacă între el și mine s-a putut pune o femeie străină, nu mai are nici un rost să mai trăiesc.

O vreme îi izvorăra rari lacrimile în tăcerea ce stăpâni, apoi tot mai dese până ce Ana începu să plângă cu hohote.

Se liniști târziu, și abea mai putu purta conversația ce urmă. Acum era sigură! Acum știa cauza adevărată care-l schimbase pe bărbatul său. Era bănuiala la care nu cutezase să se gândească niciodată mai stăruitor. Era centrul presimțirilor ei rele de vrun an încoace. Era încă strivită de ceea ce aflase, dar în străfundul sufletului începu să se tulbure ceva și să se închege ca o amenințare, ca o pornire de revoltă și de răzbunare, care o ostenea și mai mult, secătându-o de puteri.

– Mi-a fost greu, extrem de greu, să-ți spun impresiile și părerea mea, dragă nepoată, dar eram dator, pentru a putea preîntâmpina o nenorocire în ce privește viitorul familiei. Repet: nu știu ce-i adevărat, pot fi numai presupuneri ale mele. Dar o socot pe femeia aceea extrem de primejdioasă.

– Nu-s presupuneri, e adevărat, șopti Ana.

– Păi, spuneai că nu știai nimic?

– Nu știam, dar aveam presimțiri rele. Înstrăinarea aceea a lui de mine, cu care a început nenorocirea, bănuiam uneori că nu poate avea altă explicare. Bănuiam un dușman intrat în ființa lui.

– Să dea Dumnezeu să nu fie așa. Dar măsurile de precauțiune trebuiesc luate fără întârziere.

– Măsură! Dar eu sunt complet neputincioasă. Nu mai am nici o trecere înaintea lui.

– Dar au copiii.

– Da, ei mai au, nu știu însă cât! Dacă nu l-ar încunjura ei, cred că ar fi mereu în ceartă cu ei, ca și cu mine.

– S-ar putea mărita fetele, cel puțin Iustina. Îmi spune Benedict că profesorul Alecu Popescu îi face curte stăruitoare. Are și Anicuța un cavaler – îmi spune băiatul – pe studentul Sever Barbu. Într-un an termină și el. S-ar putea logodi de pe acum. Va fi nevoit să-și înzestreze fetele, căci după asta s-a zbatut o viață. Iar Benedict ar putea pleca în străinătate – e dorința veche a avocatului – i-ar putea transcrie cu acest prilej partea lui de moștenire.

Ana îl privea zăpăcită, abea înțelegând ce spune.

– Vorbește și Benedict! Iustina însă e foarte capricioasă, nimeni nu știe ce voiește. O dată-i toată foc, o dată sloi de heată. Iar Anicuța e încă o copilă. Nici nu-l mai întâlnește pe acel Sever Barbu.

– Ba se-ntâlnesc, cu Benedict, dar tu nu mai afli nimic. Vezi că s-a pus fata pe învățat și nu-ți mai bați capul cu ea. Eu n-am nimic împotriva: să-și facă și fetele o carieră în caz că avocatul transcrie pe copii o parte de avere, de pe acum. Dar mă gândesc că-ți va fi greu să-l hotărăști altfel.

– În cauza asta, eu nu pot stăruî pe lângă el. Să ajung la sapă de lemn și eu, și copiii și nu mă pot umili să mă ating de idolul vieții lui. În sufletul meu l-am judecat mereu pentru asemenea patimă, și acum să viu eu să-i arăt că țin tot atât de mult la avere ca și el? Nu! Mi-e peste putință!

– Dar dacă idolul vieții lui ar putea să nu mai fie azi averea, ci femeia aceea? L-ai lăsa să-și risipească cu ea ceea ce a strâns pentru copii?

– L-aș lăsa! Copiii – cum ai spus și dumneata – își pot face singuri o carieră.

– Dacă-l vei lăsa tu, nu-l voi lăsa eu. Ai contribuit și tu la adunarea acelei averi. Ai fost cruțătoare, nu v-ați îmbuibat în lux nici tu, nici fetele. A fost mereu sigur de casa și gospodăria lui, știindu-te pe tine în mijlocul familiei. A putut lucra fără griji, în libertate. Dacă tu nu crezi că ai o datorie către copiii tăi, mă voi îngriji eu de asta. Cred însă că numai dispoziția ta momentană te face să te crezi

neputincioasă în fața primejdiei. Dacă însă porți în vine sângele neamului nostru, nu cred că vei rămâne până la urmă indiferentă. Va trebui să lupți, fetițo, nu să-ți pleci grumazul în fața sorții.

Tăcu și privi întristat și îngândurat la Ana.

– Ți-am spus părerile și bănuielile mele, deși știam că-ți voi cauza o mare durere, contând pe revolta ta. Ea singură îți va da puteri să-l determini la ceea ce propun eu. Văd însă că tu te-ai muiat ca o cârpă. Asta nu-mi place, fetița mea! Trebuie să judeci lucrurile cu sânge rece. În definitiv, pentru tine și familie nu mai poate urma acum nici o catastrofă, ci numai pentru el. Copiii sunt mari și în curând vor avea o carieră. Chiar dacă avocatul și-ar pierde întreaga avere într-o lună, mai sunt eu aici și averea mea pentru a-și termina copiii studiile și a avea tu un adăpost. O eventualitate nenorocită, nu te-ar mai putea atinge greu nici pe tine. Tu ai mers toată viața pe-o linie dreaptă. Tu ai conștiința liniștită. Drama ori tragedia nu ne întâmpină pe drumul drept, ci pe cotiturile potrivnice conștiinței. N-ai motive pentru a despera. Ai trăit o viață frumoasă, liniștită, apreciată de toată lumea. Orice s-ar întâmpla cu el, tu vei rămânea în aceeași apreciere a lumii. De aceea, eu cred că după durerea de azi îți vei reveni și vei lupta pentru drepturile tale și ale copiilor.

Ana îl privi cu ochii încetoșați.

– Nu știu, dragă unchiule, dar cred că-mi va fi imposibil.

– În cazul acesta îmi va fi mie posibil. Numai să mă țină Benedict la curent, ca și până acum.

Ana își șterse lacrimile.

– Adică de la el ai aflat dumneata ce se petrece în casa noastră?

– Da, de la el. E un băiat neprețuit. E cuminte și prevăzător ca un om mare, și ține la tine și la surori, lucru mare! Să știi, fetițo, că ai un om la casă și să nu-i ascunzi nimic. El poate să vă fie de mare folos la toți.

Nu erau în toată casa decât ei doi. Copiii erau la cursuri. Vorbiră încă despre multe lucruri, dar bătrânul înțelese că Ana era prea extenuată pentru a mai putea avea o judecată sigură. Cum nu voia să afle copiii că a fost pe-aici și se apropia ceasul amiezii, lăsă portăresci să-i aducă o trăsură și porni la gară, deși trenul lui pleca numai după un ceas.

Dezghetul de peste noapte fusese oprit de vântul rece care începuse să sufle de la miază-noapte. Ciorofleaca de zăpadă de pe drum înghețase, și roțile trăsurii o sfărâmau strident. Notarul pensionar Victor Murășan se învăluie în mantaua căptușită cu blană de lup și privea țință înainte, părând că gândește adânc. Făcuse bine că-i descoperise nepoatei nu numai tot ce știa, ci și ce bănuia? El lucrase mânat de un instinct, dar și după îndelungată chibzuială. Nu putea afla nici o greșeală în procedura lui, și la gară coborî din trăsură foarte vioi și mulțumit.

XX

Ana Crețu se purtase, câteva zile, ca o stafie prin casă. Umbla automat după trebi, pe cari le încurca la tot pasul, le făcea pe de-a-ndoaselea, spre marea mirare a fetei de serviciu și a portăresei. De multe ori, servitoarea trebuia să descurce ea. Fața Anei se supsese, palidă ca de spectru, și vocea-i ajunsese așa de nepuțincoasă, încât mai mult șoptea. La masă nu vorbea mai nimic, și abea îmbuca. Nu cuteza să privească la copii. Era o liniște apăsătoare în cursul meselor.

Copiii, la început, propuseseră să-l aducă pe doctorul Brudaru, dar cum ea refuzase cu încăpățănare, nu mai insistaseră. Simțeau toți trei o grea povară pe suflet: simțeau că mama lor e foarte nenorocită, că ceva a trebuit să se întâmple, căci numai purtarea dură a tatălui lor nu ar fi putut-o aduce într-o asemenea stare. Cu purtarea lui se mai obicinuise puțin – cum credeau ei – apoi nici nu mai fusese de mult acasă.

Într-o dimineață, Anicuța rămăsese acasă. Când, într-un târziu, o observase mamă-sa îi zisese mirată:

– Tu tot aici? Întârzii la cursuri, draga mea.

– Nu mai merg la cursuri, mama.

– Ce face?

– Nu mai merg la cursuri. Rămân să-ți ajut prin casă și la bucătărie. Dumneata nu voiești să crezi că ești bolnavă. Până nu te vei face bine, rămân acasă. N-o să pierd nu știu ce. O să cer însemnările de la o colegă. Am și vorbit cu una.

Ana o privise înduioșată.

– Nu-i nevoie, draga mea, să perzi lecțiile pentru mine. Te asigur că nu sunt bolnavă. N-am temperatură, nu mă doare nimic.

– Dar ai slăbit așa de mult, mamă!

– Da, fiindcă n-am poftă de mâncare. Dar o să-mi revină ea, n-avea grije.

– Poate ar fi mai bine să stai în pat și să-l chem pe doctorul Brudaru.

– Nu, draga mea! Nu e nevoie. Am mai fost eu așa, dar o să-mi treacă.

– De când îmi aduc eu aminte, n-ai mai fost niciodată așa slăbită.

Ana își înăbușise un suspin.

– De, Anicuța mea, mai este și vrâsta!

– Doamne sfinte! Vrâsta! Dar dumneata ai fost încă așa de tânără până...

Voia să spună: «până s-a schimbat tata cu purtarea lui». Dar se răzgândise, simțind că nu se cuvine să se amestece în tainele părinților.

– Toate-s până la o vreme în lumea asta, fata mea. Dar te asigur că n-am nimic și te rog să mergi la cursuri.

Fata mai stăruise o vreme să rămână acasă, dar când înțelesese din vocea mamei sale că e pe cale de a se supăra, își luase cărțile, caietele și plecase.

Ceea ce-i anihila Anei toată energia vitală, de când unchiul său îi descoperise tovărășia bărbatului său cu acea Sonia-Sura Leibovici, era un mistuitor sentiment de gelozie, care în primele zile se manifestase la ea ca o deznădejde oarbă, fără ieșire, și ca o rușinare cumplită de ea însăși. Nu avea senzația că-i o cârpă muiată, cum i se păruse unchiului său, ci că-i o zdreanță lepădată într-un ungher, de care nimeni nu mai are nici o trăbuință, și de care-i groază cuiva să se atingă. Era un sentiment de umilire care-i distrăma ființa și i-o împrăstia în cele patru vânturi. Un pustiu înghețat începuse să ia loc în sufletul său. I se părea că a trăit în zadar și că nu mai are pentru ce trăi.

Mândria ei, bucuria vieții ei, puterea cu care a suportat firea rudimentară a soțului său, și în multe laturi mărgenită, a fost mereu conștiința și convingerea că iubirea ei îl satisface pe Crețu, că-l face mulțumit și chiar fericit, în unele clipe, și că el n-a dorit oată viața altă femeie. Cu adevărat, el, alături de ea, a trecut prin lume fără să simtă ispășirea altor femei. De la căsătorie n-a făcut

curte nici unei femei străine, nu le-a căutat bucuros societatea, i-au fost indiferente. Realitatea această o cunoștea Ana nu numai din purtarea lui cu alte femei, ci și din afecțiunea continuă pe care i-o simțea față de ea. A fost mereu sigură că toată dragostea de care era capabilă firea lui cioplită cam din topor, viguroasă și mai mult pătimașă decât duioasă, i-a dat-o ei, n-a împărțit-o cu nici o altă femeie.

Da, era adevărat că ea visase și așteptase ceva mai mult de la bărbatul de care avea să-și lege viața, un sentiment în dragoste care să îndulcească întreaga existență. Deziluzia fusese arzătoare, dar trecătoare, fiind convinsă din toate purtările lui că soțul său nu putea iubi altfel și că tot sentimentul și fugarele expansiuni ale lui în iubire i le dădea numai ei. Se liniștise din vreme, spunându-și că idealul nu există în realitate, ci numai în vis și că el ne este dat numai pentru a îndrăzni să facem hotărâtorul pas al căsătoriei.

Ea se mulțumise cu cât i se dădea, și toată viața se îngrijise de ea însăși, de trupul ei, de felul cum se îmbrăca, pentru a-i fi mereu plăcută și seducătoare. Era convinsă că pe un bărbat cu o fire aspră, dus de pasiunea lui de a se îmbogăți, numai prin ea însăși l-a putut atrage, și numai prin ea însăși îl putea ține mereu aproape, nu în înțelesul că ar fi putut umbla după altele, ci în acela de a nu se răci de ea însăși, luat de pasiunea căreia îi jertfea întreaga activitate.

Când, înainte cu un an, începuse să se teamă, într-un chip nedeslușit – când avocatul sosise târziu în tovărășia directorului Oprescu și a artistei aceleia – ea nu dăduse mare importanță acelei temeri, și pe urmă i se și stinsese îndemnul spre bănuială.

Iar acum, deodată, o femeie străină între ea și el! Bănuielile unchiului său pentru ea erau certitudine. Fulgerător i trecuseră prin minte atitudinile lui Crețu începând din vară, răceala manifestă ce-i arăta. Și tot de pe atunci își deschisese și el biroul în capitală, și, desigur, acolo era și dactilografa. Era cert că din acest motiv bărbatul său n-a mai învrednicit-o de nici o mângăiere, că se uita la ea ca la un obiect – și când se întorcea acasă după săptămâni – și adeseori, în timpul din urmă, surprindea în privirile lui chiar o dușmănie. Da, din pricina acelei femei își schimbase el firea – trecuse fulgerător prin mintea ei când unchiul său îi vorbise de Sonia-Sura Leibovici.

Dar certitudinea asta îi umpluse sufletul cu gelozia aceea ciudată, care în primele zile o schimbase într-o cârpă lepădată într-un ungher și-i anihilase orice voință. Conștiința că bărbatul său a putut preferi pe alta, după ce dusesse o viață cu ea, îi zdruncinase și-i răsturnase încrederea în toate farmecele sale, trupești și sufletești, cu care se mândrea că i-a putut ținea trează până acum afecțiunea de care era capabil. Își spunea că vor fi închipuiri ale ei, că nu avusese tot timpul nici un farmec adevărat, că poate chiar lipsa acestor însușiri feminine n-a putut trezi în bărbatul său toată pasiunea iubirii de care era capabil. De aceea prin pustiul din sufletul său se învăluiau sentimentul deșertăciunii unei vieți trăite și acela al lipsei de orice rost al vieții ei în viitor.

Își zicea că dacă însuși unchiul său o numise pe femeia aceea foarte frumoasă și primejdioasă, asta n-a putut-o face decât prin compararea cu Sonia aceea și că bătrânul o aflase superioară ei.

Altfel, pentru ce ar fi văzut-o primejdioasă? Pentru ce bănuia că l-ar putea duce pe bărbatul său la ruină, când ea, Ana, era încă lângă el?

Gelozia Anei Crețu începuse prin deziluzionarea ei de sine însăși. În primele zile de la vizita unchiului său, nu simțise nici o revoltă față de străina aceea, nici față de bărbat.

Era cu totul copleșită de nimicnicia sa proprie. Uneori se apropia de ea gândul că acum mai bine ar fi să dispară fără urmă din viață. Dar gândul acesta era respins instinctiv de depozitul de groază ce rămăsese în ea de la încercarea Anicuței.

«Ciudat lucru – se gândea Ana – am voit mereu să cred că ceea ce a făcut Anicuța a fost numai o toană de copil, dar dacă fata îmi seamănă mie, iată că a putut fi o încercare foarte serioasă.» Instinctul îi alunga gândul sinistru mai mult parcă din cauza Anicuței decât a ei. Era o senzație nebuloasă în care nu putea pătrunde, dar era mulțumită că gândul morții nu stăruia în mintea ei.

La demoralizarea ei în primele zile mai contribuise și o altă cauză: se rușina de copiii ei mari. «Geloasă la vrâsta ei, e ridicol», își zicea Ana. Căci cu toate că nu simțea încă nici o revoltă împotriva Soniei și a bărbatului, ea era conștientă că ceea ce o anihila era gelozia. De aceea îi era greu, îi era rușine să-și privească în ochi copiii. O ardea, ca o undă de vitriol, gândul că oricine i-ar putea arunca în față vorbele: «neună bătrână».

Sentimentul acesta de rușinare o făcea și mai neputincioasă în fața copiilor. Ce mamă mai era ea, dacă la vrâsta ei mai poate fi frământată de asemenea sentiment? Ea a trecut peste viață, de acum fiii ei au să trăiască, ea se poate retrage, cum s-ar și cuveni, pe-o linie moartă, și să se liniștească...

Dar faza aceasta ciudată a geloziei sale nu ținuse decât câteva zile. Într-o după-amiază ploioasă răsfoia un album în salon. Îl răsfoia fără să se oprească la fotografiile ce cuprindea, o simplă mișcare automată, când, fotografia unei fete îi atrăsese privirile. Cum nu se vedea bine în salon, aprinsese becul și continuase să privească chipul senin, nespus de gingaș, care se uita la ea surâzătoare.

Deodată, trupul ei se zguduise adânc. Știa acum cine era fata aceea frumoasă, care-i atrăsese atențiunea dintre atâtea fotografii: era ea însăși, la vrâsta de nouăsprezece ani, cu puțin înainte de a-l fi cunoscut pe Ion Crețu. Inima începuse să-i bată cu putere, privirile i se dezmoțiseră și i se înflăcăraseră, uitându-se la ea cea de altădată. Apoi începuse să răsfoiască cu înfrigurare albumul *: știa că aici își păstrează toate fotografiile ei din copilărie până la ultima făcută înainte cu un an.

Cu o dexteritate uimitoare le aflase în grabă pe toate, deși erau resfirate în diferite pagini ale albumului, le luase, șezuse la masă și începuse să le examineze, cu o înfrigurare și pasiune care-i adunase tot sângele în obraz. În fiecare chip era ea, în fiecare poză vedea o frumusețe, de la copila de zece ani până la femeia matură din ultima fotografie. Sufletul i se umpluse de satisfacție, de mândrie și de încredere. Sentimentul acela umilitor și distrugător al nimicniciei se risipise. Fiecare poză îi aducea în amintire crâmpaie din viața ei. Da, a fost o fată frumoasă, răsfățată și dorită de toată lumea. Câți tineri distinși nu i-au făcut ei curte? Câte priviri admirative de bărbați n-a surprins ea în scurgerea anilor?

Dar pe măsură ce-și recăpăta încrederea în sine însăși, pe măsura în care creștea satisfacția și mândria ei de sine însăși, i se urca în piept o revoltă masivă, grea, împotriva bărbatului său și a femeii aceleia. Încetul cu încetul, revolta își primise cuprinsul ei adevărat: o ură grea împotriva celor doi. Abea acum gelozia Anei îmbrăca forma ei firească.

* În ms.: *volumul* (n. ed.).

De o femeie ca ea să-și bată joc cei doi? Așa-i șoptea mereu un glas insistent despre care nu era sigură de unde vine: din afară, căci l-ar fi putut pipăi, sau din adâncurile ființei sale?

De-o femeie ca ea să-și bată joc cei doi?

Obrajii îi ardeau, ochii îi străluceau, capul i se înălțase semeț. O putere nouă îi încordase tot trupul, și, lăsând fotografiile pe masă, începuse să se plimbe cu pași energici în lungul camerei.

Din când în când se apropia de masă, lua o fotografie, o ținea în lumină și iar își continua mersul...

Da, era o femeie pe care ar fi putut-o iubi adânc și omul cel mai pretențios, numai suflet să fi avut, îi spunea conștiința. Ea n-a avut cui da toată lumina și căldura dragostei sale, căci sufletul bărbatului a fost opac, afară de o mică ferestă luminoasă. Da, ea nu era de vină că el se legase de altă femeie, și nici nu-i de crezut că s-a legat de aceea cu sufletul din care nu avăa decât o fărâmă, ci cu trupul, cu instinctul acela brutal, animalic al lui, pentru care a desperat ea de multe ori. «Și când mă gândesc că pentru acea ferestă, pentru acel sâmbure de suflet, eu... eu m-am dat lui toată, cu tot ce am avut!»

Plânsul izbucnise pe neașteptate, furtunos, sufocându-o. Trebuse să se lase într-un fotoliu. Plânsese îndelungat, nemilit, revărsându-se parcă din sine și însăși ființa ei decepționată, chinată, revoltată totodată, și prinsă în vârtoarea răzbunătoare a urii.

Afară era noapte întreagă când se liniștise. Se simțea recreată după această izbucnire, se sculase sprintenă din fotoliu, trăsese roletele, adunase fotografiile de pe masă, și le pusese pe toate la un loc în album. Își recăpătase siguranța mersului și servitoarea rămăsese uimită când o văzuse intrând în bucătărie cu pasul ei de demult, cu trupul drept și privirile limpezi cari priveau omul drept în ochi.

Se bucuraseră și copiii când văzuseră schimbarea ei și în ținută, și în glas și familiaritatea încrezătoare cu care se apropiase iar de ei.

Și acum își dădea seama că ar fi o necuviință să știe copiii ce o frământă pe ea, dar însuși sentimentul geloziei schimbat în ură și dorință de răzbunare nu o mai umilea și nu o mai rușina acum în conștiință, ci era mulțumită că-l putea ascunde dinaintea lor. Se simțea acum îndreptățită cu toată vrâsta ei la ceea ce simțea și era bucuroasă de noul și puternicul sprijin ce primise viața ei din

acest sentiment. Era hotărâtă să se răfuiască cu bărbatul său «la rece», cum își spunea Ana, căci de altceva nu-l mai considera vrednic, iar cât privește pe femeia aceea... da... îi va scoate ochii oriunde va întâlni-o... Și va trebui s-o întâlnească! Dacă unchiul său, un om bătrân, a putut da față cu ea, să nu poată dânsa?

Se pusese și se înșiruiseră zile mai bune cu revenirea la normal în sânul familiei, în viața de toate zilele. Îi revenise și pofta de mâncare, și într-un rând, la masă, le zâmbise, cum nu mai făcuse demult, îmbrățișându-i pe toți într-o privire:

– Ei, vedeți că n-am avut nimic? Că nu era nevoie de doctorul Brudaru? Am avut și eu indispozițiile mele! Cine nu și le are? Așa-i viața, dragii mei!

Își făcuse un plan amănunțit cum să-l primească pe bărbat, cum să-l facă a recunoaște singur faptul, cum îl va privi foarte de sus și foarte de departe. Va trebui să-i arate că nu-i pasă de nimic, că nici nu știe dacă l-a iubit vrodată pe el sau numai idealul său de bărbat. Îi va arăta că de pe partea ei se putea «înhăita» cu cine voia, acum în pragul bătrânețelor lui, când avea copii de căsătorit, dar că îi cerea un singur lucru: să nu afle copiii nimic. Nu voia ca lumea să arate cu degetul după el ca după directorul Oprescu și artista lui. Și îi va mai pretinde iarăși ceva: să întabuleze o parte de avere pe numele copiilor. Să nu o mănânce toată cu evreica lui.

Toate acestea «la rece», într-o liniște desăvârșită, să nu se simtă nimic în familie...

Planul acesta îl răsucise zile de-a rândul în fel și chip, până în cele mai mici amănunte. De-o pildă, crezuse că va trebui să schimbe cuvântul «înhăita», care mai târziu îi păruse prea ordinar; de asemenea, nu va spune «evreica lui», ci simplu «fata aceea».

Era altă chestiune ce va face ea mai târziu cu «fata aceea», că de bună seamă o va sluți, era sigură, deși-i părea prea barbar orice mijloc de slujire la care se gândea.

Țesea întins la planul acesta. Avea senzația că mai mult o încremenește într-o hotărâre decât o mulțumește, că o eliberează de alte gânduri. Dar uneori se oprea din mers în mijlocul camerei, ca și când i s-ar fi ridicat deodată o piedecă nebănuită: dar dacă relațiile dintre bărbatul său și fată vor fi numai bănuieli, cum spunea și unchiul său? Dar dacă evreica aceea e o simplă «tovarășă a lui în afaceri?»

Piedeca aceasta ce i se ridica uneori în calea planului său avea o ușoară dungă de lumină, ca o linie de argint, care însă nu ținea mult, ci se stingea pe nesimțite. O simțea adânc în ființa ei ca pe o părere de zariște ce se întuneca repede, stinsă de instinctul ei de femcie care-i spunea de mult că bărbatul său se înstrăinase de ea...

*

Tot ce pusese ea la cale, toată urzeala planului ei de răzbunare se destremase dintr-o dată când avocatul, chemat de un proces ce-l avea la curtea locală, cu două săptămâni înainte de Paști, venise acasă.

Sosise dimineța îndată după ce copiii pleaseră la cursuri. Ana nu-l aștepta să vină – de altfel, nu de mult nu-și mai anunța sosirile tot mai rare. Îl cunoscuse însă de pe pași, cum urca scările, și se oprise în mijlocul bucătăriei cu răsuflarea oprită de bătăile inimii. Un val de sânge îi năvălise pe-o clipă în obraji, apoi căldura aceea fierbinte se risipise, se făcuse palidă ca o moartă și o amețală tare i se ridicase în cap. Se răzimase cu mâna de un scaun și stătuse o vreme așa. Pașii bărbatului se auzeau acum pe sală. Tușise de câteva ori cu larmă mare. De când se pusese pe chefuri, se apucase și de fumat, și dimineța tușea regulat. Ana auzise răsunetul străin trecând parcă prin toate camerele și avusesese senzația ciudată, sinistă că s-a trezit pustiul de prin camere, din întreaga locuință. Căci, de-o vreme, îndată ce plecau copiii și rămânea singură, se lăsa un pustiu greu în toată locuința și pe toate mobilele.

Auzise apoi pașii lui intrând în baie și în curând larma apei lăsată din robinet. Făcea un zgomot răsunător, cum i se păruse ei, că nu mai auzise niciodată. Larma apei ce curgea umplea toată locuința și o biciuia pe ea ca o ploaie puternică de mieluși de mazărice înghețată. Nu o biciuia numai în față, ci în toată ființa.

Amețala îi trecuse, și pornise cu pași energici spre baie. Servitoarea era dusă în oraș după târguieli. Erau numai amândoi în toată casa.

Ana deschise ușa băii.

– Ce faci aici, îl întrebă pe omul care nu se dezbrăcase, ci se spăla numai pe mâni? El nu auzi și trebui să-și repete întrebarea.

– Nu vezi? Mă...

«Mă spăl», vru el să spună, dar cum își întoarse capul și o văzu, vorba i se opri în gât. În prag, nevastă-sa îl privea ca un spectru. Ochii i se măriră să-i iese din orbite și aruncau o fosforescență pe care nu o putu suporta.

– Ai intrat aici ca la tine acasă. Închide robinetul.

Advocatul nu putu rezista vocii schimbate în care tremura furia.

– Dar cum? Nu sunt la mine acasă? Am greșit și am intrat într-o casă străină?

– Nu mai ești la tine acasă! Ieși! Adună-ți bagajele și pleacă! Pleacă odată, să nu te mai văd în ochi.

– O să plec când îmi va plăcea mie, răspunse omul revoltat. Din proprietatea mea, nimeni nu mă poate da afară.

Totuși, nu se mai gândi să se spele și rămase cu mâinile de-a lungul trupului ca paralizate.

– Nu mai e proprietatea ta, tu nu mai ai nimic aici. Nici casă, nici soție, nici familie. Trebuia să tragi la hotel.

Crețu porni spre ieșire și Ana i se feri din drum, dar se luă după el.

– Se vede că ți-ai pierdut mințile, zise el mergând. Ce strigi așa? Ce vorbe sunt astea? adause oprindu-se în prima cameră în care intra.

– Nu mai ai nici un drept aici. Hai, ia-ți bagajele și pleacă!

– Nu mai am nici un drept? Și mie-mi spui asemenea vorbe?

Omul începu să se înfurie. Avea un simț al proprietății așa de puternic, încât făcea rădăcina principală a vieții lui.

– Ție! răspunse Ana, și iar îi năvăli un val de amețeală la cap, simțind deodată că pornise cu totul pe alt drum decât acela pe care-l plănuise atâta vreme. Tremura toată, și uneori i se loveau și dinții în gură. Pentru ce se abătuse de la planul ei? Dar nu avu vreme să-și răspundă, căci o cuprinse un nou val de furie.

– Ar fi bine să te stăpânești, zise avocatul. Ce vrei? Ce s-a întâmplat?

– Nu mai vreau să te văd în ochii mei! Nu mai ești vrednic să intri în familia ta! Du-te la Sura ta, la Sonia-Sura Leibovici! La jidoavca ta!

Se stăpâni cu mare greutate și numai în clipa din urmă să nu-l scuie în față.

Advocatul se lăsa într-un fotoliu, cu fața sură-neagră, abea clipind din ochii întunecați, peste cari căzuseră pleoapele.

– Tăgăduiești? Vrei să spui că nu-i adevărat? urlă femeia. El clătină din cap.

– Nu tăgăduiesc. Dar nu este ce crezi tu! Și nu mai striga așa!

– N-ai nici curajul să tăgăduiești? Nu mai ai nici un strop de rușine? Te-ai ticăloșit în așa măsură?

– Între mine și fata aceea n-a fost și nu este nimic nepermis. Cine ți-a putut vârî în cap astfel de gânduri?

– Nu-i nimic ? N-a fost nimic? Să-ți fie rușine, om bătrân! Pentru ce nu mi-ai pomenit că ți-a fost dactilografă, și acum e tovarășa ta de afaceri?

– Nu am crezut necesar. Nu te-am amestecat niciodată în afacerile mele.

– Dar pe ea ai amestecat-o?

– Ea e o fată cu un extraordinar simț pentru afaceri.

– Și... extraordinar de frumoasă, nu-i așa?

– Se poate spune și acest lucru.

Ana își ieși cu totul din fire și se repezi asupra lui să-l sfâșie cu ghearele. Dar brațele lui puternice se ridicară, și mânilor lui lungi, mânilor acele care-i părură Anei într-o clipă monstruoase, o respinseră cu ușurință.

– Așadar, am ajuns și la asta. Ești geloasă. Cine n-a avut de lucru și ți-a vorbit de fata aceea?

Ana se intimidă de mânilor lui lungi, de respingerea bruscă.

– N-a trebuit să-mi vorbească nimeni. Am simțit eu de mult că între tine și între mine s-a pus o femeie.

– Dar din această simțire n-ai putut afla și cum o cheamă.

– Ticălosule! Ce importă numele? Așadar, eu nu mai sunt nimic pentru tine. Recunoști că ai pe alta, una tânără, o fată și extraordinar de frumoasă! Și mai cutezi să intri în casa asta? Afară, afară, afară! Mi-e scârbă de tine! Dacă-ai ști cât mi-e de scârbă de tine, n-ai mai rămânea nici o clipă.

El deveni deodată cinic.

– Am treabă, de-aceea am venit. Am un proces la Curte, la ora unsprezece.

Ana se lăsă și ea pe-un scaun, nemaiputând sta pe picioarele care-i tremurau, încât i se izbeau genunchii.

– Așadar, ai treburi ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat! Ce om fără suflet ești tu! Ce om fără suflet ai fost toată viața! Ce scârbă de om! Ce nenorocire că te-am întâlnit în lume și mi-am legat viața de tine!

– De! Eram o partidă bună, se pare. Nu eram un om de lepădat!

– Nu ți-am căutat neamul, nu ți-am căutat spița! Credeam că ești un om!

Advocatul, când auzi de neamul lui, de care nu vorbiseră încă niciodată în familie, se învineți tot și câteva clipe era gata să se sufoce.

– N-am știut cine ești.

– Și acum știi?

– Ești un neam slab, nu te deosebești cu nimic de directorul Opreșcu, pe care l-ai condamnat așa greu! Cum se poate ascunde un om o viață întreagă! Ce nenorocire mi-ai adus tu! Ce catastrofă!

Ana izbucni deodată într-un plâns cutremurător. Advocatul închise pleoapele și amuți. Ce putea face? Ce-i putea spune? Înveninat de primirea ce-i făcuse, de aluzia la neamul lui, nu putea spune nici un cuvânt. Nici o afecțiune pentru ea nu mai avea de mult, de când Sonia intrase în viața lui. Se gândi că tot așa de rece a stat în fața ei de aproape un an.

Dar plânsul Anei răsună totuși în ființa lui ca o învăluire de vânturi pustii. Avea senzația sigură, întâia oară de când li se stricase traiul, că aici totul s-a sfârșit, că nici o reparație nu mai era posibilă. Remușcarea, muștrarea de conștiință, care-l măcina uneori, se schimbase acum într-un simțământ de certitudine rece. Da, nevestă-sa avea dreptate: era de-acum un străin în familie. Dar nu-i părea rău. Se bucura de certitudinea asta, și de lămurirea pe care o avu cu Ana. Nu va mai avea în viitor muștrări de conștiință. Va fi cu totul liber. Își va putea trăi viața! Altă viață! Cea de până acuma nu a fost a lui. Chipul Soniei îi veni în minte. Nu va mai fi prost ca până acum. Va lua fata și va pleca cu ea în lume!

Amintirea Soniei făcu să se întunece în grabă umbra de regret ce se apropiase de el gândindu-se la viața lui tihnită de până acuma. O umbră de regret chiar pentru Ana.

Se sculă, începu să-și adune actele într-o servietă, voind să plece la Curte, deși avea mai mult de-un ceas până la terminul fixat lui. Dar nu mai putea auzi plânsul Anei, și era în toată casa așa de pustiu, așa de pustiu!

Când îl văzu adunându-și actele, Ana încetă deodată din plâns.

– Unde te duci?

– Nu ți-am spus că am treabă? Că am un proces?

– Nu vei pleca nicăiri de-aici înainte de a ne judeca o dată pentru totdeauna.

– Dar parcă ne-am lămurit!

– Așa ți se pare ție? Crezi că cu atât se încheie o viață? Că cu atât se pune lespede mormântului peste o familie? Stai aici să ne socotim, să ne tragem seama pe-o viață întreagă!

Vocea ei era șuierătoare, înghețată. Advocatul, după ce-și privi ceasul de la braț, șezu iar în fotoliu. Hotărât! Nu mai era în ea nimic din femeia pe care a cunoscut-o, cu care trăise o viață, cu care avusese trei copii. O ființă nouă stătea în fața lui. O fantomă care se așezase într-un scaun de judecată.

– Timp mult nu am! zise el obosit, privind în pustiul din cameră.

– Numai atât cât va fi necesar să descurcăm o viață. Pe urmă...

Îi năpădiră iarăși lacrimi grele în ochi, dar le șterse repede.

– Nu-i așa că tu, tot timpul, ai crezut că eu mor de fericire lângă tine?

Advocatul nu răspunse în grabă.

– Oricum, am crezut că ești mulțumită.

– Dar o fată se mărită pentru a fi mulțumită?

– Am făcut tot ce am putut, și mai mult decât am putut, pentru pacea și bucuria familiei, răspunse el, mirându-se ce-l îndeamnă să vorbească? Ce rost mai avea?

– Dar mie ce mi-ai dat? Bogăția, toaletele, casa asta mare? Vila din X?

– Ți-am dat tot ce am putut.

– Adevărat ai spus! Tot ce ai putut! Dar știi tu că ceea ce ai putut să-mi dai este nimic? Eu am așteptat de la tine totul, am așteptat fericirea mea în viață. Vezi tu cât de mult te-am prețuit? Și tu n-ai putut să-mi dai nimic. Am așteptat ani de zile. Dar tu nu aveai ce-mi da, fiindcă n-ai avut de unde. N-ai avut inimă, n-ai avut decât trup. Și eu am crezut mulți ani că ai o inimă și-mi vei da-o mie.

Advocatul începu să se răsucească pe scaun.

– Nu-nțeleg! zise el, deși i se năzărea că înțelege.

– Nu înțelegi, desigur, pentru că n-ai cu ce înțelege! Tu, în iubire, n-ai cunoscut decât instinctele și pasiunile tale. Eu așteptam mângăieri sufletești, o apropiere spirituală de mine. Dar tu n-ai fost decât materie și instinct. Eu așteptam iubirea unui om, a unui bărbat, a soțului meu. Tu nu mi-ai fost niciodată un tovarăș sufletesc, ci numai unul de pat. Multă vreme am crezut că mă înșel. Eram tânără. Pe urmă, după ani, am aflat că n-am la ce mă aștepta la mai mult de la tine. Eu am fost o femeie numai suflet, și de mine s-a legat un trup neînsuflețit, numai materie, un mort. Ah! Mi-e grozav de scârbă!

– Ano! Ce vorbe sunt acestea? strigă avocatul scos din sărite.

– Vorbe adevărate pe care trebuie să le auzi. Să nu poți avea nici o mângâiere, câte zile vei mai trăi, că ai fi făcut pe soția ta fericită. Și pentru ca să știi că tu nici pe-o femeie n-ai fi putut s-o faci fericită. Vorbesc pentru ca să știi că ai fost și ești o ființă blestemată din naștere să n-ai suflet, să nu poți iubi!

– Ano! Încetează odată! strigă Crețu vântat și congestionat.

– Nu-mi mai spune pe nume! Nu mai sunt Ana. Sunt acum o biată femeie nenorocită, căreia tu i-ai zdrobit viața! N-ai avut și nu ai suflet! Nu-ți aduci aminte că n-ai putut suporta nici o convorbire care privea viața spirituală? Că ai fost mereu opac oricărui preocupări spirituale? Că ai fost un simplu animal rațional, calculând câștigurile?

Crețu sări de pe scaun și se repezi la ea. Era o chestiune care l-a umilit toată viața, o palmă pentru inferioritatea în care se simțea el însuși față de alții.

– Izbește dacă ai poftă!

Dar omul își coborî brațul și se așeză iar pe scaun.

– Eu am fost o femeie cuminte. M-am resemnat. Veniseră copiii când am început să te înțeleg. Îmi ziceam că idealul nu poate fi ajuns în viață. M-am resemnat cu ceea ce-mi puteai da tu, căci am început să înțeleg că ești grozav de sărac și că n-ai de unde să-mi dai mai mult.

Din clipa aceea, Crețu începu să turbeze și se năpusti asupra ei cu vorbele cele mai ordinare, cele mai crude. Mîntea și exagera cu o furie nestăpînită. Că ea nu fusese ca fată cine știe ce frumu-

sete, că a luat-o din milă, văzând ce trai greu duce fără mamă; că nicideată nu a fost încântat de ochii ei, de trupul ei, că a desprețuit-o pentru că se credea poetă și scria versuri proaste; că, în toată agoniseala lui, n-a avut nici un ajutor de la ea.

Ana nu-i rămânea datoare cu nimic, și acuzele ei începură să ploaie peste el ca o lapoviță înviforată. Erau exagerări și în multe din acuzele ei. Părea că fiecare a fost înzestrat deodată cu un simț nou, care fabrica instinctiv tot ce năvălea de pe buze. Pornirea, setea de a se răni împrumutat, cât mai sângeros, creștea pe fiecare clipă ca un râu umflat în alvie a cărei revărsare nimeni nu o poate opri.

Trecuse demult ceasul unsprezece și ei se certau încă, se sfâșiau ca niște fiare. Advocatul își uită cu totul de proces. Servitoarea se apropiase mai de multe ori de ușe să întrebe pe Ana lucruri privitoare la masa ce pregătea, dar tot de-atâtea ori fugise înspăimântată, auzind cearta dinlăuntru.

Când sosiră copiii de la universitate, sfada lor aprinsă răsuna încă, pătrunzând în toată casa. Rămaseră o vreme înlemniți toți trei în mijlocul camerei în care intraseră. Apoi, Anicuța izbucni în plâns, fugind afară, iar Iustina se lăsă pe-un scaun, îngropându-și fața în palme.

La un țipăt al mamei sale, Benedict năvăli în salon. Ana își pierduse cunoștința, în vreme ce Crețu se plimba încă furios prin camera pe covoarele căreia erau puzderiile unei vase scumpe pe care Crețu o trântise de pământ. Atunci țipase Ana: crezuse că i-o* izbește în cap.

Când îl văzu pe băiat intrând, avocatul se strecură pe ușe, trecu pe lângă Iustina fără să o vadă, ieși pe sală, își luă paltonul, pălăria și geamantanul și ieși.

Năvăli acum în cameră și Iustina, o luă cu Benedict pe mamă-sa și o așezară pe un divan, apoi băiatul alergă după doctorul Brudaru.

Anicuța veni mai târziu. Ea fugise până în stradă, mai alergase o vreme și acolo, când îl văzuse [pe] Alecu Popescu venind spre locuință. Atunci se întorsese brusc și în fața porții se izbise de tatăl său care ieșea cu geamantanul în mână.

* În ms.: *i-I* (n. ed.).

XXI

Doctorul Brudaru o ținuse pe Ana patru zile la pat. Din leșin o putuse trezi destul de ușor, dar femeia era atât de epuizată, încât avusese temeri serioase de viața ei. Inima nu-i mai funcționa normal.

Aflase de la Benedict de cearta grea a părinților. Băiatul însă, la stăruințele lui, nu-i putuse da nici o explicație decât că, în lunile din urmă, traiul se înrăutățise tare între părinții lui. Noroc că tatăl lor venea acum foarte rar acasă. Când rămânea singură, mama lor revenea cu greu la viața obicinuită. Nu știa ce s-a putut ivi între ei așa deodată. Nu știuse nici unul că tatăl lor venise acasă.

Bătrânul doctor îl ascultase îngândurat.

– Hm! Hm! făcuse el. Nu-i bine ce se petrece aici.

Benedict privise întristat de moarte.

– Nu-i bine, domnule doctor. Aș vrea să fac ceva, să intervin, și nu știu cum. Mama a suferit mult în timpul din urmă. Mi se rupe inima când o văd!

– Hm! Să intervii tu! Greu, dragul meu! Între soți pot izbucni neînțelegeri în cari copiii nu pot interveni. Din partea mea nu cred că doamna Crețu să aibă vro vină la traiul rău ce a început în familie, cu totul pe neașteptate.

– Nu. Tata s-a schimbat. E mereu nervos și nemulțumit când vine acasă.

– De mult?

– Din toamnă, și mai ales din iarnă, de prin decembrie.

– Poate-i merg afacerile prost, și el e un om care nu poate suporta pierderile. Poate să-l fi făcut băgător de seamă doamna Crețu.

– Nu. După cât știu eu, mama nu se amestecă în afacerile pe cari le învârte tata, iar dumnealui nu vorbește niciodată acasă despre ele.

Doctorul Brudaru o îngrijise pe Ana cu toată delicateța și sânguința. Venea de trei ori pe zi. Îi prescrisese ceva pentru inimă. Pulsul și temperatura erau nestatornice. Abea a treia zi se liniștiseră, revenind la normal.

După patru zile, doctorul o lăsase să părăsească patul.

– Ai avut o mare comoție, dragă doamnă. Oare toate femeile sunt la fel? Eu am crezut că dumneata ești o excepție, una care te poți stăpâni.

– Așa am crezut și eu, domnule doctor, și cred că am dat și probe în viață. Dar văd că m-am înșelat! Spre disperarea mea văd că m-am înșelat!

– De desperare nu poate fi vorba. Sunt cazuri când izbucnirile sunt necesare, pentru descărcarea nervilor. E mai primejdios să ții în tine o mare durere sau o mare revoltă.

– Se poate, numai cât o asemenea descărcare poate fi și fatală uneori.

– Hm! Poate! Dar ce vrei să spui?

– Știi, doctore dragă, la ce m-am gândit ieri toată ziua, și cred că de când a început să mi se limpezească?

– La ce te-ai gândit?

– La Anicuța.

– La fată?

– Da, la Anicuța.

– Nu înțeleg.

– La încercarea aceea din X! N-am prea luat-o în serios. Dar acum mi-e grozav de teamă de ceea ce se putea întâmpla atunci.

– Și cum ți-a venit temerea asta? După atâta vreme?

Ana nu răspunse îndată. Începu să răsucescă capătul cingătoarei hainei ei de casă.

– În cearta pe care am avut-o cu avocatul aș fi înghițit și eu bucuros otravă să fi avut la mine. Mă gândesc că fata seamănă cu mine, că i-am transmis o moștenire blestemată. Și asta mă umple de groază.

– De, de, de! plescăi doctorul. Prea tragic! Iai lucrurile prea tragic. Nu te mai gândi la asta. Nici dumneata nu ai fi făcut ce crezi acum! Ți se pare!

– Îți spun adevărul.

– Îi dai prea mare importanță unei porniri sau unui simțământ orb, care, între anumite împrejurări poate izbucni în orișicine. Dacă fiecare izbucnire de extremă nervozitate ar duce la sinucidere, am avea sinucigași în fiecare zi nu numai în lumea întreagă, ci și numai într-un oraș ca al nostru.

– Crezi?

– Sunt sigur! Poate nu trece un singur om prin încercările grele ale vieții fără să-i vină cel puțin o dată gândul sinuciderii, ca un refugiu din suferință. Cred că numai în acest oraș nu trece o lună fără o dramă interioară, sufletească. Și totuși, în patruzeci de ani de carieră, eu n-am văzut aici decât un sinucigaș. Ceea ce e adevărat e faptul că nervozitatea a sporit mult în ultimele două decenii, mai ales la femei.

Ana păru mai puțin îngrijorată.

– Crezi dumneata că aproape fiecărui om poate să-i treacă prin cap o dată în viață astfel de gând sinistru? Și cu un om complet normal și sănătos se poate întâmpla așa ceva?

– Dar, dragă doamnă, nici un om înfuriat, ieșit din fire, nu mai este normal. Starea de isterie la femei, îndeosebi.

– Crezi că cu mine s-a petrecut așa ceva?

– Sunt sigur! Ai trecut printr-un atac isteric.

– Mulțumesc, dragă doctore, mă simt o leacă mai ușurată. Încă în cursul acelei certe cu avocatul îmi dădeam seama că sunt luată de-un vânt lăuntric, căruia nu-i puteam rezista. Pe urmă... am părăsit cu totul un plan bine stabilit de mine mai înainte pentru întâlnirea cu avocatul. Știam că l-am părăsit cu desăvârșire, și totuși mergeam înainte.

– Ai pregătit un plan? Vasăzică, cearta nu a izbucnit așa deodată. Vreau să spun, motivele ei erau de mai înainte. Sunt cam indiscret, recunosc, dar să nu uitați că sunt doctorul dumneavoastră.

– Erau... Dar eu mă pregătisem ca să aranjez totul cu el «la rece».

– Cum, «la rece»?

– Fără izbucniri, fără ceartă. M-am crezut deplin stăpână pe mine. Dar când l-am văzut, mi-am uitat de tot planul meu.

– Probabil a fost la mijloc o neînțelegere gravă. Eu am lăudat totdeauna traiul pacinic din familia dumneavoastră, vorbi cu întristare doctorul.

– O ruptură, zise Ana foarte liniștită.

– Ruptură? Ce fel de ruptură?

– Nu mai putem trăi împreună.

Bătrânul făcu un pas înapoi și de mirare pentru știrea de necrezut ce auzea, și de liniștea cu care vorbea Ana, acum.

– Ei! Asta să mi-o tot spui și n-o pot crede!

– Totuși, e așa!

– Să divorțați acum la vrâsta asta? Cu copii mari, cu fete de măritat?

– Nu! Nu m-am gândit la divorț. M-am gândit numai la ruptura definitivă dintre noi. Dacă n-ar fi copiii, ar fi altceva. Dar pentru ei nu mă pot da în spectacol. De altfel, de aproape un an trăim ca și divorțați.

– Adevărat, și mai de demult! Advocatul e mai mult un fel de oaspe rar pe la noi.

– Nu numai în înțălesul ăsta, doctore!

Bătrânul se miră de îndrăzneala cu care-i descoperea un secret pe care puține femei îl dezvăluie. Dar în aceeași vreme se gândi și la alte motive ale accesului de isterie. Probabil un acces de gelozie, se gândi el.

– Poate cazul nu e atât de grav cum îl vezi încă acum dumneata. Timpul vindecă multe, îngroapă multe. O să vezi dumneata după ce va mai trece o săptămână-două. Nervii noștri iritați exagerează totdeauna realitatea. Și ei, după câte o furtună, nu se liniștesc așa de ușor.

– Îngrijorarea mea era numai pentru Anicuța. Cât mă privește pe mine și cauza dintre mine și avocat, cred acum că sunt perfect liniștită, doctore.

– Psihologia umană e plină de taine, dragă doamnă. Suntem de multe ori jocul firii noastre. Ea se revoltă și iarăși se potolește, cu timpul. În dureri sufletești nu există chirurgie. Un singur doctor există: timpul.

Ana nu mai răspunse. Știa că, în ce-l privește pe bărbatul său, ea nu are ce să mai aștepte de la timp, și nici nu mai voia să aștepte nimic. Din partea asta era liniștită, cu adevărat. Avea însă o altă mare neliniște, o deziluzie asupra sa însăși, în care doctorul nu-i putea ajuta cu nimic. Poate el bănuia această deziluzie a ei, și de aceea vorbea de scurgerea timpului... Dar nu, nu o putea bănuî! Nu intra în știința și preocupările lui, își zicea Ana.

Ea era greu deziluzionată de sine însăși. Cum și-a putut ieși astfel din fire? Cum a părăsit planul său bine conceput și fixat? Era, pentru ea, o problemă de demnitate proprie, o problemă morală...

Când începură, a doua zi, să se risipească negurile ce o încunjurau și își aducea aminte unele frânturi limpezi din cearta lor – altele rămăseseră pentru totdeauna în noapte – se îngrozi de josnicia ei, de atitudinea de mahalagioaică, de cuvintele groaznice pe cari totuși gura ei le rostise. A fost ca o femeie de la ușa cortului. Niciodată nu ar fi crezut că poate fi atât de ordinară, atât de trivială. Și ceea ce o umilea și înjosea mai mult era faptul că-i adusesese bărbatului și o sumedenie de acuze nedrepte, că exagerase fără nici o rușine, că-i tăvălise în noroi și cele câteva sentimente reale, sincere ce le cunoscuse în bărbatul său față de ea. Ba ce era mai mult, negase cu înverșunare orice bucurie, mulțumire sau satisfacție ce ar fi avut în viață alături de el... Cum a putut fi atât de neloială, de ordinară și de josnică, atât de lipsită de demnitate? Pentru a-l condamna pe el definitiv nu avusese nici o trăbuință de asemenea josnicie. Era de-ajuns motivul principal și real.

Această decădere îngrozitoare nu și-o putea ierta, de când ieșise din negura ce căzuse peste sufletul ei atunci.

Dar, ce-i putea ajuta doctorul aici? Avea nevoie de un razim pe care-l simțea, dar nu-l putea defini. Nici nu ar fi știut cum să-i explice doctorului și ce să-i ceară.

– Așadar, răspunse ea într-un târziu, de-aici încolo pe lângă domnul doctor Brudaru voi mai avea un doctor, timpul.

– Da, doamnă, da, vremea ce curge și spală. Numai ea aduce uitarea. Numai ea vindecă rănilor inimii, straniei și neînțelesei ființe care se numește om. Nădăjduiesc să nu mai ai nevoie de mine.

– Mă lași în grija colegului timpul, schiță Ana o umbră de surâs.

Bătrânul o privi întins. Era foarte slabă și palidă, cu cearcăne mari, vinete subt ochi. Pe fața ei, surâsul acela avea o tristețe de moarte.

– În grija colegului timpul și a lui Dumnezeu, dragă doamnă. Ceea ce nu înseamnă că mâne și poimâne, și poate până la Paști, nu mi-oi face plăcerea să viu să te văd.

– Foarte mulțumesc, dragă domnule doctor. Tot bun și îndatoritor, ca totdeauna.

– Dar să te ții de regimul ce ți-am dat. Carne în sânge și la fiecare masă două păhare de vin vechi. Ești prea anemiată.

– Mă voi supune poruncii, doctore. Mai ales că de-aici încolo va trebui să fiu nu numai mamă, ci și tată.

Doctorul plecase spre ieșire. Când auzi ce spune, întoarse capul, voi să spună ceva, dar nu mai zise nimic, deschise ușa și ieși.

Ana ținu într-adevăr îndrumările de regim date de doctorul. Dorea din toată inima să se simtă din nou în puteri: erau aici copiii ei cari încă nu știau nimic de catastrofă, cari nu vor trebui să afle nimic, nici în viitor, era primejdia care-i amenința fără să bănuiască nimic, primejdia de care-i vorbise unchiul său Victor Murășan. Trăbuia să trăiască, trăbuia să fie tare.

Va fi avut dreptate și doctorul. O descărcare groaznică a nervilor poate e necesară uneori. Cât ce ieșise din semiconștiența în care o zi după ceartă totul era nebulos în jurul ei, se simțise cu mult mai ușurată decât în lunile trecute. Avea senzația că-i un pom scuturat de frunze și de fructe, cu multe crengi rupte, de culesul sălbatic, dar care stă încă drept în tulpină și își înalță capul spre soare. Avea încă pentru ce trăi: aici erau copiii ei!

Ceea ce o uimea mai mult era nu numai pofta de mâncare și buna dispoziție din zilele următoare, ci mai ales stingerea oricărei urme de gelozie. I se părea inexistent bărbatul și chiar fata aceea Sonia, de care era sigură că-i va scoate ochii sau că va mutila-o în vrun chip. Cei doi nu o mai interesau. În izbucnirea ei vijelioasă s-a scuturat de amândoi. Erau lepădați undeva în necunoscut. Își spunea că, posibil, dacă ar fi putut urma planul ei, ar fi fost mai rău. N-ar fi putut uita dintr-o dată nenorocirea și pe cei care i-au cauzat-o, și gelozia poate ar fi ros-o ani de zile.

Așa, s-a scuturat dintr-una de toate. Iarăși avea dreptate doctorul cu îndelungată experiență: «Suntem de multe ori jocul firii noastre. Ea se revoltă, ea se potolește.» N-a spus doctorul Brudaru așa? «Da, își zicea Ana, el a mai adaos un factor: timpul. Timpul! Dar eu n-am avut nevoie de scurgerea vremii. M-am scuturat dintr-o dată de toate! Sau mă înșel?»

Când era prinsă de astfel de gânduri, într-o clipă își zicea: «Poate tot are dreptate doctorul. S-a scurs și între ceartă și ziua de azi... cât s-a scurs?»

Și atunci avu limpede senzația că s-a scurs multă vreme... poate o vecinicie. Simți că ea cea de azi nu mai era nici Ana dinaintea traiului rău în casă, nici Ana din toamnă până la ceartă, nici Ana din ceasurile acele negre, ci o Ană nouă. Scuturată de furtună, i s-au rupt crengi, s-au dezrădăcinat unele rădăcini ale vieții sale, și a mai rămas numai cu unele. Da, era o ființă nouă, și se scursese o vecinicie între ea cea de altădată și cea de azi. Poate din acest motiv se simțea mai liberă, mai ușoară.

Se întrema vizibil cu fiecare zi spre marea bucurie a copiilor, dar de un vierme încă nu putea scăpa: «Cum a putut cădea așa de jos? Cum s-a putut purta așa de ordinar, să ajungă până la minciuni pe cari să le arunce în fața avocatului?» Conștiința aceasta o umilea încă în sine însăși și în fața copiilor, deși ei nu știau nimic, căci nu auziseră decât strigăte și larmă mare când intraseră în casă. Îi părea ciudat că acum nu mai simțea nici o rușinare în fața lor pentru gelozia ei la asemenea vrâstă. Nu-și dădea seama că sentimentul acesta de eliberare izvora din faptul că gelozia i se stinsese în suflet o dată cu izbucnirea aceea și nu mai avea motiv de rușinare, cum avea pentru sentimentul josniciei care era încă viu în sufletul ei.

Se simțea mai tare cu fiecare zi, numai din când în când o încerca senzația că e groaznic de săracă. Uneori o apuca spaima la atingerea de gheață a acestei senzații și căuta să o alunge. «O ființă nouă și foarte săracă! Ce va mai fi și asta?», se întreba ea. Și credea că din pricina sentimentului josniciei ei în care se lăsa târâtă.

«Am să consult pe unchiul Anton, el s-a adâncit toată viața în problemele sufletești», își zisese ea.

Și în ziua de Florii făcu o vizită profesorului pensionar.

În viața ei de până acum îi făcuse de multe ori confidențe unchiului său Anton. El era mai la îndemână decât unchiul Victor, față de care, de asemenea, n-a avut nici un secret. Încă de mică, subț scutul mamei sale, și apoi mai târziu, după ce crescuse, era mai intimă cu acești doi decât cu tatăl său, doctorul, care în copilărie o cam speriasc cu neatențiunile lui.

Cu unchiul Anton avusese dese consultații mai ales în primii ani după căsătorie, când ar fi voit să pună frână lui Crețu în marea lui lăcomie după câștig. La sfaturile unchiului său ajunsese să se resemneze, să se «mulțumească cu cât îi putea da viața cea din afară, să nu ceară de la alții fericirea, căci fericirea nu ne-o putem da decât noi înșine, cu viața noastră interioară, peste care singuri suntem suverani. Fericirea numai noi ne-o putem da și numai noi ne-o putem pierde prin dezechilibrul vieții noastre interioare. O altă persoană, fie chiar tovarășul de viață, e o ființă aparte și rămâne o ființă aparte, orice am face, nu o putem contopi nici dizolva în noi înșine. Rămâne, în definitiv, un străin pentru noi, cu gândurile și dorințele lui. Fiecare om e singur în lume, oricât ar trăi în familie sau în societate, și singur trebuie să se descurce întru toate împrejurările. În clipe grele nu poate cere ajutor decât de la sine însuși, de la echilibrul său spiritual. Și acesta trebuie păstrat mai presus de toate prin armonia dintre faptă și conștiință. Asta-i toată tăria și toată fericirea omului cât o poate avea pe pământ!»

Mergând în ziua aceea de Florii spre locuința unchiului său, într-o suburbie depărtată a orașului, Anei îi veneau mereu în minte, când una când alta din aceste sentințe ale unchiului său Anton. Se mira că le mai știe, căci nu se mai gândise la ele din primii ani ai căsătoriei. După ce se resemnase cu bărbatul așa cum era și intrase în viața obicinuită, rar îi mai veneau în minte. Ca și când ar fi apucat pe drumul cel bătut și nu mai avea nevoie de nici o călăuză.

Dar acum nu numai îi țâșneau din memorie, ci își aducea aminte și de prilejul cu care i-a rostit fiecare lucru de care se minuna și se și bucura.

Pe unchiul Anton îl află în halat și papuci, cu ochelarii încălecați pe vârful nasului, citind într-o carte latinească.

Când o văzu pe deasupra ochelarilor, se ridică de pe scaun înviorat.

– Uite, frate, uite, cine să vină la mine! Și chiar în ziua de Florii! Mare praznic pentru mine! Dar ce, parc-ai fost bolnavă? – o întrebă privindu-o mai de aproape.

– Am fost puțin. Am stat patru zile în pat după porunca doctorului Brudaru*.

– Doctor bun, draga mea, om cu mare și îndelungată experiență. În medicină, ca, de altfel, în toate, adevărata universitate este experiența.

– Totuși, dragă unchiule, este un domeniu în care el nu-mi poate ajuta, și chiar din acest motiv am venit la dumneata.

– Auzi-auzi! Se poate să știu eu mai mult ca doctorul Brudaru?

Bătrânul o privi pe deasupra ochelarilor cu o oarecare neliniște.

– Ia loc, te rog. Nu acolo lângă fereastră. Cam trage, căci nu se închide bine. Aici pe divan, te rog. E cam hodorogit, nu-i vorbă, dar aici în capătul de către masă este încă un loc cu arcurile bune.

– Oriunde, unchiule dragă.

– Știi tu, fata mea, lucrurile sunt ca și oamenii: se uzează tocmai în funcțiunile pe cari le folosești mai mult. Înțeleg ființa noastră materială. Funcțiunile spirituale, dimpotrivă, cresc pe măsură ce sunt folosite. Dar și ele numai până la un loc, până la o vreme. Pe urmă vine și bătrânețea lor, pentru că în lumea asta totul e trecător.

– Până acum cred că dumneata nu ai de ce te plânge, unchiule. Văd că citești și acum cu vechea dumnitale pasiune.

– Pasiunea mai este, dar ochii au slăbit. Ar trebui să-mi mai schimb ochelarii. Totuși, și pasiunea e în scădere.

– Ce citeai? Văd că-i latinește.

– Citeam din Seneca, ai auzit de el?

– Un filosof latin, cât mi se pare.

– Da. Se zice că-i un filosof păgân. Dar eu aflu în el foarte multe gânduri și raționamente creștine. Am ajuns de mult să cred că adevărul e unic și că în toate timpurile rațiunea omenească îl

* În ms.: *Brudariu* (n. ed.).

caută și îl apropiază la fel, prin aceleași mijloace. Rațiunea omului nu se schimbă, nici inima lui, oricâte culturi ar trece peste ele. În temeiurile vieții, ea rămâne mereu așa cum a ieșit din mâna ziditorului.

Își duse un deget la frunte.

– A, dar ce stau eu să-ți spun! O dulceață de piersici n-ai lua? Am una delicioasă.

– Mulțumesc, unchiule, cu plăcere. Știu că ai dulceturi rare. Dar de unde s-o iau?

– De nicăiri. Te servesc eu imediat.

Bătrânul se ridică cu fața luminoasă și trecu cu pași mărunței în camera vecină. Se înapoie în grabă, cu o tavă, cu tot ce trebuia.

– Iau și eu o linguriță, zise el servindu-se după Ana. Aromă ei îmi aduce aminte de vară, de vie, de copilărie!

– Ah, da! Via ce-o aveai în Prisăceni!

– O mai avem și acum. Îți mai aduci aminte de ea?

– Doamne, cum să nu-mi aduc aminte, când unchiul Victor mă ridica în căruță alături de mama, și porneam. Îmi părea că mergem la capătul lumii, nu mai făcusem drum așa de lung cu căruța.

– Da, e cam departe, dar tot n-am vândut-o. Frate-meu ține și acum foarte mult la ea.

– Nu-i mirare. Mama nu s-ar mai fi mișcat de la poalele ei, din umbra pomului. Frumose vremuri au mai fost acele, unchiule Anton!

– Hei, draga mea, vremile sunt mereu aceleași, numai omul se schimbă, se uzează. Antenele cu cari prindem farmecul existenței se tocesc de la o vreme. Dar nu-i nimic, fata mea! Alte antene tinere se nasc și adulmecă în lume, și bucuria de a trăi rămâne în felul acesta vecinică, și frumusețile vieții nu rămân niciodată zadarnice.

– Da, e adevărat, noi ne schimbăm mereu, uneori de la o zi la alta, răspunse cu vocea scăzută, cu un nor ușor de tristețe pe frunte Ana.

Apoi se mișcă deodată pe scaun, avu un gest ca și când ar fi voit să îndepărteze câteva şuvițe de păr de pe frunte, deși nu era nici una, și zise:

– Chiar despre o astfel de schimbare vreau eu să te consult pe dumneata, unchiule. Mi-am dat seama că doctorul Brudaru* nici nu m-ar fi putut lămuri, nici nu mi-ar fi putut da un sfat.

– Ei, ei! Numai neștiinței doctorului datorez eu deci bucuria de a te vedea la mine!

Vocea lui păru întristată o leacă, dar începând să asculte pe Ana, îi trecu îndată mica supărare. Ana își vărsă tot sufletul înaintea lui, povestindu-i amănunțit tot ce s-a petrecut între ea și bărbatul său de când a început să li se strice traiul în casă. Ca și alte dăți fu de-o sinceritate desăvârșită.

În vreme ce povestea, pensionarul o ascultă întâi cu mare interes, apoi de la o vreme închise pleoapele și rămase nemișcat în toate liniile feței, ca și când ar fi știut ce va urma până la sfârșit.

Urmă o tăcere îndelungată. Pensionarul nu-și ridică pleoapele, respirația lui era ușoară și regulată ca la un om care doarme, și Ana, o leacă ofensată, se gândi nu cumva doarme unchiul său. Dar când neliniștea ei începu să crească, auzi un oftat adânc, și bătrânul deschise ochii. Erau puțin umezi, și plini de o mișcătoare duioșie.

– Așadar, nici tu n-ai fost cruțată de ceea ce se întâmplă, din nenorocire, în atâtea familii. Sunt foarte trist aflând toate acestea, fata mea! De obicei, astfel de nenorociri se abat mai devreme asupra familiilor, până sunt soții mai tineri, până nu li se aleg bine drumurile vieții pentru fiecare. La vârsta voastră, oameni cu copii mari, și mai greu, și mai neplăcut, mai penibil. Și crezi că ruptura dintre voi e definitivă?

– Așa simt, unchiule. Ce ar mai putea interveni pentru împăcare?

– Poate avocatul să nu fie chiar așa de vinovat cum l-ai crezut tu. Poate n-are legături mai serioase cu ființa aceea.

– Nu știu ce legături are, dar pentru mine e de-ajuns că pentru ea de-un an s-a înstrăinat cu totul. De altfel, în cearta mare ce am avut-o el mi-a spus că-i place de fata aceea, că e o femeie extraordinară, cum n-a mai întâlnit alta în viață.

– Poate l-ai rănit tu cu vorba prea tare și te-a rănit și el din răzbunare. În certe grele, se-ntâmplă.

– Nu, unchiule, el a spus adevărul pe care eu îl simțeam aproape de un an. Ruptura între noi e definitivă.

* În ms.: *Brudariu* (n. ed.).

– Draga mea, un divorț între împrejurările, în situația voastră, e ceva nespun de greu, după părerea mea.

– Dar nu mă gândesc la divorț. Vreau numai să-ți spun că el, ca bărbat pentru mine, nu mai există, că rămâne simplu tatăl copiilor mei. Iar eu nu mai sunt altceva decât mama lor.

– Înțeleg, înțeleg! Ești dar tot fata cuminte pe care am știut-o. Îmi pare bine. Înțeleasă astfel, ruptura definitivă eu cred că e firească și logică, afară de cazul când tu te-ai fi înșelat și...

– Nu m-am înșelat, unchiule.

– Și afară de cazul când nu ai regreta. Nu-i bine să faci nimic împotriva conștiinței tale.

– Ce să regret, unchiule? întrebă Ana nedumerită.

– Doamne sfinte, dar ai trăit o viață cu el; să rupi așa, dintr-o dată, toate punțile, va fi greu. Cum să spun, ar fi prea mare pustiul din tine. Cred că ai rămânea deodată săracă-săracă, în mijlocul tuturor bogățiilor voastre.

Ana privi uimită la unchiul său și un nod amar i se ridică în grumazi.

– Da, unchiule, zise ea abea auzit. Pustiul acesta l-am simțit, am trecut prin el.

– Și-l vei mai simți, și vei mai trece prin el. E un lucru firesc. Nu poate face cineva ușor cruce peste o viață...

– Poate să ai dreptate, unchiule, dar cred că-mi va fi mai ușor să trec dintr-una peste toate decât să ajung la același rezultat după alte chinuri îndelungate. Căci, e sigur, el nu se va mai întoarce la mine. A pornit pe un drum de pe care nu mai poate fi întoarcere. Mă gândesc că poate e destinul lui.

– Destin! Nu există destin, fata mea! Sunt numai pasiuni cari ne pot duce la catastrofă dacă nu avem destulă putere să le oprim. Pasiunile răstoarnă echilibrul sufletesc, dacă nu le stăpânim.

– Dar el e dus acum de o asemenea pasiune. Și dumneata știi cât de mult m-am zbatut eu în primii ani de căsătorie să-l abat de la o altă patimă a lui, pornirea aceea scârboasă, aproape animalică, de-a aduna avere. Voința lui nu s-a frânt, voința mea nu l-a putut abate din drumul lui. Sunt sigură că nici acum nu-l va abate.

– Totuși, atunci te-ai luptat, ai încercat, te-ai împotrivit, l-ai judecat. Acum însă te dai bătută de la început.

– Simt că ar fi zadarnic. De altfel, în cazul de-acum n-aș putea lupta ca atunci, unchiule.

– Pentru ce?

– Aș prea sângera în fiecare clipă. Acum e vorba de ceva ce taie adânc în viața mea; la patima lui dintâi nu era amestecată însăși viața mea. Da, nu eram mulțumită cu el, voiam mai mult suflet, mai multă inimă. Îmi dorisem un bărbat care să nu vadă și să nu simtă numai pământul. Unul alături de care să mă pot înălța în lumea întrezărită de mine. Totuși, patima lui pentru avere nu intra în însăși viața mea, în vreme ce ceastalaltă...

– Hm! Mi se pare că ai dreptate, fata mea. Totuși, o ruptură definitivă ți-ar putea aduce mai târziu regrete. O încercare de restabilire a relațiilor poate tot ar fi necesară... Hm! dar poate eu nu înțeleg tot... E adevărat că sunt ceasuri în viață, și în alte domenii ale sufletului când ai certitudinea că la o anumită atitudine, la o anumită convingere, nu te mai poți întoarce niciodată. Că e depășită, și este depășită fără ca regretul sau deziluzia să te ucidă. Poate ești și tu într-un asemenea ceas.

– Da, unchiule, răspunse Ana hotărâtă.

– Numai cât, în ceea ce-ți spun eu, deziluzia nu te ucide, fiindcă ceea ce părăsești e depășit de ceea ce vezi nou, de noul adevăr ce-ți strălucește înaintea. În vreme ce tu... la vrâsta ta... Hm! Ce punct nou strălucitor poți vedea în viitor? Și fără asta să știi că nici un om sensibil și gânditor, cum știu că ești și tu, nu poate trăi.

– Am copii, unchiule!

Bătrânul tăcu și lăsă să-i cadă încet pleoapele. Rămase multă vreme așa, ca și când s-ar gândi departe în trecut.

– Da, copiii, fata mea, ai dreptate. Vezi, eu, omul singuratic, nu m-am gândit la asta! Da! Copiii! Ai un punct strălucitor în viitor.

– Apoi mai este ceva important, unchiule...

– Ce mai este?

– El nu mi-a dat ceea ce mă așteptam în viață de la un soț pe care-l luasem din iubire sinceră.

– Știu, știu! A fost un om de-un realism crud. Brutal chiar. Tu ai fost o fată cuminte și de la o vreme te-ai resemnat, te-ai împăcat cu ceea ce-ți poate da viața. Dacă ai fi din nou în primii ani ai căsătoriei, ți-aș da și acum același sfat. Căci idealul nu-l atinge existența muritoare. Totuși, cred că el ți-a dat tot ce a avut.

Inima lui a fost strâmtă, cu adevărat, dar cred că nu a împărțit-o cu altă femeie.

– Așa este, unchiule.

– Și liniștea și mulțumirea în casă, și în familie, ți-a dat-o. N-a fost bețiv, nici cărțaș, a tras și el greu în jugul lui, a fost în felul lui un om cinstit.

– Așa este, unchiule, răspunse Ana cu ochii umezi.

– Vezi tu, fata mea, a avut și însușiri cari ți-au ușurat existența dacă nu te-au putut face fericită. Ai trăit în ele, le-ai trăit oarecum tu însăși. Te-ai obicinuit cu ele. Ce va fi acum când vrei să le arunci la o parte pe toate, să te dezbraci de ele? Nu va veni regretul, nu va veni pustiul prea înghețat? Pentru că e nevoie să cunoști un adevăr pe care eu l-am experiat de mult: binele nu-l poți desființa prin nici o măsură, prin nici o apreciere sau sentiment ulterior. El rămâne în ființă și încă având însușiri magnetice. Binele, chiar o fărâmbă să fie, rămâne nemuritor. El e vecinic. Cu răul e altceva. Răul poate fi uitat, poate fi desființat, pentru că el în esență nu există, ci numai ca o abatere de la bine.

– Nici nu vreau să uit ce am avut bine de la el. Am crezut într-o clipă că pot uita totul. Să pun crucea pe trecut, cum ai spus dumneata. Am și încercat să desființez partea de bine ce mi-a dat în viață, în revolta mea. Dar binele ce mi l-a dat s-a contopit în viața mea, a ajuns o parte din mine însămi, nu m-aș putea scăpa de el decât scăpând de mine însămi. Dacă vie fiind, m-aș dezbrăca de tot ce a fost, aș ajunge prea săracă, aș intra în pustiul de care ai pomenit dumneata, și pe care l-am simțit și eu. Și îl mai simt de câte ori vreau să fac cruce peste trecut.

Pensionarul o asculta cu mare atenție. Ochii săi aveau străluciri nouă.

– Ei, fata mea, de asta mă tem eu: regretul. O deziluzie vine și trece când nu lasă în urma ei regretul.

– Nu va fi regret, unchiule! Ce am avut bun de la el, duc cu mine mai departe în viață. Ce n-am avut nu mai e important acum când el a plecat singur pe drumul lui. Chiar aici și acum ajung să-ți cer lămurirea pentru care am venit la dumneata.

Din privirile pensionarului se vedea că nu o înțelege.

– Iată ce este, unchiule! Ruptura noastră este definitivă. Voi putea-o suporta fără regret de dragul copiilor și a onorabilității

amiliei noastre. Dar ceea ce nu pot suporta e un sentiment de josnicie care nu mă mai părăsește.

– Josnicie?

– Da. Mă simt așa de umilită și neputincioasă numai pentru că am putut cădea așa de jos, așa de adânc.

– Despre ce cădere vorbești? o întrebă nedumerit pensionarul.

– În cearta groaznică pe care am avut-o cu el am căzut într-o josnicie de care nu m-am crezut niciodată capabilă. I-am aruncat în față, ca cea din urmă mahalagioaică, tot ce mi-a venit în gură. Acuzele cele mai murdare. Am și mințit cu strășnicie. N-am mai recunoscut nici un bine ce am avut de la el, în furia mea am voit să distrug tocmai binele de care spui că nu poate fi desființat. I-am spus că el pentru mine nu a fost decât o nenorocire de când l-am cunoscut. Am exagerat și am mințit cu patimă și cu plăcere cutremurătoare. Ar fi fost de-ajuns pentru ruptura definitivă, femeia aceea. După vizita unchiului Victor mi-am și făcut planul să isprăvesc cu el «la rece», fără scandal, dar cu inima zdrobită. Și lucrurile s-au petrecut cu totul împotriva planului meu. Când l-am văzut, m-a cuprins o furie care m-a luat în stăpânirea ei și nu mai m-am putut opri. M-am purtat josnic cu el, unchiule, josnic și murdar. Ce deosebire mai este între mine și o țigancă de la ușa cortului? Puteam să-i arunc în față numai lucrurile adevărate! Ce m-a cufundat atât de adânc în mocirlă? Iată, sentimentul acestei josnicii mă paralizează. Mi se pare mereu că nu mai sunt eu, și mi-e scârbă de mine. Iată singurul lucru pe care-l regret și care mă umilește adânc. M-am știut mereu altfel de femeie. Mă simt ca paralizată de când am început să-mi dau seama de josnicia mea care atunci m-a satisfăcut așa de adânc.

Bătrânul a ascultat cu interes, emoționat chiar.

– Da, răspunse el, orice om pe care îl mustră greu conștiința, e slab și neputincios. Noi nu suntem tari decât câtă vreme ne păstrăm echilibrul sufletesc. Aducându-i învinuiri nedrepte, tu ți-ai pierdut acest echilibru.

– Dar pentru ce i-am adus și acuze nedrepte când planul meu era cu totul altul?

– Cred că din motivul că l-ai iubit, și s-a trezit în tine gelozia.

– Gelozia? Da! O gelozie groaznică! Îmi venea să mă omor.

– Iubirea e o virtute și ea nu poate face nimănui rău, nici nu poate ajunge la josnicie. Dar gelozia e o patimă, fata mea. Și o patimă mare întunecă totdeauna rațiunea. Iubirea este dăruire, patima este egoism. Gelozia e în esență un egoism furios, care încearcă să distrugă tot ce-i bun în altul, iar pe sine să se împodobească cu toate virtuțile. Așa ai făcut și tu, desigur!

– Așa, unchiule, și de când m-am trezit la realitate, nu mă mai părăsește sentimentul acestei josnicii.

– E zadarnic acum orice regret, și nici nu e logic. Tu n-ai mai fost responsabilă de ceea ce i-ai aruncat în față, o dată ce te-ai lăsat în voia geloziei, a patimei.

– Mi-am spus și eu așa, și totuși nu mă pot liniști. Îmi pare mereu că am căzut de pe un pedestal foarte înalt.

– Nu e o părere, ci o realitate, de aceea nu te poți liniști. E nevoie să ajungi la convingerea că e o realitate, de care însă nu ești responsabilă. Responsabilă ești că te-ai lăsat dusă de o patimă, nu de ce-ai făcut luată de acea patimă.

– Dar n-am voit să fiu dusă de patimă.

– Am înțeles eu asta! Așa se întâmplă cu toate patimile mari. Voința se anihilează. De aceea echilibrul sufletesc nu se poate păstra decât stând în calea patimei de îndată ce o simți că-și ridică capul. Cred că gelozia ta n-a izbucnit în clipa certei.

Ana rămase un răstimp tăcută.

– O, nu! Trăbuie să recunosc! Viermele a început să roadă mai ales din toamna trecută.

– Și tu nu l-ai oprit. N-ai încercat o explicare cu bărbatul tău de la început.

– Dar nu aveam nici o probă decât purtarea lui tot mai rece cu mine... Și... și mai voiam să nu aflu nimic, să rămân la bănuielele mele.

– Da, și în vremea aceasta gelozia ta a crescut mereu. Hm! Zadarnic ți-ai făcut mai pe urmă planul acela «la rece» pentru explicarea dintre voi. Patima s-a înrădăcinat în tine și stătea ascunsă când ți-ai făcut minunatul plan... Nu e nimic deosebit: așa se petrec lucrurile cu toate patimile, fata mea. Răul se strecoară în noi pe încetul și prinde rădăcini. De aceea în viață trebuie să ne împotrivim răului de când dă cele dintâi semne de apropiere. Nici virtutea nu se naște instantaneu, nici patima, păcatul. Vai, cât de

complicate și misterioase sunt cauzele binelui și ale răului! E nevoie să fim într-o continuă veghe!

– Dar o patimă m-a putut înjosi așa de greu în ochii mei proprii?

– Orice patimă mare înjosește totdeauna pe cel ce are o conștiință trează, sensibilă. Este ceva în noi, însăși ființa noastră cea mai intimă, care privește mereu în soare, hrănindu-se din lumină. Virtutea e lumină, păcatul e întunec. Virtutea ta, resemnarea cu bărbatul tău așa cum era, cu ce-ți putea da, ți-a ajutat să duci o viață liniștită și onorabilă până acum. Virtutea e rodnică în bine. Gelozia te-a coborât până la a nu te mai recunoaște pe tine însăși și a distrus tot. Patima e totdeauna distructivă, nu creatoare. Nu tu, cea adevărată, ai fost josnică, dovadă mustrarea ta de conștiință, sentimentul josniciei de care nu poți scăpa. Nu tu, ci gelozia. Gelozia, ca multe patimi mari, nu e numai josnică, ci poate ajunge și ucigașe de om, cum se întâmplă de atâtea ori în viață.

Ana se gândi un răstimp.

– Dar bine, unchiule, gelozia e obicinuită în iubire, când iubirea e sinceră.

– Tot așa de obicinuită, e adevărat, ca și furtul și răpirea în pornirea de câștig cu orice preț, ca și escrocheria sau șantajul; tot așa de obicinuită ca și mânia și furia oarbă în ucidere; ca și ambiția nebună în cel care parvine cu orice preț. Dar cine nu va recunoaște că toate aceste porniri obicinuie sunt josnice, rele mari și aducătoare de mari nenorociri!

– Dumneata crezi că și gelozia e un sentiment tot așa de josnic?

– E destul să privești urmările ei. Eu... eu, de, nu am fost căsătorit. Cred însă că gelozia e un mare egoism, ca orice patimă.

– Explică-mi, te rog! insistă Ana cu înfrigurare.

– Poate-ți mai amintești, draga mea fată, cum îți spuneam la începutul căsătoriei tale, și în primii ei ani. Un om nu poate fi contopit într-altul. Fiecare om e, în esență, un singuratic, fiindcă este o ființă aparte, deosebit de toți ceilalți oameni. A pretinde ca cineva să fie al tău, cu totul al tău, să treacă oarecum în tine însuși, e o absurditate, căci e o imposibilitate naturală. Se poate întâmpla ca în marea iubire sau în marea prietenie, după cari însetoșem cu toții, să ne pară uneori că doi suntem unul singur. Dar în realitate

nu poate fi așa. Personalitatea omului nu se anihilează în altă personalitate. Rămâne distinctă, și își duce și o viață aparte... Înțelepții spun că numai Ființa Supremă ne poate anihila după cum tot ea ne-a creat. Gelozia e, în esență, un crud egoism care vrea ca eu să fiu tu, și tu să fiu eu. Iubirea mare e însă totdeauna capabilă să se desfacă de acest egoism, să ierte, să uite, să rabde cel puțin. Iar după câte știu de la tine, iubirea ta nu a atins asemenea culmi.

Ana îl privi zăpăcită. Părea că nu-l mai poate urmări. Era obosită.

– Dar cum să scap eu, unchiule, de acel sentiment al josniciei?

– Există un singur drum: recunoașterea, mărturisirea, căința. E neapărată nevoie să ai o explicare cu bărbatul tău, în care să-ți retragi și să regreți acuzele nedrepte ce i-ai adus, exagerările, brutalitatea purtării.

– O explicare cu el? După câte s-au petrecut între noi? E imposibil, unchiule!

– Totuși, alt drum nu cunosc, și după convingerea mea, nu există. Partea de bine ce ți-a dat-o în viață n-o poți distruge, și ofensa ce i-ai adus-o ei te va urmări mereu, paralizându-ți voința.

Ana se ridică, gata de plecare.

– Poate o explicare în scris, unchiule...

– Fie și în scris, dacă nu se poate altfel.

– Nu mai pot avea verbal nici o explicare cu el.

– Fie și în scris, fata mea, răspunse pensionarul, strângându-i cu afecțiune mâna întinsă.

Când Ana părăsi camera, adause:

– Și vezi, draga mea fată, nu-ți mai uita atâta vreme de bătrânul tău unchi...

– Nu-mi voi mai uita!

Pensionarul Anton Murășan se duse la fereastră și se uită după nepoată-sa până dispăru la o cotitură a uliții strâmte.

Îi observă mersul hotărât, ținuta dreaptă și se mai liniști. Evenimentul acesta din viața Anei îl duse în grea încurcătură și fu pentru el o mare lovitură. Pricepea el sufletul unei femei? Cu iubirea se petrec lucrurile în același fel ca și cu alte sentimente omenești?

Reluă volumul din care citise, dar rămase multă vreme cu el deschis, fără a mai întoarce o foaie...

Pentru ce nu-l informase fratele său Victor dacă a fost în oraș? Era mare lucru să fi venit și pe la el? A aruncat bomba și a plecat. El însă era aici în oraș, ar fi putut să-i dea un sfat, să-i fie reazim Anei... Dar n-a știut nimic.

Sau, doar, fratele său cunoaște pe nepoată mai bine decât el? Știa că ruptura va fi definitivă, și afla de prisos orice intervenție? Voia, poate, într-un fel, să se răzbune, să-i plătească lui Crețu, pentru că nu-l putea suferi? «Dar avocatul nici cu mine n-a fost mai afabil», își spunea pensionarul. Sau cunoștea Victor mai bine firea avocatului? Știa că chiar dacă Ana ar fi fost gata pentru o încercare de împăcare, el ar fi respins-o?

«Hm! În Crețu a fost mereu ceva ascuns. Încordarea aceea continuă, în care i-a fost prinsă existența, avea dedesubturi. Vor fi răbufnit acum? Oricum ar fi, pentru copii ar fi mai bine să se împace. Dar probabil că nici Ana nu va mai fi în stare, după cât o cunosc. Cel puțin dacă ar răuși să se poarte așa ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. Altfel, pentru copii ar fi un dezastru.»

Gândurile nu-l lăsară încă multă vreme să se cufunde iar în Seneca... «Cu cât e mai ușor, totuși, să trăiești singur în lume. La tot cazul nu noi singuraticii suntem eroii existenței.»

XXII

Pentru întâia oară de când era căsătorit Ion Crețu nu făcu Paștile în familie. O telegramă adresată lui Benedict îi anunțase din Joia Mare. La primirea ei, toată familia răsuflă ușurată: copiii, cari se temeau de izbucnirea unei noi certe, și Ana care încă nu se putuse hotărî să urmeze sfatul unchiului Anton, cel puțin sub forma care-i păruse mai acceptabilă: să-i scrie.

Totuși, sărbătorile fură departe de celelalte când era și tata în mijlocul familiei. Ușurarea pe care o simțiră copiii se schimbă – în cele trei zile de praznic – în tristeță grea, în plictiseală apăsătoare.

Nici unul dintre ei nu bănuia că cearta aceea fusese începutul rupturii definitive dintre părinții lor. Totuși, îi indispusese și-i îngrijorase continuu, după ce mai întâi îi speriasă. Deși, din toamnă, înțeleseseră cu toții schimbarea grea și compătimiseră instinctiv pe mama lor, totuși, cearta aprinsă dintre ei, prin neobișnuință, căzuse asupra lor ca o bombă.

În cele trei zile de praznic, Ana – după impresia ce le-o făcu – se purtă vitejește. Voia să nu arate prin nimic lipsa tatălui lor, începând prin a-l scuza, spunând că se va fi dus la Sinaia sau Predeal, ori poate chiar la vila din X să se odihnească în singurătate. Pregătise ca de obicei toate bunătățile de Paști, de la ouăle roșii până la cozonac, și oala de varză cu sarmale, care în casa lor nu lipsea nici la Crăciun, nici la Paști. Pusese la o parte buteliile cu vin superior.

Dar bunătățile nu avură trecerea ca în alți ani. În trei zile abea, două butelii de vin fură deșertate; și mai mult de Benedict și Ana. Fetele abea gustară. Oricât își dădea Ana silința să fie totul ca de obicei, nu reușea. Uneori, ea însăși avea senzația că pierduse ceva

și se apuca să caute prin casă, până când își aducea aminte că lucrul căutat era la locul lui și că nici nu are nevoie de el.

A doua zi urcară la etaj profesorii chiriași Stratilat și Alecu Popescu – al treilea, domnul Săndulescu plecase de sărbători la un frate – să-și prezinte felicitările cum făceau în fiecare an de când locuiau aici și rămâneau de sărbători în oraș.

De data asta se prezentară și felicitară parcă mai oficial. Familiaritatea dintre ei și familie, accentuată în timpul din urmă, se risipise.

Ciocniră ouă roșii cu copiii și cu Ana, băură câte-un lichior, schimbă câteva cuvinte de curtoazie și plecară. Le spusese portăreasa încă de joi că avocatul nu va veni de sărbători. Ea auzise larma sfezii aceleia, care pătrunsese până jos, când servitoarea deschidea vro ușe, îi mai povestise și fata, și apoi îl văzuse plecând pe avocat. Portăreasa bănuia cauza lipsei stăpânului, dar nu avusese curajul să-și spună bănuiala celor doi profesori.

Totuși, îndată ce dădură cu ochii de membrii familiei, ei simțiră jena, stingherirea în care se aflau și se grăbiră să iasă, deși Alecu Popescu ar fi dorit să schimbe câteva vorbe cu Iustina, căreia în vremea din urmă îi făcea o curte tot mai stăruitoare. Dar nu putu prinde nicicum privirile fetei. În schimb, Anicuța se uită la el pe furiș de mai multe ori, fără ca cineva din cei prezenți să bage de seamă. Singură ea se gândi, dintre toți, să-i petreacă până la capătul scărilor.

Ana le explică și lor în același fel ca și copiilor lipsa bărbatului: «are nevoie de liniște și singurătate fiind foarte obosit. Nu-i vorbă, le venea greu la toți, dar ce puteau face?»

A treia zi de sărbători fu puțin mai înviorată de vizita unchiului Anton. Nu avea obiceiul să-i felicite de Paști, și peste tot să vină în familie când avocatul era acasă sau când nu era invitat. Dar acum venise «să-i întoarcă Anei vizita de la Florii».

Vorbiră de unchiul Victor, de satul lor de baștină, de grădină, de moară, de viscoalele din iarnă și de câte alte amintiri.

Pe urmă, pensionarul se retrase într-o cameră cu nepoată-sa.

– Ai văzut? Nici de Paști n-a venit acasă. N-am spus eu că ruptura e definitivă și că din partea lui rămâne așa chiar când eu aș încerca o împăcare așa de suprafață, pentru copii. Căci alta nu mai poate exista între noi. Cu cine să te explici? Dumneata ai

spus că ar fi nevoie de o explicare, sau mai bine de a-mi recunoaște eu nedreptatea ce i-am făcut cu unele din acuzele și exagerările mele.

– Și susțin și azi ce ți-am spus la Florii. Indiferent de purtarea lui, purtarea ta trebuie să fie ireproșabilă. Nu ne este îngăduit să trăim cu o mustrare de conștiință în suflet. Sau nu te mai muștră conștiința? Ai scăpat de sentimentul acela de josnicie despre care mi-ai vorbit?

– Nu, n-am scăpat. Dar eu acum nu făceam aluzie la el, ci la posibilitatea de împăcare de care mi-ai vorbit dumneata. Cred că ești convins și dumneata acum că nu se mai poate. Dacă el pentru copiii lui n-a fost în stare să vină de sărbători acasă, însemnează că nu se mai abate din drumul lui. Dumneata știi că el a ținut totdeauna la copiii lui.

– Dar pentru ușurarea ta, era nevoie să faci ce ți-am spus. Să-i fi scris, dacă n-a venit acasă și nu ai avut prilejul să-ți faci altfel mărturisirea ta.

Ana tăcu un răstimp.

– M-am gândit la asta, unchiule. M-am gândit că mi-ar fi mai ușor să-i scriu. Am și încercat de câteva ori, mai ales după ce i-a telegrafiat lui Benedict că nu vine de Paști.

– Și pentru ce n-a mers?

– Nu pot. Ar fi o mare umilire din partea mea. El e începutul răutăților, eu sunt cea nenorocită de el, și tot eu să vin acum să-i arăt că regret exagerările din acuzele ce i-am adus? M-aș simți prea umilită. Și mai este ceva...

– Ce mai este?

– Ar putea crede că ce fac eu e un început pentru împăcare.

– Așadar te-ai simți umilită să faci o faptă bună! Hm! Hm! Și chiar acum de Paști! N-ai auzit cum s-a cântat în biserică? «Să iertăm toate pentru înviere și unul pe altul să ne îmbrățișăm și să zicem fraților și celor ce ne urăsc pe noi»...

– Vai, unchiule dragă, dumneata îmi ceri prea mult. Cum să uit? Cum să iert?

– Da, e adevărat! Pentru iertare și uitare e prea devreme. E nevoie de scurgerea timpului. Noi suntem stăpâni numai pe viața noastră spirituală nu și pe cea emotivă. Dacă nu poți încă ierta și uita, poți în schimb să-ți recunoști greșeala, nedreptatea ce i-ai

făcut. Că însuși actul acesta e împreunat cu propria umilire, e adevărat, dar ce să facem? Alt drum nu ne este deschis pentru a scăpa de muștrarea conștiinței, pentru a ne recâștiga pacea lăuntrică, echilibrul sufletesc. Iar umilirii proprii, i se opune din răspuțeri mândria, superbia omului ne oprește mărturisirea vinei.

Bătrânul închise ochii și rămase nemișcat, ca și când s-ar fi gândit adânc.

După o vreme, Ana întrebă:

– Mai poate exista în mine mândrie după cele ce s-au întâmplat? Crezi, unchiule?

Anton Murășan deschise ochii și o privi cu blândețe.

– Da, cred. Ai și spus însăși că te-ai simți prea umilită de mărturisirea vinei tale. Mândria grăiește așa, ea te oprește. Să știi un lucru, fata mea, mândria și vanitatea se țin de noi și când am sta în fața spânzurătorii. Dacă atâtea rele merg pe drumul lor înainte, crescând mereu în putere, și aduc atâtea nenorociri în lume, mândria și vanitatea oamenilor e de vină.

– Mi se pare că ceea ce mă împiedecă pe mine e un simțământ de dreptate, nu mândria.

– Acesta e drumul pe care merge superbia înăscută a omului pentru a-și legitima actul, și oprește recunoașterea vinei... Dar nu mai insist, draga mea. Un lucru dacă nu-l faci. Dar știi că convingere nu are nici un preț. Mai bine să nu-l faci. Dar știi că altfel nu vei putea scăpa de sentimentul acela al josniciei. Și tu ai nevoie să fii tare, de-aici încolo, după cum se pare, și fără echilibrul sufletesc, nu vei putea. Mi se pare și mie că avocatul a pornit pe-un drum de pe care nu mai este reîntoarcere. Se mai întâmplă ca un soț să nu-l mai iubească pe celalalt, dar să nu mai țină nici la copiii lui, mai ales unul care i-a adorat – cel puțin așa s-a părut – este ceva anormal, ceva foarte grav.

– Unchiul Victor a văzut lucrul acesta de la început, vorbe Ana cu vocea scăzută.

– Victor e un intuitiv, eu sunt un contemplativ. Se nimerește uneori ca intuiția să afle adevărul mai repede decât raționamentul. Cred că știi că Victor a avut de la început o mare rezervă față de avocat.

– Știi, unchiule, de aceea el nu l-a putut suferi niciodată.

– Simpatice nu i-am fost nici eu, știi bine. Eu nu am bănuț ca Victor că în Crețu este ceva ascuns și amenințător, dar mi-am tras concluziile numai din strașnica lui înjugare la plugul ce dezgroapă și adună comorile pământului. Un om pornit, pățimaș, într-o direcție poate ajunge de-un egoism feroce și în alta. M-am temut și eu de caracterul lui.

– Poate din acest motiv nu v-a simpatizat pe nici unul.

– Se poate. Este o parte bună de inconștient în noi care caută să ne dicteze atitudinile.

Vorbiră apoi de temerile lui Victor Murășan în legătură cu primejdia în care ar putea ajunge averea adunată de avocat, dacă nu s-ar opri din drumul pe care a apucat. Ana nu-i povestise încă partea aceasta din convorbirea cu unchiul Victor.

Pensionarul rămase deodată încurcat. Nu avea simțul practic al vieții și nu știa ce să spună în legătură cu părerile lui Victor asupra transcrierii pe copii a unei părți de avere. Îi păru, ascultându-o pe Ana, că intră într-un labirint.

– Draga mea fată, zise el la sfârșit, în privința asta cred că-i bine să ții contactul cu Victor. El e un om de ispravă, un om practic.

Se ridică, pusă mâna pe capul nepoatei sale, o ținu mult acolo, apoi se grăbi să iasă. Ochii i se umeziră.

Copiii erau plecați în oraș. Doamna Alma Bogdan îi invitase, dimpreună cu Ana, la un ceai a treia zi de Paști. Ca de obicei aveau să fie acolo și chiriașii lor, profesorii Alecu Popescu și T. Stratilat. Ana se scuzase pretextând că încă nu s-a refăcut din indispoziția ei. Copiii însă, la sfatul mamei, primiseră, deși fără nici o bucurie. Ana îl convinsese întâi pe Benedict, «să nu creadă Bogdăneștii și ceilalți nu știu ce». Rezistase și Benedict o vreme. El nu era numai greu îngrijorat și deziluzionat ca surorile lui, ci avea și o pornire dușmănoasă față de tatăl său, nu numai pentru cearta aceea groaznică, dar și din motivul că-i trimisese lui telegrama în care anunța că nu va veni de Paști acasă. Pentru ce o jignise atât de greu din nou pe mamă-sa? Pentru ce nu i-a adresat ei telegrama? Pentru ce a umilit-o, în felul acesta, înaintea lor, a copiilor? Nu era ea acasă? Era inexistentă pentru el?

Benedict și întârziase să-i arate mamei sale telegrama din acest motiv. Și când în sfârșit se hotărâse să i-o dea el văzuse cum a îngălbenit și cum îi tremura mâna în care ținea foaia de hârtie.

Era pornit împotriva tatălui său și la insistența mamei sale de a primi invitarea la ceai «pentru a nu crede Bogdăneștii nu știu ce», își zicea că nu-i nimic dacă vor gândi rău, căci tatăl lor nu trebuia cruțat.

Totuși, se lăsase înduplecat de Ana, ca și fetele mai pe urmă, Anicuța fusese cea mai ușor de convins, și porniseră toți trei, deși fără nici o voie, spre locuința profesorului Bogdan.

Mergeau tăcuți și îngândurați, încurcându-se uneori în mulțimea ce umpluse trotuarele. Era întâia zi de primăvară. Ieri încă mai planase învăluit cu fulgi de nea, dar acum cerul era senin, vioriu, soarele era încă sus, aerul miresmat de răsuflul dulce al primăverii, și lumea năvălise în stradă în haine de sărbătoare. Femeile, fetele, copilele, erau în mare majoritate și străzile luminau, în toate culorile, de costumele și rochiile nouă. Era o înseninare pentru suflet să vezi voia bună a tuturor. Ciripitul femeilor, lumina ce scălda fețele tinere, ca tot atâtea podoabe ale primăverii.

Dar Benedict și Iustina păreau că nu vedeau nimic în jurul lor. Cu cât se apropiau de locuința lui Bogdan pasul lor încetinea și fețele lor erau tot mai posomorâte. Numai Anicuța, de la o vreme, începu să privească în jurul ei cu interes, apoi cu plăcere, și fața ei începu să se însenineze. Mereu apuca prin mulțime înaintea celor doi, și apoi trebuia să-i aștepte.

Deodată, Iustina se opri.

– Nu mai merg, mă-ntorc acasă, zise ea lui Benedict.

– Păi, aproape am sosit!

– Chiar de aceea! N-am nici un chef să-mi expun mutra asta înaintea Bogdăneștilor și a celorlalți oaspeți.

– De! E cam așa!

– Și, apoi, ce crezi? N-o să ne întrebe fiecare pentru ce n-a venit tata de Paști? N-am chef să răspund nimănui. Nu mă duc. Mergeți voi dacă voiți.

Benedict plecase de-acasă cu povara întrevăzută de Iustina, și pe drum i se mai agrăvase.

– Dar ce-i de făcut? N-am avizat că nu putem merge.

– Tu și cu Anicuța mergeți dacă vreți.

– Nici eu n-am nici un chef.

Între timp reveni din mulțimea dinaintea lor și Anicuța.

Ea se miră o leacă de răzgândirea lor, dar îi aprobă. Nu va merge nici ea.

Benedict intră în cabina unui telefon public și aviză casa Bogdan că au fost reținuți în ultima clipă.

El și cu surorile se întoarseră spre casă. Dar ajungând aproape, la o cotitură de stradă, Anicuța se opri deodată.

– Eu mă mai plimb puțin. E prea frumoasă vremea.

Iustina întoarce capul și o privi cu un fel de desconsiderare.

– Treaba ta, zise și urmă drumul cu Benedict.

Anicuța se plimbă singură multă vreme pe strada principală, unde era lume mai multă și mai selectă. De când urma la universitate se eliberase de timiditatea de liceană. Se obicinuise cu băieții, cu privirile ce-i aruncau, cunoscuți și necunoscuți, și-i plăcea să se simtă admirată.

Purta un costum de primăvară care-i venea foarte bine, și se simțea bine în lumea aceea pestriță. Îngrijorările de acasă se risipiră încetul cu încetul. Întâlni cunoscuți și cunoscute, stătu de vorbă, dar nu se alătură nici unei perechi, nici unui grup. Îi plăcea să se simtă liberă, nestingerită de nimeni. De la o vreme avea senzația că a scăpat dintr-o închisoare. Mai târziu întâlni pe studentul Sever Barbu, de care nu putu scăpa așa de ușor ca de ceilalți. De altfel, nici nu înțelegea neastâmpărul de a se elibera și de el cât mai în grabă. Tânărul îi laudă costumul, se însufleți cât o prinde de bine, cum i se potrivește la culoare feței și a părului, iar ea se zbătea cum să scape de el.

Ajunși în capătul străzii, de unde valurile de lume se întorceau înapoi, Anicuța își duse deodată un deget la frunte.

– Văleo! am uitat unde trebuie să merg.

– Ai un drum anume?

– Da, la unchiul meu, să-i duc o solie din partea mamei.

Și, fără să mai aștepte, îi strânse mâna și dispăru pe-o stradă laterală, care de asemenea era plină de lume.

Răzbătând mereu înainte, părea că nu mai ia în seamă privirile surâzătoare ale tinerilor, privirile iscoditoare ale femeilor și fetelor cari îi cercetau noul costum de primăvară cu buzele strânse, și se trezi în fața clădirii în care locuia familia Bogdan. Din toamnă până acum mai fusese de patru ori aici, invitată cu ceilalți membri ai familiei la ceai.

Se opri o clipă, privi în dreapta și în stânga, și începu să urce scara. La zgomotul soneriei veni servitoarea cunoscută și-i deschisă. Intră pe sală, și deodată se opri și avu o trășărire scurtă. Se întoarse spre ieșire.

– Am uitat ceva, Mario, zise ea aproape înspăimântată.

– Poate oul roșu, domnișoară, vă dau eu unul. Și mai multe dacă doriți.

– A, nu! Te rog nu vorbe așa tare. Domnul profesor Alecu Popescu e aici?

– Desigur, domnișoară.

– Te rog cheamă-l puțin. Am să-i comunic ceva foarte urgent.

– Dar poștiți înlăuntru, domnișoară Anicuță. Sunt numai oaspeții obicinuiți.

– Nu pot! Nu vezi că sunt singură? Ai noștri n-au putut veni, au fost reținuți în clipa din urmă. Și apoi, e și târziu, și ți-am spus că am uitat ceva. Cheamă-l pe profesorul Alecu. Dar vezi, spune-i încet, să nu audă nimeni. E un secret.

Fata o privi nedumerită. Gândi că poate-i aduce o ștafetă de la soru-sa, de la Iustina. Știa că profesorul îi face curte stăruitoare.

Servitoarea trecu prin două camere până la salon. Nu peste mult se ivi în ușe profesorul, care o privi cu îngrijorare. Se temea de o veste de la Iustina. Poate nu era bine, și de-aceea anunțaseră telefonic că-s reținuți în clipa din urmă. Deși nu știa ce s-a petrecut între soții Crețu, supărarea din familie plutea în aer în toată locuința unde-și aveau cvartirul.

Totuși, când o văzu pe Anicuța în costumul ei cel nou, cu fața îmbujorată, cu ochii strălucitori, zveltă și voinică, se însenină și ochii lui începură să râdă.

– Mă temeam de-o veste rea, zise el. Dar dumneata nu poți aduce vești rele. Parcă a intrat un crâmpoi de primăvară aici.

Anicuța nu-i răspunse, dar nu-l slăbea din ochi. Părea că vrea să pătrundă prin însăși ființa lui. Se desprindea din ei parcă o putere magnetică ce începu să-l tulbure.

– Domnule profesor, zise fata cu grai răspicat, plin de energie, și totuși melodios. Am venit să te fac atent asupra unui lucru.

– Da? se sili să zâmbească Alecu.

– Când am ciocnit ieri ouăle ai băgat de seamă că dumneata ai spart și pe al Iustinei și eu ți l-am spart pe al dumnitale?

– Da! răsă liniștit acum profesorul. Asta voiai să-mi spui? Și se gândi că Anicuța a rămas tot o copilă. Vanitatea o făcuse să-i atragă atențiunea asupra unui lucru pe care poate el nu-l observase. Și, în realitate, nici nu-i dăduse vro importanță.

– Nu e nimic de râs, domnule profesor. Întâmplarea asta are un tâlc, și te rog să meditezi asupra lui.

– Da, voi medita, se înveseli el. Dar poștește înlăuntru, domnișoară Anicuță.

– N-am timp și te rog să nu mai spui nimănui că am fost aici.

Până să mai zică el ceva, Anicuța se învărti într-un călcâi și dispăru pe ușe.

Profesorul se înveseli iar, gândindu-se la copilăria Anicuței, dar deodată simți în suflet înțepătura privirilor ei stranii de la plecare. «Ce pustie e cu ea?» se întrebă el întorcându-se la oaspeți.

Deși luase în glumă toată întâmplarea, nu aminti nimănui de prezența Anicuței. Servitoarea de asemenea se ținu de cuvânt, așa că nimeni nu află nimic, nici aici, nici acasă, despre venirea ei la locuința lui Bogdan a treia zi de Paști. Alecu Popescu nu spuse nimic nici Iustinei când se întâlniră. Ce-l reținea? Nu-și putea da seamă. Uneori credea că ar ofensa naivitatea unei copile, alteori rămânea pe gânduri: atunci întâia oară se uitase la el nu copila Anicuța, ci o femeie. Și încă o femeie tulburătoare. Privirile ei de-atunci îl înțepau încă în adâncul ființei.

Anicuța se plimbase în seara aceea până târziu, după ce se aprinsese electrica și răsăriseră stelele. Trecuse cu pași energici pe o mulțime de străzi, chiar pe unde nu umblase încă niciodată.

Nu-i venise în minte nici o clipă să se judece pentru ceea ce făcuse. Se felicita că gândul de a-l chema pe Alecu în antreu îi venise în clipa din urmă. De altfel, toată întâmplarea n-a fost cugetată, plănuită de ea mai înainte, ci a fost o pornire instinctivă. Tâlcul cu ouăle îi venise în minte încă atunci la ciocnirea lor din a doua zi de Paști. Dar îi venise ca un gând gol, lipsit de orice sentiment. Îl și uitase de atunci și nu-i mai revenise în memorie decât în antreu, așteptând pe Alecu. În vremea cât s-a plimbat prin soare, în mulțimea aceea luminată și strălucitoare de colorile vestmintelor femeiești, n-a simțit decât o neliniște care-i creștea mereu. Poate nu era decât freamătul primăverii deșteptat în ea ca

, i în toată mulțimea aceea ce se plimba în valuri, deasupra căreia se ridica un murmur de glasuri fericite.

Ceea ce o impresionase în mod deosebit erau fetițele mici, mândre și fericite în rochițele lor nouă de sărbătoare. Le mai vedea încă și acum când deschidea poarta grea a curții lor: avea senzația că sunt niște fluturi multicolori.

O așteptau cu masa. Dar nimeni nu o întreabă unde a întârziat sau pentru ce. Toată seara nu vorbi nimic, dar nu fu bătător la ochi, căci toți din familie erau tăcuți. Se gândeau că au trecut sărbătorile. Ce mai sărbători!

XXIII

De la Paști trecuse o jumătate de an. Era către sfârșitul lui septembrie, când unchiul Victor Murășan sosi pe neașteptate. Familia Crețu se întorsese de-o lună de la stațiunea X, unde petrecuse de la sfârșitul lui iunie. Ana cu fetele și cu Benedict stătuseră acolo două luni. Advocatul nu se mai interesase de vilă, astfel că Ana își dusesese chiriașii de acasă, pe cei doi profesori mai tineri. Ion Crețu venise o singură dată în cele două luni: sosise dimineața și plecase seara, sub pretextul că are mai multe procese în curs.

Acasă, în oraș, în răstimp de o jumătate de an, mai fusese de vro șase ori, totdeauna pe o zi-două, cu treburi la tribunalul sau curtea locală. Se purta corect în familie, dar ca și cu nește străini la cari ar fi în gazdă. Privirile celor doi soți nu se mai întâlneau, deși își vorbeau strictul necesar. Copiii nu se mai puteau înșela: ruptura era făcută între părinții lor. Începuseră însă a se obicinui – cel puțin așa-i părea Anei – și își vedeau sânguincioși de lucrurile lor.

Despre scrisoarea Anei avocatul nu-i amintise niciodată. Căci ea, la vro două săptămâni după Paști, ascultase sfatul unchiului său Anton și, pentru a scăpa de sentimentul acela de josnicie ce nu o mai părăsea de câte ori își amintea de cearta cu bărbatul, [și scrisese] *. Ea recunoscuse cu sinceritate că a exagerat în multe acuze, că în realitate ea a avut și partea ei de bine de la el în viață și-i arătase că regretă izbucnirea ei trivială de atunci. Iată, încheia scrisoarea, și-a ținut de datorie să-i spună toate acestea acum, când nu mai putea fi nimic între ei doi.

* Cuvinte lipsă în ms. (n. ed.).

Se chinuise la redactarea scrisorii recomandate câteva zile. Dar când o pusese singură la poștă și primise recipisa, se simțise nespus de ușurată și mulțumise în gând unchiului său Anton. Abea acum înțelesese că ceea ce făcuse nu era pentru el, ci pentru ea, și că nu avea motive să se simtă umilită. Simțea că-i era de tot indiferent ce va zice el, ce va crede el. De altfel, încheierea-i spunea limpede că nu gândul împăcării o îndemna să-i scrie, ci firea ei dreaptă.

Se simțise liberă de sentimentul acela urât și paralizator de voință, și nici că-i revenise mai mult în viață. A pus cu desăvârșire cruce peste el cu mărturisirea făcută în scrisoare.

Importanța acestei mărturisiri o simțise și în purtarea ei în familie, și mai ales când, după primirea ei, avocatul venise mai întâi acasă. Ana se simțise atunci cu totul liniștită și indiferentă. Putuse vorbi cu el ca și cu un străin sau cu un om care se interesează de casa lor. Seara îi făcuse patul pe o otomană largă din salon și el primise schimbarea ca pe un lucru foarte natural. De câte ori venea acasă, ea îi punea și-i ridica așternutul din salon așa că nici servitoarea nu bănuia că stăpânul nu mai doarme în patul lui.

Ana își spunea uneori: «Ce curios! Nu-mi pasă deloc că el nu pomeneste de scrisoare, nici în treacăt!» Acum că o scrisese, parcă nu-i mai păsa dacă a citit-o sau nu, sau ce impresie îi făcuse. Era totuși convinsă că o citise și că făcuse impresie asupra lui. Și aceasta credea că o vede din însăși purtarea lui acasă. I se părea – și poate nu greșea – că el se simțea acum în inferioritate față de ea, căci și el exagerase, și el o rănisese adânc pe nedrept în cearta aceea, și totuși el nu avusese curajul nici unei retractări.

Ana era mulțumită că se biruise, că se eliberase de simțământul acela și că se putea purta acum cu copiii cu mult mai natural, mai sincer, mai liber, revenind cu timpul la felul ei normal de trai în casă.

Revenise – cu copiii subțiri ochi, vecinic preocupată de ei – în așa măsură la normal, încât uneori uita cu desăvârșire ce s-a întâmplat, până revenea la o meteahnă ce pusese de-o vreme stăpânire pe ea: să înceapă a căuta prin casă un lucru pierdut, nici ea nu știa ce, până se trezea într-un târziu că în realitate nu căuta nimic. Și atunci, înfiorată, simțea încă pustiul din ea, din jurul ei, din viața ei.

Unchiul Victor sosi într-o după amiază înnoirată și rece. Abeam ceasurile cinci și Ana trebui să aprindă lumina. Adusesse cu el și un cufăr.

– Din drum sau pornești la drum, unchiule? îl întrebă Ana pe un ton glumeț.

– Și una și alta, draga mea!

– Cum așa?

– Foarte bine. Am făcut un drum de-acasă până aici, și de tine atârnă să pornesc la drum mai departe sau să mă întorc acasă.

– De mine! se miră Ana.

– Da.

Ana ieși, porunci servitoarei să pună de ceai și se întoarse îndată.

– Cum vine asta, dragă unchiule?

– Așa, fata mea. Căci după cât văd tu încă n-ai făcut nimic în cauză.

– În ce cauză?

– Am cercetat. Nu s-a făcut încă nici o transcriere pe copii, nici pe tine.

Anei îi dispăru deodată zâmbetul de pe față.

– A! Adică asta-i!

– Asta, da. A trecut o jumătate de an de când ți-am spus.

– Cred că mai este vreme, unchiule!

– Ai încercat ceva? I-ai vorbit?

– Noi nu ne mai vorbim decât strictul necesar, în fața copiilor. Între patru ochi nu ne mai vorbim.

– Nici nu te-ai gândit să-i scrii?

– M-am gândit. Dar mi-a fost să nu forțăm lucrurile. Cred că mai este vreme.

– Dar nu mai este deloc, dragă fată. Am informații foarte îngrijorătoare din București. Avocatul s-a pus pe chefuri mari. Are o serie de prieteni noi cu cari bate nopțile localurile de petreceri. Împrăstie banii cu amândouă mâinile... Moravuri nouă, pentru el, obiceiuri nouă, dragă nepoată. Nu lipsesc nici femeile...

Ana îl ascultă cu privirile plecate.

– Femeile? În rândul trecut parcă vorbeai numai de una.

– Asta nu se arată cu el încă nicăiri. Informatorul meu – ți-am spus în rândul trecut cine este – la întrebarea mea mi-a răspuns precis că nu e Sonia-Sura Leibovici, ci altele.

– Cari, altele?

– Dragă fată, acestea n-au nume. Sunt femeii cari umplu nopțile localurile scumpe de petreceri.

Ana își îngropă fața în palme.

– Să nu crezi însă că eu am greșit, și că Sura aceea nu există, sau că avocatul s-a dezbărat de ea. Țin, dimpotrivă, relațiunile cele mai strânse. Fac mereu afaceri împreună. Informatorul meu nu prea știe ce se petrece între ei. Mai este încă o taină. Poate nu se afișează cu ea în public din cauza fetei, nu va voi ea. Ori, poate, știu eu! – nu vor fi ajuns așa de departe. Lucrul principal e că avocatul, din zgârcit cum a fost, împrăstie acum banii cu amândouă mâinile. Trebuie, deci, să asigurăm copiii. N-ați vorbit nici de măritișul fetelor, al Iustinei cel puțin?

Ana, cu un suspin, își luă palmele de pe obraz. Era palidă ca ceara.

– N-am vorbit, unchiule, despre nimic. Ți-am spus că între patru ochi nu ne mai vorbim. De altfel, nu e actuală nici o căsătorie. Îmi pare că nici curtea profesorului Alecu Popescu nu mai este de-o vreme așa de stăruitoare. Cred că Iustina, cu firea ei capricioasă, e de vină. Sau, mai ales, e de vină situația în care ne găsim. Deși am ascuns și ascundem cât putem, cel puțin eu – dar aș fi nedreaptă dacă nu aș recunoaște că și avocatul – schimbarea de atmosferă tot răsuflă. Copiii sunt mari, unchiule! Iustina e mereu înnoată. În asemenea situație, cum s-ar mai gândi la măritiș? Are dreptate și biata fată să fie capricioasă cu profesorul. Și sârmanul Benedict îmi pare îmbătrânit. În toată casa singură, Anicuța s-a mai luminat.

– Toate acestea nu sunt motive pentru a nu acționa, dragă nepoată. Și în primul rând tu ai datoria. Ce știm noi cât a risipit până acum avocatul?

– Dar cred că și câștigă mereu.

– De, să zicem! Face încă învârteli. Dar de aici încolo poate face și afaceri proaste. Când un om își pierde capul, când o duce în chefuri și petreceri cu femeii, nu mai are vigilența de altădată. Se poate arunca și în prăpastii. Și e semnificativ, sub acest raport, că lasă tot mai mult învârtelile pe mâna Surei Leibovici și a omului lui de încredere, Fănică Bran-Braun, rubedenie cu fata. Informatorul meu este foarte vigilent și precis.

Ana tăcu un răstimp. Se gândi că în vremea din urmă avocatul mai slăbise, i se înmulțiseră crețele pe față, că părea mereu obosit și cu priviri pierdute.

– Ce-i de făcut, unchiule? se hotărî ea să întrebe. Ce pot face eu?

– Să-i pretinzi transcrierea unei părți din avere pe copii, dacă nu și pe tine.

– Dar vine așa de rar acasă. N-a mai fost de șase săptămâni, cine știe când va mai veni! Să nu crezi că nu m-am gândit și nu mă gândesc la copii. Și acum mă simt destul de tare, cred, să-i cer dreptul lor.

– Să mergi la București, să vorbești cu el.

Ana avu o mișcare de groază.

– Nu, unchiule! Acolo nu pot merge. Pentru asta nu sunt destul de tare.

Ana, la gândul acesta, avu senzația limpede că îndată ce ar pleca de-acasă i-ar fugi pământul de sub picioare. Ar putea întâlni pe femeia aceea...

– Atunci scrie-i, și încă azi! Nu plec de-aici până ce nu-i scrii.

– Doamne sfinte, dar ce să-i scriu? Cum să-i scriu? Nu mă pricep la asemenea lucruri!

– O să redactez eu scrisoarea.

– Dar am eu dreptul să mă amestec în averea lui? întrebă Ana nenorocită.

– Se-nțelege că ai. Mai întâi, temeiul averii lui a fost zestrea ta, el era sărac lipit la căsătorie. Apoi, tu i-ai purtat gospodăria, i-ai ținut casa, ai crescut copiii. În al treilea rând sunt înșiși copiii. Doar a ținut la ei cu patimă. Voia să-i vadă sus de tot pe toți, scutiți de orice grije a existenței. Poate i-a mai rămas încă o leacă de mândrie.

Ana oftă și rămase neputincioasă cu mâinile frânte în poala hainei.

– Vreau să-ți spun ceva, unchiule. Cred că adevăratul motiv care m-a oprit să vorbesc cu el sau să-i scriu în această materie a fost scârba mea grea pentru toată agoniseala lui. Egoismul lui, setea lui de avere, m-a scârbit totdeauna. Eu nu m-aș atinge de agoniseala lui să știu că ajung să tai lemne.

– Ai dreptul la zestrea ta și la uzufructul ei de la căsătorie, fără nici o umilire. Iar copiii au dreptul la toată averea. Nu sta acum să spui prostii, draga mea, ci mai bine dă-mi o foaie de

hârtie să scriu conceptul acelei scrisori. Cum ți-am spus în rândul trecut: casa asta, vila din X, casa din București să fie transcrise pe copii. Și în plus un libret de depuneri pe numele la toți trei, de șase milioane.

Ana își acoperi iar fața cu mâinile.

– E puțin, zise unchiul Victor. Informatorul meu îmi scrie că are capital lichid ce întrece suma de douăzeci de milioane.

Cum Ana nu se mai mișcă, bătrânul se ridică, trecu în camera lui Benedict, află hârtie și condei și redactă scrisoarea.

Deși nu era decât o pagină, Anei i-a trebuit un ceas până a transcris-o. Degetele îi erau ca paralizate. Transcrierea abea mai semăna cu scrisul său obicinuit.

– Ai văzut că răspunsul i-l cerem în zece zile. O duc eu la poștă. O trimit expres-recomandată. Peste zece zile voi fi din nou aici. Dacă nu răspunde, plec eu la București.

– Nu-ți iei bagajul, unchiule? Spuneai că te întorci cu trenul de șase. Acum sunt cinci și jumătate? Întrebă Ana văzându-l că iese fără cufăr.

– Nu. Am pachetat în el tot ce-mi trebuie și nu-l mai desfac. Mă tem că peste zece zile voi pleca în capitală. N-am multă nădejde să-ți răspundă.

*

...Fu așa cum se temuse unchiul Victor. Cele zece zile trecuseră și nici avocatul nu venise acasă, nici răspuns nu a trimis. *

În dimineața aceea de început de octombrie se lăsase o ceață atât de deasă, încât abia se zărea la doi pași. Circulația automobilelor era ca și paralizată. Alunecau încet pe asfaltul ud, claxonau mereu și clipeau din faruri ca din niște ochi galbeni monstruoși, cu mari cearcăne de negură. O continuă cernere de stropi mărunți îmbibase în câteva minute veșmintele rarilor trecători.

Parlamentul se dizolvase de două săptămâni și se publicase data noilor alegeri, totuși avocatul Ion Crețu nu se mișca din

* Urmează un început de propoziție („Victor Mureșan, unchiul Anei...”) și o notă a autorului: „De la pag. 279–302 trimis manuscrisul la *Viața românească*”. Din acestea am introdus în textul de față cele 13 pagini, publicate în *Gazeta literară* din 30 mai 1963. Vezi și *Nota asupra ediției*. (N. ed.)

capitală, nici la cererea partidului, care-i pusese din nou candidatura, acum în opoziție.

Fănică Bran, omul de încredere al avocatului, intrase motăit, ca de ploaie, în holul hotelului și, lăsându-se frânt pe un fotoliu, începuse să-și șteargă fruntea cu o batistă colorată, enormă. Se uitase la ceas. Da, era devreme încă, abia opt trecute. Pufăise pe nări, oftase din greu, se-nvârtise pe scaun, se ștersese încă o dată cu batista pe față, pe frunte. Ochii lui străluceau fosforescenți, ca ochii de pisică în întuneric. Așteptase, resfoind ziarele, vreme ca de-o jumătate de ceas. La un moment dat nu mai putuse sta locului. Se ridicase și începuse să se plimbe, bălăbănindu-și brațele, făcând uneori gesturi incoerente, oprindu-se brusc, ca și când ar fi văzut ceva în fața lui, și apoi continuându-și drumul de la un capăt la celălalt al hotelului.

Portarul îl urmărise o vreme mirat. Nu-l văzuse niciodată într-o asemenea agitație.

– Ce te-nvârți ca un leu în cușcă, domnule Fănică? întrebă el.

– Aștept să sune domnul senator pentru ceai.

– Dacă-i așa, o să-ți mai tocești mult și bine pingecele. Domnul senator a venit abia pe la patru azi-dimineață. Se va scula târziu.

– Pe la patru? De ce pe la patru? întrebă holbat Fănică, oprindu-se înaintea contoarului.

Portarul râse:

– Păi întreabă-l pe dumnealui! Parcă vine întâia oară așa de târziu! Doar știi și dumneata că s-a schimbat boierul.

– Știu, știu! Cum să nu știu?! Și ce ai dumneata cu asta dacă s-a schimbat?

Portarul zâmbi iar de enervarea lui Fănică.

– Eu n-am nimic, eu mă bucur. Când vine târziu, ne dă și nouă câte un bacșiș fain, nu ca mai de mult! Dar văd că pentru dumneata e mai neplăcut.

– Și ce-i dacă mi-i neplăcut? Ce ai dumneata cu neplăcerea mea?

Portarul își dădu seama că-i plin de arțag și nu-i mai răspunse. Ridică din umeri și-și văzu de lucru. Fănică începu iar să se plimbe, gesticulând agitat. De câte ori suna telefonul portarului, Fănică Bran trăgea cu urechea la răspunsul omului de serviciu.

Dar trecuse de nouă și jumătate, și avocatul Crețu nu-și comandasese încă ceaiul.

Fața omului de afaceri se schimonosise de neliniște. Nu mai știa ce să facă. Parcă se prostise de tot. În sfârșit, se hotărî să ceară ceai. Dar nu sorbi decât de câteva ori, când auzi soneria telefonului și pe portar spunând:

– Vine numaidecât, domnule senator.

Din câteva salturi, Fănică fu lângă el.

– Mă cheamă pe mine?

– Păi, cum să te cheme?! Nici nu știe că ești aici!

– Nu știe?! Nu i-ai spus?! Nu te-am rugat să mă anunți cât ce sună pentru ceai?

– Pardon, domnule Fănică. Poate ai avut de gând, dar nu mi-ai spus mie nimic.

– Se poate una ca asta?! Cum nu ți-am spus cât ce-am sosit?!

– Nu mi-ai spus! răspunse întărâtat portarul.

– Doamne sfinte! se poate să fi uitat?! zise omul, ștergându-și cu batista enormă nădușeala de pe frunte. Te rog, domnule portar, anunță-l acum! Tot s-a sculat dumnealui.

Portarul se îmbufnă.

– Nu se poate, domnule Fănică. Trebuie să-și ia întâi ceaiul. Parcă nu știi dumneata?!

– Ba știu, cum să nu știu! Da câte-o excepție mai merge!

– Nu prea! Mai ales când se-ntoarce noaptea târziu. E totdeauna prost dispus dimineața.

Fănică îi puse în mână un sutar.

– Te rog, pentru mine, sunt foarte grăbit. Spune-i că am să-i comunic ceva extrem de important.

Când sosi răspunsul avocatului, Fănică nu mai avu răbdare să aștepte liftul, care era sus, și năvăli pe scări, sărind câte trei trepte deodată.

Avocatul era încă în halat și papuci. Tocmai își isprăvise ceaiul și-și aprinsese o țigară. Era palid și fața lui brăzdată părea foarte obosită. Își întoarse privirile spre Fănică și întrebă rece:

– Ce este, domnule, de vii cu noaptea-n cap? Vocea lui era groasă și înăsprită. Fănică simți numaidecât duhoarea băuturii.

– Nu-i noapte, domnule senator, îndată sunt ceasurile zece, dar negura asta ticăloasă nu se mai ridică.

– Ei, ce este? întrebă scurt Crețu.

– Este, este... Cum să vă spun? Este o mare nenorocire, domnule senator, reuși să spună Fănică, frângându-și disperat mâinile.

Crețu i se uită rece în ochi.

– Ce nenorocire?

– Nenorocire în familie, domnule senator, mare nenorocire!

Pe-o clipă, fața lui Crețu se albi și respirația i se opri.

– Ce? A venit vro telegramă?

Fulgerător îi trecu prin minte, nevasta, copiii. Nu mai știa nimic de ei de multă vreme, și nici nu dorise să știe. După primirea scrisorii de la Ana, inima lui devenise mai nesimțitoare față de familie. Dar acum, auzindu-l pe Fănică și văzându-i fața descompusă, gândul unei nenorociri în familie îl înspăimântă.

– Nici o telegramă, domnule senator. De ce să vină o telegramă, când am văzut cu ochii mei și am auzit cu urechile mele?! O mare nenorocire în familie, poate se pregătește o tragedie și de aceea am venit.

– Ce familie, măi omule?! Vorbește limpede! tună avocatul strivind cu ciudă țigara în scrumieră.

– În familia noastră, domnule senator.

Advocatul sări de pe scaun.

– Du-te la dracu cu familia voastră cu tot! Ce am eu cu familia voastră? Ieși afară!

Dar izbucnirea de furie îi trecu îndată. Se destinse după ce auzi că nu-i vorba de familia lui. Șezu iar la masă și aprinse altă țigară.

Fănică Bran se retrăsese la ușe, era cu mâna pe clanță.

– E vorba și de dumneavoastră, domnule senator, dacă n-ar fi vorba, parcă aș îndrăzni eu să vorbesc de nenorocirea unor străini? Ce aveți dumneavoastră cu familia noastră?

– Asta aștept să mi-o spui dumneata.

Fănică Bran începu să râsufle greu. Își scoase batista colorată și începu să-și șteargă fața și fruntea.

– Vorbește, omule, ori pleacă!

Advocatul începuse să se-nfurie din nou.

– Vorbesc, domnule senator, dar parcă e așa de ușor să vorbești despre o nenorocire din familie? Ieri a fost o scenă cumplită. Ce spun eu ieri? A fost numai aseară și a ținut până noaptea

târziu. Domnișoara Sonia numai aseară a sosit acasă, după trei zile de lipsă.

Advocatul ciuli urechile și liniile feței i se ncordară.

– Ei, și ce-i cu asta? Ce-i cu domnișoara Sonia? Parcă n-a mai lipsit câte trei zile-n șir?

Fănică Bran clătină din cap și făcu un gest cu brațul drept ca și când ar fi voit să spună: «Asta e cu totul altceva!»

– A mai lipsit, că s-a-ndrăcit de tot de când a intrat în afaceri.

Advocatul asculta tot mai atent.

– Dar din ce drum?

– Din drumul pierzaniei, domnule senator!

Ochii lui Fănică se bulbucară.

Crețu simți un junghi și se-ntoarse cu scaunul spre el.

– Drumul pierzaniei?! Ce vrei să spui? Nu se lăuda toată familia cu moralitatea domnișoarei Sonia?

– Se lăuda și a avut de ce, că nu-i vorba de bărbați, domnule senator!

– Dar de ce-i vorba? răsuflă mai ușurat avocatul.

– De bani.

– De bani? Nu te-nțeleg.

Fănică oftă din greu.

– De bani, domnule senator, nu se mai satură de bani. După ce-a-nceput să câștige, mulțumită mărinimiei dumneavoastră, a prins-o lăcomia, eu cred că chiar nebunia.

– Păi asta e în sângele vostru, când e vorba de câștig, răspunse Crețu, cu un aer de plictiseală.

– Eu am urmărit-o mereu, mai mult ca oricare membru al familiei. Și am băgat de seamă că de vro trei luni nu se mai mulțumește cu câștigul din afaceri, nu mai poate aștepta, ci vrea să se îmbogățească la repezeală. Cam de trei luni a început să joace la ruletă, la cazinou, domnule senator, vorbi Fănică, cuprins de spaimă.

– Ei, mai joacă și altele! zise Crețu indispus, mișcându-se pe scaun.

– Mai joacă, cum să nu joace?! Da nu ca ea, nu ca Sonia. Am informatorii mei la Sinaia, la Constanța. La început a jucat pe sume mici. Când câștiga, când pierdea. Da' pe urmă a prins-o vântul nebuniei. Știți cum se uita la mine când îi spuneam să nu mai joace? Ca o furie, domnule senator. M-a oprit să-i spun cuiva în familie. Mi-a jurat că se-mpușcă dacă află cineva. Și numai eu

știam, prin informatorii mei. Ce zile am trăit eu să nu le aibă nici cânele bătut, domnule senator.

Crețu își aminti că, în vremea din urmă, Fănică fusese într-adevăr mai nervos ca niciodată. Și Sonia era schimbată, mai agitată.

– A pierdut mult? întrebă neliniștit.

Fănică oftă din adânc.

– Să vedeți! A-nceput să joace-n mare. A câștigat de câteva ori sume fabuloase. O dată era să mă înăbușe cu îmbrățișările când m-a găsit la birou. Spunea că mie are să-mi mulțumească. Dacă știau părinții, poate ar fi oprit-o, ar fi ținut-o încuiată în casă! Pe urmă...

– Pe urmă, ce? întrebă Crețu îngrijorat, văzând că lui Fănică i-a secăt graiul.

– Pe urmă a venit...

Și omului iar i se stinse graiul, și numai ochii, ieșiți din cap, ca la broscoi, se holbau la avocat.

– Ce-i pe urmă, omule?! strigă Crețu bănuind o tragedie. Și-a tras un glonte în cap?

Fănică se zguli între umeri, clătinând din cap a negație, cu o cumplită deprimare.

– A! Ceva mai rău, domnule senator. A venit avalanșa! A pierdut tot, tot, tot!

Advocatul răsuflă ușurat și privi cu dezgust la omul lui de încredere, a cărui spinare se frânsese ca sub o povară insuportabilă și ale cărui brațe atârnavă neputincioase.

– Ei, au mai pierdut și alții, și n-a venit încă sfârșitul pământului! oftă avocatul.

Știrea, oricât ar fi voit să se țină tare, îl zguduise și pe el. «Dacă a pierdut tot, înseamnă că a pierdut mult», își zise el, și gândul unei pierderi mari nu-l putea suporta cu indiferență, nici când era vorba de oameni cu totul străini, dar încă de Sonia!

– Și de unde știi dumneata că a pierdut tot? întrebă Crețu, privind la pocitura ce-i stătea în față.

Vocea i se înăsprise de tot, și Fănică tresări.

– De unde știi? Din gura ei știi, domnule senator. Eram aseară la ei, când a sosit târziu acasă, după trei zile de lipsă. Tocmai vorbeam despre ea, căci eram îngrijorați de schimbarea ce o vedeam în față și de lipsa ei de-acasă. Nu cutezam să suflu o vorbă, deși știam că se pornise avalanșa. Mi-era frică să nu

se-mpuște! Se văicărea mamă-sa, clătina taică-su din cap, când intrase ea ca o furtună și palidă ca o moartă. Am amuțit cu toții și am lăsat-o să treacă printre noi în camera ei. Nici nu s-a uitat la noi.

Fănică se opri, își scoase iar batista colorată și se șterse pe față și pe frunte. Crețu rămase încordat ca un arc.

– Ei, și-apoi?

– Apoi... ce-a fost apoi! răsuflă greu Fănică. N-a mai trebuit să le spun eu părinților, care se-nholbau la mine, ce s-a întâmplat. Cât ce și-a pus servieta, pălăria și pardesiul în odaia ei, a apărut în ușe. În ușa deschisă s-a oprit, domnule senator. Își ținea capul sus de tot, parcă mai crescuse și-a vorbit scurt, dar cu o voce străină: «Am jucat la ruletă și am pierdut tot». Nimeni n-a putut scoate un cuvânt. Ne uitam la ea ca la o stafie. «Nu înțelegeți? Am pierdut tot. Tot ce am câștigat.»

Cel dintâi eu m-am recules. «Mare nenorocire, Sonia, zic eu, e chiar o tragedie. Să ai șanse, și pe urmă să pierzi...» – «Dobitocule! Am pierdut și tot ce am câștigat în afaceri», suiera la urechile mele vocea ei. Când am auzit așa, m-au trecut fiori și am rămas toți ca paralizați. Întru târziu, mamă-sa a început a plânge și-a o căina. «Nu-i nimic, mamă! O să câștigi însutit înapoi! Sunt sigură! A! o să câștigi. Am semnele mele! A fost numai o încercare a destinului.»

Vorbea tot din ușe. Stătea acolo ca un comandant, continuă Fănică. Nimeni nu-i răspundea, numai plânsul mamei sale se întetea. O, a fost ceva teribil, domnule senator! Văzând că nu zice nimeni nimic, Sonia a-nălțat glasul: «O să câștig însutit, știu eu. Peste două zile voi fi fata cea mai bogată din București. Dar am nevoie de bani! Nu mai am nimic! Am nevoie de bani cu care să joc iar și cer de la voi!»

«De la noi? De la cine?», a putut vorbi, în cele din urmă tată-său. «De la dumneata și de la Fănică. Unul singur nu are atâția bani câți îmi trebuiesc mie...»

«Să-i arunci în gura lupului?», a-ntrebat cu deznădejde tată-său. «Eu v-am băgat în afaceri, eu v-am adus la câștig. Îmi dați împrumut banii, ori nu?» A făcut un pas din prag spre noi, dar iar s-a oprit, simțeam că mi se-ncheagă sângele în vine. «E o nebunie, Sonia, ceea ce ceri, i-a zis mamă-sa, având deodată puterea să-și șteargă lacrimile. E o nebunie! Stai până te liniștești și vei vedea

și tu că-i o nebunie. Abia a putut face și tată-tău rost de capital după falimentul acela. Vrei să rămâie și el cu mâinile goale? Căci e sigur că dacă ai juca acum, ai pierde din nou». «Stai și te liniștește, Sonia, zic și eu. Stai să chibzuim ce-i de făcut. Poate îți putem împrumuta, eu și tatăl tău, o sumă, cu condiția să intri într-o afacere. Poate pe rând să recâștigi ce ai pierdut.»

Ea a început să râdă. Dar știi cum râdea, domnule senator? N-am mai auzit așa râs drăcesc, care-ngheață sângele-n vine, decât o dată, la operă, pe Mefisto, ori cum îi zice cântărețului care face pe dracul la teatru. Spre uimirea mea și-a mamei sale, tată-său a întrebat-o deodată: «Și când ai avea nevoie de parale?» Era alb ca ceara și-i zguduia un tremur mărunț tot trupul. «Până mâine la amiază». «Și de ce sumă?» Ea a spus o cifră colosală. Nici nu cutez s-o repet.

Tată-său a-nchis ochii, mamă-sa a țipat îngrozită, iar mie mi-a venit leșin. A urmat o tăcere grea, apoi: «Îmi dați sau nu?», a-ntrebat poruncitor Sonia. «Nu! E cu neputință», a zis hotărât tată-său. «Nu! E fantastic, am adăugat eu. Împreună cu tată-tău și nu avem atâția bani.» «Minți, Fănică, eu știu câți aveți.» «Să ne ceri și numai a mia parte, să ne ceri și numai un pol, eu pentru joc la ruletă n-am nici un ban», i-a zis tată-său. «Nici eu, m-am grăbit să adaug. Ascultă pe mamă-ta și te liniștește mai întâi. Apoi vom vedea ce-i de făcut.» «Cum a spus Fănică, poate te vom împrumuta să intri iar în vro afacere, dar ne vom lua precauțiile noastre. Vom ține banii la noi, noi vom face plățile, noi vom încasa. Dacă te-a cuprins așa o furie de ruletă, e primejdios să mai dispui de bani. Până te potolești, până-ți trece nebunia. Căci, evident, te-a luat un avânt de nebunie!», a zis bătrânul. Maiprinzând curaj, dau și eu cu gura: «Cum, o fată cuminte ca tine a putut cădea în nebunia asta?! Ai fost, până acuma, numai calcul, numai rațiune.» «Nu, era și patima!», a suspinat mamă-sa. Sonia a ridicat și mai sus glasul: «Cuvântul vostru ultim?» «Ăsta e!», i-a răspuns distrus bătrânul. «Ăsta este», am adăugat și eu. Mamă-sa a-nceput să plângă din nou.

Fănică Bran tăcu, își scoase batista enormă și începu să se șteargă iar, deși fața și fruntea-i erau uscate. Advocatul rămase cu atenția încordată, cu ochii neclintiți la el, ca și când și acum ar fi vorbit. Fănică deschise iar gura, larg, după aer.

– Acum, să vedeți ce-a urmat, domnule senator.

– V-a amenințat? A scos un revolver din buzunar?

– Nu, a mai făcut un pas spre noi, apoi iar s-a oprit, a ridicat brațul în sus, în aer, ca spre jurământ ori ca un stăpânitor. Și cu o voce adâncă, hotărâtă, a spus: «Bine! Dacă voi nu-mi dați bani, am eu omul meu, care-mi va da. Dar pe urmă să nu regretați, să nu vă aud căinându-vă. Știu că-mi va da, dar nu gratuit. Știu că mă iubește, dar iubește și banii. Iată hotărârea mea: de azi încolo voi fi a lui! Dar pe urmă să nu vă judecați și să nu mă judecați.»

Advocatul simți că odaia începe să se-nvârtă cu el. Fănică se prinsese cu mâna de un scaun și închisese ochii.

– Și de care om vorbea? Taică-său n-a cerut să-i spuie cine-i?

– Multă vreme nu, căci maică-si i s-a făcut rău. A trebuit întâi s-o ducem pe un divan și s-o deșteptăm din leșin. Dar pe urmă a întrebat-o.

– Și ce nume a spus?

Fănică îl privi îngrozit, și multă vreme nu cuteză să răspundă. Apoi abia șopti:

– Numele dumneavoastră, domnule senator!

– Numele meu?! întrebă mirat avocatul, deși bănuise că la el se gândise Sonia.

– Da, domnule senator, numele dumneavoastră. Era, evident, neună, cum am crezut eu de la început. Dumneavoastră ați fost mărinimos cu ea, ați ajutat-o c-un capital, ați primit-o-n tovărășie. Dar pentru asta cum ar putea crede cineva, în toate mințile fiind, că dumneavoastră ați fi gata să aruncați pe gârlă banii muncii? Numai unul luat de nebunie poate crede așa ceva!

– A spus că va cere de la mine bani pentru ruletă? întrebă Crețu cu o voce obosită.

– Da! Și încă azi! De-aceea m-am grăbit să vin să vă anunț cele petrecute. Ne-a declarat că încă azi va veni la dumneavoastră. Apoi a sărit ca o panteră înapoi în camera ei și a încuiat ușa.

Ion Crețu umpluse scrumiera cu țigări arse pe jumătate. Mai aprinse una, se ridică de pe scaun și începu să se plimbe de-a lungul camerei. Fănică ședea lângă calorifer cu obraji în palme. Urmă un lung restimp de tăcere. Numai pasul apăsător al avocatului se auzea pe parchetul ce scârțâia.

– Să nu-i împrumutați bani, domnule senator! Pentru toată lumea, să nu-i împrumutați! izbucni deodată Fănică.

– De-asară până acum a avut vreme să se liniștească și să se răzgândească, răspunse calm avocatul.

– Cum să se răzgândească nebunul, domnule senator?! O să vină cu siguranță încă înainte de amiază, la dumneavoastră. Să nu-j dați. Și s-o amenințați că o scoateți și din tovărășia de afaceri, ca primejdioasă.

Avocatul se opri la geam și privi îndelung în negura deasă. De la al doilea etaj nu se vedea strada. Se zăreau numai, din când în când, farurile automobilelor.

– Mergi liniștit, domnule Bran. Nu va veni pe vremea asta!

– Vine, domnule senator! Pentru ce m-am grăbit eu să vă dau lămuririle despre nebunia ei?! Nu i-am văzut eu ochii ei aseară? Nu i-am auzit vocea? Vine, cu certitudine. Să nu-i dați bani, căci pleacă ată cu ei la ruletă, și câtu-i lumea nu-i mai vedeți.

Fănică își luă pălăria din cuier și începu s-o-nvârtească în mână.

– Să plec liniștit, domnule senator? Gândiți-vă c-a fost și nerușinată, aducându-vă pe dumneavoastră într-o astfel de combinație. E nebună, desigur!

– De! Poate-i numai extrem de iritată în urma pierderii la ruletă. Bună ziua, domnule Bran! Te compătimesc că trebuie să ieși pe-asemenea vreme! Și-ți mulțumesc de informații.

Avocatul se mai plimbă o vreme prin cameră, apoi își dezbracă halatul și începu să se spele.

În dimineața asta se trezise cu capul greu și mare cât un ciubăr, cu un gust amar și cleios în gură, ostenit și înăcrit. Se încurcase, ca de obicei în timpul din urmă, cu niște prieteni cari veniseră însoțiți de trei femei tinere și băuse mult, până târziu, încercând s-o uite pe Sonia. Dar, zadarnic. Nu era mulțumit, nu se simțea satisfăcut, nu era ce aștepta el de la o singură femeie, de la asociata lui în afaceri.

Apa rece îl învioră, îi risipi durerea de cap. Pe când se ștergea pe mâni, se gândi: «Dacă Sonia ar fi nebună, cum spune Fănică, toate femeile care joacă la ruletă ar trebui să fie nebune. Dar nu sunt decât pătimășe.» Abia acum observă că era neras și începu să se săpunească. Când termină, nu fu prea încântat de mutra lui

din oglindă. Parcă îmbătrânise, parcă avea mai multe riduri... Parcă se-nmulțiseră și firele de păr albe...

Începând să se îmbrace, se simți, totuși, mai vioi. Alese un costum pe care nu-l mai purtase demult. Ciudat! Deși Fănică îl asigurase că Sonia va veni la el încă înainte de amiază, nu se gândea la asta. Îl mulțumea relaxarea pe care-o simțea în toate măduarele. Avea, vag, senzația că a intrat într-un ceas de odihnă, după care va urma o nouă încordare.

Pe la unsprezece și jumătate comandă o porție de șuncă și o sticlă de vin.

Abia începu să mănânce, când auzi bătând în ușe și în cameră intră, hotărâtă și surâzătoare, Sonia. Fănică Bran nu se înșelase...

XXVI *

Trecuse un an de când Ion Crețu trăia despărțit de familie. În vremea asta nu mai venise pe-acasă. În societate nu mai era acum nici un secret traiul lui cu Sonia Sura Leibovici. În primele luni, toată lumea vorbise de scandalul acesta, mai mult decât de aventura directorului Oprescu de la Întreprinderile metalurgice cu artista lui. Dar, după [o] scurgere de vreme, ca și de acesta, lumea începuse să uite și de avocatul Ion Crețu, rămași amândoi condamnați de-o parte a opiniei publice, iar de alta se părea că sunt invidiați. Oricât s-ar fi străduit Ana și chiar copiii în primele luni să explice absența continuă a avocatului, cum făcuseră și mai înainte, nu mai reușiseră. Toți știau că nu mai era parlamentar, că nu mai profesa advocatura nici în oraș, nici în capitală, că nici afaceri nu mai învârtește. Dar, lucrul principal ce zădărnicea orice explicații ale Anei, era că soțul ei se afișa acum și în public cu Sonia, mai ales la cazinourile de la Sinaia și Constanța, la stațiuni climaterice și balneare, la operă.

Lunile prime după ruptura definitivă fuseseră cele mai grele pentru Ana și copii. Lumea își întorcea capul după ei pe stradă, ca și când ei ar fi vinovați. Nu vedeau că erau priviți cu compătimire. Un sentiment greu de umilire și chiar de rușinare nu-i mai părăsea.

Dar după trecere de luni, nimeni nu-și mai întorcea capul după ei, încetaseră și în societate vorbele, clevetele, viața își urma cursul, și lumea își vedea de ale sale. Familia Crețu începuse să râsufle mai ușurată. Dar, lucru ciudat: aveau senzația că e nevoie să stabilească, să înfiripeze relații familiare nouă între ei, ca și

* Din manuscris lipsesc capitolele XXIV și XXV. Credem că ele erau incluse în cele 23 de pagini date spre publicare de către autor revistei *Viața românească* în 1963. Vezi și *Nota asupra ediției*. (N. ed.)

când s-ar fi aflat deodată proaspăt sosiți în casa aceea masivă, care părea acum grozav de pustie. Se părea că, oarecum, ar trebui să învețe din nou a vorbi.

Cu timpul trecuse și stingherirea aceasta. Legătura dintre Ana și copii devenise mai strânsă, mai puternică, deși nu era mai intimă. În sinea sa, fiecare membru parcă își avea rezervele sale, și legătura mai strânsă privea numai sentimentul de solidaritate între ei. Rezervele și le păstra fiecare pentru sine, și ele făceau ca senzația de înstrăinare să nu se poată stinge cu totul. Într-o anumită măsură păruse că fiecare trebuie să intre din nou în viață, și trecuse vreme până ce fiecare putuse să-și vadă de îndeletnicirile sale.

Aranjamentul forțat de unchiul Victor rămăsese multă vreme cunoscut numai de Ana. Copiii, de altfel, se părea că nu aveau nici un simț, nici o îngrijorare cât privea viitorul. Părea că nici nu-i interesează acest viitor. Nici prin gând nu le trecea că ar fi, de-o pildă, cu puțință să fie siliți a părăsi casa în care locuiau sau să nu mai aibă cele necesare vieții. Poate nici nu bănuiau pe ce alunecuş primejdios pentru averea familiei pornise tatăl lor sau dacă și bănuiau, nu le păsa: fiecare se pregătea pentru o carieră după care puteau trăi. Și, peste tot, tinerețea nu se înpăimântă de grijile viitorului.

Treceau lunile, vremea își făcea slujba ei de bun doctor, și totuși pentru fiecare membru al familiei ființa lui Ion Crețu stăruia ca o povară nefirească. Dacă ar fi murit, parcă viața lor s-ar fi limpezit mai ușor. Dar așa, de câte ori își aduceau aminte de el, un sentiment straniu îi cuprindea, și fiecare parcă s-ar fi ferit bucuros de celălalt.

Cu toate că unele stări sufletești le erau comune, fiecare trăia într-alt fel viața cea nouă care, cu nici un chip, nu mai putea reveni la normal, deși își vedea fiecare cu sânguință de îndeletnicirile lui.

Ana nu reușea prin nici un mijloc să se elibereze de sentimentul că viața ei, într-un chip, a fost zadarnică, și sentimentul acesta o intimida, o făcea să fie nesigură în ceea ce lucra și târa în urma ei o lungă trenă a pustiului.

Benedict simțea un resentiment puternic împotriva tatălui său și uneori se gândea cu groază că-l urește, că vede în el un dușman.

Iustina se lăsase pradă unui cinism sângeros, simțind că-și poate bate joc de toată existența și surprizele ei.

Anicuța avea senzația că e mereu împiedecată de ceva în drumul ei și din motivul acesta era în continuu nedumerită și îmbufnată.

În casă nu se vorbea nici odată de avocatul. Neparticiparea lui la alegeri nu fusese reținută de nici un membru al familiei. Zvonurile despre viața pe care o ducea Ion Crețu acum, rar pătrundeau până la copii, de obicei se opreau la mama lor, pe care prietene binevoitoare se însărcinau, din când în când, să o informeze.

Trecuseră cu toții, Anicuța mai puțin, prin situația penibilă de-a se simți centrul privirilor altora chiar și atunci când nimeni nu le avea grija. Îi umilise și-i tulburase și pe ei senzația cânelui bătut care se strecoară cu frică pe lângă garduri și când a scăpat din bătaie și nu-l mai fugăre nici un câne.

Cu vremea se simțiseră mai liberi, teroarea închipuită din jurul lor începuse să se risipească.

Unchiul Anton Murășan venea adeseori când copiii nu erau acasă. Simțea că Ana avea nevoie de prezența lui mai mult decât de sfaturi sau îndemnuri. Bătrânul era foarte mulțumit că fratelui său Victor îi succedese să asigure mijloacele de existență pentru familie și de înzestrare a fetelor. Respectul lui pentru fratele său crescuse.

Ana simțea în prezența lui un sprijin, în pustiul ce o încunajura când rămânea singură. Urmase sfatul lui. Lozinca lui nu-și mai simțea nici o responsabilitate în conștiință pentru ceea ce se petrecuse. Își recunoscuse acuzele nedrepte din cearta aceea mare, făcuse ce putuse, din partea ei, pentru a asigura viitorul copiilor. Și, în temeiul principiilor unchiului Anton, ar fi trebuit să fie liniștită. Se întreba uneori dacă este, și nu putea să se dumirească. Nu putea face deosebirea dintre liniște și... nenorocire, și în vreme ce, logic, își putea argumenta că ea nu are nici o vină, senzația nenorocirii, cel puțin sub forma aceea de trenă a pustiului ce o târa pretutindenea după sine, nu o părăsea. Liniștea ei era, își spunea Ana, o liniște amară, un fel de resemnare nouă, care încă nu putea birui.

După întoarcerea unchiului Victor din București, unchiul Anton nu-i mai amintise niciodată despre o împăcare cu bărbatul. Era și el convins că despre asta nu mai putea fi vorba. Și mai ales după ce căderea lui Crețu ajunsese notorie, și cinstea familiei era știrbită. Totuși, în multe lucruri îi putuse fi de mult folos Anei cu

vizitele lui. Ele umpleau în primul rând greaua ei singurătate, și bătrânul primea adeseori confidențele ei, lacrimile ei, când nu se mai putea stăpâni. Descărcările acestea îi aduceau Anei totdeauna multă ușurare, deși ea, după ce se liniștea, se revolta mereu împotriva slăbiciunii sale.

– Las', fata mea, e bine așa. E în firea noastră. Nu-i nici o rușine și nici o umilire. O viață nu se uită așa de ușor. Și nici n-ar fi bine să se uite. Nu ne putem renega, și cine se reneagă n-a fost niciodată omul pe care l-am crezut. Eroismul vieții stă în consecvență. Omul superficial sau gură-cască vede eroul în cel ce-și frânge dintr-o dată linia vieții lui. Dar aceștia nu sunt eroii ci slăbănogii vieții.

– Vai, unchiule, e așa de greu să uit, să mă obicinuiesc, îi mărturisi într-un rând Ana.

– Da, fata mea, fiindcă nu e vorba nici de uitare, nici de obicuință. E regretul, e părerea de rău după viața trecută, după noi înșine, căci pe noi ne-am zidit în acel trecut. Nu e nimic, draga mea, e un sentiment firesc. El nu ne poate strica, nu ne poate nenoroci decât în cazul că am începe să regretăm că am trăit așa cum am trăit, și când ne revoltăm că nu am trăit altfel. Cu alte cuvinte, când, în lumina prezentului, ne condamnăm pe noi pentru viața din trecut. Ar fi și zadarnic și nedrept. Ar fi un atentat la propria noastră ființă, deoarece la ea am adăugat tot ce-am gândit și am simțit cu bună credință, și a fost pentru noi realitate nu închipuire, în scurgerea zilelor.

Ana tăcu o vreme, căzută pe gânduri.

– Unchiule... o să mă condamni? Știi că uneori mi-e milă de el? De cele mai multe ori îl urăsc și pe el și pe femeia aceea, dar sunt clipe când mi-e milă de el.

– Pentru ce să te condamn? Cred că și acesta e un sentiment firesc pentru un om pe care l-ai iubit, sau la care, cel puțin, ai ținut. Omul e, draga mea, o ființă complexă, o împletire de bine și de rău. Las' să ți se reverse simțirea așa cum îți pornește de la inimă. E bine așa!

...Uneori cerceta familia și unchiul Victor Murășan. El se interesa mereu de un singur lucru: la ce punct au ajuns relațiile dintre Iustina și profesorul Alecu Popescu? N-ar fi timpul să se

vorbească de căsătoria lor? Benedict, în timpul din urmă, deși mergea adeseori pe la el, nu-i mai putea da nici o informație.

Ana, la întrebările lui, ofta și ridica din umeri: «Cine se mai gândește la noi azi la astfel de lucruri, unchiule? Parcă mai are cineva plăcere pentru asta?»

Într-un rând, bătrânul stăruise:

– Viața trebuie să-și urmeze cursul, și uneori noi trebuie să-i ajutăm. Nu-i vorba de plăcere, ci de o datorie.

– Dar Iustina e de-un cinism! L-a speriat de tot pe bietul profesor, care a fost silit să bată în retragere sau cel puțin să rămână într-o rezervă cuminte până se va mai liniști fata.

– Atitudinea Iustinei, cinică cum îi spui tu, nu cumva e una de apărare a fetei?

– De apărare? Nu înțeleg!

– Tu ai spus ceva copiilor despre aranjamentul făcut cu avocatul?

– Nu le-am spus. Ei nu-s neliniștiți în privința vieții, sub raport material, ei nu văd nici o schimbare, pentru ce să le mai amintesc de... târgul nostru?

– Pentru că lumea vorbește cum împrăștie acum Crețu banii cu amândouă mâinile, și ar putea auzi și ei, ori poate au și auzit. Atitudinea Iustinei ar putea să nu fie cinism, ci mândria cu care se îmbracă în fața zvonurilor. Poate vrea să-i arate că chiar săracă, nu ține numaidecât să se mărite cu el. Dacă fata ar ști că are zestrea asigurată, poate nu s-ar mai purta cinic, cum zici tu.

– Dar ea se poartă așa cu toată lumea. Parcă-și bate joc și de ea însăși.

– Eu, totuși, cred că e necesar să le arătăm copiilor starea reală.

– Dacă crezi dumneata... Află un prilej și le spune. Eu parcă nu aș fi în stare.

– Bine, o să vedem noi!

– Eu cred că Iustina e cea mai deprimată dintre toți. Ea a fost izbită mai greu de nenorocire și și-a pierdut orice credință în oameni, în bărbați mai ales.

– Pentru ce suntem noi aici? Să-i ajutăm.

– Bine, unchiule, încearcă dumneata.

Prilejul nu întârzie să se arate. Într-o zi, toți trei copiii se duseră în satul unchiului Victor să-l felicite de ziua nașterii.

Bătrânul se folosi de ocazie să le spună că tot ce vedeau aici, și pe deasupra o grădină cu pomi cumpărată de curând într-altă parte a satului, avea să fie moștenit de ei, pe lângă ce aveau asigurat de la tatăl lor. Și îi informă ce avere era transcrisă pe ei, și de care avocatul nu se putea atinge.

Bătrânul rămase însă foarte dezamăgit: informația lui parcă trecu pe lângă urechea lor fără s-o audă. Nici un fel de schimbare nu văzu în fața lor, singur ochii Anicuței se aprinseră pe-o clipă. Rămaseră toți trei muți și apoi îndată se interesară de grădina nou cumpărată...

În a doua parte a anului luară parte de câteva ori, copiii fără Ana, la ceaiurile din familia Bogdan. Benedict și Iustina erau mereu jenați, Anicuța singură era mai dezghețată.

Totuși, către sfârșitul anului păru a se mai însenina și Iustina și profesorul Alecu Popescu deveni mai stăruitor în curtea ce-i făcea fetei. Unchiul Victor era de părerea că a făcut bine lămurind pe copii despre situația lor materială. Schimbarea Iustinei el o punea în legătură cu aceasta. «E o fată mândră, spunea el Anei, și se simte mai liberă acum. Nu mai are sentimentul că ar putea-o lua cineva din milă.»

Bătrânul se înșela. Pe Iustina nu o deprimase gândul că ar putea rămâne fată săracă, și chiar dacă ar fi rămas, împrejurarea aceasta nu ar fi deprimat-o. Cinismul ei se născuse din însăși nenorocire[a] din familia lor. Și mai înainte, ca studentă în medicină, avusese prilejuri să cunoască slăbiciunile și josnicia bărbaților, interesul lor pentru un singur lucru, când era vorba de femei, și se cufundase în cinism. Dar pilda din familia lor o dezamăgise cu totul, și trebuise să treacă timp, până să-și revie cât de cât.

...Către sfârșitul anului, Ana și cei doi unchi începuseră să vorbească despre logodna Iustinei.

XXVII

În februarie anul următor, chiriașul familiei Crețu, Teodor Stratilat, denunță pe neașteptate contractul de chirie. Fu numit profesor titular la Universitatea din Iași. Dar el nu părăsi singur orașul, ci însoțit de doamna Alma Bogdan. O vreme, toată societatea vui de acest eveniment, și abea acum se află că profesorul Bogdan intentase de mai de mult proces de divorț împotriva soției sale. Sentința avea să se pronunțe în curând, cu învoirea amândurora.

Multă lume, și între aceștia și familia Crețu, rămase uimită și scandalizată de eveniment; alții însă nu-i dădură mare importanță, spunând că rupțura se putea prevedea, dată fiind curtea ce-i făcea profesorul doamnei Bogdan și diferenței de vârstă dintre ea și bărbatul său.

Pentru familia Crețu, întâmplarea fu un divertisment folositor. Atențiunea societății fu atrasă într-altă parte, iar ei discutând asupra cazului, simțeau o descordare a nervilor, o ușurare care-i făcu mai liberi și mai intimi. Iată, câte nu se întâmplă în lumea asta! Constatarea era binefăcătoare, deși condamnavă și pe chiriașul lor și pe Alma Bogdan.

Mai greu îi condamna Benedict și mai puțin Iustina. Benedict era rănit de tragerea în noroi a unui nume respectat în universitate, a unui savant; Iustina spunea că Alma era prea ispititoare pentru a-l judeca pe Stratilat. Ea era de părerea că cei doi se iubeau de mult, și că «savantul» lui Benedict bănuia, dar fusese laș și nu luase nici o hotărâre până putuse ascunde rușinea din casă. «A, savanții ăștia! Cum a putut crede profesorul Bogdan că Alma l-a luat din dragoste? Și anume dintr-o admirație...

platonice, apreciindu-i meritele științifice, zicea Iustina. N-am crezut-o niciodată când debita asemenea prostii! O femeie să iubească un bărbat pentru faima lui! Nu! Femeile sunt cu mult mai egoiste, se iubesc numai pe ele. A voit să ajungă soție de profesor universitar, și atât! La multe femei, ambiția ține loc de iubire. A, cât părea de încântată când se încingeau la ceaiurile ei discuții înalte, dar eu vedeam cum, de la o vreme, îl sorbea din ochi pe Stratilat. Nu-i vorbă, frumos bărbat!»

Într-un rând, Iustina afirmă că, la începutul relațiilor cu Stratilat, Alma Bogdan a stat o vreme în cumpănă între el și Alecu Popescu. «Multă vreme n-a știut pe care să aleagă, căci amândoi îi făceau curte și se uitau la ea ca la un fruct copt, gata să cadă de pe creangă! A, bărbații! Toți sunt la fel!», sfârși ea indignată.

– Nu-i adevărat, strigă Anicuța, înroșindu-se toată și privindu-o pe soru-sa cu ochi scânteietori.

– Uite, uite! Ce nu-i adevărat? se miră Iustina.

– Ce ai spus despre profesorul Alecu. El nu i-a făcut curte niciodată!

– Să-mi dai voie! Tu nu ai luat parte la ceaiurile ei decât după ce alegerea Almei era făcută. Dar înainte te asigur că amândoi o mâncau din ochi.

– Nu-i adevărat! strigă din nou Anicuța și acum se albi ca peretele.

– Dar ce ai, draga mea? Pentru ce te înfurii?

– Pentru că poți spune minciuni despre cineva care mi se pare că ți-e ca și logodnic.

– A, îmi aperi pe viitorul meu logodnic? Hm! Logodnic? Frumos din partea ta! Totuși, ceea ce am spus e adevărat, vorbi cu vocea uscată Iustina.

Anicuța se ridică de la masă ca o furtună și ieși trântind ușa după ea.

– Dar ce-i cu fata asta? se uimi Ana.

– Nu știu, mamă, dar e limpede că ține la «integritatea» profesorului. Bărbații însă toți sunt la fel și nici nu merită să ne mai batem capul cu ei.

– Vorbești și tu prăpastii, și chiar acum când... Nu ne poate fi indiferent cu cine ne legăm viața.

– Dar adevărul trebuie recunoscut între orice împrejurări, mamă. Numai așa se pot încunjura deziluziile.

Benedict tăcu tot timpul, dar după ce rămase numai cu mamă-sa, zise:

– Mă tem de Anicuța, mamă!

– Dar pentru ce?

– Mi se pare că ține și acum la profesorul Alecu.

– Prostii!

– Da! Pe Sever Barbu îl bruschează de multă vreme, deși bietul băiat e îndrăgostit de ea până după urechi.

– Poate așa e firea ei în iubire! Pe fetele acestea nu le mai înțelege nimeni! Își fac de cap! Nici din gura Iustinei nu poți scoate o vorbă hotărâtă.

– Nici acum?

– N-ai putea jura niciodată pe ce spune! Vai, dragul meu, am credința că învățătura prea multă nu-i pentru fete. Le scoate din firea naturală, le face artificiale. Nu mai sunt femei.

– Cred că te înșeli, mamă! Tot femei rămân, numai cât sunt mai bine înarmate în fața vieții decât celelalte.

Ana se întristă părându-i că băiatul face aluzie la ea.

– De, dragul meu, altă lume e acum! Totuși, aș fi așa de mulțumită dacă Iustina s-ar logodi cât mai curând. Ar fi un început de viață după dezastrul ce ne-a ajuns. Și mai cred că ar fi un remediu să nu mai crească în ea ura de oameni. Uneori îmi pare că urăște pe toată lumea.

– Mai bine să urască decât să-i iubească pe oameni și pe urmă să fie dezamăgită.

– Ah! Ce cruzi sunteți voi copiii, oftă Ana, și-și înclină capul în piept.

– Dar nu fac nici o aluzie la dumneata, mamă dragă. Vorbesc din convingere proprie, și în ce mă privește pe mine și pe Iustina. Iustina are un suflet bărbătesc.

– Dacă lucrează de ani în rând cu bărbații!

– Cred că ea e stăpână pe soarta ei. E o fată care vede realitatea.

– Dar așa nu-i mai rămâne nici o duioșie de femeie. Prea aspru ia viața, pe oameni, pe bărbați mai ales.

– Dacă nu merită altceva!

– Vorbești și tu, dragul meu, ca un om bătrân. Nu-mi pare bine! Ai vreme să te înăsprești în lupta vieții ce te așteaptă. Dar în tinerețe să fii tânăr: să crezi, să sperezi, să ai idealuri. Altfel trece stearpă partea cea mai încântătoare a vieții.

Benedict nu mai răspunse. Își luă o carte din bibliotecă și începu să citească. Cât o privea pe Anicuța mai ales, vedea el bine, că nu se poate înțelege cu mamă-sa.

În vremea din urmă, el observase la soru-sa, în prezența lui Alecu, priviri și atitudini de cari nu se putea înșela. Iar acum când ea izbucnise așa de spontan, luând apărarea lui Alecu în fața soru-sii, el începuse să se teamă că soru-sa era încă subț farmecul despre care-i vorbise ea la X, a acestui om.

Ceea ce nu putea înțelege și-l deruta în concluziile lui era faptul că nici mamă-sa, nici Iustina nu păreau să bage de seamă ceva.

Anicuța, după ce stătu două ceasuri încuiată în dormitorul fetelor, se îmbracă și ieși la plimbare, fără să mai spună cuiva un cuvânt. Se însera când ieși în stradă, luminile încă nu erau aprinse, totuși, portăreasa Paraschiva începu să strige după ea îngrozită:

– Domnișoară! Domnișoară Anicuța!

Fata se opri și întoarse capul.

Era pe trotuarul din față. Își păstrase din liceu obiceiul să treacă strada cât ce ieșea pe poarta lor și să apuce pe trotuarul din față de unde putea arunca privirea în locuința lui Alecu, căutându-l prin toate camerele.

Portăreasa Paraschiva îi făcea semne desperate să se întoarcă. Erau mulți trecători pe stradă și nu-i putea spune pentru ce-o cheamă.

Anicuța aruncă ochii peste drum și într-un geam de la parter îl văzu pe profesorul Alecu. El se uita la ea cu un surâs larg pe față. Într-un moment dat păru că el abea-și stăpânește râsul.

Fata se zmânci din înțepenirea ei, traversă strada și ajunse subț poarta lor. Era furioasă.

– Ce te-a apucat, Paraschiva? Ce semne sunt astea? Ce vrei?

Femeia-și pironise ochii pe încălțăminte fetei și părea că și ea își stăpânește cu greu râsul.

– Dar, domnișoară, cum era să ieși așa? Nu vezi cum ești încălțată?

Anicuța aruncă o privire fugară la picioare și nu observă nimic.

– Ești o proastă! Să strigi în gura mare după om pe drum! Ce vrei să-mi spui?

Femeia o privi zăpăcită:

– Dar nu vezi ce ai în picioare?

Anicuța își ridică, privindu-l, un picior: era încălțat într-un pantof portocaliu. Înălță pe celalalt și văzu că-i într-o cizmuliță neagră, o cizmuliță de gumă din galoșii ce-i purta peste iarnă.

Pe-o clipă îngălbeni, apoi trecu repede în camera portăresei și scoțându-și cizmulița o spintecă de jumătate și o aruncă prin curte încolo. Subt ea era soțul pantofului din celalalt picior.

– Cum să fiu proastă, domnișoară, zise femeia supărată de vorba neobicinuită. S-ar fi uitat lumea după dumneata ca după un comediant.

Anicuța se înroși toată: desigur, profesorul Alecu a observat și de aceea era atât de vesel în fereastră.

– Iartă-mă, Paraschivo, n-am vrut să te supăr. Sunt datoare să-ți mulțumesc că m-ai chemat. Nici nu-mi închipui ce am putut avea să-mi trag cizmulița într-un picior.

– Vei fi fost cu gândul în altă parte, domnișoară. Dar bine că am băgat eu de seamă. Desigur că nici un străin nu te-ar fi făcut atentă, și mâne ar fi vorbit tot orașul.

– Tot orașul?... Da, se poate, zise distrată Anicuța și, ieșind, traversă iar strada. Ochii ei se întâlneau cu ai profesorului care o pândeau în geam. Râzând, îi făcu un gest de felicitare. Era sigură acum că văzuse cum fusese încălțată. Îi aruncă o privire sfidătoare și trecu înainte.

Intră la un cinematograful care-i ieși mai întâi în drum și rămase acolo două ceasuri. Când ieși, nu avu nici idee ce văzuse, tot timpul a fost cu gândul aiurea. Se mai plimbă vrun ceas pe stradă, apoi se opri deodată brusc și apucă spre casă. Vor fi fost ceasurile zece.

La poartă nu era nimeni.

Anicuța se apropie tiptil de ușa profesorului Alecu Popescu *. Inima-i bătea să-i spargă pieptul. Când pusă mâna pe clanță, își adusă deodată aminte că nu s-a uitat din stradă dacă era lumină la profesorul. Se întoarsă brusc, ieși de subt boltitura porții, trecu pe trotuarul din față și se opri.

* În ms.: Ionescu (n. ed.).

Da! Era lumină. Profesorul citea la masă, răzămându-și capul în mâna stângă, cu un creion în dreapta. Părea cufundat adânc în citit.

Îi veni deodată în minte scena când îi tradusese ei textul acela greu din latinește. Stătu o vreme pe trotuarul din față privind-l, apoi suspinând din băierile inimii, intră descurajată în curtea lor.

Nu mai cuteză să facă la ce se gândise toată după-amiaza și la cinematograf: să intre singură în camera lui, să-i arate ce-i în inima ei și să-l oprească de la logodna cu soru-sa, Iustina.

Urcă cu greu scara la etaj și, profitând că în camera lor era întuneric și Iustina lipsea, se dezbracă și intrând subț plapomă, se acoperi până peste ochi.

XXVIII

Iustina ieșise pe înserate cu Benedict. O colegă de la medicină venise la ea pe la șase, îi șoptise ceva într-un colț, și plecase.

Iustina rămăsese nehotărâtă: să-i urmeze îndemnul ori nu? Era luată de un zbucium lăuntric cum rar i se întâmpla. Benedict, intrând în bibliotecă, o văzuse schimbată și se apropiase de ea.

– Ce-i cu tine? Ești supărată și acum pe Anicuța? întrebă el.

– Pe Anicuța? De ce să fiu?

– Pentru că a luat apărarea lui Alecu, împotriva ta, care-l arătai și pe el că a făcut curte doamnei Alma.

– Curte i-a făcut și el, dar ce-mi pasă mie? Treaba lui. Toți bărbații sunt la fel față de o femeie frumoasă. Parcă tu nu știi din proprie experiență?

Benedict zâmbise.

– Asta e cam așa, n-am ce zice! Și vrei să spui că atâta lucru nu te-ar înstrăina de Alecu?

– Nici nu m-ar înstrăina, nici nu m-ar apropia! Parcă mie nu-mi face curte? Și nu m-a apropiat de el nici cu un pas.

Benedict trăsărise, neplăcut surprins.

– Cum poți vorbi așa, Iustino? Noi, cred că știi, ne gândeam la logodna voastră apropiată.

– Știu că vă gândeați, dar ce sunt eu de vină dacă plănuieți un lucru esențial pentru mine și pe mine nu m-ați întrebat niciodată?

– Mama, nu te-a întrebat?

– Nu! Ea a bănuie că și tine! Ei! Doamne, nu-i nici o mirare! Sunt bună de măritat încă de doi-trei ani, și vă gândeați la binele meu!

Vorbise rece, distant. Benedict se supăraseră.

– Nici asta nu o crezi? Parcă ne cam iei peste picior.

– Nu vă iau. Spun adevărul. Cred că ți-nei amândoi la mine. Deși mă socotiți cam cu toane și sunt, nu pot nega! Iată și acum am toane: Nu m-am gândit nici o clipă, nu mă gândesc nici acum să mă căsătoresc cu profesorul!

Frate-său rămăsese cu gura căscată.

– Dar, Iustino, i-ai primit de-atâta vreme curtea! Cum să te mai înțelegem?

– Nici nu e nevoie să mă înțelegeți voi, e de-ajuns dacă mă înțeleg eu singură. Curtea primită ți-am spus: nu înseamnă nimic.

– Așadar, nici vorbă de logodnă apropiată cu Alecu?

– Nici apropiată, nici mai depărtată!

– Doamne sfinte! Eu te-am crezut totdeauna o fată cu judecată solidă și care pipăie realitățile.

– Cred că nu ai greșit.

– În mijlocul suferințelor din familie, căsătoria ta ar fi o înviorare, o întorsătură care ne-ar sălta pe toți. Tu nu vezi cum se topește mama?

– Văd și sufăr, dar nu pot face ceva împotriva conștiinței mele. Cred că nu așteptați să vă «saltez», cu acest preț!

– Dar profesorul Alecu e un om care ar putea fericii pe orice femeie.

– Nu neg, dar cu o condiție: ca femeia aceea să-l iubească.

– Și... tu...

– Ei, să nu mai continuăm, cred că ai înțales, te știu un băiat inteligent.

O vreme se făcuse liniște în bibliotecă. Iustina își privea mâinile albe ce i se odihneau în poală, Benedict se necăjea să-și răsucescă o țigară. După ce o aprinsese, trăsese un fum în adânc, tușise rău și, după ce se liniștise, zisese:

– Iustino, nu te-ai supăra dacă eu aș bănuia cauza refuzului tău?

– Nu!

– Tu trebuie că iubești pe cineva de mai demult.

Fata trăsărise și fața i se luminase.

– N-am spus eu că tu ești un băiat inteligent? zisese ea cu vocea îndulcită.

– Am găcit?

Ea înclinase din cap.

– Și, de mult?

– De la escapada mea din noaptea aceea de la X, când, după masa de pe terasă am plecat cu Alma și cu cei doi domni să facem o plimbare cu mașina până în oraș. Știi, când nu ne-am înapoiat, Alma și cu mine, trei zile!

– Știu, cum să nu!

– Atunci a început!

Benedict se gândise că ar fi absurd să se fi îndrăgostit de unul din cei doi bărbați. Căzuse pe gânduri.

Iustina izbucnise în râs.

– E limpede că nu unul din cei doi cavaleri ai noștri e vinovat.

– Ar fi absurd.

– Se-nțelege? Dar vezi și găcește cine poate fi, cum ai găcit că-mi place de cineva.

– Cum aş putea?

– Recunosc! Nici nu poți chiar dacă te-ai gândi până mâne. Așa că voi fi silită să ți-l spun eu. Cu atât mai vârtos că în seara asta îl vei cunoaște și tu!

Benedict se zăpăcise de tot.

– În seara asta?

– Da! Ai văzut că a fost la mine o colegă. Ea mi-a adus vestea că el a sosit în oraș, și că vrea să mă vadă. Sunt ceva rudenii. M-a invitat, cu ea împreună, să luăm cina la «Continental». Dar eu te rog să mă însoțești și tu. Nu i-am promis nimic, căci nu știam cum mă voi hotărî. Dar în decursul convorbirii noastre m-am hotărât. Cred că e mai bine să merg.

– În decursul convorbirii noastre te-ai hotărât?

– Da! Am recunoscut și eu că trebuie să fac tot ce pot pentru a dezmoști și a mai însenina viața din casa noastră.

– Cum? întrebasese mirat Benedict, e vorba chiar de căsătorie?

– Da, spusese grav Iustina.

Urmase o tăcere îndelungată. Benedict nu mai știa ce să creadă. Într-un târziu a zis:

– Dacă e vorba să-l cunosc și eu în iasă, ai putea să-mi spui cine este.

Fața Iustinei se luminase din nou și ochii ei străluciseră.

– E doctorul Vasile Prodan din T.M., orașul în care ne-am oprit noi, eu și cu Alma, trei zile.

- Mi se pare că i-am auzit de nume.
- Se poate. E un medic bun, cu clientelă mare, lucrează la spital. E un bărbat frumos și serios de treizeci și patru de ani.
- Benedict zâmbise:
- Îi știi și vrâsta?
- Păi, de ce-am rămas eu trei zile în T.M.? M-am informat despre toate de la gazda la care am tras.
- Și, cum l-ai cunoscut?
- Întâmplarea, Benedict. Ca o studentă în medicină ce sunt, încă a doua zi fata gazdei, după ce m-a dus prin amândouă bisericele românești, foarte frumoase, și prin palatul cultural, care e un giuvaer, mi-a propus să vizităm și spitalul. Acolo l-am cunoscut pe doctorul. Mi-a intrat așa deodată în suflet. Încă în după-amiaza aceea mi-a făcut o vizită la gazda mea. Îi intrasem și eu, se vede, în suflet! Cum s-a făcut? Să nu mă întrebi că nu știu! A doua și a treia zi ne-am întâlnit mereu la noi, în orele lui libere. Am pus la punct toate cele din viitor, dar eu i-am făcut o rugămintă: să așteptăm până termin studiile și-mi iau doctoratul, și a doua rugămintă: să nu vină la noi și să nu mă întâlnească în vremea asta, ci să-mi scrie în toată săptămâna! Acum, eu anul acesta îmi iau doctoratul și i-am scris că poate veni să-l cunoască și familia!
- Dar n-ai suflat o vorbă! se mirase consternat Benedict. Nici n-a aflat nimeni că-ți scrie cineva în toată săptămâna!
- Nu, îi dădusem adresa de la universitate și tot de-acolo îi scriam și eu regulat, săptămânal. Abea de-o săptămână l-am avizat că poate veni, și iată-l că a venit.
- Benedict se înveselise deodată, sărise de pe scaun și îmbrățișase pe soru-sa.
- Știi că-mi place? Nici aventura, nici romantismul n-au pierit încă din lume. Mă pot mândri cu surorile mele! Îmi place! La ce oră s-a fixat cina?
- La opt jumătate.
- Benedict își privise ceasul.
- Sunt șapte. Poți începe să te îmbraci.
- Dar, vii și tu?
- Cum să nu vin? Ard de nerăbdare să-l cunosc pe viitorul meu cumnat.
- Și își sărutase sora pe frunte cu duioșie.

– Dar, numai noi știm deocamdată de toată noutatea. Spunem că cinăm cu nește prieteni. La înapoiere, voi spune mamei că mâne vom avea o vizită, ba voi informa-o amănunțit de toate, căci doctorul mâne îmi va cere mâna. Asta e sigur.

Benedict bătuse înveselit din palme. Pornind spre ușe, a zis:

– Mă duc să mă schimb și eu. E un eveniment prea important să merg în costumul acesta sur. Tu ce zici? În negru?

– Nu! Ia-ți costumul cel cafeniu.

*

Doctorul Prodan și colega Iustinei, Vera Popa, pe care o cunoștea Benedict, îi așteptau la o masă într-un colț mai retras al restaurantului. Se ridicară amândoi la apropierea lor și se priviră încântați toți patru: fiecare își avea frumusețea lui deosebită. Iustina își zicea că doctorul parcă e mai bărbat, deși întinerise la vederea ei. Vasile Prodan își spunea că Iustina parcă mai crescuse și că înflorise ca o ramură de măr. Vera Popa rămăsese cu ochii duși la Benedict, pe care nu-l văzuse niciodată așa de plin de lumină și de zâmbete. Benedict fu încântat și cucerit dintr-una de doctorul Prodan.

Fu o cină foarte animată și intimă, ca și când toți patru s-ar fi cunoscut de mult, și că ar fi luat masa de multe ori împreună. Băură la urmă și două sticle de șampanie, comandate de Prodan, dar Benedict nu se lăsă să nu plătească el una.

Către unu după miezul nopții părăsiră restaurantul, cu avizul doctorului să-i pregătească primirea pentru ziua următoare. Cei doi prieteni își strânseră cu putere mâna.

Iustina lipsi în ziua următoare de la cursuri. Avu ce-i povesti mamei sale toate înainte de amiază.

Ana Crețu la început fu așa de surprinsă, încât nu înțelegea ce-i spunea fata, și ea trebuia să repete mereu. Apoi i se limpezi și ascultă încordată povestea Iustinei. Când ajunsă să-i spună numele doctorului, Ana făcu ochii mari.

– Prodan, ai spus? Prodan? Stai, tu fată, că numele ista îmi pare cunoscut. De unde zici că-i? Din T.M.?

– Da, mamă, unde m-am dus atunci [în] escapada mea cu Alma.

– Prodan! N-a fost și tatăl său doctor tot acolo?

– Da, mamă!

– Păi, dacă-i așa, pe tatăl lui l-am cunoscut și eu. Era bun prieten cu tata și venea uneori pe la noi. Ba și eu am fost de câteva ori cu tata pe la ei în T.M.

– El trebuie să fie, că alt doctor cu numele ăsta n-a mai fost în T.M. Mi-a spus Vasile încă în vara aceea.

– Dacă-i așa, mă bucur din toată inima. Tata vorbea foarte bine de doctorul Prodan; și om învățat, și de omenie. Mulți bolnavi, consultați de el, nu-i plăteau nimic.

Ana Crețu o lăasă să povestească pe Iustina, să-și descarce tot ce avea pe inimă.

La sfârșit o îmbrățișe cu duioșie, o sărută și zise:

– E nemaipomenit, dar ce să fac? Așa se vede că-s fetele mele: să nu-mi spună mie nimic, nici una, nici alta. Anicuța..., dar se opri îndată. Voi să-i spună cum a încercat să moară la X din pricina geloziei pentru Alecu, dar se rezgândi la vreme. Dar mă mir totuși, continuă ea, dacă-ți place de atunci, pentru ce nu i-ai dat voie să vină uneori în vizită la noi?

– Mi-era frică, mamă, să nu-mi facă curte. Și eram așa de sătulă, de scârbită de curtea ce mi-o făceau la universitate și studenții, și profesorii, încât am simțit că e nevoie să rămână departe.

– Auzi tu, fetele de azi! Cine să vă mai înțăleagă?

– Las' că-i bine așa, mamă! Și acum te rog să te gândești că la șase după-amiază vine la noi și nu vine numai în vizită!

– Dar cum?

– Vine să-mi ceară mâna!

– Sfinte Doamne! Așa ceva nu s-a mai pomenit! La întâia vizită să-ți ceară mâna!

– Vezi că ne grăbim, mamă dragă. La Rusalii vrem să ne cununăm!

– Doamne sfinte! Și nici nu sunteți logodiți!

– Nu mai facem logodnă înainte. Până la Rusalii îmi iau diploma, și așa ne-am înțales prin scrisori: așteptăm până sunt și eu doctor, și gata!

Urmă un restimp de tăcere. Ana Crețu se gândi la logodna și căsătoria ei, și o adumbrire de tristețe i se așează pe față. Fără să-și dea seama, oftă.

– Dumneata nu crezi că-i bine așa, mamă dragă?

– Benedict ce zice?

– El zice că-i bine, el e foarte însuflețit de viitorul lui cumnat.

– Să nu-mi spuneți voi nici aseară nimic unde mergeți! Eu vreau ce vrei tu și Benedict, și nu te nelinești că sunt tulburată! S-ar putea altfel? Noutate așa de năpraznică!

– Dar noutate bună, nu, mamă?

Femeia începu să plângă.

– Bună, draga mea fată, bună! Las' să mai intre în casa noastră și noutăți bune.

Înduioșată, Iustina o mângăie și îi opri plânsul.

– Așadar, după-amiază la șase.

– Da, mamă! Și... să nu mai plângi.

Se îmbrățișară, și ca scăpată de o grea povară, mama întrebă:

– Dar cu profesorul Alecu cum rămâne? Ți-o fi cam penibil, nu?

– Nu! Nu i-am dat niciodată nici un motiv că între noi ar putea fi ceva mai serios. Dacă se va fi înșelat el, nu am ce-i face. Dar, știi ceva mamă? Poate o să se bucure Anicuța.

– Anicuța?

– Da, mie mi se pare că ea a căzut de mult în adorarea lui Alecu.

– Adorare? Ei... dar se opri. Voi să spună: odată a fost în mreja asta, dar nu mai este.

– Da, da! Un fel de adorare, o iubire copilărească încă! N-ai văzut cum i-a luat apărarea când am spus că și Alecu i-a făcut curte doamnei Alma?

XXIX

Cununia Iustinei rămase fixată pe Rusalii, așa cum o hotărâseră cei doi în scrisori. Ana Crețu fu încântată de doctorul Prodan. Da, era fiul doctorului care fusese prieten cu părintele său, doctorul Murășan. O liniște mare pusă stăpânire pe Ana după atâta zbucium prin care trecuse.

Anicuța, când auzi vestea cea nouă, se zăpăci de tot. Așadar, nu mai era vorba de logodna Iustinei cu Alecu? Nu-i veni să creadă. Parcă era vorba să fie în două săptămâni, familia era pregătită la asta. Adică mama, Benedict și cei doi unchi. Cât o privea pe ea, simțea de mult că logodna asta nu se va face, că va fi gata chiar ea să o împiedece. De aceea se pregătise în seara aceea să intre la Alecu și să-i spună ce are pe suflet, prin câte a trecut din cauza lui. Dacă el n-a avut ochi să vadă, trebuia să îi deschidă ea. Se hotărâse, dar când să facă pasul ultim n-a îndrăznit. A înduioșat-o aducerea aminte a sării când a venit la el să-i traducă textul acela greu din latinește.

De multă vreme era convinsă că-l iubește. După încercarea ei din X se zvârcolise să-i dovedească și lui Benedict, și mamei sale că nu a mai rămas nici un fir care să o țină legată de profesor. Dar cum se întorseseră din vilegiatură și, desperată, simțise că n-a scăpat de farmecul lui, cum crezuse. Și cu cât trecea vremea, cu cât curtea lui Alecu era tot mai stăruitoare pe lângă Iustina, în Anicuța creștea hotărârea să-i spună ce avea pe suflet.

...Și, iată că împrejurările i-au venit neașteptat în ajutor, își zicea cu bucurie fata.

La început nu crezuse într-o dezlegare așa de minunată, dar după masă fu și ea prezentă la vizita doctorului Vasile Prodan și

auzi tot ce se pusese la cale, și nu mai putu dubita. Fu cuprinsă de o mare simpatie și pentru pețitor, și pentru soru-sa. Îi felicită din toată inima...

Dar zilele treceau și profesorul Alecu nu mai fusese ușor de văzut. Avusese, cum spunea el, mult de lucru în biblioteca universității, la cursuri și în seminar, iar mai târziu, pe la începutul lui iunie, fusese numit într-o comisie de bacalaureat într-un centru școlar din Oltenia. Și în alți ani mai fusese numit, dar făcuse tot posibilul să nu primească. Acum însă era tare bucuros că putea pleca din oraș.

Omul rămăsese adânc deziluzionat și chiar jignit de purtarea Iustinei. Lua aproape ca sigură căsătoria cu ea, deși, trebuia să recunoască cinstit, fata nu i-a spus nimic categoric niciodată, și că foarte adeseori se purta cinic cu el. Îi plăcea de ea, era o fată frumoasă și cuminte, dar nu se îndrăgostise de * ea copilărește, cum își zicea el, ci ca un om matur. Ce însemna această «maturitate», văzuse numai după trecerea vremii, când începuse să nu se mai gândească la ea, și jignirea i se spălase din suflet.

În schimb, Anicuța se pârjolea pe toate fețele. Cât a fost în oraș n-a mai putut da cu ochii de el, iar când a plecat la examenele de bacalaureat n-a știut nimic. Profesorul o avizase pe mamă-sa, iar Ana nu vorbise despre asta în familie...

Acum aștepta ca pe spini să se termine examenele acelea. Îi legase de suflet portăresei să o avizeze îndată ce se va înapoia. Acum era hotărâtă, oricât i-ar fi fost de greu, să i se mărturisească...

Hotărârea asta îi creștea în fiecare ceas și o cufunda parcă într-o tot mai mare intimitate cu profesorul. Gândindu-se la el și cum își va face mărturisirea, i se părea că nu-i va mai putea spune domnule profesor, ci simplu, pe numele de botez: Alecule!...

Profesorul sosi într-o după-amiază pe la șase. Portăreasa o aviză numaidecât pe Anicuța.

– Când va fi gata, viu și vă spun.

– Cum, gata?

– Acum face baie, și face o larmă de răsună toată casa. A venit foarte vesel domnul profesor, nu ca la plecare! De, ca tot omul care se întoarce la vatră!

* În ms.: *în* (n. ed.).

– Să-mi spui când voi putea merge, Paraschivo! Întâi să-l vești și pe dumnealui. Spune-i că am să-i dau o informație foarte importantă.

– Îi voi spune, domnișoară.

Când începu să coboare scara, după avizul portăresei, Anicuța simți că, cu toată hotărârea ei nestrămutată, îi va fi greu să-i spună ce avea pe suflet. Într-un rând se opri: de ce să-i spună acum? Să mai aștepte, poate se va apropia el de ea acum când nu mai era între ei Iustina. I se păru o clipă că-i și rușinos, și umilitor ca o fată să-i spună unui bărbat că îl iubește. Dar ezitarea ei nu ținu mult. Nu! Nu putea să aștepte după el. Au trecut ani și el nu s-a gândit să se apropie de ea, nu a bănuț ce-i în sufletul ei. Continuă coborârea.

După baie, profesorul radia de tinerețe și de vigoare.

– Ce surpriză plăcută, domnișoară Anicuța. Să știi că e frumos din partea dumnitale că te-ai grăbit să-mi spui bine ai venit.

– N-am venit numai să-ți spun bine ai venit, ci și să-mi fac o datorie.

– Datorie?

– Da. După câte știu, nimeni din familie nu s-a gândit să-și exprime regretele pentru ceea ce s-a întâmplat.

– Cu Iustina?

– Da, cu soru-mea.

Profesorul tăcu un restimp. O umbră ușoară trecu peste fața lui.

– Mulțumesc, domnișoară Anicuța! Mi se pare că dumneata te-ai gândit la un fel de tragedie.

– Oricum...

– Nu! N-a fost nici o tragedie pentru mine. Domnișoara Iustina e o fată adorabilă, dar trebuie să recunosc că nu mi-a dat niciodată nici o nădejde.

– Și acum îți pare tare rău?

– Am trecut peste toate, nu mai vreau să mă gândesc la asta.

– Dar nu ți-a rămas o rană la inimă?

Fata îl privi cu ochii larg deschiși. Profesorul izbucni în răs.

– Nu, domnișoară Anicuța, nici o rană.

– Ești un om fericit, zisă cu un suspin fata. Sunt oameni cari nu uită așa ușor, cari nici nu pot uita.

– Dacă li rănită într-adevăr inima. A mea, nu a fost rănită, domnișoară, cu tot cinismul Iustinei. M-am distrat și eu, și atâta tot. Îi doresc toată fericirea, să-i spui! De altfel, voi veni să o felicit personal, cât ce voi avea un strop de vreme. Nu-s supărat.

Ședeau față în față. Alecu o privea zâmbind. Anicuța părea tot mai încurcată.

– Știi că nu de mult ți-am luat apărarea la acuzele Iustinei.

– Auzi-auzi! se înveseli profesorul. Ce acuze?

– Zicea că și dumneata i-ai făcut curte doamnei Alma, nu numai Stratilat.

Alecu râse:

– Și ți s-a părut că-i o acuză? Orice bărbat face curte unei femei frumoase. Asta încă nu înseamnă nimic. Nu arată că-ți și place de cineva.

– Nici curtea pe care ai făcut-o artistei aceleia la X n-a însemnat nimic?

– Se-nțelege. O trecere de vreme, o distracție.

Urmă un restimp de tăcere. Se vedea pe față că se forțează să spună ceva. Se mișcă pe scaun, privi spre fereastra din față, și zisă, cu glasul sugrumat:

– Dacă-i așa, nu mai regret că mie nu mi-ai făcut curte niciodată.

Pe fața lui Alecu înflori un zâmbet.

– Păi dumneata erai o copilă, domnișoară Anicuța, o școlăriță, cum aș fi putut!

– Dar n-am rămas tot copilă. Mi se pare că de trei ani sunt studentă. Dar n-are importanță. Am spus că nu mai regret că nu m-ai curtat, de când am aflat acum din gura dumnitale că n-ai pus nici un preț pe curtoazie. Dacă nu-i și n-a fost semn de iubire, nu-mi mai pasă de nimic.

Profesorul începu să fie atent și să se neliniștească. În fața lui nu mai stătea nici eleva, nici studenta, ci o femeie cu ochii încețoșați, și totuși arzători. Era o femeie adorabilă, de-o frăgezime pe care parcă ți-era frică să o atingi.

– Dar ți-a părut vrodată, domnișoară Anicuța?

Fata nu răspunsă. Pleoapele i se plecară și lacrimi tăcute începură să i se prelingă pe obraz. Profesorul rămase încremenit. Nu știa ce să facă. Nu putea face nimic.

Anicuța își șterse lacrimile cu batista fină.

– Ți-am trimis vorbă că vin să-ți dau o informație importantă. Am tot crezut că mă vei ajuta să-ți spun ce am pe suflet, să-ți spun ce-i în inima unei fete pe care n-ai curtat-o niciodată. Dar văd că nu m-ai ajutat și nu mă ajuți. Ziceai că dacă ți-ar fi fost inima rănită de Iustina, n-ai fi uitat așa în grabă. Dar eu cum aș putea uita când rana din inima mea e așa de adâncă?

Profesorul se zăpăci:

– Ce să uiți, domnișoară Anicuța?

– Dragostea mea... suspină fata, și iar își dusă batista la ochi. Văd că n-am încătrău; văd că nu-mi dai nici un ajutor să-mi fac mărturisirea mea. Nu mai pot aștepta! Oricât de greu mi-ar fi, trebuie. Mă gândesc acum că tu nici nu-mi poți da un ajutor, pentru că tu nu știi, nu bănuiești nimic, și neștiința asta a ta mă umilește cumplit. Fie ce-o fi, iată ce este:

Anicuța își îndreptă trupul și începu să povestească sentimentele și purtarea sa din seara când a venit să-i traducă textul acela greu din latină, și până când i-a luat apărarea față de Iustina, cu puțin înainte, care-l acuza că și el a făcut curte doamnei Alma. Vocea cu care povestea era înălăcrămată, totuși viguroasă, torcea firul istorisirii dragostei ei fără nici o întrerupere. În cursul istorisirii când îi zicea *tu*, când *dumneata*, ajungând parcă la o intimitate tot mai mare cu cât se apropia de sfârșit.

Profesorul rămase ca trăsniț. O asculta cu sufletul la gură, fără să poată spune un cuvânt, fără o trăsărire, fără o izbucnire de simțire. Terifiat de noutatea ce-o auzea, o privea parcă prostit, idiotit, uitându-și gura ușor deschisă.

Anicuța sfârși ostenită, cu mâinile în poală. Nu-l mai privea.

Profesorul Alecu fu umplut acum de o milă copleșitoare și de o autocondamnare profundă; milă pentru că Anicuța fusese silită să-și mărturisească singură tot calvarul iubirii pentru el în fața lui, și autocondamnare pentru că nu putuse afla nici un motiv să se dezvinovățească de grozăvia că o fată adorabilă se topea de dragoste lângă el, de câțiva ani, și el n-a bănuț nimic!

Rămaseră tăcuți în scaunele lor, multă vreme. Nu se priveau. Fiecare se cufunda în adâncurile ființei lor.

Într-un târziu, Anicuța ridică ușor capul și-l întrebă:

– Nu te-ai supărat? Să nu te superi! Eram datoare și constrânsă la mărturisirea mea, după ce tu nu ai putut bănuî nimic. Acum mi-am făcut datoria!

Profesorul o privea uimit și nu putea spune un singur cuvânt. Anicuța se mișcă pe scaun, voind parcă să se ridice.

– Iată informația pe care trebuia să ți-o dau cât ce-ai sosit. Nu mai puteam aștepta: în viitorul meu nu mai puteam privi singură. Se apropiau de mine adieri de tragedie. Am scăpat și de simțul umilirii, și al rușinării că ți-am mărturisit tot, în loc să aștept declarația ta.

Nu se mai mira, nici nu-și mai dădea seama că-l tutuiește.

– Acum socotesc că dintr-o iubire adevărată și puternică poți cuteza orice fără să te umilești. Nu aștept acum răspunsul tău. Eu îl simt, dar știu că acum nu poți vorbi. Nu vorbi. Strânge-mi mâna și la revedere!

Anicuța vorbi înaintea scaunului profesorului care o privea halucinat. Nu putu face nici o mișcare, părea împietrit în scaun. Îi luă mâna întinsă, dar nu i-o strânsă, nu putea.

Anicuța zâmbi:

– Las' că e bine așa! Să pătimești ceva și tu, căci eu am pătit destul. Răspunsul ți-l aștept mâne după-amiazi, la șase. Ar fi bine cu acest prilej să-mi ceri și mâna. Să avem în familie două căsătorii deodată.

Fără să-l mai privească, fără să-l sărute, ieși ușoară pe ușe și urcă scările.

Scăpase de povara care-i zdrobea de-atâta vreme pieptul. Era ușoară acum ca o pasăre.

XXX

Pentru a se putea face deodată amândouă căsătoriile, cununia Iustinei fu amânată până la mijlocul lui iulie, când termină și profesorul Alecu Popescu cu examenele.

Fu o nuntă mare, cu rudenii, cu invitați. Cei doi frați Murășeni, unchii, se bucurau ca doi copii. Advocatul Ion Crețu, avizat de unchiul Victor Murășan, se scuzase cu o boală. Nu va participa și trimisese felicitări călduroase.

O leacă de umbră pluti la început asupra ospățului, când se citi telegrama avocatului. Și familia, și societatea se dezobiciuiseră să se mai gândească la traiul lui separat de familie.

Dar norul se risipi repede. Nu era lucru de toate zilele ca două surori să se cunune în aceeași zi.

Tinerele perechi plecară într-o excursie în Italia, după nuntă, și nu se întoarseră decât pe la mijlocul lui august, când se instalară în vila din X, unde Ana și Benedict veniseră de mai de mult.

Într-o dimineață de la începutul lui septembrie luau cu toții cafeaua pe terasa vilei. Lângă Benedict era și un vraf de ziare. În toată dimineața le cumpăra pe toate, deși nu-l interesau decât știrile. Ceilalți nici nu le frunzăreau.

După ce-și sorbi cafeaua, Benedict începu să treacă cu ochii peste coloanele cu informații. Se uită prin vro trei ziare, când luând în mână pe al patrulea și cercetând coloanele de informații, ziarul îi căzu din mână peste farfurii, și se făcu palid ca ceara.

– Ce este? Ce s-a întâmplat? întrebare, speriați, toți deodată.

Tânărul nu putu decât să arate cu degetul întins spre coloana cu informații din ziar.

Toate capetele se pleacă deasupra paginilor desfăcute. Trecu o vreme până ce putu citi fiecare știrea telefonică din Sinaia, dată la ultima oră. Toate fețele erau palide și o muțenie grea coborî asupra mesei așternute. Ana dădu un țipăt și își pierdu cunoștința *.

Știrea telefonică era aceasta:

«Pe o cărare puțin umblată de la Sinaia, în imediata apropiere a localității, gardianul de serviciu a aflat aseară la opt cadavruul unui bărbat de vârstă mijlocie, elegant îmbrăcat. Avea o rană în tâmpla dreaptă, și un revolver zăcea de-o parte. Cum nu se afla nici un act asupra lui încă nu-i putuse fi stabilită identitatea. La morgă, din spusele unor vilegiaturiști, se crede că ar fi cunoscutul avocat, fost în mai multe rânduri parlamentar și om de afaceri, Ion Crețu, care ar fi pierdut mult, în timpul din urmă, în tovărășia unei femei, la ruletă. Dăm știrea despre identitatea lui sub toată rezerva.»

Leșinul Anei îi scoase din încremenire. Benedict și doctorul Prodan o duseră pe Ana în camera vecină, o așezară pe pat, și Iustina năvăli în altă cameră unde avea mereu medicamente de primă necesitate și veni cu o sticlă.

Trecu o jumătate de ceas până ce Ana își reveni la cunoștință *. În vremea asta, tăcerea împietrișă în toată locuința. Anicuța se dovedi cea mai neputincioasă: nu se mișcă de pe-un scaun, cu fața îngropată în palme.

– Liniștește-te, mamă dragă, poate nu-i vorba de el, zise Iustina, mângâindu-o pe Ana pe păr, încercând să i-l pună în rânduială.

– Corespondenții ăștia de ziare nu au nici o conștiință, nici o responsabilitate! Cred că dând știrea sub rezervă au scăpat de orice răspundere, vorbi profesorul.

Benedict tăcea greu cu fața crispată. Ana clătină din cap:

– El este! Îmi spune inima că de el este vorba! Nenorocitul! Nenorocitul de el!

Își lăsa capul în piept, lacrimile începură să-i curgă întâi domoale, apoi pieptul Anei începu să se zbuciume și izbucni într-un plâns nepotolit.

Toți stăteau în jurul ei neputincioși. În realitate, toți erau convinși că de avocatul Crețu era vorba.

* În ms.: *conștiința* (n. ed.).

– Ce vor fi făcut cu el? Unde îl vor fi așezat? Cine se va îngriji de bietul lui trup? întrebă Ana după ce plânsul i se mai stâmpără.

Benedict privi la ceasul brățară.

– Nu-i tîren pînă peste patru ceasuri. O să caut un automobil.

– Caută repede, sufletul meu, caută și să mergem! O, nenorocitul de el! Cum i-a fost dat să sfârșască!

Peste un ceas, Ana și Benedict plecară cu mașina angajată de pe piață, urmînd ca să avizeze pe ceilalți de ziua înmormîntării. De cînd soții trăiau despărțiți, Benedict purta socotelile financiare și el păstra cheia casei de fier, la dorința mamei sale.

Ieșiseră din stațiune cînd Ana întrebă înspăimîntată:

– Ai luat bani, Benedict?

– Da, mamă!

– Ai luat destui?

– Da, mamă!

Șoseaua ducea printr-o pădure de brazi și, în curînd, liniștea ei rănită de larma automobilului umplu din nou întinderile. Ceilalți membri ai familiei nu mai coborîră în stațiune pînă la telegrama lui Benedict de a doua zi, cînd luară trenul să meargă la înmormîntare.

*

Advocatul Ion Crețu se înșelase cînd crezuse că a pus stăpînire pe Sonia Sura Leibovici, după ce, cu împrumut de la el, fata câștigase la ruletă într-o singură noapte o jumătate de milion. Astîmpărarea, domolirea și liniștea ei se datorau numai confirmării presimțului sigur ce avea că, jucînd din nou, va câștiga. Satisfacția ei care nu ținuse mai mult de două săptămîni, «săptămînilor de miere», cum își spunea avocatul și de cari era sigur că le va putea prelungi cît îi va plăcea lui, se mai datora pe lîngă confirmarea presimțului ei de câștig, și faptului că senzualitatea ei acum se trezise și se dezlănțuise întîia oară în viața ei. Era o încordare și o discordare sălbatică, o pasiune vrednică de cealaltă, a lăcomiei nefirești după bani, după câștig. În unele clipe, Ion Crețu se întreba îngrozit: «Nu cumva Fănică Bran avusese dreptate? Nu cumva fata asta era nebună, sau în tot cazul anormală?»

Dar licăririle de conștiință la el erau numai clipe. În cele două săptămâni intrase în el un venin necunoscut, cu putere de anihilare a oricărui gând, a oricărei voințe.

Așa că nu rămăsese nici cel puțin deziluzionat când, după două săptămâni, fata începuse să-i vorbească de ruletă. Orice nuanță de dorință a ei o simțea ca pe o poruncă, subțire puterea farmecului veninos ce-i strecurasă Sonia în ființa lui întreagă. Grelei lui înjugări i se adăuga totuși orgoliul, satisfacția de a fi biruit până la urmă, și... de a-și trăi, în sfârșit, și el viața! Căci gândul acesta nu-l mai părăsea, deși era conștiu că nu mai era decât o jucărie în mâna acelei femei.

În lunile dintâi, pe lângă jocul la ruletă, juca numai Sonia, avocatul îi mai propusese și niște afaceri. Hazardul jocului începuse să-l înspăimânte. Erau nopți când Sonia câștiga mult, și adeseori nopți în șir, pentru ca să piardă tot într-un ceas. Încă în primele luni fusese silit să ridice sume mari din depozitele sale.

Dar Sonia nu mai voia să știe de afaceri. Rupsesse orice legături cu familia, cu firma Haimovici, cu Fănică Bran chiar. Nu mai avea răbdare pentru afaceri și avocatul nu cuteza să mai insiste.

Începuse un joc nebun la Cazinoul din Sinaia și Constanța. Când câștiga sume mari, Sonia îl copleșea cu toate dezmierdările, și uneori, nopți de-a rândul petrecania nu mai înceta, ci se stângea în adevărate orgii în doi. Când se trezeau, avocatului iar îi venea pe-o clipă în minte vorbele lui Fănică despre nebunia Surei.

Când pierdea, Ion Crețu era supus tuturor chinurilor iadului. Sonia se repezea să-i scoată ochii, îl chiora cu unghiile acele lungi și lustruite pe cari le admirase în biroul lui de la început, și le mai admira încă și acum. Nu o putea liniști decât dându-i alți bani pentru jocurile hazarde.

La început, vro jumătate de an, nu-i permitea să intre cu ea în sala de joc. Dar, după niște pierderi mari, avusese curajul să-i spună că nu-i mai împrumută dacă nu e și el de față la încercarea norocului. În prima seară, cu el de față pierduse tot și voise să-l alunge furioasă din sală, dar el îi dăduse alți bani și câștigase mai mult decât pierduse. De-atunci nu se mai împotrivise să fie și el prezent la jocul ei. În câteva rânduri mai câștigase cu el de față, dar apoi începuse iar să piardă și să câștige, ca și mai înainte. Norocul era tot atât de schimbăcios ca și când juca singură.

Advocatul voise să fie prezent cu gândul de a-i controla jocul, de-a o face atentă, mai ales când să se oprească, dar înțelesese cu stupefacție că nici el însuși, ca privitor, nu știa când să aleagă momentul. În vârtejul acela de sume mari, de averi pierdute și câștigate în câteva ceasuri, îl cuprinsese și pe el nebunia jocului și dorința de a câștiga așa de ușor o avere. În loc să poată ținea în frâu lăcomia ei, se deșteptase și lăcomia lui, căreia îi slujise o viață. Totuși se reținuse, se stăpânise încă vro jumătate de an.

Dar când văzuse că depozitele sale scad îngrozitor, în spaima de a nu pierde totul, în patima mare ce-l cuprinsese de a recâștiga ce a pierdut, începuse să joace și el.

Norocul îi favorizase acum pe amândoi vro două luni, avocatul își recâștigase aproape tot ce ridicase din bancă. Sonia își făcuse depozite pe numele ei. După o săptămână de liniște fata îi zisese:

– E momentul să dăm lovitura cea mare. Mergem la Monte-Carlo!

Crețu nu se împotrivi, dar de-acolo se întorseseră fără un ban în buzunar. Avocatul fusese silit să-și vândă un imobil pentru a putea continua jocul la cazinourile din țară.

Pentru formalitățile acestei vânzări fusese silit să recurgă la serviciile lui Fănică Bran. Aflase cu greu adresa lui, și numai prin mijlocirea unui agent.

Când se prezentase vechiul lui om de încredere, Crețu abea-l mai recunoscuse. Era îmbătrânit și jerpelit rău, cu obrajii căzuți, cu urechile mai lungi și mai pleoștite, cu părul creț soios și încurcat ca la o sălbătăciune.

Advocatul nu-și putuse stăpâni râsul.

– Ce-i cu dumneata, domnule Fănică? Parc-ai ieșit dintr-o cușcă!

Omul îl privise întins, fără grai.

– Ai fost bolnav?

– Bolnav, da, bolnav de supărare, zise Fănică oftând.

– De supărare?

– Ori de nenorocire, tot una este, domnule senator. De nenorocirea ce a căzut peste noi toți.

Crețu trăsărise, ca înțepat de-un viespe:

– Peste voi toți? Vrei să spui peste familia voastră?

– A noastră și a dumneavoastră, domnule senator! Nu v-am spus eu că fata asta este nebună? Că nebunia a trebuit să fie de mult latentă în ea, și acum a izbucnit? N-ați vrut să mă credeți!

Advocatul avusese o pornire de furie, dar se stăpânise.

– Ascultă Fănică, nu-ți permit să te amesteci în viața mea! Tu ești un simplu om de afaceri pentru mine. Iată pentru ce te-am chemat.

Și Ion Crețu îi vorbise de vânzarea imobilului. Târgul era făcut, contractul de vindere-cumpărare era iscălit. Mai lipseau formele de transcriere. Cu ele voia să-l încredințeze pe Fănică.

Omul clătinase din cap și zisese cu fața desfigurată:

– Să mă iertați! Nu pot, domnule senator!

– Nu poți? Dar nu-i meseria ta?

– Nu pot să am un amestec și o responsabilitate în vânzarea asta.

– Responsabilitate?

– Da, nebuna va arunca la ruletă și banii ăștia.

– Și ce-ți pasă ție? se înfurie Crețu. Omul ridicase spre el priviri de câne bătut.

– Ce-mi pasă mie? Dar știți dumneavoastră în ce iad trăiește familia Leibovici, și eu cu ei împreună, de când i-a părăsit fata? Știți dumneavoastră că noi ținem post negru să se întoarcă fata la ai săi? Și câtă vreme are bani, nu se întoarce.

– A, post negru! vorbi cu ură avocatul. Poate v-ați pus în sac și cenușa, după legea voastră! Se pare că de-accea ești tu așa de prăpădit.

– De-accea, de inimă rea, domnule senator. Ținem post să-i risipească Dumnezeu nebunia și să nu mai aibă bani de împrăștiat. Și nu numai pentru ea ținem!

– Dar pentru cine încă?

– Pentru dumneavoastră, domnule senator! Nu-i un lucru groaznic să vedeți cum vi s-a risipit averea pentru care ați muncit și ați alergat? Nu-i o tragedie să aruncați banii la ruletă și copiii dumneavoastră să rămână pe drumuri?

Advocatul se învinetise și sărise de pe scaun. Din cuier luase un baston gros de trestie și-l ridicase amenințător spre Fănică.

– Să taci, potaie scârnăvă, sau te rup în bătaie!

Fănică nici nu se clintise.

– Să mă și uciideți și nu tac acum o dată. La legea noastră scrie că-i păcat de moarte și crimă grozavă să împrăștii fără nici un folos o avere muncită. Uciide-mă dacă vrei, dar trebuie să-ți spun acum ce n-am putut spune niciodată. Căci nu v-am mai văzut de la nenorocire. Milioanele din depozite s-au dus, acum vin la rând imobilele. Se vor duce și ele, căci nebunia Soniei v-a aprins și pe dumneavoastră. Nu! Nu voi să am nici un amestec în vânzarea asta. Inima mea sângerează de moarte.

Advocatul cu ochii injectați de sânge începuse să-l izbească cu bastonul de trestie peste cap, peste mâni, peste obraz, unde nimerea.

– Afară, afară, nemernicule! striga îmbulzindu-l spre ușe și lovindu-l mereu.

Fănică Bran, cu brațul paravan înaintea ochilor, se retrăgea spre ușe, o deschise și ieși.

Scena asta îl ținuse tulburat multă vreme pe Ion Crețu. Abea la o săptămână, la insistențele Soniei, făcuse singur formele, ridicând banii de la cumpărător...

Dar postul negru al familiei Leibovici se dovedise și pe mai departe zadarnic. Cum zadarnice erau și țipetele de fiecare zi ale mamei fetei și planurile ce urzeau tatăl ei cu Fănică. Advocatul își vânduse și ultimele proprietăți *.

Cu ultima mare sumă ce o realizase, el nu mai voise să joace. I-o dăduse toată Soniei. O însoțise totuși la Sinaia, dar nu mai intrase în Cazinou. O așteptase pe fată la hotel.

Ea sosise, pe la trei, cumplit de obosită. Era numai spectrul Soniei. Se lăsase într-un fotoliu și multă vreme nu vorbise. Nu i se auzea nici respirarea.

– Poate moare? Poate a murit? se întrebase el liniștit acum și nu se mișca din pat.

Deodată fata izbucnise într-un plâns isteric. Crețu era imobilizat în așternut. Nu mai simțea nici milă, nici dragoste, nici regret, nu mai simțea nimic.

Era o stață de piatră. Parcă era departe la marginea lumii. Începuseră să-i apară în închipuire crâmpie din viața lui trecută... Mamă-sa zolită de munca zilei, tatăl său uscat ca un țâr, magazia de bucate în care-i plăcea să se joace în copilărie.

* În ms.: *realități* (n. ed.).

Un țipet îl trezi. Sonia era în picioare în fața patului. Prin geam pătrundea luna care-o scălda în lumina ei discretă. Era o fantomă?

– Cu o sută de mii de lei câștig tot ce am pierdut în noaptea asta! Dă-mi o sută de mii de lei.

Advocatul se ridicase într-un cot și o privise. Ea-l privea cu niște ochi enormi, cu privirile fixe.

– Auzi? Vorbește în mine îngerul cel bun! Nu-l auzi? Îmi spune că cu o sută de mii de lei recâștig totul! Îmi dai banii?

– Da, Sonia, ți-i dau! Numai cât nu-i am la mine. Sunt la un prieten. Mă duc să ți-i aduc. E cert că vei câștiga, sfârșise el, convins că fata era nebună.

– E cert, nu-i așa?

Ea sărise și i se agățase de grumazi gata să-l sugrume.

– Te rog, te rog, stai să mă îmbrac să mă duc după bani, vorbise el liniștit.

Fără un cuvânt, ea își descleștase brațele, se lăsase iar în fotoliu și nu-i mai avea grija. Părea că adormise subit.

Advocatul se îmbrăcase, își luase pardesiul și revolverul din puiucul biroului pe care-l ținea vecinic încuiat și ieșise tiptil...

Cât ce ajunsese în pădure își cotrobăise prin buzunare, rupsesese în bucăți toate hârtiile ce le găsisese, le aruncase în unda clară a râulețului de munte și privise îndelung la vălurelele argintate de lună. Ce limpede era apa! Se vedeau pietricelele din fund. Și ce cântec răcoritor se ridica din unde și plana în liniștea pădurii. Mireasma brazilor îi pătrundea ființa. Era așa de liniștit, așa de liniștit! Ca un pustiu în mijlocul pustiului... Mai făcuse câțiva pași, scosese revolverul, îl lipise de tâmpla dreaptă și trăsesese.

*

La înmormântare veni întreaga familie, și cei doi unchi. Benedict se dovedise băiat prevăzător când luase mulți bani cu el. Înmormântarea costă o sumă mare, iar la locuința avocatului de la hotel nu se află nici un ban. Nu se știe ce s-a ales cu Sonia-Sura Leibovici. Mai târziu se află că Fănică Bran o dusesese încă în noaptea aceea în capitală, că familia o internase, prin mijlocirea firmei Haimovici, într-un sanatoriu, dar că doctorii n-au ținut-o decât două luni, neaflându-i, în toată vremea asta, nici un semn

de nebunie. Poate familia a internat-o numai pentru reabilitarea ei. Atunci fusese numai o presupunere, dar mai târziu, peste doi ani, ajunsese o certitudine. Sonia-Sura Leibovici ajunsese o persoană foarte influentă și în lumea politică, și în cea comercială. Avea reputație și trecere mare...

Oricât ar părea de ciudat, familia Crețu își reveni cu mult mai ușor și mai repede după moartea avocatului decât după ruptura definitivă dintre cei doi soți. Aveau senzația că s-a pus capăt unui lucru nefiresc care nu-i mai lăsa, nici după atâta vreme, să intre în rândul oamenilor, să poată trăi ca lumea.

Abea acum se află că avocatul s-a gândit la viitorul copiilor, și lucrul acesta făcu să fie uitat și poate iertat mai devreme.

Încetul cu încetul, viața în familie reveni la normal. Nici Ana nu mai simțea teama aceea de pustiu în urma ei, când lucra acasă. Numai din când în când, gândindu-se la tot ce a fost, la viața ei, i se ridica o întrebare din adâncurile sufletești:

– Asta e tot?

Era întrebarea ce-i veni întâia oară în gând când îl văzu pe bărbatul său întins pe catafalc.

Și intră într-o melancolie grea, ca un nor, din care nu o puteau scoate decât copiii, cu viața nouă ce înflorește în jurul ei.

Sfârșit

Sibiu
10.XII.1943

Redactor: MIHAI DASCĂLU
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

Culegere și tehnoredactare computerizată
Editura SEMNE

Tipărit la Tipografia SEMNE '94

